

LES MONEDES DE TARRAGONA

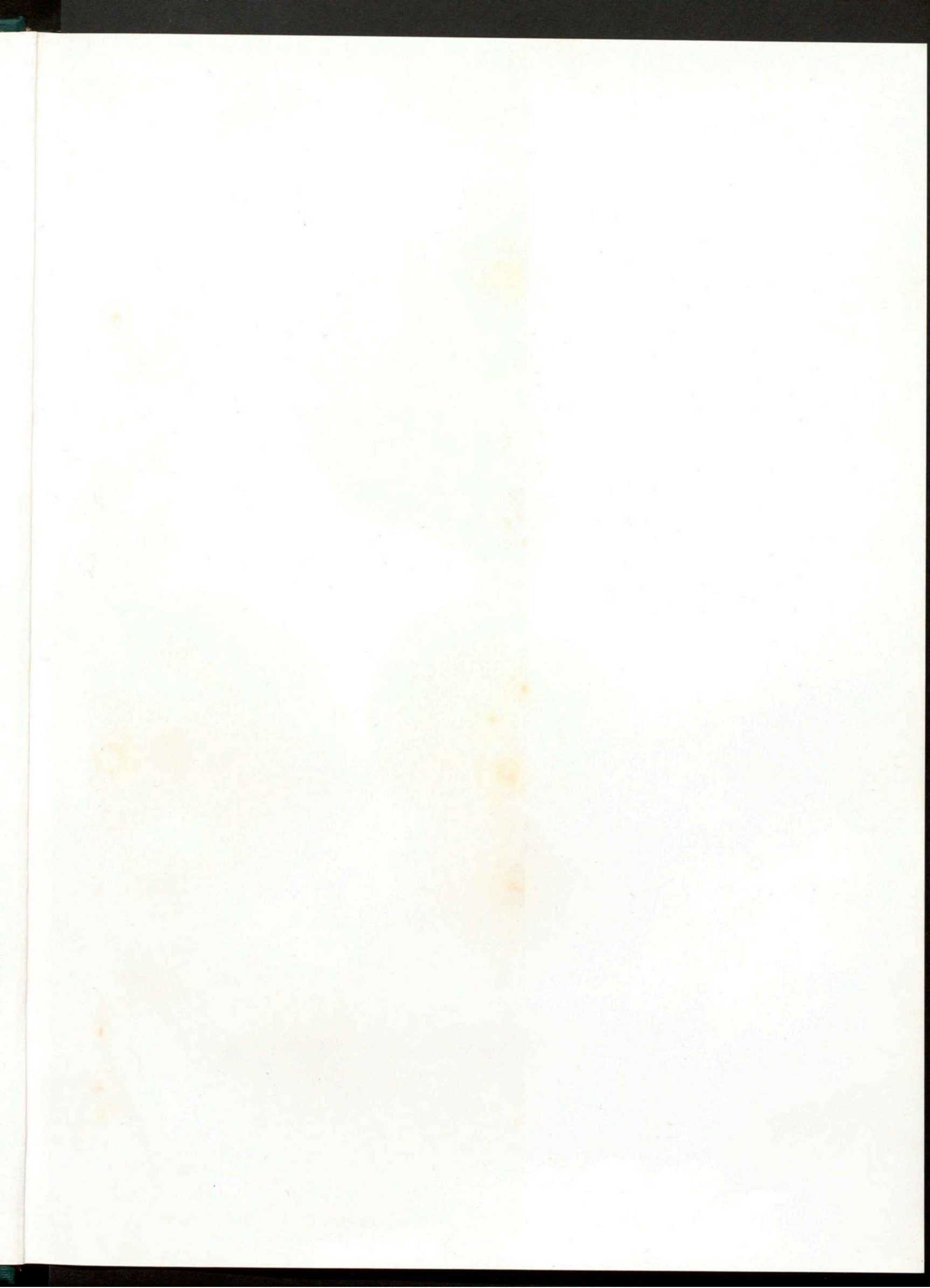

JAUME BENAGES I OLIVÉ

LES MONEDES DE TARRAGONA

JAUME BENAGES

LES MONEDES DE TARRAGONA

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS NUMISMÀTICS
FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Benages, Jaume

Les Monedes de Tarragona

Bibliografia

ISBN 84-7283-254-6

I. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics II. Títol

1. Monedes ibèriques – Tarragona 2. Monedes romanes

– Tarragona 3. Monedes catalanes – Tarragona

4. Seques (Numismàtica) – Tarragona

737 (467.1 Ta Tarragona)

© dels textos: Jaume Benages i Olivé, Leandre Villaronga i Garriga
i Miquel Crusafont i Sabater

© de les fotografies del catàleg: Jaume Benages i Olivé

La propietat d'aquesta edició és de la
Societat Catalana d'Estudis Numismàtics
(filial de l'Institut d'Estudis Catalans)
Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: març de 1994

Tiratge: 1.000 exemplars

Disseny gràfic: Vivó i Garrido

Casanova, 71. 08011 Barcelona

Fotocomposició: IO Serveis de Pre-impressió

Provença, 238. 08008 Barcelona

Fotocromia: Catalunya Accés, SL

Conde Salvatierra, 5. 08006 Barcelona

Impressió: F. Sugrañes Editors, SA

Sant Francesc, 10. 43003 Tarragona

ISBN: 84-7283-254-6

Dipòsit Legal: T. 211-1994

LES MONEDES DE TARRAGONA

JAUME BENAGES I OLIVÉ

A la meva esposa Rosa Maria

PRÒLEG

Tarragona comptarà des de l'aparició d'aquest llibre amb un estudi específic, complet, assequible i rigorós de les monedes que al llarg dels temps s'han emès a la ciutat.

Certament una monografia sobre la seva numària que posa un nou i sòlid fonament per a la història de la moneda a Catalunya i per a la formació d'un corpus general de les emissions de moneda a casa nostra. Un feixuc treball de síntesi del que encara som molt lluny, però per al qual una obra com la que ara ens ofereix Jaume Benages i Olivé per a Tarragona resultarà bàsica.

L'exhaustivitat temàtica i cronològica de *Les monedes de Tarragona* no té precedents en les monografies existents sobre un taller determinat que solen limitar-se a un període concret, sovint l'Edat Antiga, o en tot cas aporten succintes panoràmiques generals. Aquí els avantatges del treball monogràfic que permet tractar les temàtiques amb una profunditat, amb un detall i amb una riquesa de matisos impensables en una obra de síntesi, són jugats a tota amplada cronològica. Tot això li confereix el caràcter d'obra de referència en l'esdevenidor.

Dur a terme un estudi de tota la numària d'un centre emissor de moneda de la importància i de la diversitat de Tarragona és veritablement complex i suposa una dedicació amatent, eficaç i continuada. Hi ha un llarg camí, recorregut per l'autor en l'aplec sistemàtic del material, des d'aquelles emblemàtiques emissions de la Kese ibèrica, passant per les monedes de l'esplendorosa capital hispano-romana que fou Tarraco i per les interessantíssimes encunyacions del seu taller visigot, fins arribar a les produccions biax medievals, modernes i contemporànies. Cal assenyalar també que no ha oblidat d'incloure-hi les emissions de paper-moneda de la Guerra Civil 1936-1939, ni l'ampla i variada mostra de moneda de caràcter eclesiàstic que forneix la Seu tarragonina; unes manifestacions monetàries sovint menystingudes, però que tenen tot el seu valor com a document històric i numismàtic.

És evident que Jaume Benages no ha estalviat esforços ni ha deixat de posar tots els mitjans al seu abast per a dotar la seva ciutat, Tarragona, d'una obra modèlica sobre la moneda que s'hi encunyà. Tot el llibre traspuja també una profunda estima per la ciutat i per la seva història. Això s'evidencia especialment en l'acurada tria d'il·lustracions d'indrets, de paisatges urbans i gravats relacionats amb Tarragona que tan encertadament i amb tant de gust han anat intercalant els dissenyadors gràfics a les pàgines d'aquest llibre.

L'obra consta d'una part introductòria que ens aporta una visió de conjunt sobre el que ha estat l'emissió de moneda a Tarragona al llarg de la història. Segueix un llarg apartat dedicat a la interpretació històrico-numismàtica que es divideix en tres sectors: Edat Antiga, Edats Mitjana-

Moderna i Edat Contemporània. Dues reconegudes autoritats de la història de la moneda, en sengles especialitats de la numària antiga i medieval-moderna han aportat l'estudi d'aquest períodes. Es tracta del Dr. Leandre Villaronga i del Dr. Miquel Crusafont, als quals es deuen els capítols *Antiguitat* i *Tarragona medieval i moderna*, respectivament. L'apartat corresponent a la moneda contemporània, *Tarragona contemporània*, període tant intrincat, es deu a Jaume Benages que ha aconseguit donar-ne una visió aclaridora i documentada. L'avinentsa d'aquesta col·laboració amb dos especialistes resol la dificultat principal que hom troba a l'hora de plantejar-se una obra de tal abast temàtic i cronològic. Ens referim, naturalment, al coneixement profund, a la visió clara de cada període i de la seva problemàtica que només l'especialista, per la seva dedicació específica, pot arribar a assolir.

Finalment, tenim el catàleg de les produccions monetàries tarragonines, la mostra més palesa del treball pacient de l'autor, executat amb la cura i la minuciositat adients i que suposa alhora un coneixement profund de la moneda i de l'àmplia i a voltes també dispersa bibliografia anterior. La recerca en l'aplec del material i en el recull bibliogràfic, des de les mires d'exhaustivitat enfocades per Benages, ha donat uns resultats extraordinaris en la descoberta i incorporació de varietats tipològiques fins ara no catalogades. La sèrie ibèrica serà potser la més beneficiada per les noves aportacions. Les novetats tindran, però, un relleu més gran encara a la sèrie visigoda, sempre tant parca d'exemplars. Hi comptabilitzem un increment d'unes vint-i-quatre varietats a la nòmina de les variants tipològiques fins ara publicades. Detectarem, també, algunes incorporacions a les sèries medieval-moderna i sobretot a la moneda eclesiàstica, però on l'intens treball de recopilació tornarà a donar una extensa diversitat de varietats inèdites, serà en el camp de les emissions tarragonines que suscità la Guerra del Francès (1808-1814) per tant de l'un i l'altre bàndol.

L'obra de Jaume Benages, editada en aquest magnífic llibre que teniu a les mans, no sols ens delectarà, sinó que serà igualment una important eina de treball per a numismàtics i historiadors.

Anna M. Balaguer

AGRAÏMENTS

Cal reconèixer que sense l'ajut que hem anat rebent en l'elaboració de l'inventari de monedes tarragonines —tasca que requereix paciència i tenacitat— no hauríem arribat a bon port. Així, cal regraciar en primer lloc el suport rebut per la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que ha portat a terme l'edició d'aquest llibre.

Agraïm a Anna Maria Balaguer l'amabilitat que ha tingut a fer el pròleg d'aquest llibre.

Volem remarcar molt especialment l'ajut i suport rebuts a tothora pel dr. Miquel Crusafont i Sabater, autor d'un estudi sobre la Tarragona medieval i moderna, englobat en el conjunt d'aquesta obra i revisor curós de les diverses parts que componen el treball.

També hem de citar la tasca realitzada pel dr. Leandre Villaronga i Garriga, que ens ha escrit expressament un estudi sobre l'Antiguitat.

Gràcies al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, que ens ha facilitat gentilment material gràfic del seu arxiu. Gràcies també a Josep M. Pallàs per l'acurada tasca d'assessorament lingüístic, i a la firma Vivó i Garrido de disseny gràfic, per la maquetització de l'obra.

Hem d'expressar, així mateix, el nostre reconeixement a aquelles persones que dediquen el seu lleure a recollir i col·leccionar monedes, monedes que cedeixen desinteressadament a tot aquell estudiós que truca a la seva porta. Devem una part important del material gràfic aquí presentat a aquests col·leccionistes (a més de l'Arxiu del dr. Villaronga i del nostre propi). També han estat nombroses les persones que ens han proporcionat dades, elements gràfics o objectes diversos. Tots ells, que ens han estat de gran vàlua per a la confecció del llibre, queden puntualment reflectits al llarg de l'obra.

A tothom, doncs, el meu profund agraïment. La seva aportació ha estat decisiva per a una obra que vol ser una contribució al patrimoni cultural, històric i artístic de la nostra ciutat, Tarragona.

DECLARATION

I, the undersigned, do hereby declare that the foregoing is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Court of the County of [] State of []

Witness my hand and seal of office this [] day of [] 19[]

Notary Public for the State of []

My commission expires on the [] day of [] 19[]

Subscribed and sworn to before me this [] day of [] 19[]

Notary Public for the State of []

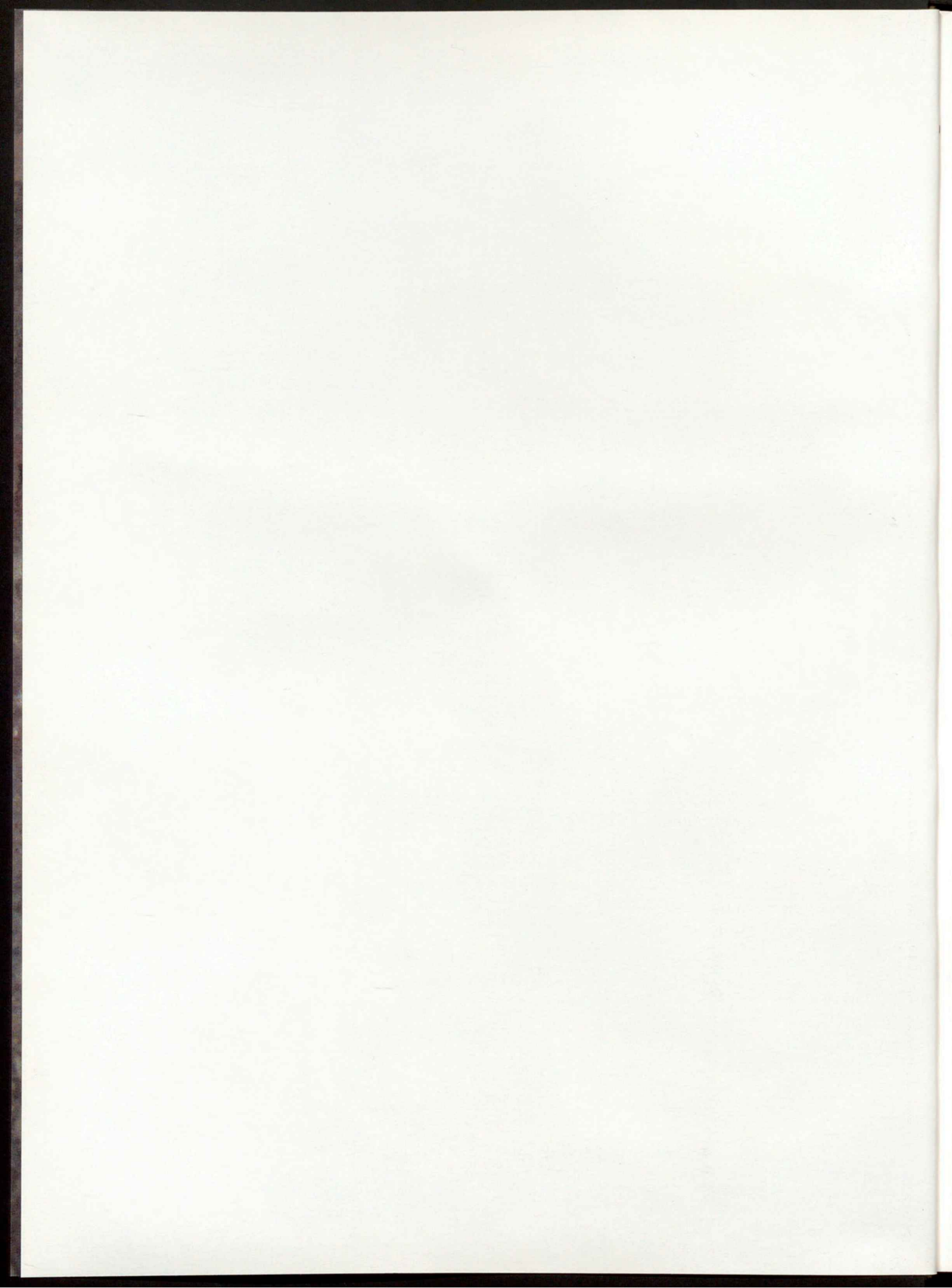
My commission expires on the [] day of [] 19[]

ÍNDEX

Introducció	1
La moneda en els seus orígens	3
Les monedes de Tarragona: visió general	7
Antiguitat	17
Època romano-republicana	18
Època romano-imperial	28
Guerres Civils - Galba - Vitel·li (68-69)	32
Les monedes del Baix Imperi amb marca T	35
Tarragona medieval i moderna	37
La seca visigoda	39
L'hipotètic taller senyorial	43
El taller monetari reial d'emergència	46
El taller emissor de moneda local	47
Les pellofes eclesiàstiques	51
Pesals monetaris	53
Tarragona contemporània	55
5 Pessetes de 1809	57
Encunyacions de la Junta Superior de Catalunya a Tarragona	66
El paper moneda	74
Apèndix documental	81
Fonts bibliogràfiques	129
Catàleg	131

LES MONÉDES
DE TARRAGONA

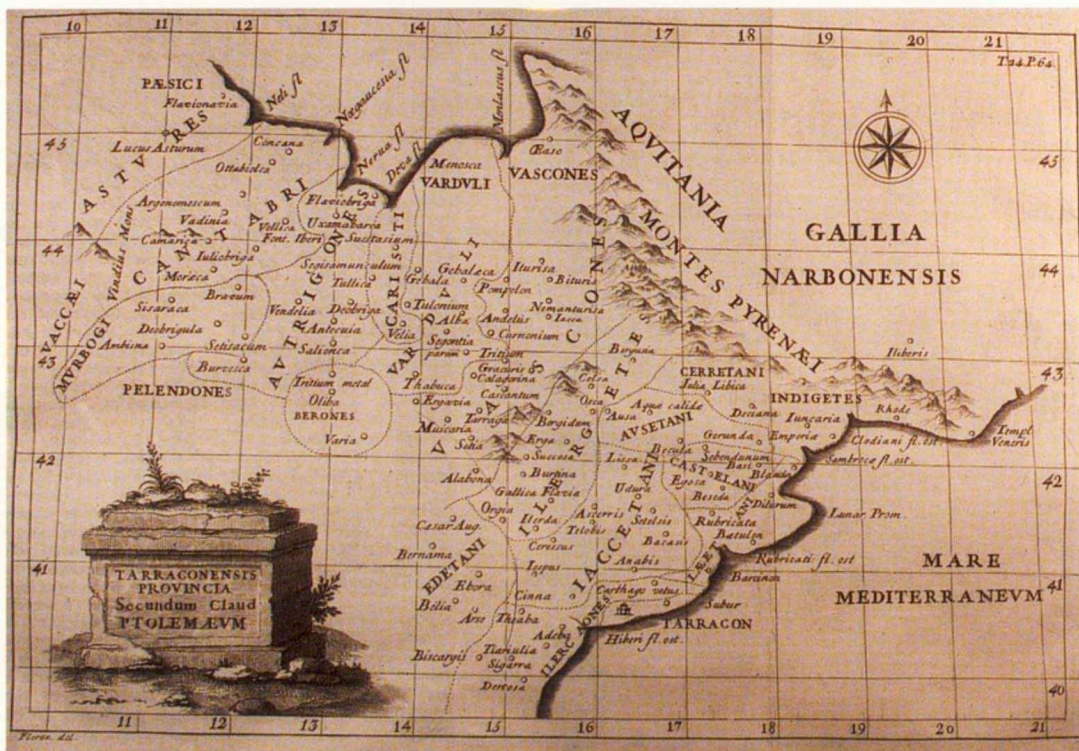
INTRODUCCIÓ

Introducció

Tarragona és una ciutat amb un patrimoni numismàtic ric i important. La seca tarragonina —el taller de fabricació de moneda— ha conegut, al llarg de gairebé 2.200 anys èpoques d'intensa plenitud, alternant amb llargs períodes d'inactivitat. Aquestes alternances coincideixen sovint amb les èpoques d'esplendor i abatiment de la ciutat. Així, la immortal Tàrraco romana és pròdiga en producció monetària, ja des dels seus inicis republicans. En canvi, la decadència que assolà tot el Principat de Catalunya després de la invasió àrab també repercuteix a la nostra ciutat en tots els seus aspectes, inclòs el numismàtic.

La producció monetària tarragonina presenta, cronològicament, fases ben diferenciades: l'Antiguitat romana, l'època medieval, la moderna, i finalment la contemporània. El nostre treball, doncs, s'estructura des d'aquest punt de vista cronològic, mirant d'enriquir l'inventari de les monedes originàries de la seca tarragonina conegudes fins a l'actualitat, incloent-hi totes les seves variants, contramarkes i falsificacions, amb un estudi acurat dels principals interrogants que la història de la moneda tarragonina planteja. Per a aquest estudi, hem comptat amb la inestimable col·laboració dels doctors Leandre Villaronga i Ga-

Gravat basat en un mapa de Claudi Ptolomeu, geògraf, matemàtic i astrònom d'origen grec, de la Província Tarraconensis. El fet que hi manqui la Gallaecia i la Carthaginense per a completar la Hispania Citerior es deu a la divisió de la província a partir de Constantí el Gran (cf. Henríquez Flores, Fr.: España Sagrada vol. XXIV Madrid, 1979). Foto arxiu de l'autor.

rriga i Miquel Crusafont i Sabater. Els seus treballs sobre la moneda tarragonina del Món Antic (el Dr. Villaronga), i del Món Medieval i Modern (el Dr. Crusafont), aporten noves dades i ofereixen una visió completa i globalitzadora de la seca tarragonina. Pel que fa a l'època contemporània, nosaltres mateixos hem complementat l'inventari amb un estudi global de les circumstàncies excepcionals que justifiquen l'emissió de moneda per part dels poders públics tarragonins.

Des que el 1587 l'Arquebisbe Antoni Agustín va publicar *Diálogos de Medallas, Inscripciones y otras Antigüedades*, fins als nostres dies, la numismàtica tarragonina ha estat objecte d'un variat mosaic de treballs, sovint molt centrats en èpoques determinades i de desigual valor documental. Manca, però, encara un treball que aplegui la totalitat de les monedes de Tarragona. Aquest buit i la recopilació sistemàtica i pacient de totes les informacions que al respecte hem anat recollint ens han animat a confeir aquest inventari, que hem procurat que sigui el més complet possible, de la numismàtica de la nostra ciutat. Amb la voluntat, doncs, de contribuir al patrimoni històric de Tarragona, lliurem a les vostres mans un recull que vol ser alhora rigorós i amè, exhaustiu i globalitzador. Per això, ens permetrem fer una llarga introducció que faciliti, als no iniciats, endinsar-se una mica en l'apassionant món de les monedes.

La moneda en els seus orígens

En el decurs de la història, han estat nombrosos els elements i objectes que han exercit la mateixa funció per a la qual va ser creada la moneda. Aquests elements han estat, bàsicament, coses útils i necessàries per a la supervivència de l'home, com la sal, els ramats, les pells, l'utilitatge de caça, etc.

Tot i que els economistes donarien, sens dubte, opinions múltiples sobre el tema a causa de les diverses transformacions que la moneda ha sofert al llarg del temps —i encara en sofrirà moltes més—, cal fixar-ne les principals particularitats, tal com avui la coneixem, és a

dir, com una realitat social bàsica del nostre «modus vivendi».

La moneda és, en primer lloc, un mitjà de pagament, fruit de la necessitat de l'home d'adquirir el que li manca. També és una mesura de valoració, perquè estableix una escala de comparació entre els nombrosos béns possibles d'intercanvi. I, en tercer lloc, és també una reserva de valor: l'acumulació de moneda és un preventiu per a la futura adquisició.

Tot i que la moneda, en els seus orígens, no s'encunyà per als fins abans esmentats, sí que cal dir que els diferents metalls emprats per a la seva fabricació gaudien d'un gran prestigi, cosa que augmentava el seu valor en la imaginació de l'home, ja que els metalls donaven sensació de poder i domini a qui en posseïa.

L'or fou, indubtablement, el metall més preuat. Els pobles primitius ja el coneixien i l'extreien 6.000 anys enrera. Un cop el separaven amb sedassos, l'utilitzaven en joieria per a ornamentació, gràcies a les seves propietats d'inalterabilitat, mal·leabilitat, bellesa i lluïssor.

Penjoll de collar d'or, del s. III a.C., procedent del poblat ibèric del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre), mostra de la qualitat de l'orfebreria ibèrica. (MNAT 6921) Foto MNAT.

Ara bé, l'explotació de l'or per a encunyament de moneda, malgrat ser coneguda, no adquirí una veritable importància fins a l'època romana. Els romans establiren importants i productives explotacions mineres arreu del vast imperi, fruit d'una expansió militar incontenible. Els governants de l'Imperi, per tal de garantir la bona salut financera i econòmica de Roma, consideraren prioritària l'explotació dels abundants jaciments aurífers.

Si bé l'or era trobat en estat pur, els metalls que l'acompanyaren en el naixement de la moneda, la plata i el coure eren més difícils d'obtenir i elaborar. Aquests metalls, tot i ser més abundants, tenien, en els primers temps de la moneda, un valor més elevat que l'or, ja que foren utilitzats abans i a més gran escala com a moneda.

Denari emès per la seca de la Tàrraco romano-republicana. Aquesta fou l'emissió de moneda de plata més abundant. Tot i que la seva escriptura és la ibèrica, el seu pes segueix el patró romà. Pel que fa a la tipologia, pren el mite dels Dioscurs: un genet amb palma a la mà i guiant el cavall del seu germà absent (inici del s. II a.C.) Arxiu de l'autor. Ampliació.

La plata o argent, metall blanc, brillant, molt dúctil i mal-leable, també s'utilitzava, a l'Antiguitat, en orfebreria i joieria. Va ser descobert gairebé al mateix temps que l'or. També les seves condicions d'obtenció i utilització eren similars a les de l'or, i, com aquest, se'l considerà un metall noble.

El coure es caracteritza per la seva extraordinària ductilitat i mal-leabilitat, i pot comportar-se com un metall deformable si se'l sotmet a una pressió determinada, factor indispensable per a l'encunyament de les monedes primitives. Interessa molt també la seva propietat d'aliatge, ja que, en unir-se amb l'or o la plata, els dona més duresa; aliant-se amb l'estany, es transforma en bronze i, si ho fa amb el zenc, en llautó.

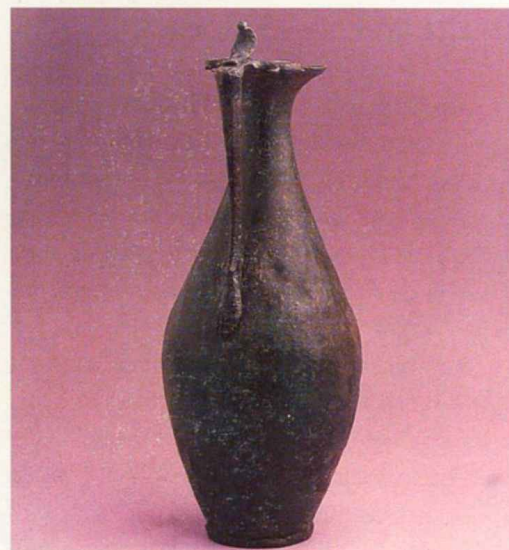
L'aparició del bronze origina una nova època d'intensos canvis dins l'Antiguitat (l'Edat del Bronze). El coure fou utilitzat a Grècia i

Egipte del 3000 al 2000 a.C. El bronze, aliatge de resistència superior al coure, no fou conegut fins 1.000 anys més tard.

El llautó, aliatge de coure i zenc, també s'anomena oricalc. S'hi varen encunyar monedes en temps de Tiberi. Precisament Tàrraco fou una de les seques que encunyà sestercis de llautó d'aquest emperador. Posteriorment, l'ús de l'oricalc es va generalitzar.

No és fàcil establir el moment de la història en què hom passà del metall a pes al metall encunyat. Ens en donen primera notícia dos grecs: el filòsof Xenòfanes (s. VI a.C.) i l'historiador Heròdot (s. V a.C.). Tots dos atribueixen aquesta evolució al poble de Lídia. Les excavacions del temple d'Artemis a Efes, construït per Cressus, permeten datar les primeres emissions de moneda cap als anys 640-630 a.C. Les primitives monedes eren de forma globular, amb una marca de punxó en una de les cares. L'altra cara era estriada. Més tard passà a presentar una figura de lleó, símbol del poder reial a Lídia, sense cap mena de llegenda. Aquestes primeres encunyacions es feren amb electró, nom de l'aliatge d'or i plata, metalls força abundants al regne de Lídia.

Les monedes entren a Grècia per l'illa d'Egina, no gaire lluny d'Atenes. L'encunyació de les primeres monedes gregues de plata s'atribueix al rei d'Argos, Fidó. Cap a l'any 500 a.C. totes les illes de la mar Egea florien d'una extraordinària varietat i qualitat en la seva amonedació, i fou tal la perfecció de llurs monedes que encara avui són considerades com les de més bellesa artística.

Gerra de bronze amb ansa decorada. Va ser trobada l'any 1864 en el rebliment de l'anomenat «pou Cartañà» a l'àrea del Fòrum de la Colònia. (MNAT 2820) Foto MNAT.

Torre de Minerva. Pertany a la primera fase de construcció de la muralla de Tàrraco. Presenta en una de les seves façanes un baix relleu, conservat en la seva meitat inferior, que representa la deessa Minerva. En el sòcol megalític hi ha cinc caps esculpits, el significat dels quals cal cercar en una tradició indígena amb un sentit de protecció.

Foto MNAT.

La moneda es generalitzà pel Mediterrani, i així arribà a la península per la colònia de Roses i Empúries a l'Empordà. Aquí s'instal·là el primer taller monetari, que encunyà unes boniques emissions en plata que cal considerar autèntiques joies, de composició i fabricació difícilment superables. Fou aquesta moneda de patró grec la que, en la seva expansió, arribà a Tarragona. Les nostres primeres monedes tenen un toc hel·lènic incontestable.

La moneda antiga, emesa per qui ostenta el poder, ve garantida per aquest, tant pel que fa al pes com a la qualitat del metall encunyat. Així, com a símbol del poder, la moneda aviat incorpora símbols i llegendes que, en general, ens recorden la seva quàdruple significació: com a símbol religiós, com a mitjà del comerç, com a instrument del poder fiscal de l'Estat i com a commemoratiu de victòries guerres. També era habitual representar la figu-

ra del rei emissor, tal com es pot comprovar en les nombroses monedes gregues amb la figura d'Alexandre el Gran, cobert amb una pell de lleó, generalment acompanyat del nom i del títol reial. En l'amonedació romana, fou Juli Cèsar el primer en gravar la seva efígie, potser amb la clara intenció de desmarcar-se de la tradició republicana i afermar el seu poder com a dictador. I no solament es representaven fets, déus o reis. També s'hi poden trobar monuments i obres d'art, algunes ara ja desaparegudes, com el temple d'August de la nostra ciutat. Aquest monument, del qual parlarem més endavant, apareix en algunes monedes de la seca de Tàrraco.

El valor pecuniari de la moneda es representa, als temps antics, pel tipus de revers emprat. Al principi apareixen figures, símbols, etc. A l'època romana s'hi inclouen dades i signes de valor.

Detall del mosaic anomenat de la Medusa, motiu que decora el seu emblema central. Va ser localitzat l'any 1845 a les obres de la Pedrera del Port, lloc on es localitzaria la zona residencial de la ciutat romana. Datable al final del s. II d.C. o al principi del s. III. (MNAT 2921) Foto MNAT.

La moneda va lligada des dels seus orígens a l'Estat. Malgrat que les primeres emissions foren de caràcter privat, aviat adquiriren caràcter oficial i esdevingueren emissions públiques. L'amonedació degué ser, en principi, realitzada per persones de confiança política del poder emissor, persones que s'encarregaven de controlar i administrar els treballs i materials d'encunyació. Amb el temps aquesta tasca adquirí una gran importància, de tal forma que els magistrats responsables de les emissions monetàries sovint hi gravaven alguna marca o senyal, fins i tot el seu nom o monograma, com a mecanisme de control. Aquest costum reaparegué a l'amonedació peninsular de l'Edat Moderna, en què figuraven representades les inicials dels gravadors en totes les monedes.

El valor de la moneda antiga ve determinat pel seu pes. Numismàticament, és fonamental l'estudi del patró-pes per a cada moneda, ja que observem que aquesta sorgeix en proporció a unes característiques molt determinades: el metall amb què s'encunya, el poder emissor d'un poble determinat, els diferents mitjans d'obtenció del metall emprat, l'explotació de mines, les conquestes militars, etc. Aquí ens limitarem a donar el pes de cada

moneda per si sola. Per a determinar el pes concret que correspon a cada època i encunyació, hauríem de fer un estudi amb una metrologia diferent, i aquest aspecte no entra dins els objectius que ens proposem en la present monografia.

Un tema que segueix essent avui en dia font de polèmica és l'estudi de la tècnica que s'emprà per a la confecció dels encunys monetaris. El primer pas fou un pes determinat amb una marca de punxó. Després hom passà a l'encunyació total. Es confeccionaven punxons en positiu i, després d'obtenir els encunys, el procés consistia a fixar l'anvers a l'enclusa i el revers al punxó; sobre aquest es donava el cop de martell. Aquest procediment tenia diverses variants: l'aplicació de tenalles com a suport del cospell, l'obtenció de cospells tallant amb cisalla làmines de metall, tant abans com després d'encunyar les monedes. També van ser emprades les monedes com a cospells; en algunes es poden veure les restes de l'encunyació anterior, que serveixen per a determinar l'ordre de les emissions. Segons Crawford, podien ser encunyades entre 10.000 i 30.000 per emissió.

La posició dels encunys a les nostres monedes antigues era diversa, ja que no tenen

unió anvers-revers. S'exceptuen les monedes amb frontissa; en aquest cas els encunys eren iguals. Obtindrem la posició dels encunys de les monedes ressenyades en el present inventari a partir de la vertical de l'anvers de la moneda, fent-la girar sobre el seu eix. El resultat del revers, aplicat a la numeració horària del quadrant del rellotge, serà la seva posició d'encuny.

Tampoc hem d'oblidar la importància de la moneda des del punt de vista filològic. Les llegendes, escrites en diversos alfabets, han contribuït sovint al desxiframent i interpretació de paraules mal conegudes. Crida molt l'atenció el fet que els romans, en conquerir Hispània, respectaren l'amonedació autòctona dels íbers. La conservació del sistema metrològic o ponderal comportà també la de l'escriptura en llengua ibèrica. Així hem pogut conèixer la rica i variada escriptura ibèrica, que perdurà més d'un segle i mig, fins a l'adopció definitiva del sistema metrològic romà.

Les monedes de Tarragona: visió general

Ja hem dit abans que dividim la cronologia de la moneda tarragonina en tres èpoques: Antiguitat, època medieval i moderna, i època contemporània. Potser fóra interessant, a mode d'introducció, d'esbossar els principals trets de cada època.

El món antic: les primeres emissions de moneda a Tarragona

Dividim l'època antiga en ibèrica i romana. És preferible la denominació «ibèrica» a «romano-republicana», atès que l'alfabet utilitzat en les monedes d'aquest període és l'ibèric. L'època romana, o romana-imperial, coneix fases molt interessants per a la numismàtica tarraconense: August, Tiberi, Guerres Civils, Galba, Vitel·li. El treball del Dr. Leandre Villaronga ofereix també interessants comentaris sobre els possibles tallers a l'època de Vespasià i a les monedes del Baix Imperi amb la marca T. Fem-ne un breu recorregut.

Marques de picapedrer que es poden veure en alguns carreus de la muralla construïda pels romans al començament del seu establiment a Tàrraco.
Foto MNAT.

Ibèric

L'entorn de Tarragona és, sense cap mena de dubte, l'indret on s'ubicà el taller d'encunyació de moneda conegut com a seca ibèrica de Kese (ss. III-I a.C.). Pensem que això està comprovat abastament gràcies a les nombroses troballes arqueològiques tant als voltants com al mateix cor de la ciutat. El més important d'aquests jaciments és la pedrera del Corromput, on, l'any 1850, varen ser trobats uns mil asos de Kese, amb les variants arcaica i antiga de Ke.

Una altra qüestió és la dualitat de noms Kese/Tarraco. Hem de tenir compte dos fets al respecte. En primer lloc, cal invalidar la idea generalitzada que les muralles, anomenades popularment ciclòpies, varen ser construïdes pels pobladors indígenes abans de la invasió dels romans i, en conseqüència, acceptem com a cert el que proposa un estudi de 1974¹, és a dir, que les esmentades muralles van ser bastides per Escipió a finals del s. III a.C. A més, cal tenir present l'existència d'unes dracmes que imiten les d'Empúries, amb la llegenda «Tarakonsalir». En podem deduir, amb tota evidència, que el nom llatí «Tarraco» prové d'un terme ibèric, i que Tàrraco és el nom del «oppidum» que ocupa l'actual ciutat de

Tarragona, tal com va trobar-la Escipió quan va fundar-hi la ciutat romana. Kese ha de referir-se al nom ètnic dels pobladors d'aquest territori: els Kesetans. Tàrraco era l'indret on s'encunyaven les monedes amb la llegenda de Kese, segurament pel pes específic, estratègic i militar, dels romans. Podem afirmar també que les encunyacions amb plata, durant la segona guerra púnica, van ser autoritzades pels romans a fi i efecte de pagar els subministaments de l'exèrcit i personal. Sabem que el nombre d'encunyacions de moneda d'Empòriton amb el pegàs i el cabiró augmenten en aquesta època, que és també la de les dracmes d'imitació amb les llegendes «TaRAKoNSALIR» i «KeSE».

El segon fet a tenir en compte és la tolerància dels romans envers les primeres encunyacions de Kese, atès que es va crear un tipus de monedes de coure que tenien com a patró de pes el model cartaginès o sud-itàlic. Si això es va permetre per part dels romans, ho va ser per tal de fer front a les necessitats del canvi que motivaven les transaccions diàries en els comerços i en els serveis de la ciutat. És possible que respectessin el pes utilitzat fins en aquell moment i la marca «KeSE» perquè la moneda fos reconeguda pels indígenes i, en conseqüència, es poguessin recaptar amb més facilitat els impostos. Posteriorment, aquest fet va ser imitat per seques properes: Iltirda, Untikesten, Laiesken, Masonsa i Kaio. Totes elles van prendre com a model Kese, que esdevingué així la seca més important de les terres que configuren l'actual Catalunya.

El període romano-republicà, o ibèric, fou sens dubte l'època més productiva d'encunyacions de la nostra seca. L'assentament romà fou determinant perquè Tàrraco esdevingués cada cop més important, fins a constituir-se en capital de la Citerior.

Recollim en el present inventari totes les emissions conegudes fins al moment present, així com les variants més interessants. El gran nombre de peces batudes en cada emissió fa molt difícil establir la quantitat exacta de variants d'encunys, i per això és possible que alguna variant no aparegui a l'inventari.

Tret de les primeres emissions, les monedes de KeSE presenten una sèrie de símbols, tots ells situats al darrera del cap d'home de

l'anvers. Aquests símbols, figuratius en un principi, passen a ser epigràfics a les darreres emissions.

Els criteris d'ordenació de les diferents emissions són els símbols (que pretenen, juntament amb un volum determinat, diferenciar el moment de l'encunyació), la llegenda, l'epigrafia, la tipologia i l'estil de la moneda.

En primer lloc, hem inventariat les dracmes de plata, amb llegenda TaRAKoNSALIR i KeSE, encunyades dins del període que va del 218 a.C. a principis del s. II a.C., i de pes normal dins del grup de les dracmes d'imitació emporitana (4.50-4.70 grs.).

Hem relacionat a continuació les emissions amb Ke arcaica, batudes de ben segur entre els anys 237 i 206 a.C. El fet que no portin cap mena de simbologia s'explica perquè no s'havien de diferenciar de cap altra emissió. El seu sistema de pes fou de 18 monedes per lliura, a excepció dels divisors de la sèrie d'estrella i creixent, que fou de 30.

A inicis del s. II a.C. s'enceta un seguit d'emissions amb la Ke antiga. És a dir, canvia l'apèndix que sortia de la part inferior de l'angle de la lletra i passa a la part superior. Aquestes emissions, al principi sense símbol, són seguides d'altres amb els símbols espiga, caduceu i casc. Ja durant el transcurs de la primera meitat del s. II a.C. trobem les del símbol indeterminat i el feix de llamps. El pes és de 24 peces per lliura.

Anvers del dracma d'imitació amb llegenda

TaRAKoNSALIR. S'hi representa el cap de la nimfa Arethusa a dreta, portant collar de punts al coll i arracada, i envoltada per tres dofins (218 a.C. - Principis s. II a.C.). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Anvers d'as de símbol ferro de llança (primera meitat del s. II a.C.). La finalitat de la simbologia permet ordenar les diferents emissions monetàries de l'època. Cal destacar que alguns d'aquests símbols foren copiats per altres seques ibèriques catalanes. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Ponderal de balança de bronze, reblert de plom, del s. II d.C. Representa el bust de Diana. Va ser trobat a l'àrea portuària. Té un pes de 38 kg. (MNAT 36999) Foto MNAT.

En el decurs de la primera meitat del s. II a.C., la lletra Ke perd l'apèndix que duia fins aleshores en les emissions de monedes i passa a ser de dues línies unides per un vèrtex en forma d'angle. Aquestes emissions, denominades modernes i que al principi segueixen la tradició de les anteriors (símbols figuratius darrera del cap de l'anvers), passen en un moment determinat a símbols epigràfics. Això es deu probablement al fet que els magistrats encarregats de les encunyacions van posar les inicials a les diverses emissions. En primer lloc, trobem les de símbol Timó I, Maça, Ferro de llança, Espiga, Caduceu, Caduceu alat, Palma fina corbada, Àmfora i Casc. Posteriorment, i ja dins de la segona meitat del s. II a.C., trobem les emissions de Ceptre, Corona de llorer, Cornucòpia, Brucan o Cràtera, Proa de nau, símbol figuratiu, Timó II i Palma de fulles obertes, que posà punt i final a les emissions de signes figuratius. Vingueren a continuació les emissions de símbols epigràfics Ba.L, L.A., Ti, Ta, Ti.Ta.S, Tu i Ku. Fins aquí el sistema de pes fou el de 30 peces per lliura. Ja iniciat el s. I a.C., es continuà amb les emissions epigràfiques de I.L.-S., I.L. A i Ti.Ki., aquestes de 40 peces per lliura.

Hem situat en un sol apartat les monedes encunyades amb la llegenda llarga KESSE, atès que aquesta emissió es diferencia clarament de les altres.

Després del pas dels cimbris (canvi del s. II al s. I a.C.) es produí una intensa romanització, que provocà l'augment de pes (24 peces per lliura) i la llatinització de la llegenda de les nostres monedes. En aquestes emissions apareixen els signes epigràfics N.S., A.S., Be i Te.

Dediquem un apartat final a les monedes contramarcades amb l'objectiu que poguessin circular en altres indrets. Les hem dividit en Contramarca de Punxó Circular, S. i C. puntejades, Dues esses, Estrella i indeterminades.

Romà

Després d'un parèntesi que comprèn el primer quart del s. I a.C. fins a finals del mateix segle, Tàrraco torna a emetre moneda. Aquest cop, però, ho fa amb llegendes llatines i representant-hi efígies i esdeveniments purament romans. Les primeres monedes de l'èpo-

ca imperial, malgrat ser d'inspiració romana, continuen tenint un pes mitjà inferior al preceptiu de l'època.

AUGUST (27 a.C.-14 d.C.)

Ordenem les emissions de l'emperador August, com totes les dels restants emperadors que encunyaren moneda a Tàrraco, per la cronologia i el valor monetari (de major a menor). Així, de les onze emissions recollides, veiem que dues corresponen al valor as, sis al semis i quatre al quadrant. Hi trobem representades les figures d'August, Tiberi i els fills d'Agripa i Júlia, Gai i Luci. Els divisors presenten toro i les llegendes CVT, TAR ó TV.

Estan datades entre el 2 a.C. i el 14 d.C.

TIBERI (14-37)

Tenim un total de 17 encunyacions de Tiberi: 9 de sestercis, 1 de dupondis, 6 d'asos i 1 de semis. Cal destacar que el metall emprat per a l'encunyació dels sestercis fou l'oricalc. El conjunt de les emissions, datable entre el 15 i el 23 de la nostra era, recull les figures d'August divinitzat, Tiberi, el seu nebot Germànic, Lúvia i el seu fill Drus.

Les emissions de sestercis, dupondi i semis, reflecteixen un cas especial que cal remar-

Revers d'as encunyat sota el regnat de Tiberi (22-23 d.C.). S'hi pot veure els caps afrontats de Drus i Livia, entre les lletres CVT (Colònia Vrbs Tàrraco). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

car: el naixement d'una palmera a l'ara de sacrificis del Temple dedicat a August. Aquest fet fou considerat pels tarraconenses un senyal dels déus. En canvi, Tiberi els ho va retreure com una clara prova dels pocs sacrificis que li oferien, de tal manera que a l'ara creixien les males herbes². Tanmateix, l'emissió commemorativa del fet ens ha deixat uns exemplars d'una gran bellesa. A més hom pot comprovar-hi l'existència del gran temple de vuit columnes dedicat a August, gairebé sempre representat sobre pòdium, excepte en el dupondi, en què apareix amb escalinata central.

GUERRA CIVIL (68-69)

A la mort de Neró (68) els militars més destacats de l'Imperi encetaren una violenta cursa per proclamar-se emperador. La necessitat imperiosa de diners per tal de sostenir el propi exèrcit obligava els generals revoltats a batre moneda. Galba, un dels generals i governador de la Hispània Tarraconense va batre monedes d'or i plata, probablement a la nostra seca. En el nostre inventari relacionem 36 emissions: 3 d'auris i 33 de denaris, ordenats pel tipus d'anvers. Els diferents tipus d'anvers són: BON EVENT, BON EVENT ET FELICITAS, BONI EVENT, BONI EVENTVS, CONCORDIA

HISPANIARVM ET GALLIARVM, GENIO PR, HISPANIA, LIBERTAS, LIBERTAS RESTITVTA, LIBERTATI, MARTI VLTORI, MONETA, ROMA i SALVS PVBLIC. Trobem també diversitat de reversos: GENIO PR, PAX, OB CIVIS SERVATOS, PACI PR, ROMA RENASC, PAX PR, ROMA RENASCENS, VICTORIA PR, VIRTVS, MARS VLTOR, MARTI VLTORI, PR RESTITVTA, RESTITVTA, S.P.Q.R., SALVTARIS i ROMA VICTRIX.

GALBA (68-69)

Galba, un cop aclamat Emperador l'abril del 68, té immediata necessitat d'encunyar noves monedes. En aquesta ocasió ja ho fa amb tipus que recullen el seu nom i efígie. Tàrraco fou la seca més probable d'aquest seguit d'emissions que presenten com a marca de seca un globus al final del bust. S'encunyaren monedes d'or, denaris i asos de bronze.

El primer grup de l'inventari, format per 22 monedes d'or (auris) i 54 de plata (denaris), està classificat per les llegendes del revers. A l'anvers hi trobem dos tipus diferents: la primera presenta Galba a cavall, i la segona la seva efígie. En ambdues hi ha el títol imperial. Les llegendes del revers són: AVGVSTVS, BON EVEN, BONI EVENTVS, CONCORDIA PROVINCIARVM. DIVA AVGVSTA, GALLIA HISPA-

NIA, HISPANIA, LIBERTAS PVBLICA, LIBERTAS RESTITVTA, ROMA RENASC, ROMA RENASCENS, ROMA VICTRIX, S.P.Q.R., S.P.Q.R. OB C.S., VICTORIA-PR i VIRTVS.

El segon grup està format per 31 monedes de bronze (asos). Els anversos són els característics amb el bust de l'emperador i les corresponents titulacions imperials, i els reversos són els de DIVA AVGVSTA, LIBERTAS PVBLICA, QVADRAGENS REMISSAE, QVADRAGENSVMA REMISSA i QVADRAGENSVMA REMISSAE.

VITEL·LI (69)

Galba mor el 15 de gener del 69. Vitel·li, proclamat pocs dies abans Emperador per les seves legions a Germània, rep d'immediat el suport d'Hispania. Així, per tal de cobrir les necessitats pecuniàries de l'exèrcit, s'apressà a encunyar moneda. També és molt probable que ho fes a Tàrraco, atesa l'experiència de la seva seca i la concentració de contingents militars que presentava. A més, cal dir que els anversos són molt similars als de Galba, i presenten la marca del globus a la punta del coll, en algunes ocasions amb una palma al damunt.

Comptabilitzem un total de 55 peces de

Vitel·li: 22 auris, 22 denaris i 11 asos de bronze.

La similitud amb les emissions anteriors es força acusada. En l'anvers de totes les monedes hi ha el bust llorejat de Vitel·li amb les seves titulacions. En el revers dels auris i denaris, observem les següents llegendes: CLEMENTIA IMP GERMAN, CLEMENTIA IMP GERMANICI, CONCORDIA PRAETORIANORVM, CONSENSVS EXERCITVVM, FIDES EXERCITVVM, I.O. MAX CAPITOLINVS, L. VITELLI III COS CENSOR, LIBERIS IMP GERMANICI, LIBERTAS RESTITVTA, SECVRITAS IMP GERMAN, SENAT P.Q. ROMANVS, VESTA PR QVIRITVM, VICTORIA AVGVSTI, VICTORIA IMP GERMAN i VICTORIA IMP GERMANICI.

L'anvers dels 11 asos és idèntic al dels auris i denaris. En el revers, apareixen: CLEMENTIA IMP GERMAN, CONSENSVS EXERCITVVM, CONSENSVS HISPANIARVM, FIDES EXERCITVVM, LIBERTAS RESTITVTA, ROMA RENASCENS i VICTORIA AVGVSTI.

Visigot (575-714)

Cinc segles hagueren de transcórrer perquè a Tarragona es batessin de bell nou monedes. Tot i que, «stricto sensu», estem ja en els inicis

Vista exterior del mausoleu constantinià de Centcelles (Constantí, Tarragonès). Encara que les primeres troballes daten del s. II a.C., va ser durant els segles I i II d.C. que es van construir grans edificis, probablement una vil·la rústica. A la segona meitat del s. III van ser substituïts per noves edificacions, amb un caràcter residencial. Una de les seves sales va ser habilitada com a mausoleu a mitjan s. IV d.C. Se suposa que el mausoleu fou el sepulcre de l'emperador Constant (fill de Constantí el Gran), assassinat l'any 350 a les Gàl·lies. Foto MNAT.

de l'Edat Mitjana, la numismàtica visigòtica té una personalitat pròpia acusada i diferenciada i s'enceta amb unes sèries de trients que abasten gairebé tot el ventall de reis de l'època. Cal remarcar la raresa, i per tant importància, d'algunes d'aquestes emissions monetàries. Generalment s'acunyaven poques peces, ja que no tenien un ús quotidià, sinó que hom en restringia la circulació als àmbits més propers al poder reial. El pes mig de cada moneda és de 1.47 grs.

Recollim al nostre inventari els següents monarques i num. d'encunyacions corresponents:

Leovigild	1
Recared	24
Liuva II	2
Viteric	9
Gundemar	5
Sisebut	14
Suintila	15
Sisenand	5
Tulga	1
Recesvint	14
Vamba	5
Ervigi	5
Egica	9
Egica i Vitiza	6
Vitiza	4
Akhila II	2

També relacionem diverses falsificacions:

Recared	1
Sisebut	1
Tulga	1
Ervigi	2
Egica	2
Egica i Vitiza	1
Vitiza	1
Akhila II	2
Incertes	1

Època medieval, moderna i contemporània

Aquest període llarg i variable presenta encara moltes llacunes i punts foscos. Tenim constància, per exemple, que a les acaballes de l'Edat Mitjana reapareix la seca de Tarragona: L'any

1464 el rei Joan II ordenà l'encunyació de moneda d'or, d'argent i menuts a la nostra ciutat. Fins i tot nomenà Bernat Sala mestre de la seca³. Més tard, el 1466 es fa una concessió a Tarragona per a batre monedes d'ardits i diners⁴. Sens dubte, en aquests dos moments de la història de Tarragona, s'encunyaren monedes de tipus general, tot imitant altres tallers de l'època. La manca de documentació i de monedes així ens ho fa suposar.

Trient visigòtic encunyat per Gundemar (607-612). Per la seva tipologia, les emissions visigòtiques poden donar la sensació, a primer cop d'ull, de bàrbares i poc acurades. Ara bé, totes presenten elements d'art i paleografia prou interessants d'estudiar i que les diferencien segons l'època i la província emissora. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Sivella de cinturó de bronze, del s. VII d.C., procedent de la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona. De perfil liriforme, porta al centre la representació d'un cocodril molt estilitzat i al seu voltant una serp també estilitzada. (MNAT [P] 2606) Foto MNAT.

Encunys de pellofes de la Seu tarragonina guardats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà. El pes i alçada és: 755 grs. x 18,75 cms., 560 grs. x 14,28 cms. i 945 grs. x 14,2 cms. Foto arxiu de l'autor.

Cal destacar l'aportació que fem en aquest treball: un pesal de florí amb l'escut de Tarragona i un pes de 3.19 grs.

Enmig d'aquesta apassionant investigació que caldria encara completar, podem establir alguns capítols clars i ben coneguts: Joan II, Ferran II, Felip II, les Pellofes eclesiàstiques dels ss. XVI-XVII, Ferran VII i l'Ajuntament republicà de 1937.

JOAN II (1458-1479)

Durant el regnat de Joan II s'encunyà el primer tipus de senyals i mitjos senyals. Aquests reflectien una TAU a l'anvers i la llegenda DE:TA:RA:GO:NA envoltant l'escut de la ciutat al revers. El pes mitjà es trobava entre els 8 i 9 grs. en els senyals, i la meitat en els mitjos senyals.

FERRAN II (1479-1516)

Novament es van batre senyals i mitjos senyals, però amb una lleugera variant a l'anvers, ja que la Tau es troba dins d'una orla trilobulada.

Coneixem diverses variants en els senyals d'aquesta època: de llautó, contramarca de flor, contramarca rectangular de dues línies de

quatre glòbuls (com l'heràldica dels Montcada) i contramarca de cinc glòbuls. El seu pes és lleugerament inferior al de les emissions anteriors.

FELIP II (1598-1621)

Recollim un hipotètic senyal de plom d'aquest rei, que presenta dos uns separats per un punt en el seu anvers i l'escut de Tarragona amb ornament en el revers.

PELLOFES (ss. XVI-XVII)

Les pellofes eclesiàstiques foren pensades i fabricades per un àmbit estrictament limitat a les comunitats religioses. Les pellofes s'hi feien servir com a moneda de pagament dels diferents actes remunerats que exercien els clergues. Tanmateix, les pellofes aviat traspasaren l'àmbit purament eclesiàstic i circularen per la ciutat. Esdevingueren així monedes locals. Les nostres pellofes són de llautó i només tenen una cara. En altres indrets s'arribaren a fer de llauna o encunyades per les dues cares.

La Tau, símbol de la seu tarragonina, és el denominador comú de les nostres pellofes, tret d'una, i d'un conjunt de pellofes amb el monograma TARo, probablement l'abre-

Segell reial de cera vermella de Jaume II el Just (1267-1327). A l'anvers, el rei a cavall davant un estel. Porta l'elm amb corona i l'espasa alçada. L'escut i l'arnès porten les armes d'Aragó i Sicília. Llegenda perduda. (MNAT 34155) Foto MNAT.

viatura de Tarragona. Aquest últim conjunt, guardat al museu de la Catedral, també l'incloem en el pellofari tarragoní, malgrat que, en ser trobades a la caixa de les pellofes de Reus, alguns les atribueixin a aquesta veïna ciutat. Pel contrari, nosaltres suposem que el fet de ser trobades a Reus es deu simplement que hom va autoritzar que les pellofes tarragonines circulessin per les esglésies de les ciutats i viles adjacents, com Reus, pot ser per falta de numerari en aquell moment. En total, les pellofes trobades a Reus sumen 175 peces de 2 sous, 350 de 8 diners i 25 d'un diner.

Establim un total de 17 tipus de pellofes. N'hi ha de redones, de quadrades i àdhuc de triangulars. Tant els pesos com els diàmetres són força oscil·lants.

FERRAN VII (1808-1833)

Ja dins l'època contemporània, trobem dos moments puntuals en què la necessitat obligà a tornar a posar en funcionament la seca tarragonina. El primer fou la Guerra del Francès (1808-1815).

Les encunyacions motivades per la lluita contra la invasió francesa es divideixen en dos

Reguitzell de monedes de 5 pessetes de plata de 1809, batudes a Tarragona per sufragar les obres de fortificació i defensa de la ciutat enfront dels francesos. Foto arxiu de l'autor.

grups ben diferenciats: les encunyacions fetes per la Junta Corregimental de Tarragona i les fetes per la Junta Superior de Catalunya. Aquesta es veié obligada pels avatars de la guerra a continus trasllats de la seu de la seca entre Reus, Tarragona i Palma de Mallorca.

Dins la primera sèrie d'emissions, trobem les 5 pta. de plata de 1809, de les quals hem ordenat i distingit vuit variants, amb diverses subvariants, ressegellaments i falsificacions. El seu pes mitjà és de 26.37 grs. per peça.

S'encunyà, per part de la Junta Superior, durant el 1810 i el 1811 monedes de plata i coure. Concretament, els 8 rals de 1810, els 4 rals i els 2 rals del 1810 i 1811 i el ral de 1811 de plata. En coure, s'encunyà els 6 i 3 quarts de 1810 i 1811 i el quart i mig d'aquest últim any. Hem procurat ressenyar les variants més interessants.

El pes d'aquestes emissions de plata i coure no es diferencia de les altres monedes emeses per la seca entre els anys 1809 i 1814.

EL PAPER MONEDA (1937)

La manca de monetari originada durant la guerra civil de 1936-39 obligà molts Ajuntaments a posar en circulació unes emissions de paper moneda. Així es facilitava el canvi quotidià i se substituïa el diner en metàl·lic, cada cop més escàs per l'acaparament de què era

objecte, tant per part de la gent, atemorida per les negres perspectives de la guerra, com del propi govern, necessitat de metalls preciosos com la plata o bé de coure, aquest últim per a la seva indústria de guerra.

El nostre Ajuntament va emetre una emissió de bitllets, denominada «Paper de Crèdit Municipal», per un import total de 520.000 pta., repartides entre 400.000 bitllets d'una pta. 400.000 de 0,25 cts. i 200.000 de 0,10 cts.

Les emissions del paper moneda de 1937 posen punt i final —o potser hauríem de dir punt i seguit?— a la rica i perllongada història de la nostra seca.

¹ Lamboglia, N.: «Il problema delle Mura e delle origini di Tarragona» *Miscelánea Arqueológica I*. Barcelona 1974, 397 i ss.

² Agustín, Antonio: *Diálogos de Medallas, Inscripciones y otras Antigüedades*. Diálogo segundo, pàg. 31. Tarragona, 1587.

³ Botet i Sisó, Joaquim: *Les monedes catalanes* vol. 2. pàg. 282. Barcelona 1909.

⁴ Morera, E.: *Geografía General de Catalunya*, pàg. 296. Tarragona, sense data.

ANTIGUITAT

Antiguitat

LEANDRE VILLARONGA I GARRIGA

Època romano-republicana

Els números entre parèntesi remeten a l'inventari de monedes, època ibèrica i romana, que recull aquest llibre.

Els historiadors antics fan referència a Tàrraco i a Kese.

A la *Ora Marítima* 514-519, Aviè, després de citar Cal·lípolis, ens parla de la ciutat de Tàrraco. Malgrat que alguns han cregut que es tracta d'una interpolació moderna, és de totes maneres un testimoni de l'existència de la ciutat tarragonina.

En altres llocs és citada Tàrraco: Estrabó 3.4.7, Pomponi Mela 2.90, i en la forma «Tàrracon», Plini 3.21, 23, 29, 4.217 i 19.10.

Plini 3.21, en descriure la costa catalana de sud a nord, escriu: «Segueix la Cetatània, el riu Subur, Tàrraco obra d'Escipió...»

Sembla, doncs, que la ciutat fou fundada per Escipió, poc després del desembarcament romà a Empúries.

Ptolomeu 2.6.17 ens parla dels «cosetanoi» amb Tàrraco i Subur.

La que podríem suposar capital dels Casetans és la Cissa citada per Polibi 3.76.1 i la Cissis de Livi 21.60.7 i 61.1, prop de la qual els romans vanceren els cartaginesos.

La transcripció dels romans de «Kesse» per «Cissis» (pronunciada Kissis), en la qual la e ibèrica passa a i llatina, deu ser corrent, ja que coneixem un altre cas: el pas de «Usekerte» a «Osicerda».

Garrafó i olla de ceràmica amb decoració pintada, del s. IV-V d.C., fabricats en un taller local de l'àrea tarraconense. Procedeixen de la vil·la romana dels Muntis (Altafulla). (MNAT 45447 i 45445) Foto MNAT.

Davant d'aquestes notícies fornides pels historiadors antics, tenim el testimoni de les monedes: una dracma d'imitació emporitana amb la llegenda ibèrica TaRAKoNSALIR i una sèrie d'emissions monetàries amb la llegenda ibèrica KeSE.

Aquesta dualitat de noms, KESE i TARA-KON, que no és única en el nostre món antic (també tenim ARSE-SAGUNTUM i UNTIKES-EMPORION), queda explicada al nostre parer en ser Kese el nom de la «gens» que habita les rodalies i la ciutat, i Tàrraco el nom d'aquesta ciutat. La mateixa explicació donem pels dos casos esmentats.

El testimoni numismàtic de l'existència de la ciutat de Tàrraco a finals del segle III a.C. és la dracma d'imitació emporitana (1) amb anvers format per cap d'Arethusa a d. voltada per tres dofins, i revers format per pegàs a d. amb el cap modificat, i al dessota estrella i la llegenda ibèrica

XΘPΣMMΠΛΝΘ

que avui llegim amb tota seguretat TaRAKoNSALIR.

Del seu estudi, deduirem que degué ésser encunyada poc després del desembarcament romà a Empòrion, l'any 218 a.C., sota l'autoritat romana, en el seu primer avenç i posterior conquesta de Tàrraco, tal como Polibi ens reporta a la seva Història 3.76.1.

Coneixem altres dues dracmes d'imitació emporitana amb la llegenda ibèrica KeSE, que usen ja el nom de la «gens», i no pas el de la ciutat.

Usen la mateixa tipologia, les dues són gairebé dels mateixos encunyys; la primera porta la llegenda de tres signes, el primer sembla ésser Ke, i segurs els altres dos: S.E. Pel que fa a la segona presenta la llegenda repintada, i també possible el primer signe Ke i segurs els altres dos, S.E. (2).

El problema que presenta és de si foren batudes sota el poder romà o bé si foren obra dels íbers revoltats. Nosaltres creiem que foren batudes sota l'autoritat romana, després del desembarcament a Empúries.

Ja després, totes les emissions monetàries porten la llegenda ibèrica de KeSE. Aquesta està traçada amb lleugeres variants que atribuïm al pas del temps, la més important de les

quals és la del primer signe. La part comuna de les tres variants és de dues línies unides en un vèrtex en forma d'angle, obert cap a la dreta. En la variant més antiga, s'afegeix una ratlleta que surt del costat inferior de l'angle. En la segona variant surt la ratlleta de la part superior. I en la tercera, no es presenta la ratlleta.

La taula amb les variants epigràfiques de KeSE és, doncs:

⋈ • ⋈ • ⋈

Aquest criteri ens permeté una primera classificació i ordenació de les monedes ibèriques de Tàrraco.

D'abans del 211 a.C. són les primeres monedes de bronze. La primera emissió comprèn unes rares monedes d'un estil sicilià, que ens recorden les dels Mamertins i dels Brettis, amb el cap llorejat i un cavall galopant, i s'afegeix en algunes monedes un caduceu per sobre d'ell (3, 4).

Estela de pedree calcària grisa. A la part superior, arrodonida, s'hi representa una plumada flanquejada per dos dofins. Es va recuperar el 1954 a l'amfiteatre. La inscripció funerària està dedicada a LVCIVS POPILIVS PRVNICVS, de part del seu pare GAIVS CORNELIVS PRIMIGENIVS. Data de final del s. I o inicis del s. II d.C. (MNAT 2102). Foto MNAT.

Li segueix l'emissió amb el pentinat format per llargs rínxols en forma de cucs, que li donen un fort regust arcaic. Aquesta emissió presenta tota una sèrie de valors.

El valor gran, per nosaltres de 1 ½, amb el cap barbat i revers de genet amb palma (5). El valor que segueix és la unitat amb el cap imberbe i genet (6). Els valors que segueixen es diferencien pels tipus de revers: el valor meitat amb cavall piafant (7), el quart amb pegàs (8), i el sisè amb un dofí (9).

No són pas monedes abundants, i es coneixen pocs encunys de cadascun dels valors; foren emeses per les necessitats locals derivades de la capitalitat de Tàrraco a la Citerior.

Tenim després del 211 a.C. una emissió caracteritzada per la presència sobre el tipus de revers d'un creixent i una estrella. Solament s'encunyaren nominals petits, la meitat amb revers de cavall (10), el quart amb mig pegàs (11) i el sisè amb dofí (12), tots ells en petita quantitat.

Semis de bronze, encunyat durant la Segona Guerra Púnica, seguint l'estil, tipologia i metrologia propis del sud d'Itàlia i Sicília. La figura de l'anvers podria ser Apol·lo llorejat; al revers, la llegenda característica amb la Ke arcaica, pròpia de l'època. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Revers d'as: genet portant palma a la mà. Aquesta és la característica predominant en les emissions d'assos amb llegenda ibèrica de la seca tarragonina. Per altra banda, l'estil acurat de la peça és propi de les emissions de principis del s. II a.C. Foto arxiu de l'autor. Detall.

A principis del segle II a.C. comencen les emissions de moneda de manera continuada, primer amb l'emissió de bronze i de plata sense símbol, després, per diferenciar les emissions, potser per tenir un control de la seca, s'utilitzen els símbols, situats sempre darrera l'efígie viril de l'anvers de la moneda.

Aquests símbols són usats imitant els de les monedes romanes d'aquesta època, els quals són de caràcter figuratiu: caduceu, feix de llamps, punta de llança, casc, etc. Després, cap a la segona meitat del segle, els símbols passen a ser de caràcter epigràfic, usant signes de l'escriptura ibèrica, el sentit dels quals se'ns escapa; tal volta són simplement imitacions dels símbols de les monedes romanes,

els quals en aquesta època passen del seu caràcter figuratiu a ser abreviacions o les inicials dels noms dels magistrats monetaris.

Com acostuma a succeir en altres llocs, la primera emissió no porta símbol. Ho veiem natural, atès que no cal diferenciar-la de cap altra. Després, en continuar emetent moneda, cal fer la distinció i és quan hom posa símbols diferenciadors.

La primera emissió és important i representativa, té tota l'escala de valors. La moneda de plata, el denari (13), del mateix sistema metrològic del romà, té un pes teòric de 3.98 grams. La moneda de bronze romana que correspon a aquest denari és l'as uncial, de 27.4 grs. de pes teòric, valent 10 assos un denari.

La moneda de bronze de Tàrraco, amb la llegenda ibèrica KeSE, correspon a un sistema metrològic que és la meitat del romà, per tant un denari equival a 20 de les monedes de Tàrraco, que per diferenciar-les de l'as romà, les anomenen de valor unitat.

S'encunyen tots els valors: la unitat, la meitat, el terç, el quart, el sisè i el dotzè.

Tots els valors es diferencien per la tipologia, que són les figures que trobem al revers de la moneda.

A l'anvers de tots els valors trobem el cap d'un home jove imberbe, amb un pentinat traçat amb rínxols en forma de ganxo. El model potser és còpia del déu de la guerra Mart o Ares.

Al revers, en el denari un genet porta una palma i condueix un segon cavall (13). En el

Anvers d'as de bronze amb símbol àmfora. Existeixen diversos encunyats d'aquesta emissió, que presenten tipus d'àmfora ben diferenciats (primera meitat del s. II a.C.). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

quinari, la meitat de l'anterior, a més sobre el genet hi ha una estrella (14, 15). En la unitat, el genet porta una palma (16). En la meitat, un cavall (17). En el terç, un cavall amb el cap ajupit sembla que olori una mata (18). En el quart, un mig pegàs (19), en el sisè, un dofí (20), i en el dotzè, com a excepció, l'efígie de l'anvers és Mercuri, amb el seu característic barret, i al revers un cavall rampant (21).

A més trobem en els valors divisors unes marques de valor, usades com en les monedes romanes. En el valor terç quatre glòbuls; en el quart, tres glòbuls; dos glòbuls en el sisè i un en el dotzè.

Aquests glòbuls en la moneda romana més antiga, la del sistema de la lliura, representava el nombre d'unces contingudes en la moneda. Ara en el nostre cas, és el nombre de dotzens del valor de la unitat comprès en la moneda.

És molt important l'emissió de denaris a Tàrraco. Foren encunyats per finançar les despeses de l'exèrcit romà en el seu avenç cap a l'interior de la Península Ibèrica, en dirigir-se cap a Aragó i endinsar-se en terres valencianes.

La moneda no fou creada per les necessitats del comerç, sinó per motius fiscals i militars. Amb elles es cobraven i pagaven els impostos, servien per a la recluta de mercenaris i la compra d'esclaus.

Els romans, en desembarcar a Empúries l'any 218 a.C. i iniciar la Segona Guerra Púnica, necessitaren moneda per a cobrir les seves despeses militars, i davant de la dificultat o impossibilitat de portar-la des de la metròpoli, utilitzaren la seca emporitana per encunyar moneda, i ho feren amb els mateixos tipus de les dracmes d'Empòrion i en el seu sistema metrològic. En convertir-se Tàrraco en la

Detall del mosaic anomenat d'Hermes (o de Mercuri), amb la representació del cap del déu. Datat a la primera meitat del s. III d.C., és un bell exemple de la qualitat dels paviments de les vil·les urbanes de la ciutat en aquella època. (MNAT 2953)
Foto MNAT.

capital de la Citerior, hi traslladaren la seca emporitana i encunyaren moneda. Però com que això succeí a principis del s. II a.C. utilitzaren el seu propi sistema metrològic, que aleshores era del denari de 3.98 grs.

La importància d'aquesta emissió de moneda de plata és coneguda per l'estudi dels seus encunys. Mitjançant càlculs estadístics de probabilitat arribem a saber que utilitzaren uns 31 encunys. Atès que amb cada encuny es podien batre de 10.000 a 30.000 monedes, és fàcil calcular el seu volum de $310.000/930.000$ denaris, amb un pes de $1.240/3.720$ kgs. Acceptem així la mitjana de 620.000 denaris i 2.480 kgs.

Potser ens podem fer una millor idea de la seva importància si pensem que el sosteniment d'una legió romana durant la Segona Guerra Púnica costava uns 600.000 denaris a l'any.

L'encunyació de denaris per a sostenir l'exèrcit romà anà passant a mesura del seu avenç cap a l'interior de la Península, a altres seques situades prop de l'exèrcit. Primer fou a Lleida, on es van usar el doble d'encunys que a Tàrraco, i després cap a Aragó, la Suessetània, els Bascons i la Celtibèria.

Els denaris de Kese circularen durant tot el segle II, com ho demostra la troballa d'alguns en tresors junt amb d'altres denaris romans ben datats, amagats amb motiu del pas dels cimbris a finals del s. II. Concretament, són les troballes del Segaró i la Barroca (Girona), Salvacañete (Conca), Còrdova, Albacete, Idanha-a-Velha (Portugal). Les troballes del Baix Empordà i d'Arcas (Conca) es relacionen amb les guerres sertorianes.

De totes maneres en aquestes dates deuen resultar una circulació residual, ja que estan presents en petita quantitat; fins i tot en un tresor amb abundants monedes d'August de l'any 2 a.C. es trobà un denari de Kese.

Un fet curiós és la imitació d'aquests denaris a la Gàl·lia durant el s. II a.C. Coneixem dues monedes de plata amb el cap viril a d. i en el revers un genet conduint un segon cavall, el primer sense llegenda i amb la ibèrica IBiNKi el segon. Pel seu pes corresponen a les emissions gal·les anomenades «à la croix» per presentar en el revers una creu, amb tipus en els seus quadrants. Són una prova de la influència de les monedes de Kese en aquelles terres, encara que se'n degueren encunyar molt poques.

Victimarius barbat conduint un toro al sacrifici. S. II d.C. (MNAT 380) Foto MNAT.

Les emissions de bronze que usen en la llegenda la Ke antiga i en les quals trobem símbols són les d'espiga, caduceu i feix de llamps.

L'emissió amb el símbol d'espiga (22) no té divisors, la de caduceu (23) té tota l'escala de valors i la de feix de llamps (31) té el divisor meitat (32). A més tenim un divisor de valor d'un quart, amb el símbol de casc macedoni (29).

L'emissió amb el símbol caduceu (23) és una de les més representatives per la seva qualitat d'art, per presentar la totalitat dels divisors i ésser aquests molt abundants, car representen el 86% del total de les monedes conegudes de l'emissió.

La meitat amb el cavall al pas (24), el terç amb el cavall amb el cap ajupit (25), el quart amb el mig pegàs (26), el sisè amb el dofí (27) i el dotzè amb el cap de Mercuri i el cavall (28).

Entre aquestes emissions, hem situat una moneda única que es guarda a la «American Numismatic Society» (30); és de característiques similars a les primeres emissions de l'Ausetània i de la Laietània del sistema uncial romà, i pot donar el testimoni d'una situació política de poca durada.

En el transcurs de la primera meitat del s. II a.C. el sistema metrològic de l'as romà va

descendent de pes, i igualment ho fan les monedes de Tàrraco, que sempre són la meitat de l'as romà coetani.

Segueixen les emissions amb l'ús a la llegenda del signe ibèric Ke en la seva variant moderna, usant els símbols figuratius de maça (34), ferro de llança (38), àmfora (51), casc (55), ceptre (59), corona (62), cornucòpia (63), bucrani (64), proa de nau (65), forma d'U (68) i timó (69, 70). Després ja vindran els símbols de signes ibèrics.

Pel que fa als divisors, sempre determinats pels tipus de revers, hem d'assenyalar que l'emissió amb maça té el valor meitat (35) i el quart; aquest, però, amb uns tipus diferents del corrent, ja que presenta un hipocamp (36) en una de les variants, i un gall amb una sargantana al bec (37) a l'altre. Aquest darrer amb dues variants: una amb creixent, i l'altra amb tres punts.

L'emissió amb el símbol de ferro de llança presenta els divisors meitat (39), terç (40), quart (41) i sisè (42).

L'emissió amb símbol d'àmfora té terç (52), quart (53) i sisè (54). La de casc el meitat (56), el quart (57) i el sisè (58). La de ceptre el meitat (60) i el quart (61). I la de proa el meitat (66) i quart (67).

De l'emissió amb timó, en coneixem una rara moneda amb el cap a l'esquerra (70), i a més té els divisors meitat (71), quart (72) i sisè (73).

Dintre d'aquesta sèrie d'emissions, n'hi ha algunes que encara no hem assenyalat que no presenten el valor unitat i solament tenen els divisors. Així tenim un valor meitat amb símbol timó (33), en el qual el cavall té un glòbul entre les potes. Amb símbol de palma conei-

As de bronze de símbol feix de llamps. Aquesta moneda és extraordinàriament bella pel seu art, estil, patina i estat de conservació (primera meitat del s. II a.C.). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Pegàs de la dracma de Tarakonsalir, on s'hi pot observar la modificació del cap. La figura d'un xiquet que agafar-se els peus és sempre present en les dracmes d'imitació emporitana. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

xem el valor meitat amb glòbul (43), el quart amb dues varietats de mig pegàs (44) i de gos (45).

Rara és l'emissió amb símbol de caduceu, però d'epigrafia moderna (46), no alat com ho és l'emissió que a continuació comentem.

És curiosa una emissió amb caduceu, però ara alat, amb valors meitat (47) i quart (48), i finalment una amb símbol d'espiga prima i corbada amb valor meitat (49) i quart (50).

Arribem així a mitjans del s. II a.C. Per tenir una idea del volum d'aquestes emissions, fem un càlcul senzill que pot resultar acceptable. Com que les monedes de Kese abasten un període de temps d'uns 120 anys, en el qual s'encunyaren unes 30 emissions, resulta el promig d'una emissió cada quatre anys.

La seva importància, el seu volum, el podem deduir sabent que en cada emissió s'utilitzaren de 25 a 50 encunys, que repartits entre quatre anys, resulta de 6.25/12.5 encunys anuals, essent el promig anual de 9.5 encunys.

Comptant per any 9.5 encunys amb els quals es podien encunyar unes 10.000 monedes, d'un pes al voltant dels 11 grs., tenim un total de 1.045 kgs. de metall, coure o bronze, que podia procedir de jaciments poc rics de la Garrotxa, el Ripollès, l'Empordà, el Pallars o el Vallès Oriental, en explotació fins a principis d'aquest segle. Això, sense comptar amb les refoses d'altres emissions.

Vint encunys d'una unitat de bronze de Kese equival a l'encuny d'un denari. Per tant els 9.5 encunys de promig anual equivalen a 0.475 encunys de denari, amb els quals es podrien encunyar de 4.750 a 14.250 denaris. Aquest import només permet mantenir de promig 1.4% d'una legió romana, formada per uns 4.400 legionaris. Per tant, segons Crawford, resulta que s'hi podien mantenir un 61 legionaris, xifra que ben bé podria ésser la del cos d'autoritats, militars i sacerdots de la capital de la Citerior, pagats potser una mica millor que els legionaris.

A principis del segle II són encunyades nombroses monedes divisionàries; després el seu nombre es redueix sensiblement. I si primer el seu pes estava en relació perfecta amb la unitat, després es va reduint i pren un caràcter fiduciari.

A la segona meitat del s. II es continuen les

emissions usant els símbols epigràfics, dels quals solament podem suposar que foren les inicials dels magistrats encarregats de l'encunyació de la moneda. Aquesta suposició en un dels casos es fa evident: és l'emissió amb els signes ibèrics TI.TA.S (84). El punt que trobem entre els signes sembla indicar que cadascun és un antropònim, i tindríem així el nom del magistrat com un trinomen.

Els símbols epigràfics utilitzats són els de BaL (75), LA (76) i nexat (76.2), Ti (78), Ta (81), Tu (85), Ku (88). Llur pes obeeix a la meitat del sistema romà uncial reduït, que és de 30 monedes en lliura.

Aquestes emissions tenen els seus divisors, els quals no són tan abundants com els de les emissions anteriors. L'emissió amb el símbol LA té el valor meitat (77), el que presenta el Ti, la meitat (79) i el quart (80). El de Ta, la meitat (82) i el quart (83).

La que presenta la inscripció Ti.Ta.S, peça única que, com ja hem comentat, pot fer referència a un possible trinomen, solament presenta el valor meitat (84).

Després segueixen la de Tu amb meitat (86) i quart (87), i la de Ku amb la meitat (89) i el quart (90).

Tàrraco, durant el transcurs del s. II a.C. coneix una tranquil·litat total, ja que roman allunyada dels llocs on es desenvolupen les activitats militars, però en arribar a finals de l'esmentat segle, l'any 104 a.C., té lloc la invasió dels cimbris, poble germànic que, des de les

Gàl·lies, travessà els Pirineus i entrà a Catalunya, tot creant al seu pas la inseguretat i molts perills, dels quals són testimoni els tresors de monedes amagades en aquell moment i la construcció de muralles en algunes ciutats.

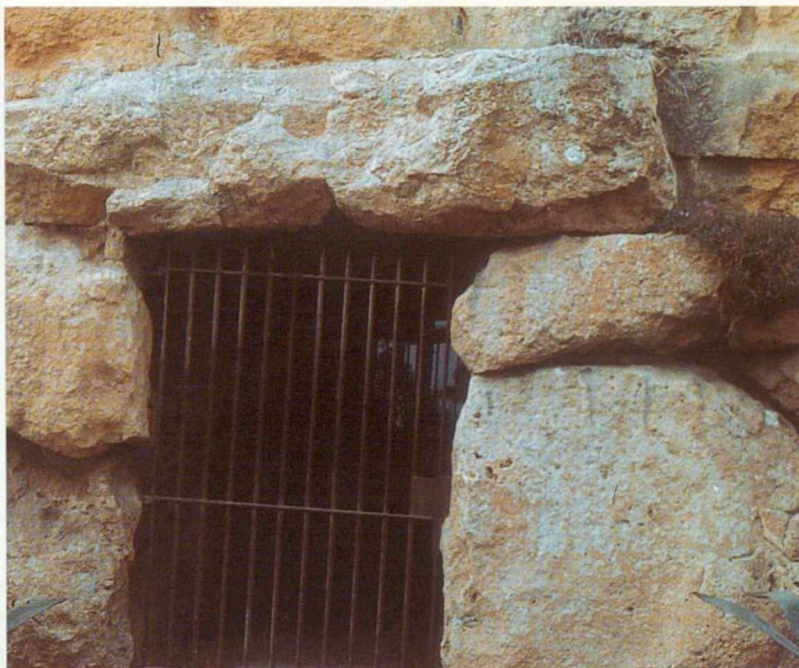
Aquets fets segurament donaren més importància a les grans ciutats, com ho era Tàrraco, protegida per les seves sòlides muralles. També va tenir com a conseqüència l'augment de la seva influència i, dintre d'ella, dels elements més romanitzats, que incrementaren llur pes dins de la política ciutadana. Ens donen testimoni d'aquests fets les monedes de Kese: el canvi de la llegenda (el pas del signe sil·làbic Ke a l'alfabètic K) necessita la inclusió d'una E per obtenir la pronúncia, i esdevé aleshores la llegenda KESSE. Prova evident d'una romanització avançada.

Aquesta llegenda presenta la forma

ΚΕΣΣΕ

A més un altre canvi fou l'augment de llur pes per adaptar-se al sistema romà vigent.

En aquestes circumstàncies s'encunyaren les emissions assenyalades amb els signes epigràfics NS (95), AS (96), Be (97) i Te (100). La primera acusa més el fet metrològic.

Les dues primeres són encunyades en un volum molt petit, però en canvi les altres dues són més abundants, i presenten els valors divisionaris de la meitat i el quart, en un volum equivalent al 43% del total.

També presenten algunes d'aquestes emissions uns divisors només pel valor de la meitat i el quart. La de símbol Be té un valor mei-

Poterna de la muralla, al passeig de Sant Antoni. És una de les petites portes obertes en el sòcol megalític que es conserven, destinades al pas de vianants. Foto MNAT.

Vista de l'amfiteatre, edifici públic a extramurs de la ciutat, on se celebraven, fonamentalment, les lluites de gladiadors (munera) i les lluites o caceres de feres salvatges (venationes). Va ser construït a principis del s. II d.C. En la seva arena van ser cremats l'any 259 el bisbe cristià Fructuós i els seus diaques Auguri i Eulogi, arran de la persecució decretada per Valerià. En el lloc del martiri va ser bastida una basilica visigòtica, sobre les restes de la qual, després de la repoblació medieval, s'aixecà l'església romànica de Santa Maria del Miracle. Foto MNAT.

tat (98) i el quart (99). La de símbol Te, la meitat (101) i el quart (102).

Passat el perill que representà el pas dels cimbris, en dirigir-se cap a la vall de l'Ebre, Tàrraco tornà a la normalitat política que havia fruit durant tot el segle, les monedes tornaren a usar la llegenda de tres signes, i la disminució de llur pes és important. Es passà a un sistema de 40 monedes en lliura.

Aquestes darreres emissions amb signes epigràfics, menys una que el té figuratiu, són una palma (74), i les altres presenten els símbols de IL-S (91), IL (92), A (93) i TiKi (94). No tenen divisors.

És de remarcar la representació del cap del tipus que anomenen dolicocèfal en algunes monedes de l'emissió amb el símbol A (93, 2, 3) i en totes les de TIKI (94).

La manca de divisors, al nostre parer, s'explica perquè no eren necessaris, ja que totes aquestes darreres emissions amb només valors d'unitat degueren servir per fer pagaments als membres del sector de serveis.

El volum d'aquestes emissions continua essent similar a les anteriors.

En encunyar Tàrraco aquestes darreres emissions ibèriques, eixampla la seva àrea d'influència política, con deduïm de l'encunyació a Lleida de les seves darreres emissions amb la llegenda ibèrica i la tipologia de llop amb un estil molt proper al de Kesse; i succeeix el mateix amb les monedes amb la llegenda ibèrica IESO.

Cap a finals del primer terç del s. I a.C., sembla que coincidint amb el final de les guerres sertorianes, fineixen les emissions de moneda a Tàrraco. Podem pensar que la moneda circulant residual de temps anteriors fou suficient per a les petites necessitats de la nostra ciutat.

Hem d'assenyalar que una de les fonts importants per a l'estudi de les monedes ibèriques de Tàrraco ha estat la troballa dels tresors de Balsareny i d'Azaila (Terol), que ens ha permès d'establir una seqüència.

Hem deduït que les monedes amb símbol figuratiu són més antigues que les que el tenen epigràfic.

A Balsareny, amagat amb motiu del pas dels cimbris el 104 a.C., no hi ha cap moneda amb la llegenda KESSE; quasi totes porten el

símbol figuratiu. Només 6 entre 83 porten el símbol epigràfic.

A Azaila, amagat amb ocasió de les guerres sertorianes de 80-72 a.C., no hi ha emissions antigues. Només n'hi ha una amb símbol figuratiu. Són, en canvi, abundants les de llegenda llarga KESSE, tot i que falten les de pes baix que, ja encunyades, no han tingut temps d'arribar a Azaila.

Seguint mètodes estadístics, hem aplicat les seves lleis i hem arribat a resultats que semblen prou evidents.

Pel que fa a les contramarques, que —com el seu nom indica— són una empremta posada sobre la moneda amb un cop de punxó (Contramarques, punxó circular 1 a 10), cal dir que són diverses les seves aplicacions. Hom suposa que tenien com a finalitat donar validesa a la circulació d'unes monedes en un determinat lloc. Són diverses les contramarques que trobem a les monedes de Tàrraco, en general es presenten com a casos esporàdics, solament té una importància real la que presenta les lletres S C traçades amb puntejat (Contramarques S C, 1 a 5).

Fragment de plom amb textos ibèrics, probablement del poblat ibèric de Castellet de Banyoles, dins el terme de Tivissa. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Anvers d'as de bronze amb símbol casc, contramarcats amb les lletres S C puntejades. Tàrraco no sols emetia moneda, sinó que també les contramarcava per tal que poguessin circular per altres indrets. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Aquesta interessant contramarca, la qual prové d'Andalusia, de la zona minaire de Sierra Morena, ha estat interpretada per Mowat com a societat «centenilli», societat «Cumicubrum» o «Saltus Castulensis» (noms donats a algunes de les societats que explotaven les mines de Sierra Morena).

Una altra contramarca, de la qual només coneixem una moneda, és la d'una estrella aplicada a la galta de l'efígie (Contramarques estrella 1).

Les monedes de Tàrraco amb la llegenda ibèrica KeSE han tingut una vida d'uns 150 anys; hem de remarcar la seva continuïtat; no han estat mai interrompudes, com succeeix en altres emissions de caràcter més o menys esporàdic.

La seva circulació té un caràcter local, malgrat que es troben monedes de Kese per tot Catalunya, a causa de la seva nombrosa abundància. Hem assenyalat la seva presència en alguns llocs de Catalunya en percentatges decreixents a mesura que hom s'allunya de la ciutat: a Capçanes 53 %, al Penedès 19%, al Burriac 16.5%, a Manresa 20%, a Balsareny 20%, a Empòrion només el 4%. Fora de Catalunya constatem la seva presència al tresor d'Azaila, que és del 3.54%.

La coordinació de les emissions ibèriques de Tàrraco amb les altres emissions ibèriques catalanes és força interessant, ja que, pel seu caràcter de continuïtat, les podem fer servir com a fòssil director.

A Catalunya tenim tres centres emissors de monedes amb continuïtat: Tàrraco, Empòrion i Ilerda.

Empòrion segueix el sistema romà, amb una reducció singular del seu pes estabilitzat durant un temps de 15 monedes per lliura romana.

Ilerda segueix els dos sistemes: el romà d'Empòrion i el kessetà, meitat d'aquell. La Laietània i l'Ausetània, després d'una curta emissió de sistema romà, passa a seguir el sistema de Kese.

Època romano-imperial

Després d'un temps de no encunyar moneda, torna Tàrraco a emetre, i aquesta vegada ho fa usant les llegendes llatines.

La constitució de Tàrraco en colònia per Cèsar, com en són testimoni algunes làpides amb la inscripció CIVT, interpretada per Colònia Júlia Urbs Tàrraco, sembla que fou deguda a l'ajuda que donà a Cèsar en la seva lluita contra els pompeians.

Trobem les sigles CVT, CVT i TARR en monedes d'August i de Tiberi; i CTT i CVTT només en les de Tiberi.

A més hi figuren les titulatures imperials, excepte en alguns divisors.

L'afegiment d'una T a les monedes de Tiberi amb el significat de Triumphalis, especialment a les de divinització d'August, podria al·ludir als triomfs d'aquest a Hispània durant les guerres càntabres.

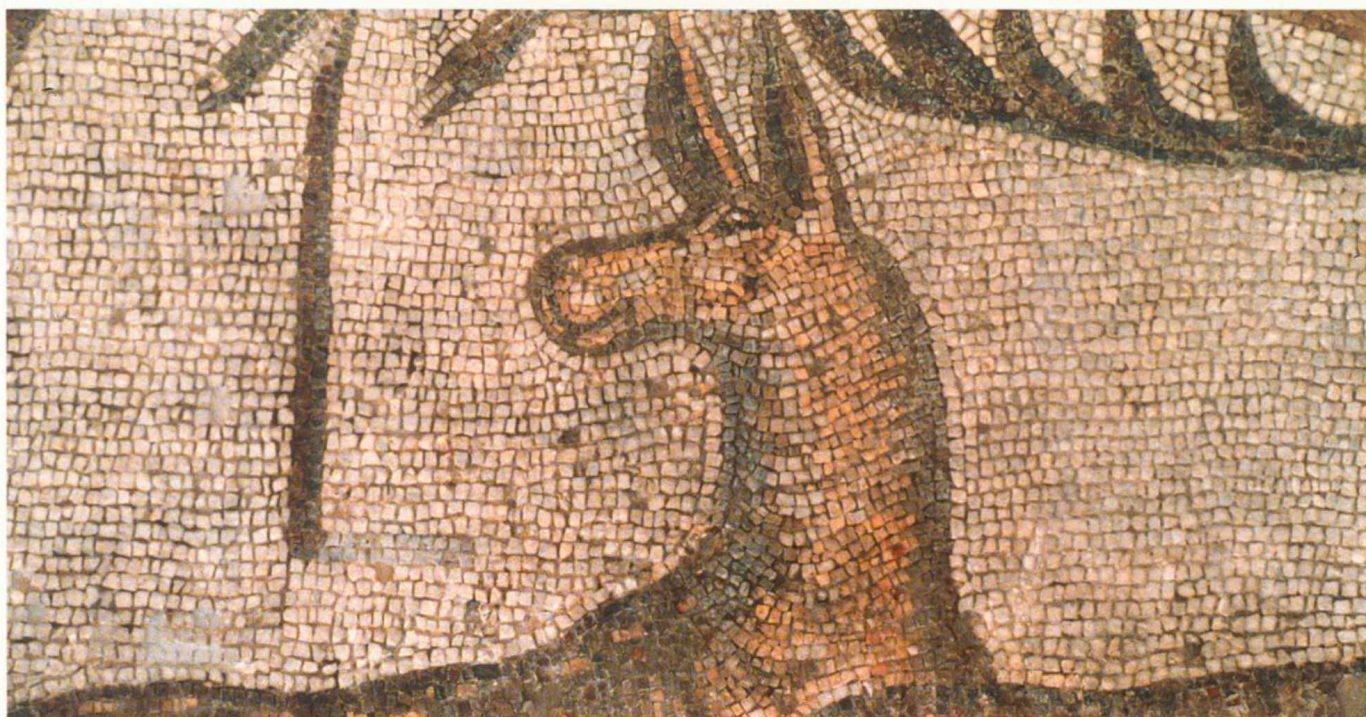
És a Tàrraco on es desenvolupà més ràpidament el culte imperial, on prengué un caràcter ben singular, avançant-se així a altres ciutats de l'Imperi. A les monedes queda expressat per la titulatura DIVVS AVGVSTVS, amb el temple i la llegenda AETERNITATIS AVGVSTAE, i l'estàtua i DEO AVGVSTO.

Els personatges de la família imperial representats a les monedes de Tàrraco són:

a) August, amb el cap llorjat i radiat quan se'l representa divinitzat amb la llegenda DIVVS AVGVSTVS PATER.

Estàtua icònica femenina de marbre del segon quart del s. I d.C. Procedeix del Fòrum de la Colònia i podria pertànyer a una galeria d'estàtues icòniques de la família imperial julioclaudia. (MNAT 381) Foto MNAT.

b) Gai i Luci, fills d'Agripa i Júlia; els trobem a les monedes que copien els denaris del taller de Lugdunum, posteriors a l'any 2 d.C. Són qualificats en aquestes monedes com a CAESARES GEM, i se'ls compara amb els Diòscurs.

c) Tiberi, amb el cap nu a les emissions dels temps d'August i lloreat quan ja és emperador.

d) Germànic, nebot de Tiberi; és trobat en moltes de les encunyacions hispàniques.

e) Lívia, apareix amb el títol de IVLIA AVGVSTA.

f) Drus, fill de Lívia; en morir Germànic, queda en situació privilegiada per a la successió a l'Imperi. Obté la tribunicia potestat l'any 22. Mor el 23.

Un dels problemes més interessants d'aquestes emissions és el seu aspecte metrològic. A Empúries s'encunya el bronze en el sistema d'August, amb un as de gairebé 11 grams. En Acci i Itàlica, segons estudis de F. Chaves, s'usa un as que volta els 13 grams. A Caesar Augusta, nosaltres trobarem un pes per a les primeres emissions d'August dels 11 grams, però ben aviat es passà a un sistema de 12 i 13 grams.

En canvi a Tàrraco trobem un pes molt més baix: per a August, una mitjana de 7.82 grs., i per a Tiberi de 8.69 grs. Les emissions d'Ilercavònia-Dertosa també segueixen aquest sistema metrològic reduït.

Al costat de l'as, amb aquest pes tenim el dupondi, del doble de pes, i el sesterce, de 23.64 grs. Com veiem, aquest no és el doble de l'anterior. Això és degut al fet que el metall del sesterce és l'oricalc, que té una relació de valor amb el bronze d'un a un i mig, i així s'aconsegueix amb menys pes un valor més alt.

No hem sabut trobar la solució a aquest problema; ens limitem a presentar-lo, tot esperant per al futur alguna hipòtesi prou plausible que pugui explicar-ho.

A més, el sistema metròlogic usat a Tàrraco per a les monedes imperials és el mateix de les darreres emissions ibèriques amb la llegenda KESE.

Per l'ordenació i datació de les monedes imperials de Tàrraco, tenim les següents dades, que ens situen les monedes segons els personatges representats i les llegendes.

De 27 a 25 a.C.: Estada d'August a Tàrraco, des d'on dirigeix les guerres càntabres.

12 a.C.: August és «Pontifex Maximus».

5 a.C.: Gai és «Princeps Iuventutis».

2 a.C.: Luci és «Princeps Iuventutis». August és nomenat «Pater Patriae». Mort de Luci.

4 d.C.: Mort de Gai. August adopta Tiberi, que rep la «Tribunicia Potestas».

14 d.C.: Mort d'August, que és consagrat com a DIVVS. Adveniment de Tiberi a l'Imperi.

15 d.C.: Construcció del temple de Tàrraco. Culte Imperial a August.

Detall del mosaic policrom que revesteix la cúpula de maons de la sala habilitada com a mausoleu a Centcelles (Constantí). Aquest mosaic representa diverses escenes distribuïdes en tres zones: la inferior reproduïx una cacera (de la qual forma part aquest detall); la intermèdia, setze escenes de l'Antic i del Nou Testament, separades per columnes; a la superior, les quatre estacions alternen amb representacions de personatges entronitzats. Tanca la composició un medalló central amb una escena de significació possiblement celestial.
Foto MNAT.

19 d.C.: Mort de Germànic, nebot de Tiberi.

22 d.C.: Drus, fill de Tiberi, obté la «Tribunícia Potestas».

23 d.C.: Mort de Drus.

24 d.C.: Mort de Lívia.

37 d.C.: Mort de Tiberi.

As de bronze encunyat per Tiberi (15-19 d.C.). A l'anvers, la figura de l'emperador, al revers, els caps afrontats de Germànic i Drus entre les sigles CVT (Colònia Vrbs Tàrraco). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

AUGUST (27 a.C.- 14 d.C)

Les primeres monedes tarraconenses imperials, les datem del període del 2 a.C. al 4 d.C. Són l'as amb el cap llorejat d'August a d. i la llegenda IMP.CAES.AVG.TR.POT.PON.MAX. P.P. i en el revers els caps afrontats de Gai i Luci amb la llegenda C.L.CAES a sobre, AVG.F. al dessota i CVT entre els caps (1).

El semis, a l'anvers amb Gai i Luci de peu escut o sense, al dessobre CAESARES, i al dessota GEM. Al revers, toro, al dessobre CVT, i al dessota TARR (3, 7).

Segueixen les emissions de 4 a 14 d.C. L'as amb el cap llorejat d'August i la llegenda IMP.CAES.AVG.TR.POT.POT.MAX.P.P. Al revers, cap nu de Tiberi, al davant TI.CAESAR, i al darrera CVT (2). Els divisors amb toro dempeus sense llegenda o amb CVT o TAR., i el revers amb la inscripció CVT dintre de corona de llorer (8, 10).

Situem aquí un rar divisor amb toro dempeus, i al dessobre TV, i en el revers la llegenda CAID o CAIB (11). Si fos certa la primera, podria tractar-se d'un Edil de nom començant en C, però si la vàlida és la segona, que sembla veure's en alguna moneda, no podem donar aquesta interpretació.

TIBERI (14-37)

Segueix després de l'any 15 d.C. la bella sèrie dels sesterci, uns amb cap d'August ra-

diat —o sia divinitzat—, amb la llegenda DIVVS AVGVSTVS PATER, uns altres amb l'estàtua d'August assegut i la llegenda DEO AVGVSTO, i uns tercers amb el cap de Tiberi llorejat i la llegenda TI.CAESAR.DIVI.AVG.F.AVGVSTVS.

Aquests anversos van combinats amb tres tipus de revers, que són:

a) L'ara amb una palma al dessobre i les lletres CVTT.

b) El temple d'August de vuit columnes sobre pòdium i la llegenda CVTT i AETERNITATIS AVGVSTAE.

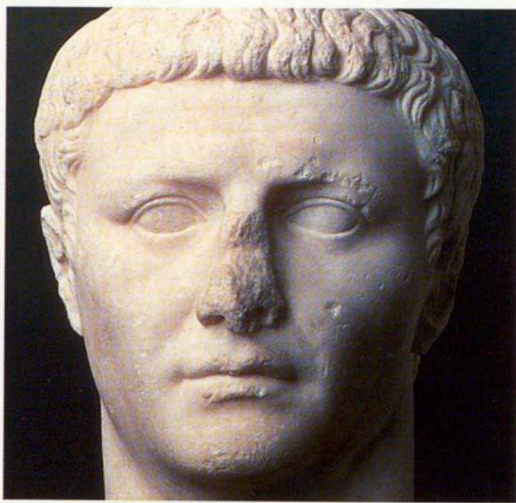
c) Dins d'una corona de llorer, les lletres CVTT.

Tot plegat, en resulten les següents combinacions:

a) Anvers de cap d'August radiat amb revers d'ara (1), de temple (2) i de corona de llorer (3).

b) Anvers d'estàtua d'August i DEO AVGVSTO amb revers d'ara (4), de temple (5) i de corona de llorer (6).

c) Anvers de cap de Tiberi amb revers d'ara (8), de temple (9) i de corona de llorer (10).

A més tenim el dupondi (7), amb una mitjana de pes de 18 grs., que és de bronze i no d'oricalc com els sestercis. Presenta a l'anvers l'estàtua d'August i la llegenda DEO AVGVSTO, i en el revers el temple de vuit columnes sobre pòdium amb escala central i les llegendes CVTT i AETERNITATIS AVGVSTAE.

L'altar de Tàrraco queda documentat com a dedicat a August per Quintilla (Inst. Orat. VI.3.77), que ens reporta la joia dels tarragonins en anunciar a August el fet d'haver nas-

Retrat de l'emperador Claudi trobat a la seu de l'schola del collegium fabrum de Tàrraco (associació dels obrers de la construcció, encarregats també del servei d'extinció d'incendis). Aquest model de representació de Claudi és, probablement, de l'any 41 d.C., quan va ser nomenat emperador, i es coneix també a través de les monedes encunyades aquell any. (MNAT 12260) Foto MNAT.

cut sobre l'ara una palma en senyal de bon auguri, a la qual cosa contestà irònicament l'emperador que indicava els pocs sacrificis que li oferien.

El temple reproduït al sesterci és de vuit columnes i reposa sobre un pòdium, però en canvi en el dupondi presenta una escala central. No creiem que es tracti de dos temples diferents, ja que el culte imperial es deuria donar solament en un, sinó que la diferència deu ser provocada per dues interpretacions de l'artista, en no estar possiblement acabat el temple al moment d'encunyar-se les monedes.

Posterior a l'any 15 d.C. deu ser l'as amb el cap llorejat de Tiberi, a d. o a esq., i la llegenda TI.CAESAR.DIVI.AVG.F.AVG.VSTVS, i al revers cap radiat d'August i la llegenda DIVVS AVGVSTVS PATER CTT; en algun encuny el final de la llegenda és CVTTAR (11, 14).

Incloem en aquest període el semis amb toro dempeus a d. i revers d'ara amb la palma i CVTT (15).

Dins del període del 15 al 19 d.C., situem l'emissió amb les representacions de Germànic i Drus. En l'anvers, cap llorejat de Tiberi i la llegenda TI.CAESAR.DIVI.AVG.F.AVG.PONT. MAX. IMP. i al revers caps afrontats de Germànic i Drus, amb les llegendes GERMANICVS, DRVSVS, CAESARES i entre els caps CVT (16).

Finalment, entre el 22 i 23 d.C. podem situar l'emissió que en el revers presenta els caps afrontats de Drus i Lúvia amb les llegendes DRVSVS.CAES.TRIB.POT.IVL.AVG.VSTA, entre els caps CVT (17).

Així acaben les emissions monetàries de Tàrraco en temps de Tiberi, ja que de Caligula no hi hagué emissions, en canvi, se'n feren a altres ciutats hispàniques. El subministrament de moneda de Roma degué posar-se en marxa i fou suficient per a les necessitats, que sempre foren de caràcter local i reduïdes.

Poques notícies tenim de la circulació monetària a Tàrraco i a les seves rodalies en època imperial; solament ens ha arribat el testimoni del tresor de la Pobla de Mafumet,

Sesterci d'oricalc, posterior al 15 d.C. a l'anvers, cap d'August radiat; al revers, ara amb una palma entre les sigles CVTT. La palma enfrontà les il·lusions dels tarragonins de l'època i les recriminacions de Tiberi. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Pectoral de bronze del s. II-III d.C., amb la representació de la Medusa. Va ser trobat a les excavacions realitzades al Fòrum de la Colònia durant els anys 1928-1930 (MNAT 4743) Foto MNAT.

Un dia qualsevol a Tarragona: el sol naixent en l'horitzó de la Mediterrània. Testimonis sempre presents de llum i color en el quadre de la nostra història. Foto J. Cabezas.

compost per 140 sestercis i 12 dupondis de Claudi I. Els autors (Campo, Richard i Von Kaenel) arriben a la conclusió que són monedes encunyades a Roma cap als anys 41-42 d.C., i per tant no són imitacions hispàniques.

Aquest tresor ens dona una bona notícia del proveïment de moneda des de Roma.

Guerres Civils - Galba - Vitel·li (68-69)

El malestar dels darrers anys del govern de Neró, la seva mort (ocorreguda el 9 de juny del 68) i les conseqüents disputes dels caps militars provocaren les guerres civils al llarg de les terres de l'Imperi romà. Els exèrcits investeixen «imperator» els respectius generals, alguns dels quals arriben a Roma a proclamar-se emperador. Tots anaren morint fins que Vespasià restaurà la normalitat l'any 69.

GUERRA CIVIL (68-69)

Les emissions monetàries dels generals revoltats, mentre no eren proclamats emperadors, són considerades de les Guerres Civils, i foren motivades per les necessitats urgents de disposar de moneda per pagar l'exèrcit que donava suport al nou candidat a l'Imperi.

Poden estar batudes en més d'una seca, però el fet que Galba fos governador de la Tàrraconense fa natural que ho fossin a Tàrraco abans de la mort de Neró.

S'usen una gran varietat de tipus, essent les monedes més comunes les que porten el LIBERTAS RESTITVTA/SPQR (24 a 28), i les de BON EVENT (3 a 14).

Els altres, menys corrents, són el de GENIVS P(OPVLI), R(OMANI) (1, 16 a 22), CONCORDIA HISPANIARVM (15), HISPANIA (23), MONETA SALVTARIS (30), OB CIVIS SERVATOS (32, 33), MARTI VLTORI (29), SALVS PVBLICA (36).

El revers donant-se dues mans es comú en tipus diversos (2, 31, 34).

No s'encunyà moneda de bronze, ja que es precisava moneda de prou valor per pagar els soldats; la de bronze, de caràcter local, no fou necessària dintre d'uns fets improvisats.

GALBA (68-69)

Galba, governador de la Tarraconense, el 2 d'abril del 68 és saludat com a «imperator» per les seves tropes a Carthago Nova, on disposava de la Legio VI Victrix; tot seguit degué encunyar moneda per pagar les tropes que l'havien aclamat. Aquestes monedes segurament foren encunyades sense la seva efígie ni la titulatura imperial, tal com correspon a les monedes de les Guerres Civils.

Galba assumeix els títols de Caesar i Avgvstus a mitjans de juliol, i probablement arriba a Roma cap al setembre, i mor el 15 de gener del 69.

És segur que encunyà moneda a Hispània, ja que la seva necessitat era urgent; ara bé, el lloc on ho va fer resulta incert. Essent Tàrraco la capital de la Tarraconense, ben situada en relació a la Gàl·lia i Roma, prop del mar, sembla el lloc més escaient per convertir-se en la seca d'Hispània.

S'encunya moneda d'or i de plata, i de bronze només assos.

La moneda d'or i plata presenta dos tipus d'anvers. Galba a cavall com si fos una estàtua (20 a 23, 28, 76), i l'efígie de Galba a les altres. Les dues amb titulatures imperials.

Els tipus de revers són molt diversos: ARC TRIOMFAL (1), BON EVEN (2 a 5), CONCORDIA PROVINCIARVM (6 a 8), l'efígie de Livia amb DIVA AVGVSTA (9 a 15), HISPANIA (16 a 29), LIBERTAS PVBLICA (30 a 34), LIBERTAS

RESTITVTA (35 a 40), ROMA RENASC (41 a 53), SPQR (59 a 63), VICTRIX (54 a 58), VICTORIA (64 a 67) i VIRTVS (68 a 76).

De moneda de bronze, només assos amb tres tipus de revers: DIVA AVGVSTA (77 a 82), LIBERTAS PUBLICA (83 a 93) i QVADRAGENS REMISSAE (94 a 107).

Considerem el tipus de la QVADRAGENS REMISSAE com el més curiós i interessant, ja que fa referència a la supressió de l'impost de la duana dels Pirineus.

VITEL·LI (69)

El succeeix en l'Imperi Vitel·li, que fou proclamat emperador per les legions de Germània el 9 de gener del 69. De seguida va tenir el suport d'Hispània i no va poder disposar de la seca de Roma fins el 19 d'abril del 69.

Durant tres mesos va necessitar del subministrament de moneda d'altres seques. El volum de les monedes encunyades va ser considerable.

L'atribució d'algunes de les emissions a Hispània es justifica per la seva similitud d'estil amb les anteriors de Galba emeses a Hispània, pels tipus que fan referència a Hispània, per la procedència de les monedes i, sobretot, per la presència del globus a l'extrem del bust i, en algunes monedes, d'una palma davant la cara.

Es proposa per a la seca hispànica l'existència de sis «officina» monetàries i una duració fins l'obertura de la de Roma el mes de juliol.

La situació de la seca a la Península Ibèrica presenta el mateix problema de la que encunyà per Galba; totes les raons semblen assenyalar Tàrraco com el lloc més probable.

Detall d'un as de Galba. Destaca el realisme fidel del retrat. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Denari encunyat per Vitel·li, l'any 69 d.C. La majoria de les emissions monetàries d'aquesta època duïen com a marca de seca un globus al final del coll. Algunes, com la que reproduïm aquí, duïen a més una palma. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

És significativa la poca semblança del retrat de Vitel·li a les monedes hispàniques en comparació amb les de Roma. El motiu és senzill: es degué encunyar per necessitat i urgència, sense disposar de models fidels.

Totes les monedes de Vitel·li batudes a Tàrraco presenten a l'anvers l'efígie de l'emperador, els reversos presenten nombroses variants.

Les monedes de plata tenen el següents reversos: CLEMENTIA IMP GERMAN (1 a 6), CONCORDIA PRAETORIANORVM (7), CONSENSVS EXERCITVVM (8 a 17), FIDES EXERCITVVM (18 a 23), IO MAX CAPITOLINVS (24, 25), efígie de Luci Vitel·li (26), LIBERIS IMP GERMANICI (27), LIBERTAS RESTITVTA (28 a 30), SECVRITAS IMP GERMAN (31, 32), SENAT PQ ROMANVS (33), VESTA (34), VICTORIA AVGVSTI (35 a 42), VICTORIA IMP GERMAN (43, 44).

Pel que fa a les de bronze, tenim els següents reversos: CLEMENTIA IMP GERMAN (45), CONSENSVS EXERCITVVM (46), CONSENSVS HISPANIARVM (47), FIDES EXERCITVVM (48, 49), LIBERTAS RESTITVTA (50, 51), ROMA RENASC (52) i VICTORIA AVGVSTI (53 a 55).

VESPASIÀ (69)

En el *Roman Imperial Coinage* s'atribueixen unes emissions de Vespasià a la seca de Tàrra-

co, tot considerant que el taller de Galba continuà en funcionament durant els dos primers anys del govern de Vespasià.

Les monedes d'or i de plata són assignades de manera categòrica, en canvi els sestercis i els assos ho són amb dubte entre Tàrraco, Roma i Lugdunum. Es comenten alguns del tipus com a pròpiament hispànics.

Kraay refuta la hipòtesi de l'existència de la seca de Tàrraco en temps de Vespasià. Amb l'estudi dels encunys de sestercis i d'alguns dels assos arriba a la conclusió que monedes atribuïdes a Tàrraco i a Roma són batudes amb els mateixos encunys. I diu que, per escollir entre la seca de Roma i la de Tàrraco es decanta per la primera.

No fa referència a les monedes d'or i de plata, però podem pensar que cosa similar deuria succeir i que la seca de Tàrraco queda completament tancada.

Les monedes del Baix Imperi amb marca T

En temps anteriors s'havia cregut que les monedes del Baix Imperi amb la marca T del taller monetari corresponien a la seca de Tàrraco. Fou J. Maurice el defensor decidit d'aquesta opinió.

Anvers d'un denari de Galba de gran bellesa. El bust de l'emperador apareix envoltat pel seu nom i els atributs d'Emperador, Cèsar August, Pontífex Màxim i Tribú Potestat. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Mosaïc sepulcral amb inscripció dedicada a Ampel·li. Està representada tota una sèrie de símbols cristians: l'Anyell diví i un gran cràter del qual brollen flors (simbolitzant l'arbre de la vida). Davant de l'anyell, l'epitafi i una creu monogramàtica dins d'un cercle. (MNAT [P] 2650) Foto MNAT.

Antoninià de Marc Claudi Tàcit. La seva marca de seca T ens indica que és originària del taller monetari italià de Ticinum. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Actualment, el criteri general és atribuir-les al taller de Ticinum.

En aquest sentit, Bastien ho sosté en el seu treball, que cal considerar definitiu. Es divideix en dues parts. La primera raona sobre la pertinença de les monedes amb la marca T al taller de Ticinum, i en la segona tracta del

govern d'Hispania mitjançant la Tetrarquia, per tal d'esbrinar qui va fer encunyar les monedes amb T.

Per la primera conclusió hi ha dos arguments decisius. El múltiple d'or de Constantí que representa l'entrada de l'emperador a la ciutat de Milà l'any 313 i que porta la marca T, no pot haver estat encunyat a Tàrraco de cap de les maneres. L'altre argument el donen els tresors: són de fora de la Península tots els que presenten abundància de monedes amb la marca T.

La segona part, de tipus historiogràfic, discuteix la repartició dels territoris pels diferents tetrarques, per veure on governava el qui va encunyar les monedes amb la marca T. Bastien arriba a la conclusió que T correspon al taller de Ticinum i no al de Tàrraco.

TARRAGONA MEDIEVAL
I MODERNA

Tarragona medieval i moderna

M. CRUSAFONT I SABATER

L'eminència i l'esplendorositat de la Tarragona romana imperial sempre ha projectat una certa ombra sobre els períodes immediatament posteriors. És cert que la ciutat arribà en aquell període a un zènit de la seva importància i poder, però per a valorar correctament l'època posterior, convé saber destriar allò que és decadència d'allò que és desconeixement actual.

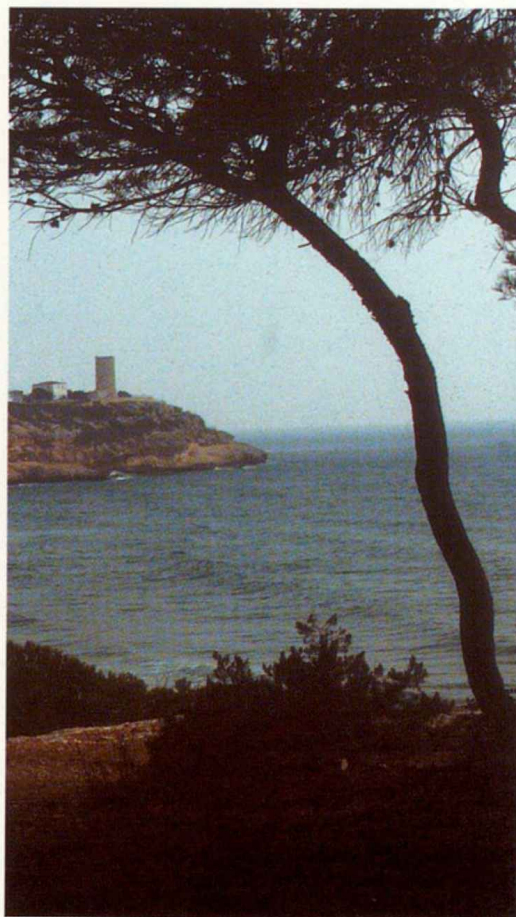
Si prenem el «termòmetre» monetari ens adonarem que a l'època visigòtica, per exemple, Tarragona tingué un paper no solament important, sinó fins i tot preeminent al sector nord-oriental que més endavant definirem. És cert que amb la invasió musulmana sembla que s'arriba a un punt mort, però això serà només una letàrgia momentània i aviat la ciutat tornarà a prendre volada. I cal dir-ho amb certa insistència perquè justament el gruix més important de novetats que aquí podrem aportar correspondrà a aquesta etapa que s'obre amb els reiterats intents de recuperació de la ciutat i de l'arquebisbat per part dels comtes de Barcelona, un cop fracassats els projectes carolingis d'arribar fins a l'Ebre i de mantenir a Tarragona un domini estable.

Fins fa ben pocs anys Tarragona amb prou feines comptava com a taller monetari medieval. En aproximar-nos al tema en el nostre estudi sobre la moneda catalana local¹, ja vam començar a albirar que potser el problema era més de manca de dades que de decadència. El nostre objectiu era llavors una anàlisi global sobre el fenomen de la moneda local, un fet que afectava prop de 150 localitats catalanes.

Era evident que no podríem fer-hi pas un aprofundiment poble per poble. Tal com ho manifestàvem llavors, l'aprofundiment necessari només el poden realitzar aquells que, sobre el terreny, poden anar seguint el fil, sovint dificultós i incomplet, fins arribar a trobar les dades necessàries.

En el cas de Tarragona ha estat de gran utilitat la recerca de J. M. Recasens, que sumará

Paisatge típic de la costa tarragonina: la Punta de la Mora. S'hi conserva una torre d'arquitectura militar bastida al segle XV amb la missió de vigilar les incursions pirates.
Foto J. Cabezas.

dades precioses a un dossier obert i que promet encara moltes novetats².

Seguim, tanmateix, un ordre cronològic i vegem els diferents vessants de la història de la moneda tarragonina.

La seca visigoda

La moneda pren un particular relleu testimonial al llarg del període visigot perquè, mancats d'altres dades, resulta ésser una font preciosa d'informacions. Recordem, per exemple, el cas del rei Akhila II, a qui coneixem justament per haver estampat el seu nom en algunes rares monedes.

Malgrat això, cal dir que tenim ben poques informacions sobre la moneda visigoda al marge de les dades que ens donen les mateixes peces. Així doncs, si volem aprofundir una mica en aspectes quantitatius només podrem comptar amb les dades que es deriven de l'estudi de les troballes o de l'anàlisi estadística de l'evidència numismàtica.

Convé també precisar que ignorem moltes coses sobre el paper de la moneda en l'àmbit de la societat visigoda. Els autors de més autoritat s'inclinen a creure que els circuits de circulació eren molt restringits i que les peces de moneda rarament sortien del cercle estricte de la minoria dirigent. Aquesta minoria era formada essencialment per l'ètnia visigòtica, la qual dominava sobre un substrat anterior fortament romanitzat³.

La moneda visigoda, constituïda essencialment per trients d'or, és a dir, terços del sòlid de patró bizantí, seguia uns circuits gairebé tancats: el flux dels impostos canalitzaria la moneda dels magnats a l'àmbit reial, i les compres de productes d'ús i els pagaments de serveis retornarien una part d'aquest numerari als magnats, usualment terratinents. El poble restaria lluny de la moneda. La seva funció productiva, en les àmplies explotacions agrícoles, li seria compensada amb el simple sosteniment quotidià.

De fet, consta que en algun moment hi hagué pagaments internacionals que drenaren

Conjunt de trients d'or batuts a Tarragona per monarques visigots. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

part d'aquest estoc auri i potser crearen les dificultats que semblen reflectir les emissions de baixa llei. El reialme visigot emetia or, però no n'era productor o, almenys, no en produïa de forma significativa⁴.

Resta el comerç com a possible mecanisme per a restablir, amb el seu flux positiu, la massa necessària per a alimentar les emissions. Certament, la Hispània agrària sorgida del món romà bé degué tenir alguns excedents dels seus productes tradicional com el vi o l'oli, però el fet és que tenim molt poques dades sobre la qüestió. D'altra banda, en una societat on sembla que l'artesania estava ben poc desenvolupada, hom pot arribar a dubtar si l'exportació de productes agraris, suposant que fos d'un cert gruix, arribaria a compensar la importació de manufacturats i articles de luxe. El fet cert és que l'aprovisionament d'or, per a mantenir un circulat aparentment d'un volum estable, degué ésser una preocupació constant dels dirigents visigots⁵.

Quin fou el paper de Tarragona dins el regne visigot? Quina importància hi tenien les seves emissions monetàries? Què ens diu la moneda sobre l'evolució de la ciutat?

Com a pas previ es fa necessari aturar un moment la nostra atenció sobre la discontinuïtat del territori visigot, massa sovint presentat com un tot monolític i sense fissures, prefigurador d'una Espanya actual, volguda per alguns també com quelcom monolític i sense matisos.

Hom ha observat que la major part de les necròpolis visigodes conegudes semblen concentrar-se en una àrea central peninsular, mentre que tots els altres indicadors assenyalarien justament l'entorn litoral, o gairebé litoral, com a territoris de poblament preeminent. L'aparent contradicció entre les dues fonts de dades pot residir en una consideració de caire cronològic. És molt probable que aquesta concentració de necròpolis ens indiqui un primer període de l'assentament visigot, i en concret aquell en el qual actuaren a la Península com a mercenaris dels romans i per a combatre els sueus i altres pobles bàrbars que els disputaven la sobirania. Els altres indicadors de poblament (topònims, seus episcopals, tallers monetaris) marcarien, en canvi, l'assentament, molt més tardà, però definitiu, dels visigots. Ens referim a l'abandonament de la terra aquí-

Basílica visigòtica construïda a l'arena de l'amfiteatre, a les acaballes del s. VI d.C., en commemoració del martiri de Frutuós, Auguri i Eulogi, esdevingut l'any 259 d.C. en aquell mateix indret. Foto MNAT.

tana i l'ocupació de la Península i de la Narbonesa, ja per compte propi i un cop ensorrat l'Imperi Romà d'Occident⁶.

Analitzant, doncs, aquests segons indicadors, que deuen ésser els veritablement significatius per a la Hispània visigoda, iniciada bàsicament en el regnat de Leovigild (575-586), hom observa clarament l'existència d'una espècie de fractura entre dos territoris. El mapa de les seus episcopals mostra una concentració molt superior a dues àrees: La Bètico-Lusitana i la Tarragonesa-Narbonesa. D'alguna manera podríem dir, traduint-ho a termes geogràfics actuals, que hi ha una àrea andaluso-portuguesa i una altra que segueix la part alta de la riba mediterrània, i que pren una part del sud francès, mentre penetra també per la vall de l'Ebre. Aquesta fractura es fa, però, molt més evident amb la cartografia dels tallers monetaris, i encara s'aguditza amb el mapa de les troballes o amb els dels topònims d'arrel visigoda.

No vol dir això que hi haguessin pròpiament dos territoris que vivien separats; la moneda emesa en un taller trenca sovint els límits de la seva àrea i la trobem, al cap d'un cert temps, en circulació a l'altre sector. També les revoltes secessionistes foren freqüents a l'àrea Tarragonesa-Narbonesa, i en el darrer moment de la monarquia la fractura es fa encara més evident, amb els regnats antagònics, i probablement simultanis, de Roderic al sud i oest i d'Akhila II al nord i est.

Sembla que la monarquia visigoda fou conscient d'aquest problema en situar la capitalitat a Toledo, just enmig dels dos sectors, i cercant encara, bé que sense èxit, de perfeccionar, aquest «pont» amb la fundació de la ciutat de Recòpolis, un altre punt d'aquest enllaç.

De les dues àrees visigodes, sembla clar que la important i la més rica i populosa degué ésser la Bètico-Lusitana. És aquesta la que abocarà a les importants ciutats andalusines posteriors, i és en ella on aflora el recentment descobert numerari de coure, indicatiu d'un comerç incipient i propi d'unes ciutats grans i actives⁷.

En el sector tarragonès-narbonès, la moneda sembla assenyalar-nos la importància cabdal de Tarragona. D'una banda podem observar que aquesta ciutat emeté en gairebé

tots els monarques visigots. Fora d'aquells amb una durada de regnat massa breu per a ésser significatius (Iudila i Sunifred), les úniques excepcions notables són els regnats de Khintila i, sobretot, de Khindasvint.

Els volums emesos ens poden donar una idea de l'evolució de la ciutat. Nosaltres som contraris, en principi, a generalitzar en excés sobre un procés global de decadència del reialme visigot. Aquesta idea sembla que ha anat prenent cos a partir de la necessitat d'explicar l'aparentment fàcil derrota dels visigots davant la invasió àrab. En realitat aquest fet

Trient visigòtic d'Ervigi (680-687). Durant el seu regnat, convocà el XII, XIII i XIV Concilis, els anys 681, 683 i 684 respectivament. La seva filla, Cixilona, es casà més tard amb Egica, nebot de Wamba. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Trient de Viteric (603-609). Cal observar la peculiaritat dels bustos reials en relació al conjunt d'emissions monetàries del període visigot. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Trient d'Egica (687-702). A l'anvers, bust força fantasiós i portant un ceptre de creu a la mà. El revers de creu damunt de tres grades és la nota dominant en les últimes encunyacions visigòtiques. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

pot ésser explicat amb l'existència d'un procés de decandiment de la superestructura visigoda, és a dir, de l'aparell d'Estat constituït per la minoria ètnica visigoda, però pot ésser en contrast amb una tendència ascendent de les ciutats de població hispano-romana abundant, que haurien arribat a desenvolupar artesanies i intercanvis, i haurien creat un estament comerciant i manufacturer d'importància creixent.

No sembla ésser aquest, però, el cas de Tarragona. Hi ha, a l'àmbit visigòtic, ciutats que semblen anar endavant i d'altres que decandeixen paulatinament. Tarragona seria probablement de les darreres. Si prenem el *Corpus de Miles* com a mostra del numerari emès, cosa que sembla lícita, sobretot si corregim els efectes de la troballa de La Capilla⁸, podem fer-nos una idea dels volums d'emissió de cada regnat. Encara podem reduir aquests valors a índexs representatius dividint les quantitats per anys de regnat, i multiplicant per 10 per obtenir xifres més manejables. Cal dir que no podem prendre cada dada numèrica al peu de la lletra, i que resulta molt més prudent limitar-se a anotar les tendències que es marquen clarament.

	núm. peces	anys regnat	índex	corr. Capilla
Leovigild	1	(7)	1.42	
Recared	28	15	18.6	
Liuva II	3	2	15	
Vitèric	7	6	11.6	
Gundemar	7	3	23.3	
Sisebut	22	9	24.4	20
Suíntila	20	10	20	16.6
Sisenand	5	4	12.5	
Khíntila	0	3	0	
Tulga	1	3	3.33	
Khindasvint (i R.)	0	11	0	
Recesvint	21	19	11.05	
Vamba	7	8	8.75	
Ervigi	6	7	8.57	
Egica	9	15	6	
Sunifred	0	1	0	
Egica i Vitiza	4	4	10	
Vitiza	4	8	5	
Akhila II	1	2	5	

Prescindint del regnat poc significatiu de Leovigild (la primera part del regnat emet sense indicació clara de taller), observem un ni-

vell alt fins a Suíntila, i un clar canvi de panorama després de Sisenand. Aquesta inflexió, ben acusada amb l'absència d'emissions sota Khíntila i Khindasvint i el baix índex de Tulga, es confirma amb el nivell general molt més baix posterior. Si prenem els índex corregits semblaria que aquest canvi ja ve precedit per una lenta decadència, visible per la caiguda successiva de l'índex entre Gundemar i Sisenand: 23, 20, 16, 12.

Les troballes no fan més que reforçar aquesta impressió⁹. Aquells amagatalls importants que es van fer a la primeria de la monarquia visigoda mostren un contingut tarragoní més apreciable. Així a La Capilla, hi trobem vuit peces de Tarragona, ben significatives si considerem l'allunyament entre el taller i el lloc d'amagatall. Les del període intermedi, en canvi, mostren un altre caient. A la Grassa, lloc ben proper a Tarragona, no hi ha cap moneda tarragonina. És cert que l'amagatall és datable en el regnat improductiu de Khindasvint, però reflecteix també la contracció d'emissions que ja ve d'abans. A les troballes terminals, com per exemple la d'Abusejo, reapareix representació tarragonina (3 peces en concret), però per sota de Narbona (que té 5 peces) y de Girona (4 peces).

Pel que fa al volum total per a tot el període de Leovigild-Akhila II, Tarragona resulta ésser, però, el taller més representat (146), a l'àrea abans delimitada. Segueixen a distància notable Narbona (107) i Saragossa, i molt més enrera les següents: Girona (51), Barcelona (39), etc.

Tant per volum com per permanència, Tarragona resulta ésser, sens dubte, el taller més important de l'àrea Tarragonesa-Narbonesa, però s'hi fa evident, també, una tendència negativa a mesura que avança el període visigot. Aquesta davallada pot reflectir una certa decadència de la ciutat, que fa més explicable, el seu despoblament en temps sarraí i en els primers temps cristians.¹⁰

Quins factors determinaren aquesta decadència? S'ha dit que Barcelona havia anat suplantant paulatinament Tarragona en la capitalitat tarragonesa, però això no diu res de les causes. També s'ha assenyalat l'aixecament de les muralles barcelonines els darrers temps romans, fet que pot ajudar a entendre la conso-

Placa rectangular de marbre acabada amb frontó triangular del s. VI-VII d.C. Formava part del tancament d'un cancell o bé d'una decoració aplicada a la part noble d'un edifici probablement religiós. Decoració floral. (MNAT 50448) Foto MNAT.

lidació d'una vida ciutadana a Barcelona, però que tampoc explica la causa de la suplantació. Tal vegada cal cercar explicacions pel cantó de la sustentació de les classes dirigents. Potser la Tarragona sorgida del brillant període romà basava la riquesa de les seves classes dirigents exclusivament en les explotacions agràries i la vida ciutadana s'hi va desenvolupar poc. Hom ha remarcat que diferents factors, entre els quals fou molt important un seguit de plagues de llagosta, féu decandir ràpidament les explotacions agràries visigodes, justament establertes sobre els quadres ja creats pels romans. Aquesta seria potser una via d'explicació.

L'hipotètic taller senyorial

Després de la invasió sarraïna i la reacció carolíngia, Tarragona acabà restant en terra de marca, en zona de frontera. Certament, si bé consta el pas de Lluís el Pietós, en el seu intent fracassat sobre Tortosa el 808 i també altres probables moments d'ocupació per part dels comtes de Barcelona, la situació final no

abocà pas a la consolidació del domini. D'una banda hi haurà Tortosa en mans dels sarraïns i de l'altra Barcelona en mans dels comtes catalans, i entre les dues ciutats una àmplia franja intermèdia, una terra de ningú.

Totes aquestes alternatives, tots aquests períodes breus d'ocupació de Tarragona no desdiiuen pas la possibilitat d'alguna emissió monetària. Ja sabem que, a voltes, l'emissió de moneda era una forma de segellar i fins de solemnitzar i divulgar una conquesta recent. Res no impediria que els comtes barcelonins, o fins i tot el mateix Lluís el Pietós el 808, no haguessin realitzat emissions monetàries a Tarragona. El fet és, però, que ni en tenim cap notícia ni ens ha arribat tampoc cap peça que s'hi pugui atribuir.

Per a aquest llarg espai temporal el resultat és, de moment, negatiu, però convé tenir present la possibilitat que un dia l'aparició d'una peça o d'una dada documental faci variar la situació.

El primer indicatiu positiu el tenim molt més tard.

L'adquisició de Tarragona, que portava aparellada la possibilitat de la restauració de la Seu arquebisbal, fou assajada reiteradament, sobretot des que, en temps de Ramon Berenguer I (1035-1076), l'avenç cristià havia situat els dominis més propers a Tamarit. Sempre, però, el projecte de conquesta i repoblació va fracassar, per raons que avui ignorem. Haurem d'arribar al s. XII i als temps del bisbe Oleguer per a trobar el camí, no pas fàcil, que portés a l'anhelada repoblació.

L'any 1118 Oleguer rebé de Ramon Berenguer III de Barcelona la donació de la ciutat i del Camp de Tarragona i poc després la dignitat arxiepiscopal del papa Gelasi II. Les bases legals hi eren, però les dificultats persistien. Oleguer, que era també bisbe de Barcelona, no assolí el seu objectiu. L'any 1129, el bisbe s'associà amb el cavaller normand Ramon Bordet, dit Aguiló, i li donà la ciutat i el territori amb títol de príncep si assolí a conquerir-la i poblar-la.

Amb més o menys precarietat, Aguiló assolí el seu objectiu, però aviat l'acció combinada de l'arquebisbe tarragoní i el comte de Barcelona acabaren per reduir a res el poder del príncep normand. No cal ara aprofundir en

el tèrbol procés de la desposseïció del normand, sinó més aviat fixar l'atenció en una menció que apareix en l'*Arxiepiscopologi*, obra de Marí escrita el 1780 i que es conserva manuscrita a l'Arxiu de la Seu de Tarragona¹¹. Aquest autor diu que l'arquebisbe de Tarragona i Robert d'Aguiló «leges tulerunt, civitatem munierunt, pecunias cuderunt, mudinas concesserunt...»¹². És a dir, que d'acord amb els poders que els havien estat donats, l'arquebisbe i Aguiló actuaren amb plenitud de sobirania, inclòs l'exercici del dret de batre moneda.

E. Morera relaciona aquesta notícia amb la concessió que féu el Capítol de la Seu tarragonina a la vila d'Alcover el 1611-12 per a batre moneda, i conclou que la mitra de Tarra-

Revers de segell de plom de 42 mm del rei Jaume I (1215-1276). El segell, aproximadament del 1273, representa el monarca a cavall galopant a esquerra. Amb la dreta empenya llança amb senyera i amb l'esquerra, escut. Tant aquest com la gualdrapa del cavall porten la divisa de les barres catalanes. Al voltant, llegenda + COMITIS • BARCH • 7VRGIII • 7DOMI MOTIS DII (+ Comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispessulani.) Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

gonia tenia dret monetari¹³. Aquesta concessió a Alcover sorgeix d'un text imprès el 1684 i obra de Francesc Vertamon.

Certament, tant la notícia de Marí com la de Vertamon tenen poca solidesa en manca la base documental que les sustenta. Ja Botet en els seus manuscrits féu notar que Vertamon comet, a més, alguns errors de cronologia¹⁴. Finalment, sembla poc versemblant la persistència d'un dret de la mitra per a fer moneda el s. XVII si el 1491 la ciutat havia demanat al rei llicència per a batre numerari local, com veurem més endavant. Cal recordar que el domini sobre la ciutat havia acabat revertint al bisbe un cop desposseïts els descendents del normand Aguiló i el rei Joan I hagués cedit la seva part, adquirida en temps d'Alfons I.

De les dues notícies, la que sembla tenir més versemblança és, en tot cas, la de Marí. Les especials circumstàncies creades per a afavorir la recuperació de Tarragona havien convertit la ciutat i el seu territori, com observa Re-

Segell de cera bruna de 107 mm del rei Jaume I (1215-1276). El segell, aproximadament del 1241, presenta a l'anvers el comte-rei assegut en un sitial d'estil romànic i ric de detalls arquitectònics; du túnica sense màniques, empenya amb la dreta espasa que descansa sobre les cuixes, i amb l'esquerra sosté un pom. Al voltant, la llegenda ...IA • O... RA • REG • ARAG • 7 MAIORICA..... (Sigillum Iacobi Dei gracia regis Aragonum et Maioricarum et Valentia). Al revers, el rei a cavall, a esquerra i precedit d'una estrella; amb la dreta empenya llança amb senyera i amb l'esquerra, escut. La divisa de les barres és present a l'escut, a la senyera de la llança i a la gualdrapa del cavall. Al voltant, la llegenda ...7VRGELLI • 7DNI • MONTIS • P...ANI (Comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispessulani). Foto arxiu de l'autor. Reducció.

casens, en una espècie de principat autònom, on ben poc poder hi tenien els comtes de Barcelona. En aquest context, l'emissió de moneda no tindria res d'estrany.

En aquest cas hi ha, si més no, un indici per la via documental, per bé que ens manqui una moneda atribuïble al moment. Novament caldrà retenir aquestes dades i esperar que el temps ens acabi de donar la solució a la incògnita d'una possible moneda tarragonina senyorial.

El taller monetari reial d'emergència

L'establiment formal d'un taller monetari a Tarragona es produeix, sense cap mena de dubte, als inicis de la Guerra Civil catalana del s. XV. La ciutat caigué aviat en mans del rei Joan II, i aquest aprofità tan excel·lent base d'operacions al territori català per a establir-hi un taller monetari.

El dia 12 de gener de 1464 el rei s'adreça al comte de Prades, el seu capità general a Catalunya, i li ordena que «sia feta batre moneda així d'or com d'argent e menuts en la ciutat de Tarragona», a fi d'atendre les despeses de la «gent d'armes que sta per guarda de la dita Ciutat e del castell de Tamarit». El 10 d'octubre del mateix any el rei nomena Bernat Sala mestre de la seca de Tarragona¹⁵.

Finalment, el 27 de maig de 1466 el rei Joan II nomena Joan Llobet mestre general de totes les seques reials de Catalunya i contracta amb ell la fabricació de «moneda d'or e d'argent... en Tarragona, Montblanc o Leyda o alla hon sa Magestat plaurà». Les monedes a fabricar eren enrics d'or castellans, florins d'or catalans amb la marca de València, però a llei de 16 quirats, i rals de València d'argent a 82 peces el marc i llei d'onze diners, amb facultat, també de batre mitjos rals¹⁶.

Del conjunt d'aquestes dades, sembla indubtable que a Tarragona funcionà un taller monetari per a Joan II amb la intenció d'abastar les despeses de la guerra. Tal com el rei havia fet a altres llocs, el seu propòsit no era pas de batre monedes particulars o amb indicatius del taller emissor, sinó falsificacions de mone-

da castellana i monedes catalanes d'or i argent fraudulentos, és a dir, amb aparença d'ésser fetes en tallers reials (en aquest cas València), però amb continguts metàl·lics i pesos més baixos que els que usualment s'hi batien. Tot plegat era una fórmula per a incrementar el benefici de l'emissió en un moment de fortes angoixes de tresoreria. Es tracta en summa, del típic recurs de guerra que l'oponent de Joan II, Pere de Portugal, assajava d'aplicar a Barcelona en aquell mateix moment. Però els estaments representatius barcelonins mai li varen consentir tals manipulacions.

Els productes de les emissions fetes per Joan II en aquell període es fan molt difícils de retrobar, i més encara d'identificar, perquè justament hi ha, per part del rei, una clara intenció de dissimular-ne l'origen. Només la conjunció de troballes molt selectives amb anàlisi de contingut metàl·lic poden ajudar a retrobar els productes de guerra del taller tarragoní.

Ja veurem, a l'apartat següent, que les imitacions no foren l'únic producte monetari batut durant el període bèl·lic, sinó que també s'hi degueren emetre diners locals.

Mig senyal d'aram, batut durant el regnat de Joan II (1458-1479). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Hi ha, finalment, una notícia del 1646 referent a una concessió a Tarragona per a batre fins a 10.000 ducats en moneda d'ardits i diners¹⁷. Es tracta novament d'una possible emissió produïda en ple període bèl·lic, en aquest cas durant la Guerra del Segadors. La concessió té clars paral·lelismes amb sengles autoritzacions donades a Lleida i a Castelló de Farfanya en aquest mateix moment. Com que en cap dels tres casos coneixem la moneda emesa, a desgrat d'uns volums prou significatius, la conclusió que sembla imposar-se és que fou batuda moneda de tipus general. Aquesta podria ésser una còpia del numerari barceloní i no podem pas descartar que en algun cas es batés moneda castellana. El fet que per Castelló de Farfanya es digui que la moneda tindrà curs a tot Catalunya ens porta a un numerari de tipologia general, és a dir, barceloní, més que no pas a un tipus local, de difícil acceptació fora del seu àmbit immediat.

Novament, doncs, Tarragona hauria emès moneda de curs general, tot imitant un numerari d'un altre taller i, naturalment, el problema de la identificació dels seus productes pre-

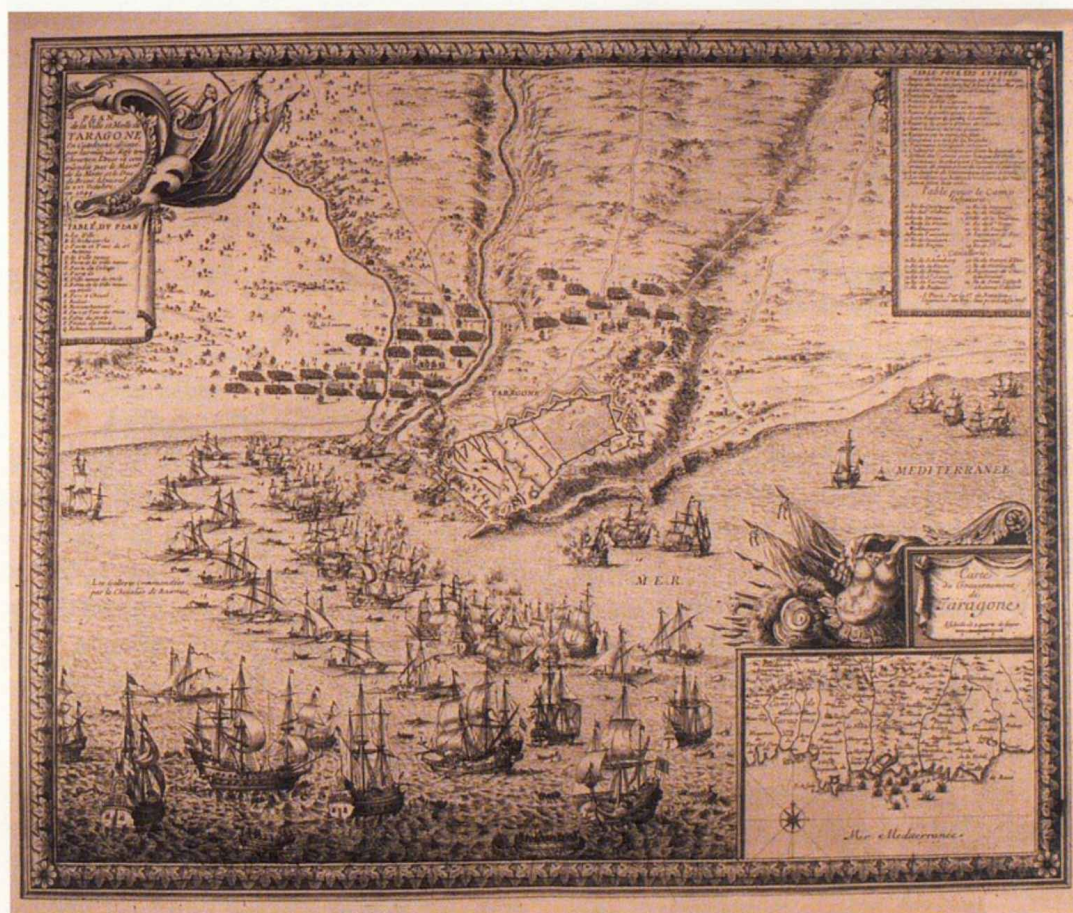
senta les mateixes dificultats que trobàvem en els temps de Joan II.

La suma d'aquestes notícies demostra, però, l'important paper de Tarragona com a centre emissor d'emergència al llarg dels dos grans esclats bèl·lics dels segles XV i XVII.

El taller emissor de moneda local

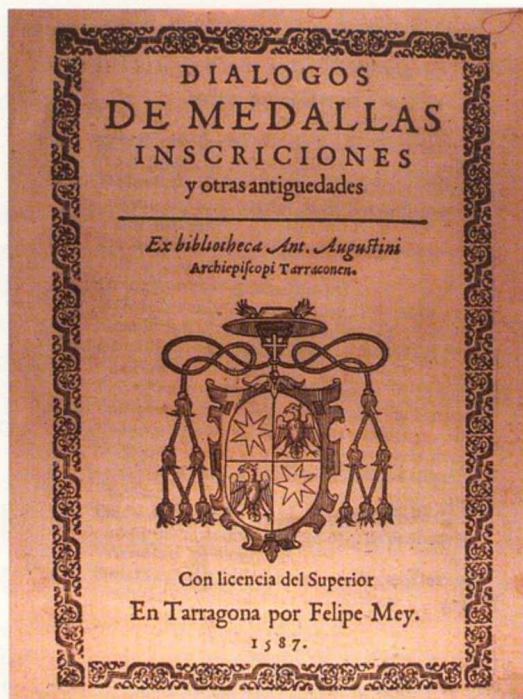
La gran abundància de les peces d'aram amb l'explícita llegenda «DE TARRAGONA» i les armes de la ciutat, féu que aquestes monedes apareguin ja descrites en els tractats més antics. Ben difícil resulta en canvi la documentació i datació de les emissions.

E. Morera suposà que tot el conjunt de varietats d'aquestes monedes era conseqüència de la concessió del 1646, però ja Botet desmentia aquesta opinió tot afirmant que es tractava d'un numerari emès al segle XV i derivat de la concessió del 1491 que ell podia deduir d'uns informes reials que donà a conèixer¹⁸.

Plànol de la ciutat i port de Tarragona durant el setge sotmès per Lluís XIV de França el 22 d'octubre de 1644, del cavaller de Beaulieu. 1670. Foto arxiu de l'autor.

Portada del llibre *Diálogos de Medallas, Inscripciones i otras antigüedades de l'aleshores arquebisbe de Tarragona*, Antonio Agustín. L'obra, impresa a la nostra ciutat per Felip Mey, és probablement un dels primers tractats de numismàtica que coneixem. Foto arxiu de l'autor.

Hi ha una raó de pes per a acceptar el criteri de Botet, i és el caràcter decididament gòtic de les lletres de tots els tipus i encara la presència d'una orla lobulada en algunes varietats. Aquestes característiques són perfectament adients per a una fabricació del segle XV, però resulten extemporànies a mitjans del s. XVII.

Un cop publicada la seva obra sobre la moneda catalana Botet s'adonà que ja abans del 1491 s'havien batut monedes locals a Tarragona, perquè Salat havia aportat una menció d'aquestes monedes datable el 1473¹⁹. En els seus manuscrits Botet deixava plantejada la possibilitat de repartir les dues varietats conegudes (una amb ornaments al camp i l'altra només amb punts) entre els regnats de Joan II i de Ferran II, sense determinar, però, quina de les varietats calia atribuir a cadascú²⁰.

Per la nostra banda, en encarar la classificació del numerari català, assajarem de concretar aquest repartiment tot donant a Joan II, i al període de guerra, les que no tenien ornaments lobulats, més rares i de pitjor factura i a Ferran II les que tenien aquest aditament, més abundants i ben treballades²¹.

Darrerament, J. M. Recasens ha exhumat nova i ben interessant documentació sobre la moneda local tarragonina, de manera que el panorama se'ns ha eixamplat significativament.

Si reunim les dades sobre la moneda local tarragonina aportades pels diferents autors tindrem la següent sèrie cronològica:

1473. Són citats els «menudos de la Ciudad y Campo de Tarragona»²².

1484. Són citats els senyals de Tarragona²³.

1484. Els cònsols de Tarragona havien dit que la llicència per a batre menuts havia estat «molt ampliada», i encarregaren a Joan Casellas d'encunyar-ne. En resultà, per a Casellas, un guany de 150 lliures, de les quals escampà quatre o cinc al poble de Vinferri. Llavors el governador de Vinferri féu empresonar Casellas, de la qual cosa aquest es queixà amargament als cònsols tarragonins. En el seu escrit, Casellas parla de peces «ab lo senyal de Tarragona», i assegura que la moneda tarragonina «palesament anava i corria per totes parts». (veg. document I).²⁴

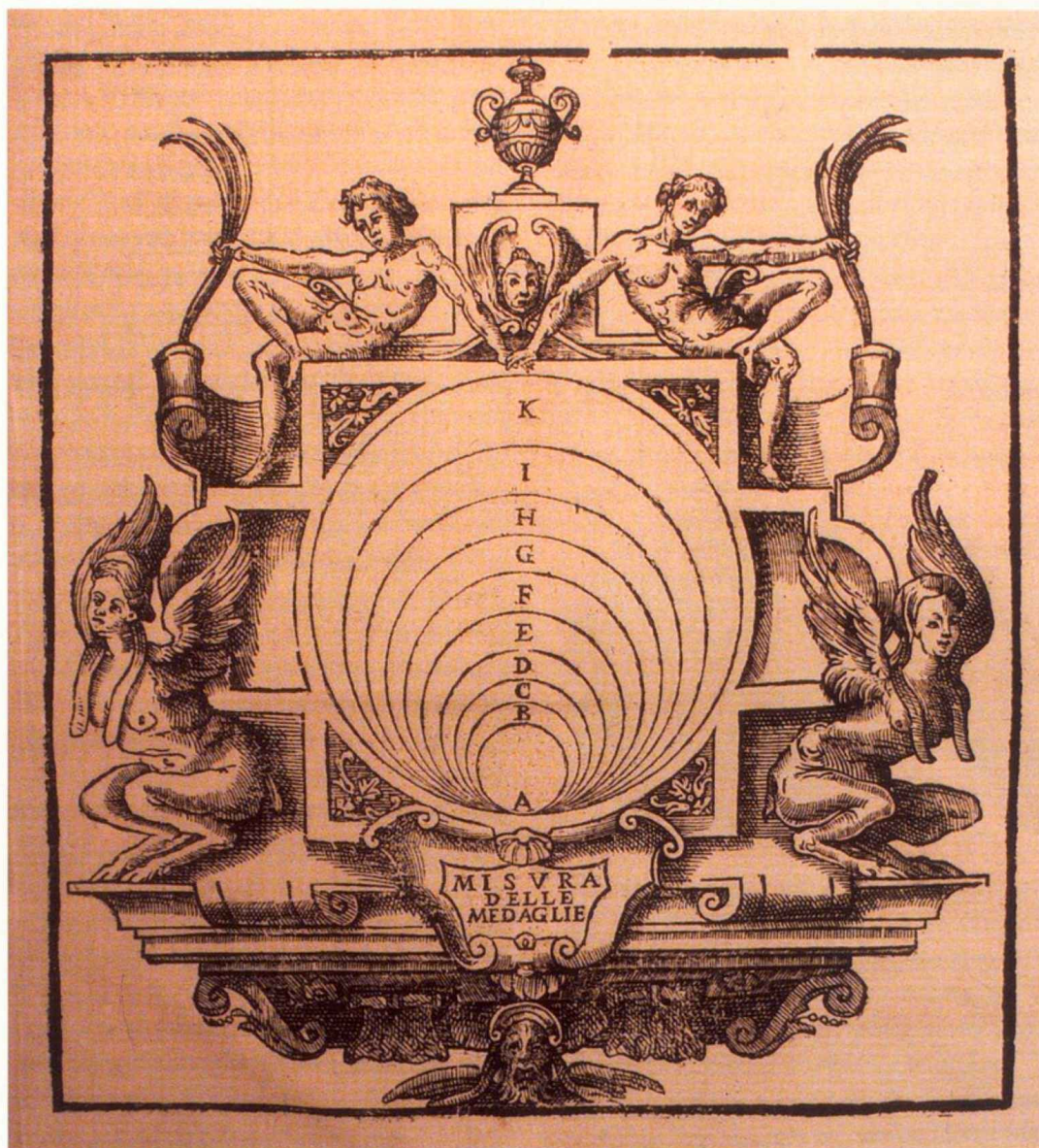
1491. El 9 de gener el rei s'interessa positivament per una nova concessió per a batre moneda. A la carta s'al·ludeix a una concessió anterior: «dezis se vos dió licencia de batir moneda menuda en essa ciudad a beneplácito nuestro»²⁵.

1494/5. El 30 d'agost, i per ordre reial, es fan retirar els diners emesos, i s'inicia un dolorós procés per abonar les 400 lliures de la quitança, és a dir, de la retirada dels «menuts grossos de dita ciutat» (veg. document II, III i IV).²⁶

1611. El 14 de juliol la ciutat de Tarragona obté llicència reial per a batre 3.000 lliures de menuts²⁷.

1611/2. Notícia sobre la llicència que la mitra (en situació de Seu vacant) havia donat a la vila d'Alcover per a fer moneda²⁸.

D'aquesta interessant sèrie documental separarem, en primer lloc, la darrera, l'única que no es refereix a moneda tarragonina. Abans ens hem referit a aquesta concessió i ja hem assenyalat la seva incongruència amb les peticions reials per a batre moneda fetes amb anterioritat. Botet, en els seus manuscrits, apuntava la possibilitat que la concessió fos per a batre pellofes, és a dir, monedes eclesiàstiques d'ús interior. Desconeixem la moneda autoritzada i si es va arribar a emetre, tant si fou moneda local com si fou pellofa. En qualsevol cas la sèrie anterior deixa clar que les

Gravat de la mesura de les monedes, pertanyent a l'edició romana del 1650 del llibre abans esmentat, amb el títol de Dialoghi di d. Antonio Agostini, Arcivescovo di Tarragona, intorno alle medaglie, inscrittioni et altre antichita. Foto arxiu de l'autor.

emissions de moneda local a Tarragona no emanen pas del convenciment de la mitra (que detentava el senyoriu de la ciutat) de tenir dret de moneda, sinó de concessions reials.

Totes les altres dades es refereixen a la moneda local de Tarragona i ens permeten d'extreure importants conclusions.

L'origen del numerari local tarragoní sembla que l'hem de situar a la Guerra Civil catalana del s. xv. És molt probable que les ordres donades el 1464 per a la fabricació de moneda d'or, argent i menuts a Tarragona, aboquesin a l'emissió de les encunyacions fraudulentes o falsificades de monedes d'or i argent, castellanès i catalanes, a què abans hem alludit, però també al batiment de senyals locals d'aram com a moneda menuda. Així s'explicaria que, ja el 1473, es trobi menció d'aquesta

moneda i en un lloc relativament allunyat com ho és Montserrat.

Que els senyals de la Guerra Civil són els més senzills de dibuix, sembla poder confirmar-se ara per la seva major raresa. Les dades anteriors assenyalen per als temps de Ferran II produccions importants, no tan sols per l'augment de la llicència, sinó també per la xifra del guany de Casellas: 150 lliures. Sembla probable que les emissions fetes per Casellas havién d'ésser d'alguns milers de lliures, fet que facilitaria que la moneda tarragonina corregués «per totes parts».

Aquesta circulació àmplia resta també confirmada per les troballes actuals, així com pel contramarcats de senyals tarragonins a Aitona (senyal dels pans dels Montcada) i, encara, probablement, a altres llocs com ens ho

evidencien diferents contramarques que no sabem identificar.

Malgrat tot, Casellas degué refiar-se en excés d'aquesta circulació àmplia si assajà de fer córrer moneda tarragonina a Vinferri, poble del municipi de Juneda, a la comarca de les Garrigues i ben lluny, doncs, de Tarragona. No és impossible, però, que les dificultats de Casellas haguessin estat creades volgudament pel mateix rei. Bé podria ésser que els cònsols de Tarragona haguessin iniciat emissions en temps de Ferran II tot basant-se en la concessió de Joan II. L'ensurt de l'empresonament de

Senyal d'aram de l'època de Ferran II (1479-1516). Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Casellas potser fou el que portà els representants del municipi tarragoní a tramitar una nova concessió: la que trobem referenciada el 1491. Ja sabem quina era la forma tortuosa d'actuar del rei Ferran II.

La notícia de la retirada del 1494 sembla també advocar per una concessió nova el 1491, d'un muntant certament superior a les 400 lliures, que foren quitades del circulant. És ben acceptat que una part es perdia o anava a raure massa lluny perquè fos presentada al canvi quan la ciutat emissora en disposava la retirada de circulació.

La retirada del numerari, el 1494, creà no poques dificultats als cònsols tarragonins, que mostren un capteniment prou assenyat creant el mecanisme que els permet d'anar reduint el deute en base a un programa de pagament a 8 anys vista.

Per què havia manat el rei aquesta retirada? Recordem que el novembre del 1493, és a dir, només un any abans, el sobirà havia dictat normes sobre la moneda catalana de curs general en ús «de la prerrogativa reial i de les facultats que li havien donat les Corts»²⁹. És ara quan es detallen les ordres referents a la fabricació dels principats d'or i els croats d'ar-

gent de Barcelona. És ben segur que en aquesta ocasió tant les Corts com els representants de Barcelona assajarien de fer un nou embat en la seva tradicional lluita contra les emissions locals. I així el rei, que havia atorgat més de 33 llicències de moneda local, afirmava el 1488, ben hipòcritament, que «en lo Principat de Catalunya ses causat un gran abús de les monedes que corren del que prové grandíssim dan á la cosa pública del dit Principat com cascuna Ciutat, Vila e loch fassa e bata menuts»³⁰. No cal dir que després d'aquesta declaració protocolària, destinada a calmar els ànims dels barcelonins, el rei seguiria donant concessions a tort i a dret. Malgrat tot, l'any 1494 potser era un moment massa delicat com perquè el monarca no prengués algunes precaucions.

Les diferents emissions de Ferran II (1484 i 1491, com a mínim, però potser n'hi ha d'altres), es degueren fer amb els mateixos tipus. Són els «menuts grossos de dita ciutat», segons la curiosa menció del document de 1594 i que vol dir que la moneda és «menuda», és a dir, que no conté pas argent, però alhora és «grossa» de mida, en relació als diners de curs general. També diu Casellas que porten «lo senyal de Tarragona», un altre element d'identificació. Les dues mides deuen correspondre a diners i òbols o mitjos diners i el metall d'encunyació, bé que fou gairebé sempre l'aram, també hi ha casos de peces de llautó. Aques-

Senyal de plom de l'època de Felip II (1598-1621). Aquest és el segon exemplar. L'únic fins ara conegut, publicat per Botet el 1907, es guarda a l'Academia de la Historia de Madrid. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

tes variacions tenen poca importància per a una moneda purament fiduciària, és a dir, sense valor intrínsec, i avalada pel compromís del municipi de canviar-la en moneda de curs legal o d'or o argent.

Resta, finalment, la concessió de 1611. Com que la quantitat autoritzada (3.000 lliures) és relativament moderada, bé podria ésser que li corresponguin els ploms amb ornament tardà i armes tarragonines. Prescindint dels dibuixos de Marí reproduïts per Botet, que poden ésser un xic fantasiosos, tenim la peça del monetari de l'Acadèmia de la Història que ens dóna l'estampa d'almenys un dels tipus emesos en aquell moment.

Després del 1611 no hi ha més notícies de numerari local. A les dificultats de la retirada del 1494, s'hi sumarien les creades per l'emissió de quantitats massives d'ardits d'aram amb barreja de plata que va fer Barcelona des de finals de 1612. Aquesta represa de l'activitat emissora de la moneda menuda i la quantitat suficient de numerari petit finalment llançat al circulant, ensorrà, a tot Catalunya, el prestigi del numerari local. La moneda barcelonina d'ardits era feta amb molinet, una nova tècnica que dificultava la falsificació. Tenia l'aval reial i, sobretot, contenia argent, mentre que el numerari local era d'aram pur.

Encara durant la guerra dels Segadors (1640-1652), assistirem a una represa de certs numeraris de tipus local, al costat de les emis-

sions d'argent en grosses peces de cinc rals i cinc sous. Novament la iniciativa va tenir resultats desastrosos en perdre crèdit aquest numerari durant la contesa i ésser reduïts els sisens (6 diners) a diner i mig al final del conflicte.

Entre el 1612 i el 1652 quedava segellada la mort de la moneda dels municipis. Durant prop de tres segles havia, però, acomplert un notable servei: nodrir de numerari petit les poblacions, tot creant un sistema de garanties de canvi i una vigilància de les falsificacions que la féu ben útil per a cobrir la manca creada per l'absentisme del taller de Barcelona.

Pel que fa a Tarragona, les noves notícies aportades demostren que el fenomen tingué una amplada cronològica i un àmbit de circulació fins ara no sospitats. Ben segur que encara es podria seguir el fil de les indagacions i obtenir noves dades. Com a taller monetari fa la impressió que el nostre coneixement sobre Tarragona no ha fet més que uns primers passos, ben prometedors.

Les pellofes eclesiàstiques

Les pellofes foren una moneda de curs interior o privat per a ús dels eclesiàstics. Amb elles hom pagava una part de la retribució dels beneficiats i canonges, vinculant així aquesta

Plat de ceràmica vidrada, blanca i blava, del principi del s. XVIII, decorat amb taus (símbols de Santa Tecla, patrona de Tarragona, de la seu tarraconense i del seu capítol). (MNAT)
Foto MNAT.

Gravat del llibre commemoratiu de la inauguració de la capella de Santa Tecla a la Catedral de Burgos, l'any 1737. Manuel de Samaniego y Jaca, arquebisbe de Tarragona, professava una gran devoció per la nostra patrona. Traslladat a Burgos, hi va fer construir una sumptuosa capella a la seva magnífica Catedral gòtica, i organitzà solemnes festes d'inauguració. Foto arxiu de l'autor.

part de la percepció amb l'assistència a les funcions religioses. Aquestes pellofes, usualment de llautó incús, foren emprades àmpliament a les comunitats religioses catalanes. Sovint sortien del seu clos privat i acabaven per convertir-se en veritables monedes locals. Les nombroses prohibicions en aquest sentit prou demostren la reiteració d'aquesta pràctica.

Normalment resulta difícil l'atribució d'una pellofa a una església determinada, si no hi ha dades de procedència. Pel que fa a Tarragona hi ha un grup de tipus tradicionalment atribuït a la seva Seu. Fora d'un tipus que porta el monograma de Maria, la patrona de la Seu tarragonina, totes les altres ostenten l'emblema «T» que ja assenyala la probable atribució.

Fins ara hom classificava aquestes peces per «tradició oral», sense cap base documental que ens assegurés l'atribució correcta. Per la nostra part, varem poder reafirmar-nos en algunes de les atribucions en comparar les pellofes i els nombrosos segells de la Seu tarragonina. Hi vam poder constatar un gran paral·lelisme en molts dels casos³¹. En el recull actual, J. Benages hi ha pogut afegir altres ti-

pus i, a més, pot també confirmar algunes atribucions amb l'aportació d'alguns dels encunyats que s'han conservat fins avui. Certament aquest argument d'atribució és ben determinat.

L'autor del catàleg hi inclou igualment les tres pellofes que porten un monograma que sembla dir «TARo», i que podria ésser una abreviatura de Tarragona. Aquestes peces havien estat donades fins ara a Reus, perquè varen aparèixer en gran nombre a la seva església parroquial, i atenent que «TARo» també podria voler significar altra cosa diferent del nom de

Pellofa de la Seu tarragonina, amb el monograma de Maria, coronat. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Tarragona. Benages es basa, per a corregir l'atribució, en la presència d'exemplars a la Seu tarragonina. I aquest ja és un argument important.

Al marge d'això resta pendent l'estudi documental d'aquestes peces, que ens pugui donar elements sobre llur funció, valors i cronologia. Malgrat tot, haver-ne fet un recull exhaustiu ja representa un pas important.

Pesals monetaris

Els pesals monetaris o pesos específics per a pesar monedes constitueixen un camp d'estudi íntimament lligat a la numismàtica. En aquesta ocasió convé parlar-ne també pel fet d'haver aparegut un tipus de pesal clarament de procedència tarragonina i d'haver estat descrits altres ponderals que s'hi relacionen.

Els pesals foren ja emprats pels bizantins i els àrabs, però no s'estengué el seu ús a l'Europa cristiana occidental fins al segle XIV. A Catalunya tenim les primeres notícies d'un ús ampli dels pesals en temps de Pere III, quan es manava comprovar el pes dels croats dubtosos d'haver estat retallats. Les primeres disposicions conegudes sobre la forma i l'estampa dels pesals daten, però, del regnat de Martí l'Humà. Aquest sobirà va descriure l'estampa dels pesals de florí i disposà que s'establís una Taula del pes dels florins on s'hi poguessin comprovar els pesos de les monedes d'or en pesades individuals o a l'engròs. Des del 1490 la ciutat de Barcelona disposava del càrrec d'afinador de pesos que era vitalici. Qui l'exercia era l'únic autoritzat per a marcar i autenticar amb aquesta marca els pesos. A partir del 1506 el municipi barceloní disposà que tots els pesos havien de dur la marca de la ciutat i la del mostassaf, persona que vetllava pel compliment de les disposicions sobre pesos, mesures i normativa dels mercats. D'aquí que tots els pesos barcelonins posteriors a aquesta data portin tres marques: la de l'afinador, la de la ciutat i la del mostassaf.

Convé advertir que els pesals no expressen el pes oficial de les monedes sinó el mínim pes autoritzat perquè circulin i valguin a la peça. Si no compleixen aquest pes mínim encara es permet de circular a valor inferior segons un marge de tolerància. Per sota

d'aquest darrer es redueixen al valor del pes del metall, sempre inferior al valor del metall amonedat (32).

El pesal tarragoní que hem mencionat abans és inèdit i respon a la següent descripció:

Pesal monetari de llautó. Forma rectangular i cantells rebaixats. Pes; 3,19 grams. Mides: 14x15,5 mm. A dalt porta per marques una K, una I d'extrems bifurcats i un escudet apuntat amb les armes de Tarragona. A sota no porta marques.

Sembla clar que les armes tarragonines han de correspondre a alguna disposició presa per la ciutat, semblant a la que abans hem assenyalat per a Barcelona. Recordem que l'any 1336 Tarragona tenia entre els càrrecs de la ciutat el de mostassaf (33). És probable, doncs que la K al·ludeixi a l'afinador, l'escudet a la ciutat i la I vulgui expressar la unitat. El pes de 3,19 grams s'avé a la gama de pesos dels florins que es mouen entre els 3,13 i els 3,37 grams més que no pas a la dels croats, per als quals hem trobat una oscil·lació entre 2,90 i 3,15 grams. Es tractaria, doncs, d'un pesal de florí.

Pel que fa a la cronologia, la K llatina no ens permet de dur-la gaire més enllà dels inicis del segle XVI, mentre que el punxó gotitzant de la I, amb les seves bifurcacions apuntarien a finals del segle XV. L'escudet de Tarragona, amb els pals ondulats de la seva heràldica té molt parentiu amb el segell de la ciutat emprat el 1493 (34). Com que els punxons de la ciutat i de la I bé es pogueren emprar un llarg temps el més probable sembla situar el pesal als inicis del segle XVI.

Això sens desdir que el punxons haguesin estat en ús des de finals del segle XV i que encara pervisquessin.

Pesal de florí amb l'escut de Tarragona. Els pesals marcaven el pes mínim autoritzat perquè les monedes fossin de curs legal, atès que presentaven nombroses irregularitats de mida i pes. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Els pesals monetaris amb marques diferents de la barcelonina (o d'altres grans ciutats com València) són molt escassos. Podem assenyalar l'existència d'una sèrie de pesos indirectament relacionats amb Tarragona, per portar un escut partit horitzontalment amb la tau de l'església tarragonina a dalt i les armes catalanes a baix. Es tracta de pesos eivissencs i la marca fou disposada pel rei Jaume II de Mallorca per a indicar la sobirania sobre l'illa que compartien el monarca i la mitra tarragonina simbolitzada per la tau. Darrerament n'ha estat descrit un corresponent al pes del florí (35).

¹ Crusafont i Sabater, M.: *La moneda catalana local*. Barcelona: 1990.

² Recasens, J.M.: *La ciutat de Tarragona*. Vol. II pp. 270-271. En aquesta obra l'autor fa una breu menció de l'emissió de menuts en base a diferents documents de l'Arxiu Històric de Tarragona. L'autor ha tingut l'amabilitat de cedir, per a aquesta obra, les seves anotacions inicials que recullen la totalitat o part de diferents documents sobre les emissions i que transcriurem en apèndix. Agraïm molt sincerament al sr. Recasens la seva generositat.

³ La part interpretativa d'aquest apartat es basa sobretot en el nostre Crusafont M.: «The copper coinage of the Visigoths of Spain», dins *Problems of Mediaeval Coinage in the Iberian Area* 3. Santarrem: 1988, pp. 35-70. En aquest treball hom trobarà una àmplia bibliografia complementària referent a la part històrica o numismàtica. Per la part històrica, bona part de les dades procedeix de l'obra Abadal, R.: *Dels visigots als catalans*. Barcelona: 1969. I per la part numismàtica, sobretot de Miles, G.C.: *The Coinage of the Visigoths of Spain*. New York: 1952 i Barral, X.: *La circulation des monnaies suèves et visigotiques*. Munic: 1976.

⁴ La major part d'autors convenen a creure que l'explotació àuria havia estat exhaurida en època romana.

⁵ Al nostre «The copper...» ens aproximàvem als volums globals emesos. Pel que fa als canvis de llei de les monedes, hi ha, possiblement, una tendència a la baixa llei, però també s'observen correccions positives.

⁶ Aquest apartat històric és discutit àmpliament al nostre «The copper...» ja citat.

⁷ Veg. a més del ja citat «The copper...», Crusafont, M.: «¿Un numario visigodo de cobre?» dins *Gaceta numismática* 74-75, Barcelona: 1984 pp. 131-141.

⁸ Aquesta troballa fou incorporada gairebé en bloc a la col·lecció de la «American Numismatic Society», base de l'aplec de Miles. Com que se centra molt en tres regnats (Sisebut, Suíntila i Sisenand), pot distorsionar el mostreig tot primant-los excessivament. La correcció ha consistit a eliminar els exemplars d'aquesta procedència.

⁹ Ens basem, sobretot, en les dades de les troballes importants, amb un nombre suficient d'exemplars. El recull es troba a l'obra de X. Barral abans citada.

¹⁰ Cal tenir present que la davallada no afecta pas el global de peces del Corpus de Miles, que es manté força estable. En conseqüència hi ha ciutats que perden paper en les emissions mentre que d'altres en guanyen. Veg. el nostre «The copper...»

¹¹ Per a aquest plantejament històric, ens basem en l'obra de J.M. Recasens abans citada i en el volum d'E. Morera de la *Geografia General de Catalunya* dirigida per Carreras Candi, sense data d'edició i dedicat a la Província de Tarragona.

¹² Morera, E.: Op. cit. p. 295, nota 168.

¹³ Ibid. p. 295, nota 172.

¹⁴ Situa malament la data de la Seu vacant després del bisbe Vic i Manrique. Veg. Crusafont M.: *La moneda...* Op. cit. p. 89.

¹⁵ Veg. Botet i Sisó, J.: *Les monedes catalanes*. Vol II. Barcelona 1909, p. 282.

¹⁶ Ibid. p. 290.

¹⁷ Morera, E.: *Província...* Op. cit. p. 296.

¹⁸ Es tracta d'una carta del rei als cònsols tarragonins interessant-se positivament per la seva petició i d'una altra dirigida al lloctinent manant-li que s'informi de les bases de la petició. Vid. Botet, J.: *Les monedes...* p. 334.

¹⁹ Salat, J.: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona: 1918, pp. 176-177. Les monedes tarragonines apareixen citades en l'anotació d'un arqueig de la caixa de les almoines feta al monestir de Montserrat.

²⁰ Ja vàrem indicar aquesta opinió de Botet a Crusafont, M.: *Numismática de la Corona catalano-aragonesa*. Madrid: 1982, p. 141. Cal advertir que l'altra hipòtesi de Botet, també recollida per nosaltres dels seus manuscrits i referent a l'atribució a la Selva del Camp dels tipus amb cap d'àliga i T, no són correctes, ja que s'ha trobat una peça de plom que combina la mateixa T amb un cap d'ocell idèntica als senyals d'Arbeca. Veg. Crusafont M.: *La moneda...* caps. referents a Arbeca i la Selva del Camp.

²¹ Crusafont, M.: *Numismática...* núms. 474-475 del catàleg (Joan II), i 560-561 (Ferran II).

²² Salat: *Tratado...* pp. 176-177.

²³ Llobet i Portella, J.M.: «Les monedes i pellofes de Cervera» dins *Acta Numismática* III. Barcelona: 1973, p. 216.

²⁴ Recasens, J.M.: *La ciutat...* p. 271.

²⁵ Botet i Sisó, J.: *Les monedes...* p. 334.

²⁶ Recasens, J.M.: *La ciutat...* p. 271.

²⁷ Botet i Sisó, J.: *Les monedes...* vol. 3. Barna: 1991, pp. 69-70.

²⁸ Morera, E.: *Província...* p.295.

²⁹ Botet i Sisó, J.: *Les monedes...* p. 321.

³⁰ Crusafont, M.: *La moneda...* p. 72. Veg. a més nota 17.

³¹ Ibid. pp. 294-295, on comentem els segells 3526, 3528, 3584, 4635, 3527, procedents de l'obra de F. de Sagarra: *Sigil·lografia catalana* vol. III. Barcelona: 1932.

³² M. Crusafont. «Pesals catalans senzills i múltiples». *Acta Numismática* 20, Barcelona 1990, pp. 141-164.

³³ J. Recassens. *La ciutat...* op. cit. pàg. 185.

³⁴ Segell núm. 1588. F. de Sagarra. *Sigil·lografia...* op. cit.

³⁵ M. Crusafont. «Pesals catalans...», op. cit. núm. 5. làmina pàg. 155.

TARRAGONA
CONTEMPORÀNIA

Tarragona contemporània

Poc podien pensar els tarragonins que la Revolució Francesa, que marcà l'inici de la nova època contemporània, els portaria per necessitat, pocs anys després i de resultes de les ànsies de poder napoleòniques, a unes noves sèries d'encunyacions monetàries. Aquestes foren prou importants dins del context no sols de la pròpia ciutat, sinó també de tot el Principat de Catalunya.

Els principals factors, després de la invasió dels francesos, que propiciaren les encunyacions a la nostra ciutat foren la desconexió i escàs ajut del poder central espanyol, i la necessitat de disposar de diners per a lluitar contra l'exèrcit invasor i poder suportar les despeses quotidianes, en constant augment tant pel que fa a la cosa pública com a l'exèrcit i sobretot —com més endavant veurem— a les defenses.

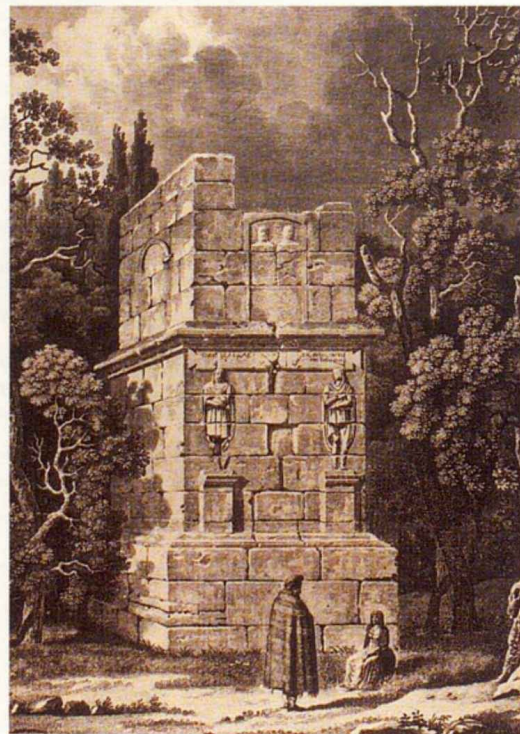
Hem de dir que durant els anys de guerra, tant a la nostra ciutat com al Principat circulaven, totes les monedes espanyoles fins al regnat de Carles IV inclòs, les emeses a nom de Ferran VII, les encunyades per les Juntes Central i Corregimental, les emeses a Madrid a nom de Josep Napoleó, les fabricades a Barcelona sota el poder francès i, finalment, la moneda francesa. Sembla ser que s'arribava a l'extrem, en algunes circumstàncies, a preferir per criteris de pes i llei la moneda de l'invasor a la pròpia.

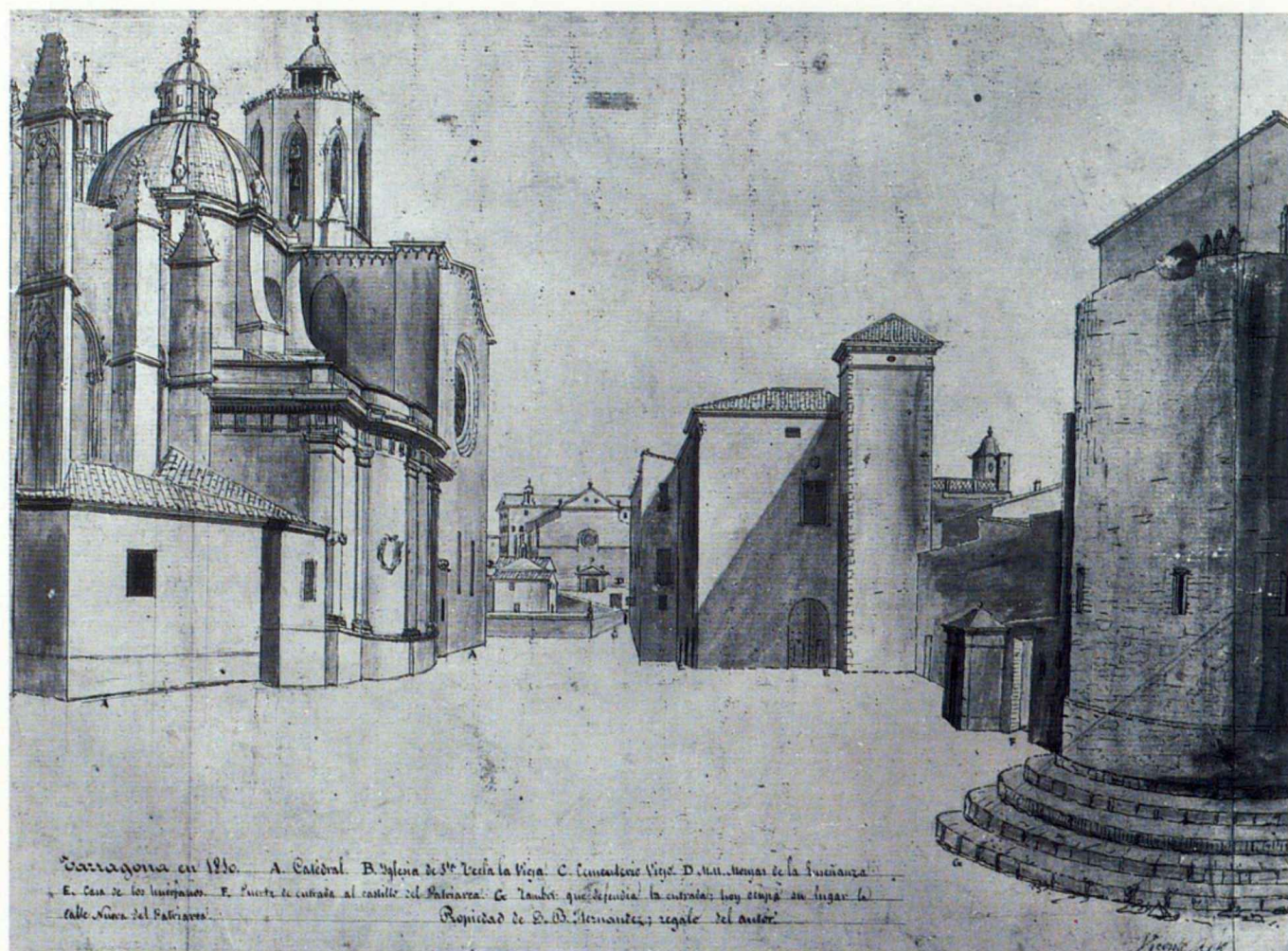
Així doncs, Tarragona es veu obligada per nombroses i variades raons a emetre moneda, fet que es va produir entre els anys 1809 i 1811.

Quan fou creada a Lleida la Junta General de Catalunya, per tal de coordinar les forces que lluitaven contra l'exèrcit invasor, aquesta instà a la Junta Corregimental de Tarragona perquè endegués un pla d'encunyació de moneda, amb la dependència reconeguda de l'autoritat central¹.

Tot partint d'aquest primitiu pla d'encunyacions i durant els anys abans esmentats, es fabricaren a Tarragona dues sèries de monedes ben diferenciades. En primer lloc, les encunyacions de punxons, emeses per la Junta Local de defensa i que foren pensades, creades i fabricades per a la ciutat i el seu corri-

La torre dels Scipions, gravat d'Alexandre Laborde, extret del seu famós Voyage pittoresque et historique de l'Espagne del 1808. Foto arxiu de l'autor.

ment. I en segon lloc, les que s'encunyaren sota l'autoritat de la Junta Superior de Catalunya i per a un àmbit més extens, com era tot el Principat i portant com a marca de seca la «C» de Catalunya. Aquestes encunyacions, que començaren essent de plata a Reus, varen continuar a Tarragona, es van ampliar amb emissions de coure, i varen finalitzar a Palma de Mallorca amb encunyacions d'aquests dos metalls; i a més a més d'or.

5 Pessetes de 1809

Una vegada establerta aquesta dualitat de fabricació monetària, ens centrarem en la primera sèrie d'encunyacions (la de punxons). Aquesta fou destinada principalment al pagament de les obres de fortificació i defensa de la ciutat.

Tot i que Antoni de Bofarull assegura que foren encunyats 80.000 duros, ens sembla

aquesta una quantitat molt elevada, tenint en compte que la partida més gran van ser els pagaments de les defenses de la ciutat, que no van ultrapassar els 25.000 duros. Una emissió màxima de 40.000 duros ens sembla més propera a la realitat, ateses les proporcions de sortides de la fàbrica de la moneda i el període d'encunyació.

El dia 23 de febrer de 1809 van sortir els primers duros de la Fàbrica de Moneda de Tarragona, sota la direcció tècnica pel Pvre. i Venerat de la Parroquial de la Selva Josep Batlle, el qual fabricà els encunys i estris més delicats².

Així veiem que el pla per a l'encunyació de moneda, inicialment endegat el 20 de juny de 1808, comença a ser una realitat els primers dies del gener de 1809.

El juliol d'aquest mateix any, la Junta Corregimental rep escrit de la Junta Superior, en què li comunica que

«...Para que la Provincia logre los buenos efectos que se ha propuesto esta Junta Supe-

«Tarragona en 1810». Dibuix fet per Vicenç Roig, dit «Vicentó» (1763-1837). Es pot veure el sector ocupat per la Catedral, l'església de Santa Tecla la Vella, el cementiri vell, l'església i el convent de l'Ensenyança, la casa d'orfes, el Castell del Patriarca, etc. (MNAT 45390) Foto MNAT.

Espasí de luxe, amb guarnició de bronze daurat i mànec cobert originalment de nacre. Els generals i diplomàtics francesos empraven models similars. Després, ja en època d'Isabel II, fou replicat per a ús d'alguns diplomàtics espanyols. Aquesta peça, procedent de Constantí (comarca del Tarragonès), porta unes inicials G - S poc visibles. Això ens fa pensar que podria pertànyer al mariscal Louis-Gabriel Suchet. La fulla, originalment pavonada, és de tres canals. (Col·lecció del sr. Martí Vergés, soci fundador de l'Associació General Prim, de Tarragona). Foto arxiu de l'autor.

rior en el establecimiento de una única casa de moneda en toda ella, es preciso que la contribución de la plata se exija con mayor zelo y vigor, debiendo V.S. procurar con el mismo, la recolección de la que falte, y remitirla a Reus al tesorero de la fábrica D. Pablo Maria de Miró y avisar al propio tiempo á esta junta de las remesas que execute...»³.

D'aquest escrit de la Junta Superior, en traiem tres conclusions:

1. El cessament de les encunyacions de les monedes de punxons a la nostra ciutat.
2. La posada en marxa de la fàbrica instal·lada a Reus per la Junta General.
3. Com en molts altres escrits similars sobre encunyacions, l'únic metall noble que hom demana que es recol·lecti és la plata. Aquesta dada és important a l'hora de valorar les encunyacions d'or de la seca de la Junta General amb la marca C.

Crida l'atenció que les monedes encunyades a Tarragona del tipus de punxons siguin actualment més abundats, malgrat el reduït nombre d'exemplars encunyats (creiem que uns 40.000), en contrast amb l'escassetesa que hi ha dels encunyats per la Junta General a

Reus-Tarragona-Palma, i que pugen a 445.946 peces del tipus de 8 rals.

Això és degut, gairebé amb tota certesa, al fet que els francesos van manar refondre totes les peces que duguessin el bust de Ferran VII, amb la menció de la seva reialesa i escut, ja que competia amb Josep Napoleó; permetien, tanmateix, que seguissin circulant els duros encunyats de punxons, atès que el nom hi figurava abreujat, la reialesa no existia i l'escut d'armes era el de Catalunya.

Característiques de la moneda

Valor: «5 Ps» = 5 pessetes.

Any d'emissió: 1809

Poder emissor: FER VII = Ferran VII

Flam: regular.

Diàmetre i gruix: constants.

Posició d'encuny: 12.

Cantell: cordonet de línies sinusoïdals.

Gràfiles: dos tipus diferents. Una de línies en essa i una altra de fulles.

Marca de seca: en manca. Tanmateix, al revers figura l'escut d'armes de Catalunya de cinc pals, coronat i amb dues branques de fulles creuades a la part inferior.

Forma d'encunyació: punxons.

Núm. de punxons per encuny: 3, per a «5 Ps — 1809» i «FER — VII» a l'anvers, i un altre per a l'escut del revers.

ANVERS:

Volem destacar, en primer lloc, la gràfila. Aquesta es presenta en dues variants: una d'ondulacions (o en forma de essa) i l'altra de fulles successives.

Les monedes amb gràfila d'ondulacions són menys abundants i, numismàticament, tenen més interès. Alhora, gosem assegurar que foren les primeres emissions efectuades, atesa la notable similitud que presenten amb la moneda de 30 sous de Mallorca del 1808. Sens dubte, aquesta en fou el model. Cal afegir una altra dada: la moneda encunyada a Lleida amb el mateix sistema que la de Tarragona, fou emesa en una data posterior, ja que les primeres peces de la nostra ciutat van sortir de fàbrica el 27 de febrer de 1809, i Lleida no va decidir fabricar fins a l'abril del mateix any.

Moneda de 5 pessetes, de la seca de Tarragona (1809). L'estat de conservació és tal que fins i tot encara resten les marques dels punxons de l'encunyació. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Un cop ressenyades aquestes dues variants que situen un ordre cronològic dins de les encunyacions realitzades, hem de ressaltar que existeixen, a més a més, unes altres diferències, que ocasionen l'aparició de noves variants, algunes d'elles de poca importància. No obstant, hem seleccionat les que, al nostre criteri, considerem més interessants, tot especificant-les a la nostra classificació de variants, i deixem al marge combinacions d'aquestes variants, que farien aparèixer molts sub-tipus.

REVERS:

Si tenim en compte que les armes de Catalunya consisteixen en quatre pals de gules sobre camp d'or, és una mica estrany que l'escut estigui format per cinc pals en lloc de quatre. Semblaria que, en comptes de l'escut de Catalunya, es va voler representar el de Tarragona. I diem això perquè la ciutat havia tingut en l'escut un nombre diferent de barres a través de la història. Així veiem que l'escut de 1369 és de 8 barres, 6 en té el de 1374, 7 el de 1378, 4 el de 1385, 8 el de 1388, 13 el de 1397, 9 el de 1402, 5 el de 1404, 6 el de 1417

i 4 els de 1429, 1434 i 1479. A les monedes, senyals, de Joan II i Ferran II, així com als mitjos senyals dels mateixos, i corresponents als segles XV i XVI n'hi ha 3, de barres. A un escut del 1590, i dipositat al Museu Arqueològic Provincial, figuren 7 barres. Escuts de 1645, 1679 i 1684 són de 5 barres, així com l'escut de 1757 del Portal de Sant Antoni.

Segons conclusions de Sánchez Real⁴, l'escut de Tarragona es crea a la segona meitat del segle XIII i està format per ones en pal d'or i gules, vacil·lant-ne el nombre fins a fixar-se en tres.

És interessant d'observar, al respecte, que el comunicat del 4 de gener de 1809⁵, en què s'autoritza a l'encunyació de monedes amb «un lema reducido de Fernando VII, 5 Pts. 1809» i «la empresa o escudo de armas de Cataluña», és prou eloqüent. Veiem, però, que, un cop fabricats els primers exemplars amb 5 barres, quan la Junta Corregimental es va veure obligada a posar en coneixement dels altres pobles del Corregiment les característiques de la nova moneda i l'obligatorietat de la seva acceptació, va descriure el revers de la nova mo-

Gravat que testimonia un moment de la lluita ferotge al Pla de la Seu entre els tarragonins i els francesos. Era el darrer episodi del setge sofert el 1811. Foto arxiu de l'autor.

L'actuació dels subordinats de Suchet i de l'emperador Napoleó no tingué prou qualificatiu de tots els supervivents del setge. El present gravat és un dels tants testimonis d'aquell esdeveniment.

neda «marcado con el sello de las armas de Aragón». És curiosa aquesta observació, malgrat que són les armes de Catalunya.

Salat, en la seva obra, exposa, pel que fa a les encunyacions amb 5 barres, la següent opinió:

«...el blasón de Cataluña coronada con cinco barras, por el poco conocimiento que de su significado, y contra la costumbre de imprimir cuatro con una orla...»

Això demostra que o bé es va voler imitar d'alguna manera l'escut de la ciutat o que en aquells anys es donava poca importància al fet que hi apareguessin quatre o cinc barres, ja que el nombre no estava establert de forma molt concreta.

Hem d'afegir un altre detall a l'escut: la corona que hi ha al dessobre i que és força assemblant a les corones dels escuts de la ciutat de Tarragona dels anys 1645, 1679, 1680 i 1684, descrits a la publicació de Sánchez Real⁶.

També cal assenyalar que l'escut presenta diferències a les diverses emissions encunyades. Així podem veure escut estret i escut

ample, escut punxegut o pla per la part superior. La corona, així mateix, pot presentar-se amb corba o plana. I les dues branques creuades de la part inferior de l'escut també es presenten amb un punt central.

CLASSIFICACIÓ DE VARIANTS:

1. Gràfila d'ondulacions.
2. Gràfila de fulles i «0» gran.
3. Idem. Idem. i «5» inclinat.
4. Idem. i «0» petit.
5. Idem. Idem. i part superior de l'escut plana.
6. Idem. Idem. Idem. i sense punt darrera de FER i punt abaixat després de VII.
7. Idem. Idem. Idem. Idem i corona plana.
8. Idem. Idem. Idem., sense punt darrera VII i corona plana.

Falsificacions, ressegellaments i punxons

Hem vist que la moneda encunyada a Tarragona el 1809 va ser d'un sol tipus i valor, però amb nombroses variants. Cal afegir-hi, a més,

Pistola belga, datada el 1795, que empraven alguns oficials francesos a inici del s. XIX. Al canó hi ha la marca LEG, indicativa del banc de Lieja (Col·lecció del sr. Martí Vergés, soci fundador de l'Associació General Prim, de Tarragona). Foto arxiu de l'autor.

Anvers de moneda de 5 pessetes de Tarragona (1809). Per error en l'encunyació, el nom i numeral del rei estan invertits. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

el que podríem denominar anomalies que sempre existeixen dins de les emissions monetàries. Ens referirem, en primer lloc, a les falsificacions o imitacions, presents en totes les èpoques, sense que les nostres duros de punxons en siguin pas cap excepció. Així podem veure al nostre inventari 8 var. 1, una falsificació en llautó de molt mala qualitat. El núm. 8 var. 2 és una falsificació en plata amb el numeral de l'any canviat el 1819.

També podríem assenyalar com a falses d'època els n. 4 vars. 3, 6 var. 2, 6 var. 3 i 8 var. 3 que foren encunyades en coure, tot i que, al nostre parer, foren batudes amb els encunys originals. Hi ha fins i tot la possibilitat que fossin proves, o també que fossin encunyades al final per manca d'argent, atès que l'última que ressenyem té un bany platejat, bany ben habitual i característic en les falsificacions.

A l'apartat de ressegellaments, cal destacar dues monedes força diferenciades. La primera de l'inventari, la 6 var. 1, presenta en el centre de l'anvers una contramarca amb l'escut d'Espanya coronat de manera molt similar als mitjos escuts de Felip V o Ferran VI. Desconeixem la intencionalitat d'aquest ressegellament. Pel que fa al de la moneda 7 var. 2, es presenta en forma d'àliga napoleònica i està situat al centre de l'anvers. Aquest tipus de ressegella-

ment reforça la idea que els duros de 1809 encunyats amb punxons circulaven amb el beneplàcit del govern invasor, que només manava refondre els que, encunyats per la Junta Superior de Catalunya, portaven l'efígie de Ferran VII. D'aquí prové la seva escassetat actual.

El nostre últim comentari es refereix precisament als punxons. Podem veure que a l'anvers hi ha quatre marques de punxó. Això és evident, però creiem que l'encunyació s'efectuava amb dos, un per a «5 Ps. - 1809», i l'altre per a «FER. - VII». Hem arribat a aquesta conclusió en observar el paral·lelisme existent entre les dues marques referenciades del nostre inventari 2 var. 2, 3, 4 var. 3, 5, etc. El més important és, però, el 4 var. 1, on apareix a l'inrevés el nom i ordinal del rei.

En definitiva, 2 punxons per a l'anvers i un per al revers.

Cronologia de l'encunyació de les 5 Ptas. de Tarragona

2 MAIG 1808

Aixecament popular a Madrid contra les tropes de Napoleó.

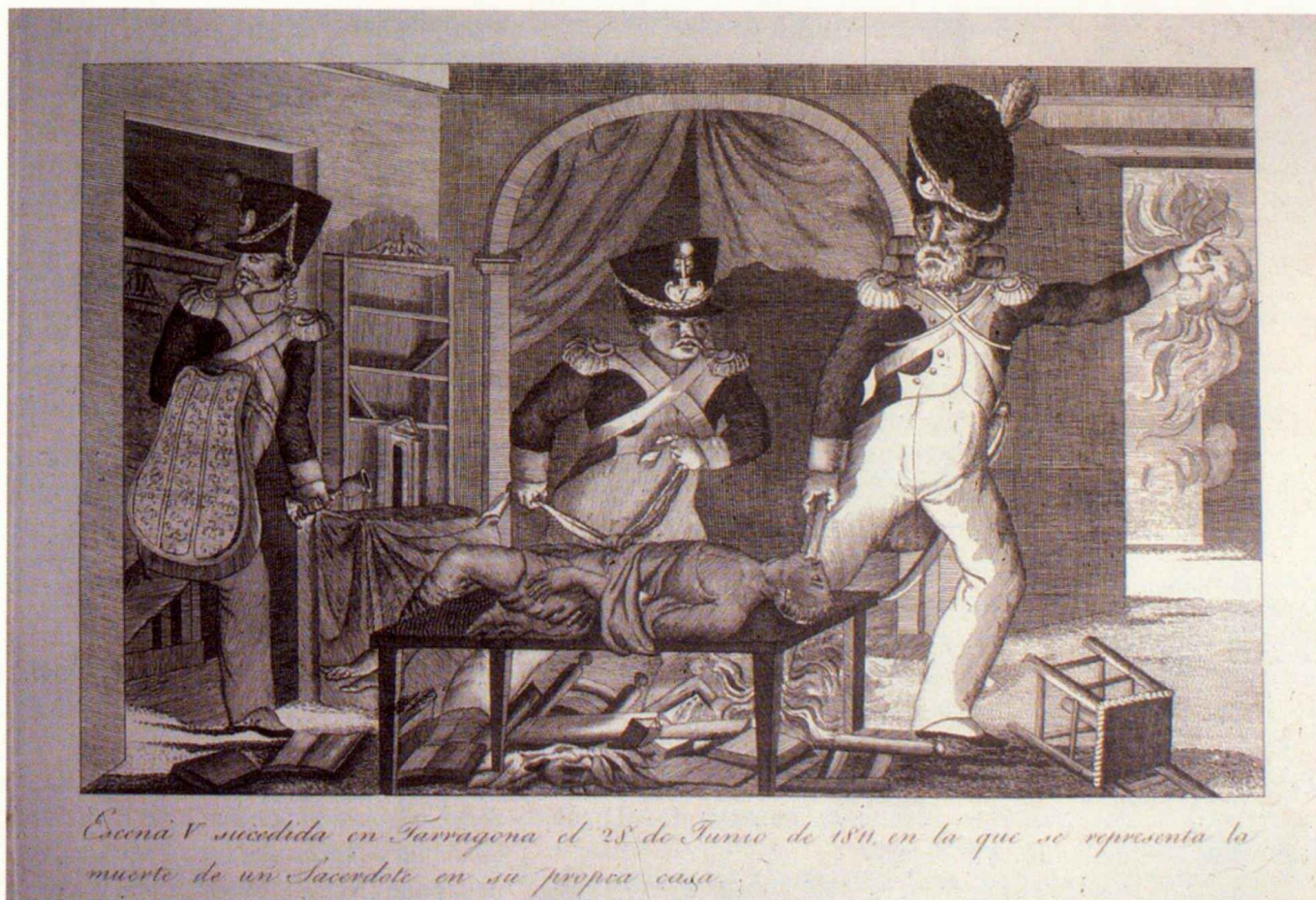
31 MAIG 1808

Aixecament a Tarragona i proclamació de Ferran VII.

4 JUNY 1808

El general Duhesme, cap de l'exèrcit francès a Catalunya, ordena al general de divisió Chabran que, al cap d'una columna de 4.200 homes, prengui la ciutat de Tarragona;

«Los generales Chabrán y Schwartz saldrán mañana día 4 de Junio mandando las dos columnas al margen. El general de División Chabran, teniendo a sus órdenes a los generales Goullus i Bessiers, mandará la primera columna fuerte de cuatro mil y doscientos hombres de caballeria e infanteria correspondiente. Con ella se dirigirá a Tarragona, de cuya plaza se apoderará dexando en ella mil hombre de guarnición. Incorporará en su división el regimiento suizo de Wimpffen, para cuyo Coronel se le entregaran las órdenes necesarias, usando de amenazas y aún de fuerza, en caso de resistencia por parte de este gefe o de sus oficiales.»⁷.

6 JUNY 1808

El general Schwartz, que va sortir amb el general Duhesme el mateix dia, però en direcció a Saragossa, va ser aturat a Martorell per la pluja, i poc després, en passar pels Brucs, fou atacat i vençut pels sometents catalans.

7 JUNY 1808

L'avantguarda del general Chabran estableix posicions a Mas Rabassa, a uns 4km. de Tarragona. El general francès envia missatgers a parlamentar amb les autoritats de Tarragona. A les dues hores entrà a la ciutat, i tot seguit es dedicà a rebre compliments de les autoritats i oficials del regiment suís, sotmès.

9 JUNY 1808

Reunió a la ciutat de Lleida de les Junes Corregimentals, a fi de formar una Junta Superior. A l'acte no hi foren convidades les Junes de Tarragona i Vilafranca, en creure que es trobaven a mans dels francesos.

Tot i això, el dia 17 de juny l'advocat tarraconí Joan Guinart i Calanda assistí a les reunions de Lleida en qualitat d'observador.

9 JUNY 1808

El general Duhesme, assabentat del desastre del Bruc, ordena al general Chabran que torni a Barcelona amb els seus homes, a fi i efecte de poder reunificar totes les unitats. D'aquesta manera, a les nou del matí, els francesos varen abandonar Tarragona sense deixar-hi cap mena de guarnició.

13 JUNY 1808

Es comunica al capità general de Mallorca i al comandant de la primera esquadra anglesa del Mediterrani la ratificació del Sr. Joan Smith com a president i corregidor de Tarragona, així com els noms de tots els membres de la Junta electes el dia 31 de maig anterior (A.M. actes de 1808, sessions d'11 i 12 de juny).

18 JUNY 1808

Constitució a Lleida, presidida pel seu bisbe Gerónimo M. Torres, de la Junta Superior de Catalunya. Les circumstàncies de la guerra obligaren la Junta a desplaçar-se contínuament de lloc. A Tarragona, concretament, hi va ser durant els següents períodes:

Gravat de la sèrie Grupo de los Horrores de Tarragona en 28 junio de 1811, on es reflecteixen i denuncien els saquejos i malances que patiren els tarraconins a la caiguda de la ciutat en mans dels francesos. Foto arxiu de l'autor.

- del 6 al 29 d'agost de 1808.
- del 21 de gener al 27 d'abril de 1809.
- del 14 de juliol de 1810 al 17 de maig de 1811.

20 JUNY 1808

La Junta Superior comunica a la Corregimental que, havent pensat batre moneda de plata, provinent de contribucions i donatius de particulars, enllesteixi un pla per a la confecció de màquines i encunys:

«La Superior a la Corregimental. Desvelandose esta Sup. Junta en procurar medios y arbitrios para gastos de guerra ha pensado batir moneda de plata provenida de contribuciones y ofrecida de particulares, pero se halla en la dificultad de no tener los cuños y máquinas necesarias; por cuyo motivo se servirá V.S. formar un plan para conseguir este intento puesto que sus conocimientos y situación le presentarán facultades para entenderse con los ingleses y otra potencia que socorra esta necesidad.» (Lligall 13.1808.20 juny)⁸.

26 JUNY 1808

Acord de la Junta Superior per a la recaptació d'or i plata als particulars i a les esglésies:

«Se acuerda por parte de la Junta Superior, que se tome una décima de oro y de plata de los particulares y de las Iglesias, pasando poco después en la tercera parte a los particulares y cuanto no fuera indispensable para el culto en las Iglesias, permitiendo la redención a metálico de aquellos objetos que sus dueños quisieran salvar previo su justiprecio.»⁹.

3 GENER 1809

Sol·licitud al representant de la Junta Central a Tarragona per obrir la Fàbrica de Moneda.

«El mismo día 3, los tarraconenses se dirigieron al representante de la Junta Central de Cataluña, Tomás de Verí, a la sazón residente en Tarragona, solicitando permiso para abrir una fábrica de moneda, que les fue concedido al día siguiente, junto con la facultad de poder usar los metales ricos recogidos en el Corregimiento. Fijó también el representante que las monedas fuesen acuñadas, por un lado con «la empresa o escudo de armas de Cataluña

y por el anverso un lema reducido a Fernando VII. 5 Ptas. 1809» (Lligall 16. 1809. 4 gener. De l'Administrador de Rendes Reials).¹⁰.

4 GENER 1809

Acord de la Junta Superior per tal d'obtenir la meitat d'or i plata dels particulars per a l'encunyació de moneda (Arxiu de la Junta Corregimental. Lligall 16. 1809. De l'administrador de Rendes Reials).¹¹

GENER 1809

El corregiment de Tarragona pren l'acord de nomenar director tècnic per a l'encunyació de moneda a la ciutat de Tarragona a Josep de Batlle, Prev. i Venerat de la Parroquial de la vila de la Selva:

«La Junta de Gobierno de la Ciudad de Tarragona y su Corregimiento y partidos certificamos: Que por noticias que se tenían de la habilidad y pericia de D. José de Batlle, Pbro. y Benerado de la Parroquial de la villa de la Selva, fué elegido por esta junta para dirigir las máquinas necesarias para el acuño de monedas que efectivamente se han acuñado de la plata que las Iglesias y particulares entregaron generosamente para el socorro de las ur-

Espasa d'oficial de l'exèrcit espanyol, amb mànec de llautó i fil de plata. L'exquisida decoració i altres detalls ens permeten deduir que pertanyia a un alt comandament militar. A la fulla, s'hi pot llegir RL FA DE TO i ANNO 1803. (Col·lecció del sr. Martí Vergés, soci fundador de l'Associació General Prim, de Tarragona.) Foto arxiu de l'autor.

gencias del Estado y acreditó en ello no solo su talento sí que su desinterés simplificando las máquinas, fabricando por sus propias manos los instrumentos más delicados y procurando los ahorros hasta lo sumo sin pretender ni haber admitido pago ni gratificación alguna, antes al contrario habiéndose separado de su casa con dispendio de los lucros de su beneficio para poder con mejor expedición dirigir aquella obra y acudir a la Junta de Dirección de ella para la cual fue nombrado Vocal, prefiriendo en todo el servicio público y estado a sus propias necesidades...» (Lligall 18.1809. Particulars, Comissions i Tresoreria)¹².

23 FEBRER 1809

Els tesorers de la Junta Corregimental reben de la Fàbrica de la Moneda els primers duros de plata de la nova encunyació, que restaren dipositats fins a la seva posta en circulació. La quantitat rebuda fou de 2.500 peces (Lligall 18.1809. Particulars, Comissions i Tresoreria. 23 de febrer)¹³.

8 MARÇ 1809

Lliurament, per part de la Fàbrica de la Moneda a la Junta, d'una quantitat de 1.000 du-

ros (Lligall 18.1809. Particulars, Comissions i Tresoreria. 8 de març)¹⁴.

10 MARÇ 1809

La quantitat de duros de plata lliurats per la Fàbrica de la Moneda a la Junta fins aquesta data és de 7.360 peces, 6.623 de les quals foren netes, una vegada abonades les despeses de fabricació (Arxiu Correg. Lligall 16.1809. Comptaduria. 17 de maig)¹⁵.

27 MAIG 1809

Lliurament, per part de la Fàbrica de la Moneda a la Junta, d'una quantitat de 2.000 duros (Lligall 18.1809. Particulars, Comissions i Tresoreria. 27 de maig)¹⁶.

10 JUNY 1809

Lliurament, per part de la Fàbrica de la Moneda a la Junta, d'una quantitat de 2.500 duros (Lligall 18.1809. Particulars, Comissions i Tresoreria. 10 de juny)¹⁷.

18 JULIOL 1809

Circular de la Junta Superior de Catalunya avisant que s'estableix una sola Fàbrica de la Moneda per a tot el Principat i que cal trametre

Un dels dibuixos fets per l'escultor Vicenç Roig, dit «Vicentó» (1763-1837), sobre l'estat en què van quedar alguns monuments de Tarragona després de les voladures realitzades pels francesos en la seva retirada, el 19 d'agost de 1813: «Vista de las ruinas del Castillo del Patriarca y casas inmediatas después de la explosión del día 19 de Agosto de 1813 desde la esquina de la casa del sr. Franco. Ferreter.» (MNAT 45389) Foto MNAT.

tota la recol·lecció de metalls a Reus, atès que les màquines per encunyar els nous tipus de moneda es troben a punt.

D'aquesta manera finalitzen les encunyacions dels duros de punxó de Tarragona.

Encunyacions de la Junta Superior de Catalunya a Tarragona

1810 - 1811

Als inicis de l'any 1809, la Junta Superior de Catalunya, aleshores amb seu a Tortosa, pensà en la necessitat de crear una sèrie d'emissions monetàries que tinguessin un abast més ampli, per trencar així el caràcter local o provincial que tenien les encunyacions de Girona, Lleida, Tarragona i més tard Tortosa.

Moneda de 2 rals de plata, encunyada per la Junta Superior de Catalunya a Tarragona el 1810. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Un cop pres l'acord, es nomenà com a director de la Fàbrica de la Moneda el Sr. Joan Amat¹⁸, i hom establí que s'instal·lés a la vila de Reus, tot fent palès que la marca de seca fos la «C» de Catalunya. Aquesta decisió pot obeir a la intenció de donar a la moneda un sentit territorial més ampli.

Per circumstàncies del desenvolupament de la guerra, aquesta seca hagué de suportar continus trasllats d'ubicació, anant i venint de Reus a Tarragona. S'hi establí fins a la caiguda de la ciutat en poder dels francesos. Aleshores es traslladà a Palma de Mallorca, on va finalitzar el seu recorregut l'any 1814. Per aquest motiu, hom la coneix com a seca ambulat de Catalunya.

Tal com va succeir quan es creà la fàbrica de Tarragona per als duros de punxons, es portà a terme una crida a les esglésies i parti-

culars, a fi de recaptar la matèria prima per a les encunyacions de propera creació. La crida obtingué el ressò desitjat (veg. document V).

Aviat es va decidir l'organigrama de càrrecs de la Casa de Moneda, que recaigueren en les següents persones:

Director i administrador general: Joan Amat.

Comptador: Bonaventura Sabater.

Tresorer: Pau M. Miró.

Assajador primer: Pau Sala.

Assajador segon i plater major: Joan Baptista Ferrando.

Maquinista i guardasegells: Joaquim de la Soledad.

Maquinista i guardasegells: Gaietà Faralt.

Maquinista segon: Francesc Coromina.

Oficial plater major: Vicent Fernando.

Segons publica a la seva obra *Desdévise du Dezert*, el cost total de la màquina d'encunyar moneda fou de 12.900 rals i 2 maravedís.

En el balanç de comptes de la fabricació monetària, hom observa que hi ha consignada la compra de «un carro y una tartana con sus arreos, y una mula con sus aparejos y guarniciones» per al transport del material¹⁹. Possiblement fos adquirit aquest material per les anades i vingudes a Tarragona.

Tenim una mostra de la meticulositat amb què eren dutes a terme totes les despeses de la fàbrica. Vam tenir la sort de poder obtenir dos expedients —un de complet— de «Los Gastos Generales de la Elaboración y Fabricación de la Casa de la Moneda», signats pel director, Joan Amat. Aquest expedients detallen amb tota minuciositat les despeses de la fàbrica. Les despeses es relacionen setmanalment. Un dels expedients porta el n. 24, i l'altre el 27²⁰. Els reproduïm íntegrament, atesa la seva importància històrica, tant des del punt de vista social com econòmic (veg. documents VI i VII).

Tot i que més endavant relacionarem amb detall les dades dels diversos trasllats de la Fàbrica de la Moneda des de Reus a Tarragona, creiem interessant reproduir aquí literalment el comentari que fa J. Amat a propòsit:

«A los nueve meses de estar la casa corriente en Reus, esto es a 21 de marzo de 1810, tuve que levantarla y mandar arrancar las máquinas, y encaxonar los otros instrumentos y

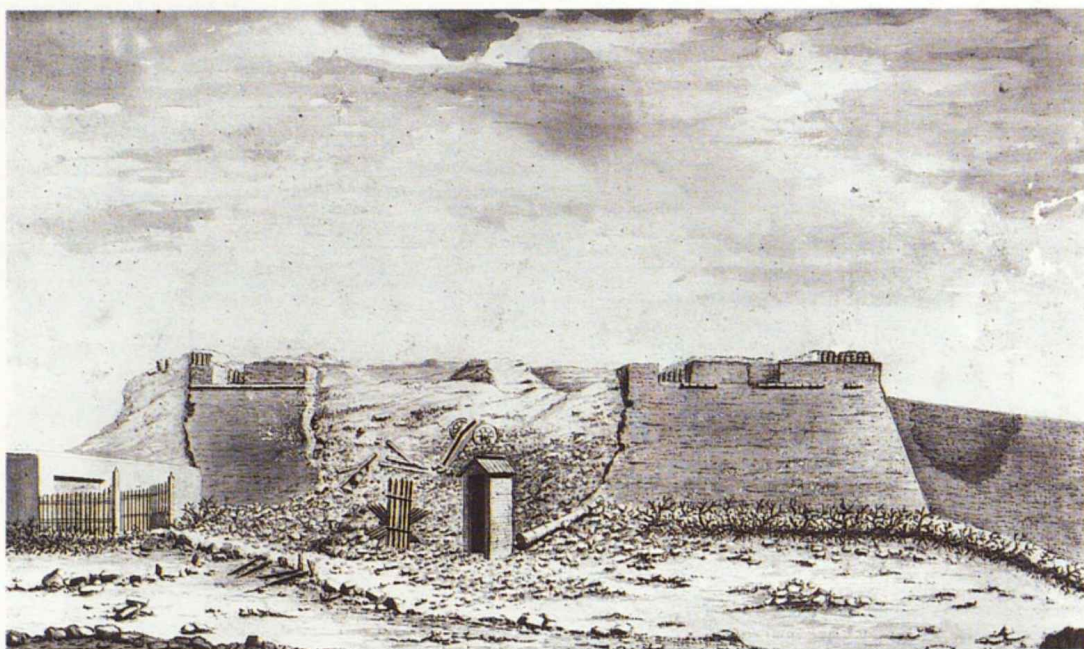

Anvers de moneda de 8 rals de plata, encunyada també per la Junta Superior de Catalunya a Tarragona el 1810. Podem veure el bust de Ferran VII amb mantell i collar de l'ordre de Carles III a d. Voltejat per la llegenda. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

caudales para trasladarlo todo a Tarragona con motivo de aproximarse los enemigos... La junta superior, a la qual desde Tarragona dí luego razón de todo, lejos de desaprobarme mi conducta la calificó de prudente, contestándome: "que apreciaba mucho el zelo, cuidado, y actividad en la transportación de las máquina y demás efectos; y que como eran tan grandes las urgencias procurase con la posible prontitud habilitar á todo coste la Fábrica de la Moneda de plata y la proyectada de cobre, dando aviso de la ejecución." Por haber salido de Reus los franceses el 14 de abril inmediato, y no haberse proporcionado en Tarragona en aquel entretanto local oportuno para, los dos cuños, dispuso la junta el día 16 que únicamente se fixase en Tarragona el de cobre, que estuvo corriente a primeros de junio; y

que el de plata volviera a Reus como se efectuó luego, en tanto que antes de concluirse aquel mes se labró otra vez moneda de este metal. Apenas habian pasado tres meses y medio hallándose la junta en la misma villa de Reus, se vió precisada a prevenirme a 14 de agosto que al instante se trasladase la fábrica al asilo de las murallas de Tarragona; lo que se verificó sin pérdida de un momento, y con tanta oportunidad que al día siguiente entraron en la expresada villa las tropas enemigas. Pocos días después para precaver los gastos de tan frecuentes y precipitadas translaciones y los perjuicios de una sorpresa, resolvió la propia junta, que ambos cuños o fábricas se reuniesen y permaneciesen en Tarragona; y que para el intento se edificaran quadras en el huerto de la dignidad de prior contiguo á la

Un altre dels dibuixos fets per Vicenç Roig: «Vista de las Ruinas del Baluarte de San Pablo que que los Franceses volaron el día 19 de Agosto de 1813». (MNAT 45388)
Foto MNAT.

casa hospicio del monasterio de la cartuxa de Scala-Dei, ocupando esta tambien para no tener que hacerse tanta obra, y abriendo puertas de comunicaci3n. Tomadas desde luego estas y demas disposiciones necesarias, se executaban en Tarragona con sosiego, completa seguridad, y buen 3rden las muchas y muy complicadas operaciones de la fabricacion y cu3no de la moneda de plata, de la de cobre...»²¹

Aquests comentaris del Director de la Fàbrica de la Moneda són determinants. La seguretat i fortalesa de les muralles de Tarragona li proporcionaven la tranquil·litat suficient per a batre les monedes tant de plata com de coure, i fins i tot medalles d'or i plata que li foren encomanades per tal de distingir les accions militars de Vic, Hostalric, Begur i Palamós²².

Un cop puntualitzada l'actuació de la fàbrica a Tarragona, cal centrar-se en el balanç comptable presentat pel sr. Joan Amat. Després d'insistents sol·licituds per part del Direc-

tor de la Fàbrica a la Junta Superior de Catalunya per fer pública la seva actuació, fou autoritzat amb data 19 de juny de 1813. El primer balanç fou tancat el 30 del mateix mes. Aquest primer balanç abastà el període que va des del primer de juliol de 1809 al 30 de juny de 1813, i fou publicat a Palma de Mallorca aquest mateix any. El segon balanç analitza el període comprès entre el primer de juliol de 1813 i el 30 de juny de 1814. Es publicà a Barcelona el 1816.

Els estats de comptes presentats per Amat estan dividits per quadrimestres. Els 5 anys d'activitat de la fàbrica componen un total de 15 quadrimestres. En línies generals, a Tarragona s'encunyà el 3r, 4r, 5è i 6è quadrimestres, és a dir, entre el març de 1810 i juny de 1811 aproximadament.

D'acord amb aquest plantejament i seguint les sortides de la fàbrica i els lliuraments a Tresoreria²³, arribarem a les conclusions següents pel que fa al volum de monedes així com a les dates de fabricació a la nostra ciutat

Antiquíssima imatge de Sant Magí, copatró de Tarragona. La talla, d'arrels gòtiques, patí diverses vicissituds: reformada a inicis del s. XVI, revestida amb capa el 1559, descrita pel P. Lledó el 1603, revestida de nou el 1776, restaurada a principis del s. XX i, malauradament, destruïda pel foc junt amb tot el santuari de la Brufaganya. Segons la llegenda, la intercessió miraculosa del sant impedi als francesos de fer volar el fortí adjacent a la Capella de Sant Magí ubicada al Portal del Carro. El 19 d'agost de 1813 els homes del general Bartolletí, en la seva fugida, tractaren endebades d'encendre les mines que hi havien col·locat. Els tarragonins, en acció de gràcies, honoren el copatró cada 19 d'agost. (Postal de la col·lecció d'Àngel Toldrà Viazo.) Foto arxiu de l'autor.

			MONEDES DE PLATA				MONEDES DE COURE		
Quadrimestre	Mesos	Any	8 rals	4 rals	2 rals	1 ral	6 quarts	3 quarts	1½ quart
Tercer	Març-Juny	1810	53.500				57.000		
Quart	Juliol-October	1810	12.764	15.072	31.763		352.930		
Cinquè	Novembre-Febrer	1810/11			261.782		458.575	448.630	
Sisè	Març-Juny	1811		14.395	136.215	47.200	340.765	497.590	132.940

Tipus de monedes del període 1810-1811

Una vegada establert el quadre d'encunyacions que la Junta Superior de Catalunya va dur a terme a la nostra ciutat, n'analitzarem els diferents tipus fabricats.

ENCUNYACIONS D'OR:

Gairebé tots els autors d'aquest període ens parlen de la possibilitat de l'encunyació d'unces d'or batudes per la Junta General de Catalunya durant el 1809, tot seguint el dibuix i la descripció que Josep Salat, en el seu Tractat de les monedes del Principat, ens reporta a la p. 305 i reproduïu a la Taula VI n. 9. I fins i tot n'hi ha que creuen que podria haver-se encunyat a Tarragona.

Nosaltres contemplem aquesta possibilitat com a remota, i creiem més aviat en una transcripció errònia de la data. Salat, en descriure-la no ho devia fer amb la deguda atenció. A més a més, en el balanç d'Amat observem que les primeres encunyacions d'or foren els dos escuts de 1811. Aquests s'encunyaren el 7è quadrimestre, que correspon als mesos de juliol-octubre de 1811. En aquesta data, la fàbrica ja s'havia establert a Palma de Mallorca. Pel que fa a les unces, aquestes foren lliurades a la Tresoreria l'onzè i dotzè quadrimestre, en quantitats de 105 i 518 peces respectivament. Aquests quadrimestres corresponen als mesos de novembre de 1812 a juny de 1813.

Aportem aquí l'expedient gairebé complet de la «Casa de la Moneda del Principado de Cataluña, Receptoría de Metales», fent referència a les entrades d'or del mes d'abril de 1811. Aquest expedient, que té el n. 25, està inclòs dins del sisè quadrimestre. En l'apartat del balanç que recull els «Estados del oro admitido a particulares», s'hi recull un total de «7 onzas, 14 ads. y 28 graus», que es reservaren per a les futures encunyacions d'or (veg. document VIII).

ENCUNYACIONS DE PLATA:

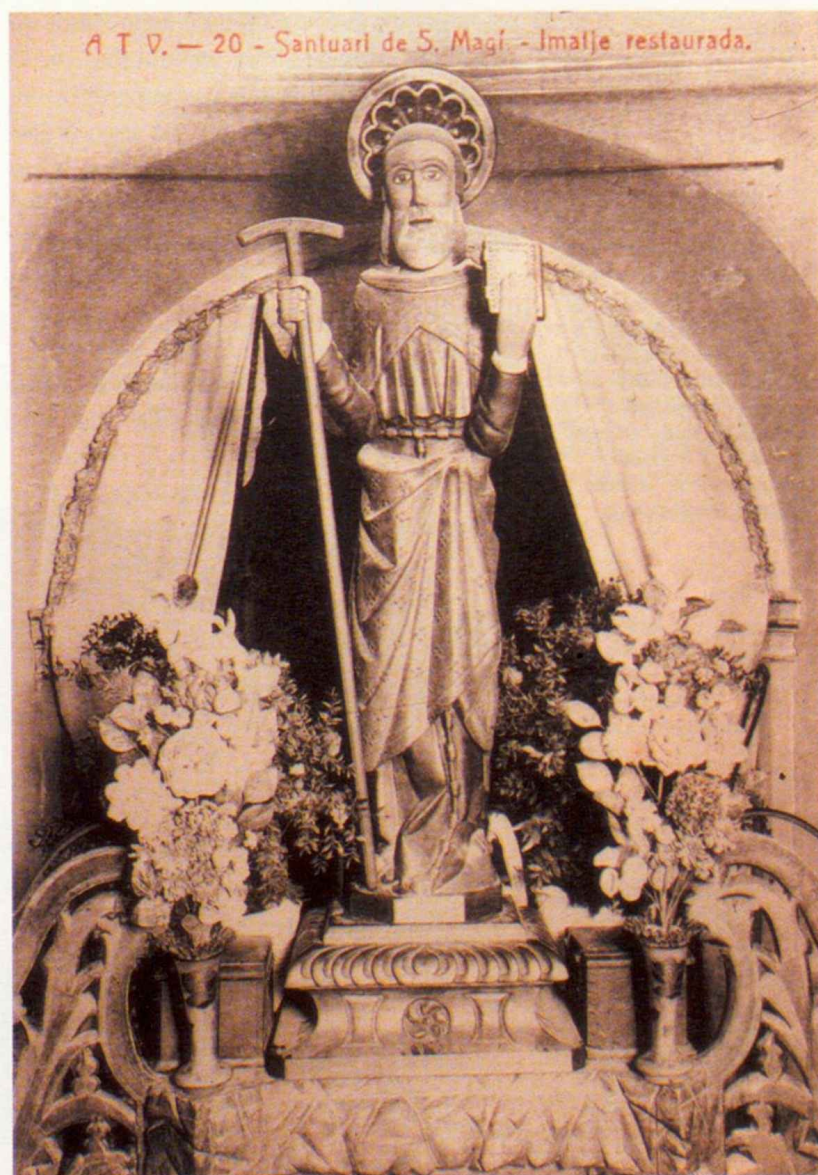
Començarem amb les peces de 8 rals, que també s'ajustaren a les emissions del moment i portant la marca i assajadors de la seca propis. Foren encunyades durant l'any 1810.

Aquesta emissió de 1810 porta a més de la gràfila de guionets un cordonet especial al

cantell. Al mateix temps el bust de Ferran VII es presenta amb el collar de l'ordre de Carles III (inv. 9).

Existeix una variant d'aquesta peça amb la base de les lletres de la llegenda ondulada (inv. 9, var. 1).

S'encunyaren durant els anys 1810 i 1811 monedes de 4 rals (inv. 10 i 11). Els 4 rals de 1810 tenen la mateixa composició que els 8 rals del mateix any. Pel que fa als 4 rals de 1811, tenim les següents variants: el cordonet és similar als duros de Carles IV, la llegenda de l'anvers acaba amb DEI·GRATIA, en compte de DEI·G, no porta el collar de l'Ordre de Carles III, i el bust és llorjat. Aquests 4 rals, però, també presenten les seves pròpies variants: una (inv. 11 var. 1), té la part inferior del llaç del cap vertical i paral·lel a la línia del coll i l'altra

(inv. 11 var. 2), no porta punts de separació entre les lletres dels assajadors SF, al revers.

Així mateix s'encunyà monedes de 2 rals, durant els anys 1810 i 1811, amb l'acabament de la llegenda reduïda DEI·G i el bust de Ferran VII, solament amb mantell al coll. Les lletres dels assajadors de les peces de 1810 (inv. 12), es presenten invertides F.S., i es contemplen les següents varietats: sense punt darrera de F.S (inv. 12 var. 1); amb els assajadors S.F. (inv. 12 var. 2); i amb punt final darrera de DEI·G (inv. 12 var. 3). Les peces del 1811 (inv. 13) es presenten, com en l'any anterior, amb els assajadors F.S, i es passa tot seguit a la variant S.F., la qual contempla 6 variants més, segons on estiguin situats els punts que es troben entre els mateixos assajadors. (inv. 13 var. 1 a 13 var. 6).

Pel que fa a les monedes d'un ral, només tenim l'encunyació de 1811. Però amb dues variants ben definides. A la primera (inv. 14), hi ha un bust amb el cap sense ornaments i el collar de l'Ordre de Carles III, i a la segona (inv. 14 var. 2), el bust és llorejat i no porta el collar. De la primera variant, tenim una subvariant (inv. 14 var. 1), sense punt darrera de SF.

ENCUNYACIONS DE COURE:

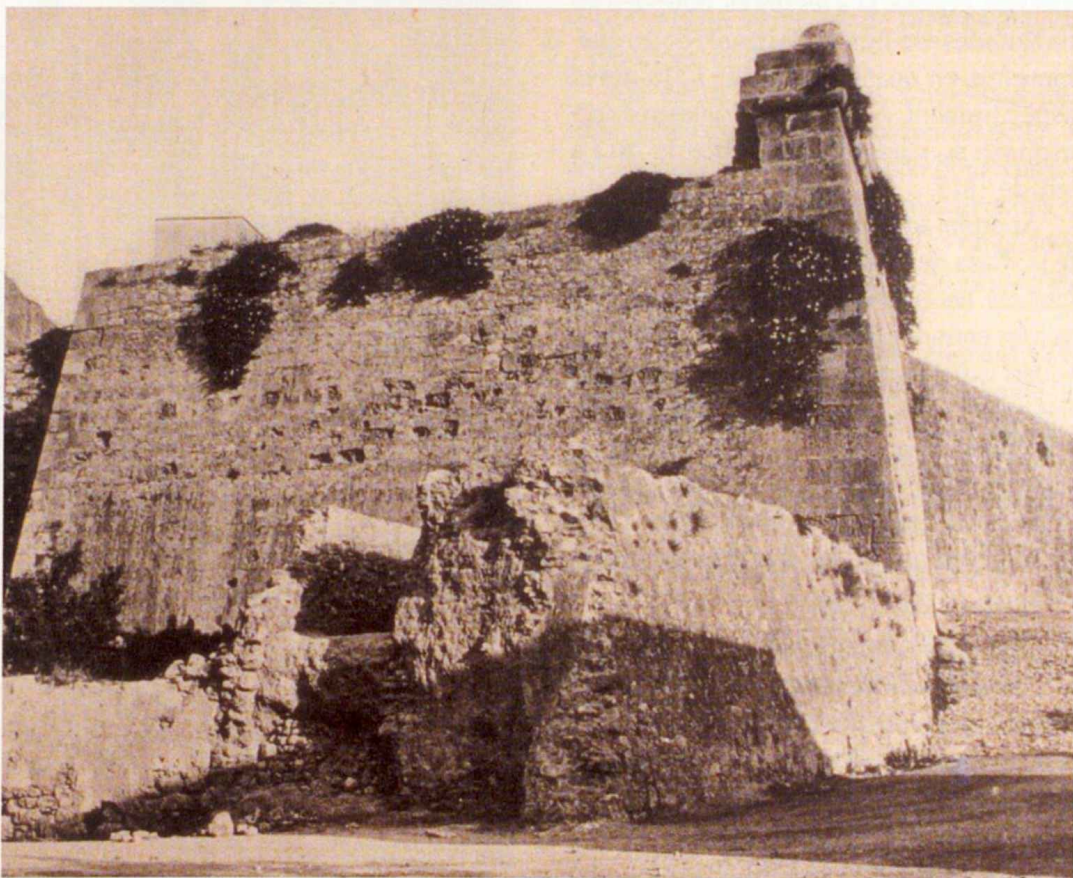
Durant els anys 1810 i 1811 s'encunyaren en emissions de coure peces de 6 quarts i 3 quarts; l'any 1811 s'encunyà el de 1½ quart.

Com a dada general, cal dir que a l'anvers es troben les armes reials coronades, i al revers hi ha l'escut de Catalunya. Totes dues cares sofreixen variacions segons el valor de les peces encunyades.

Els 6 quarts de 1810 (inv. 15) presenta a l'anvers les armes reials coronades, voltades pel nom del Rei, numeral i títol. Al dessor, l'any entre dues flors. Al revers, l'escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat, envoltat pel nom del Principat. Al dessor i dins d'una àurea de flors, l'indicatiu de valor. D'aquesta emissió, en tenim una variant al revers que presenta punt darrera de QUAR. (inv. 15 var. 1). Una altra presenta 1810/20 (inv. 15 var. 2). Finalment, una tercera té els n. de l'any de l'anvers i l'escut del revers més petits (inv. 15 var. 3).

Els 6 quarts de 1811 (inv. 16) són exactament iguals que l'any anterior, i també tenim la variant dels n. de l'any de l'anvers i l'escut del revers més petits (inv. 16 var. 1).

El baluard de Sant Antoni, en una postal de començament de segle editada per l'Associació Protectora de la Ensenyansa Catalana. Aquesta entitat destinava els guanys obtinguts amb la venda de postals al foment i suport de les escoles catalanes. Foto arxiu de l'autor.

Les característiques més destacades de l'emissió de 3 quarts es concentren al revers: l'escut de Catalunya es presenta de forma ovalada amb quatre barres en camp d'or, voltat de perles i coronat, i l'indicatiu del valor es troba entre dos rams de flors. L'anvers és idèntic al de les peces abans esmentades, tret del canvi de flor per estrella entre l'any. De l'emissió de 1810 (inv. 17), no es contempla cap variant, però de la de 1811 (inv. 18), tenim una variant amb l'estrella de sis puntes a l'anvers i una perla de més al voltat de l'escut del revers (inv. 18 var. 1).

El valor més petit de les encunyacions que la Junta Superior de Catalunya va dur a terme a la nostra ciutat fou el de 1½ quarts. Les característiques diferencials d'aquesta moneda rau en la forma dels escuts. Hom pot observar-hi que a l'anvers, l'escut d'armes reials és ovalat i coronat, i al revers l'escut de Catalunya és rodó, de quatre barres d'or i coronat, i l'indicatiu del valor es troba entre parèntesis. D'aquesta emissió (inv. 19), en trobem dues variants: la primera sense punt entre CATHAL (inv. 19 var. 1), i la segona que té les corones de l'anvers i el revers més grans (inv. 19 var. 2).

Cronologia de les encunyacions de la Junta Superior de Catalunya des del 1809 al 1811

1 FEBRER 1809

Per acord de la Junta Superior de 7 de gener de 1809, pres a Tortosa, és nomenat el sr. Joan Amat Director de la Fàbrica de la Moneda de Catalunya. Comencen a Reus els treballs per a la fabricació de la maquinària i estris.

25 FEBRER 1809

Batalla de Valls (o del Pont de Goi). Victòria de les tropes franceses sota el comandament del General Saint-Cyr, davant l'exèrcit del general Reding.

26 FEBRER 1809

Els francesos ocupen Reus. Són traslladats a Tarragona la maquinària i estris que s'estaven preparant per a la nova Casa de la Moneda.

31 MARÇ 1809

Havent-se retirat els francesos, la maquinària i estris tornen a Reus.

1 JULIOL 1809

Es posa en funcionament la Fàbrica de la Moneda de la Junta Superior, aleshores a Reus²⁴.

17 JULIOL 1809

Primer lliurament de la fàbrica de la moneda a la Junta Superior com a mostra.

«Para manifestar la perfección del cuño, se entregaron el 17 del mismo Julio, 42 duros a la Junta Superior para dirigir algunos a la Junta Central y repartir los otros a los Corregimientos del Principado.»²⁵.

Creu militar concedida per Ferran VII als herois que defensaren Tarragona durant el setge de 1811. La distinció, en forma de creu, duu a la part horitzontal la llegenda «Antes morir que rendir», d'acord amb les instruccions rebudes de la Reial Ordre del Ministeri de la Guerra de 14 de maig de 1815. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Moneda d'un quart i mig de coure, encunyada per la Junta Superior de Catalunya a Tarragona el 1811. Foto arxiu de l'autor. Ampliació.

Detall de l'oli de Josep Vázquez i Bardina pintat el 1911 amb motiu del centenari del setge de Tarragona (Casa-Museu Castellarnau). Foto arxiu de l'autor.

18 JULIOL 1809

Es publica una circular de la Junta Superior del Principat de Catalunya, en què es comunica que les màquines per encunyar les noves monedes estan llestes i a punt i que, en conseqüència, cal procedir a la recaptació d'or i plata amb promptitud i zel:

«Quedan ya concluidas y corrientes las máquinas de acuñar moneda que se han mandado fabricar de orden de esta junta superior, y serán las únicas que acuñaran moneda en la Provincia bajo la inmediata protección y dirección de esta misma Junta. La moneda de a duro que se incluye es la que de igual clase se acuñará en la casa de moneda establecida en la villa de Reus, en donde se acuñaran igualmente piezas de medio duro con las mismas marcas y señales que la que se incluye.

«Para que la Provincia logre los buenos efectos que se han propuesto esta Junta Su-

perior en el establecimiento de una única Casa de Moneda en toda ella, es preciso que la contribución de la plata se exija con mayor zelo y vigor, debiendo V.s. procurar con el mismo, la recolección de la que falte, y remitirla a Reus al tesorero de la fábrica D. Pablo Maria de Miró y avisar al propio tiempo a esta junta de las remesas que execute. Del recibo de esta, y moneda inclusa, y de quedar en practicar quanto se previene en el mismo, me dará V.S. pronto aviso para conocimiento de la Junta Superior de cuya orden se lo digo. Dios guarde a V.S. muchos años. Real Monasterio de Poblet. 18 de julio de 1809. Por ausencia del Secretario, Felipe Aner de Esteve, Vocal 8. Al Corregidor de &c.»²⁶.

21 MARÇ 1810

Els francesos ocupen de bell nou Reus. La fàbrica torna a Tarragona.

14 ABRIL 1810

Trasllat de Tarragona a Reus de la secció d'encunyar plata de la Casa de la Moneda de Catalunya²⁷.

9 JUNY 1810

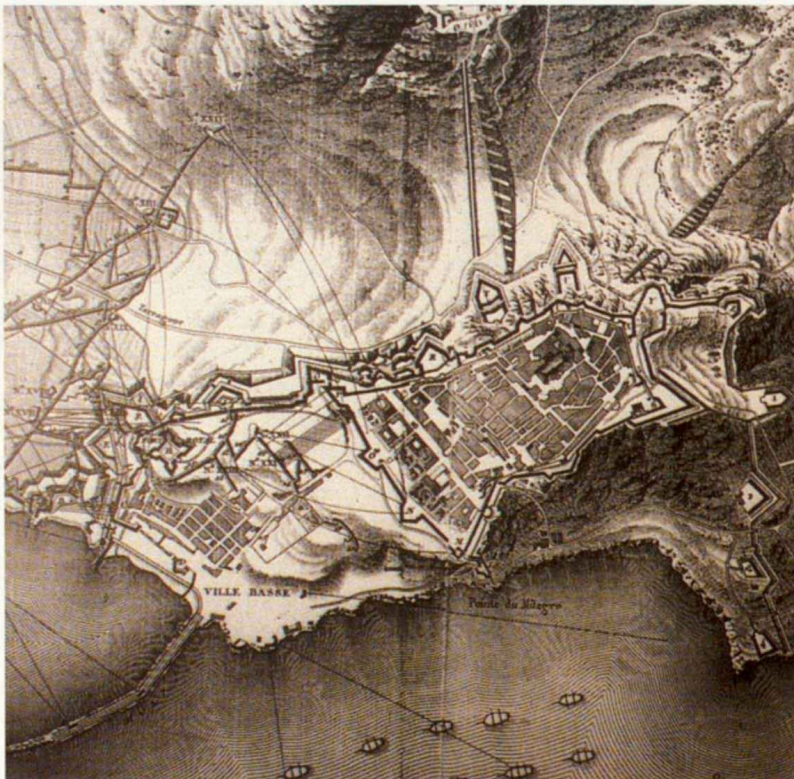
Ofici del Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona relatiu al funcionament de la secció de moneda de la Casa de la Moneda de la ciutat: (veg. document IX):

«Hallándose ya corrientes los cuños para fabricar la moneda de cobre que han mandado acuñar esta junta superior a fin de atender las urgencias actuales, se incluye una de aquellas para que V.s. en su visita mande circular orden a los pueblos de este Corregimiento y Partidos designando en ellas las señales que tiene la misma moneda y su valor para que sea recibida ésta y admitida generalmente como las demás monedas de cobre del Principado sin distinción alguna y por el valor que indica la misma moneda, que es el de seis quartos.»

Lògicament, cal pensar, després d'aquest text, que les monedes de coure només es van encunyar a Tarragona, ja que si haguessin estat idèntics als encunyats de la Fàbrica de la Moneda de Reus, l'esmentat ofici hauria estat sobrer²⁸.

15 AGOST 1810

Els francesos ocupen novament Reus i la secció de plata de la Fàbrica de la Moneda torna a Tarragona. El trasllat, definitiu, a Palma de Mallorca es produeix el 27 de maig de 1811.

30 SETEMBRE 1810

Constitució de la «SOCIEDAD PATRIOTICA». A la 76 sessió del Congrés Provincial de Tarragona s'acorda constituir una Societat Patriòtica, protegida per la Junta Superior i el Congrés amb un capital de 500.000 duros, mitjançant accions subscrites voluntàriament, amb un interès del 6 % i reintegrables el setembre de 1811 (veg. document X). En total, es van emetre 400 accions de 250 duros, 1.000 de 100 duros, 4.000 de 50 i 4.000 de 25. Els objectius de la societat eren «mercar y traer del extranjero y otras provincias comestibles de cuenta de los accionistas y para vender en el Principado». Aquests articles restaven lliures de Drets de Duanha i d'altres impostos que repercutien sobre les mercaderies d'importació i exportació, i tampoc podien ser confiscats per l'exèrcit²⁹.

15 GENER 1811

Orde del Marquès de Campoverde a la població civil i eclesiàstica, al objecte de recaptar més or i plata per a la Casa de la Moneda (veg. document XI).

2 MAIG 1811

El general Suchet estableix a Reus el quarter general per al setge de Tarragona.

Fragment del plànol militar que reflecteix les operacions del setge de Tarragona, segons les memòries que el mariscal Suchet publicà a París el desembre de 1828. Aquest plànol forma part de l'atlas que recull les campanyes del mariscal a Espanya des de 1808 a 1814. Foto arxiu de l'autor.

Revers d'una moneda de coure de 6 quarts, encunyada a Tarragona per la Junta Superior de Catalunya el 1810. Foto arxiu de l'autor.

El Convent de Santa Clara, situat a la Rambla Vella, en flames: un més dels nombrosos estralls de la guerra de 1936-39. Foto arxiu de l'autor.

3 MAIG 1811

L'exèrcit francès es presenta a la vista de Tarragona.

4 MAIG 1811

Les unitats franceses estableixen tres camps units entre sí i formant cercle sobre la ciutat.

9 MAIG 1811

Comença el desmantellament de la Casa de la Moneda de Tarragona:

«Se inician los trabajos para el traslado de la Casa de Moneda de Cataluña, desde Tarragona a Palma de Mallorca, trabajos que debido a la oposición de algunos miembros de la Junta Superior, fueron suspendidos por el Comandante General de Tarragona, Marqués de Campoverde»³⁰.

27 MAIG 1811

S'embarca tota la maquinària de la Casa de la Moneda de Tarragona amb destí Palma de Mallorca.

28 MAIG 1811

Atac francès a la fortificació de l'Olivea.

2 JUNY 1811

Arriba a ciutat de Palma la maquinària de la Fàbrica de la Moneda.

28 JUNY 1811

A les cinc de la tarda, l'exèrcit francès llança l'atac definitiu sobre la ciutat de Tarragona, que cau després de dues hores de forta lluita.

AGOST 1811

La Casa de la Moneda de la Junta Superior inicia els treballs d'encunyació a la ciutat de Palma de Mallorca. La seva activitat es perllonga fins el 30 de juny de 1814.

El paper moneda

Després d'un llarg període de més d'un segle i quart sense cap tipus d'encunyació oficial de moneda, novament, i per les necessitats imposades de la Guerra Civil (1936-39), Tarragona posa en circulació unes emissions de paper moneda, de caràcter local i creades per l'Ajuntament.

L'esdeveniment històric que ens trasllada a aquestes imprimacions de paper moneda és la proclamació de l'Estat Català el 19 de juliol de 1936³¹. L'aleshores president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, hagué d'engegar diversos plans polítics i socials per tal de dotar el país de tots els sistemes d'autogovern necessaris.

Una de les mesures que va pendre la Generalitat de Catalunya, pel que fa a les finances, fou crear un paper moneda nacional català, que fos legal a tot el Principat. D'aquesta manera, el mes de setembre de 1936 es fa un projecte d'emissions que abasti una escala total pròpia de l'època, amb valors que vagin des de les 1.000 a les 25 pts. Però això no passà de ser un simple projecte, ja que a la pràctica solament s'emeteren bitllets de 10, 5 i 2'50 pts.

En aquella època eren de curs legal a tot Catalunya els bitllets de la Monarquia espanyola, emesos, pel Banc d'Espanya a Madrid, dels valors següents: 1.000, 500, 100, 50 i 25 pessetes. Com a monedes, circulaven per un costat les de plata dels valors 5 pts, 2 pts., 1 pts. i 50 cèntims. De níquel, n'hi havia dos valors de 25 cèntims, un de la Monarquia i l'altre de més recent, encunyada per la República. Finalment, les monedes de coure de 10 i 5 cèntims, també emeses per la Monarquia ja desapareguda i que encara, com les altres, es mantingué de curs legal.

Els ràpids i canviants esdeveniments de la guerra crearen unes circumstàncies que foren determinats per a les emissions posteriors de paper moneda, que aparegueren a la majoria de les poblacions catalanes. En primer lloc hem vist que en aquells moments circulaven monedes de plata. Doncs bé, la incertesa d'una guerra que es preveia llarga va fer que la gent anés atresorant aquestes peces com a valor de reserva, a pesar dels nombrosos Decrets que prohibien aquest fet. Cal dir que també el mateix govern contribuï a la desaparició de les monedes de plata, ja que anava retirant de la circulació totes les que ingressaven a les seves arque, a fi i efecte de poder pagar les seves compres a l'estranger.

Pel que fa a les monedes de 5 i 10 cts., també anaven desapareixent paulatinament. El fet que aquestes estiguessin encunyades en coure va motivar que s'aprofitessin per a les indústries de la guerra, fins i tot en la fabricació de projectils.

Aquesta persistència en la desaparició de moneda fraccionària originava dificultats a la vida quotidiana i comercial dels ciutadans, i així començaren a circular una allau de vals i abonaments amb l'objectiu de facilitar el canvi i que empraren gairebé la totalitat d'entitats, empreses, cooperatives, comerços, botiguers, etc.

Aquests vals eren, per regla general, quarilles de paper o cartró amb el segell de l'establiment i/o la assignatura del propietari, i no més eren vàlids per a tonar a l'establiment o empresa que els havia emès. Així es creava més confusió.

Per tal de posar fi a l'anarquia monetària desenvolupada, alleugerir els ciutadans de les seves butxaques curulles de cartrons i papelets i acabar així amb la desprestigiada imatge que això suposava, els Ajuntaments foren facultats per a organitzar i regular la vida econòmica del seu municipi, gràcies a la modificació de la Llei Municipal Catalana que promogué el govern català el 9 d'octubre de 1936.

D'aquesta manera, la majoria dels Ajuntaments catalans imprimiren paper moneda dels valors més petits: 1 pts, 50 cts, 25 cts, 10 cts i 5 cts, encara que cada Ajuntament triava d'entre aquests valors els més necessaris per resoldre les seves necessitats.

Cal precisar, però, que totes les emissions de paper moneda que emeteren els Ajuntaments havien de ser garantides amb un dipòsit equivalent a l'import emès. Així doncs, els Ajuntaments no foren emissors de paper moneda, sinó més aviat uns intermediaris del Banc d'Espanya o de la Generalitat de Catalunya, que els autoritzava a fraccionar la seva moneda per necessitats del moment.

Les emissions a Tarragona

El ple de l'Ajuntament de la nostra ciutat va decidir en sessió del 17 de maig de 1937 iniciar les gestions per a imprimir una emissió de paper moneda, tal com podem llegir en l'acta corresponent³²:

«IX. Proposant que es verifiqui una emissió de documents de crèdit al portador, de conformitat a les Bases següents:

Primer.- Que per l'ajuntament es faci i es posi en circulació una emissió de Documents especials de crèdit al portador representatius d'una pesseta i de vint-i-cinc cèntims, amb la única finalitat de facilitar les operacions de compra-venda en els establiments comercials de la Ciutat.

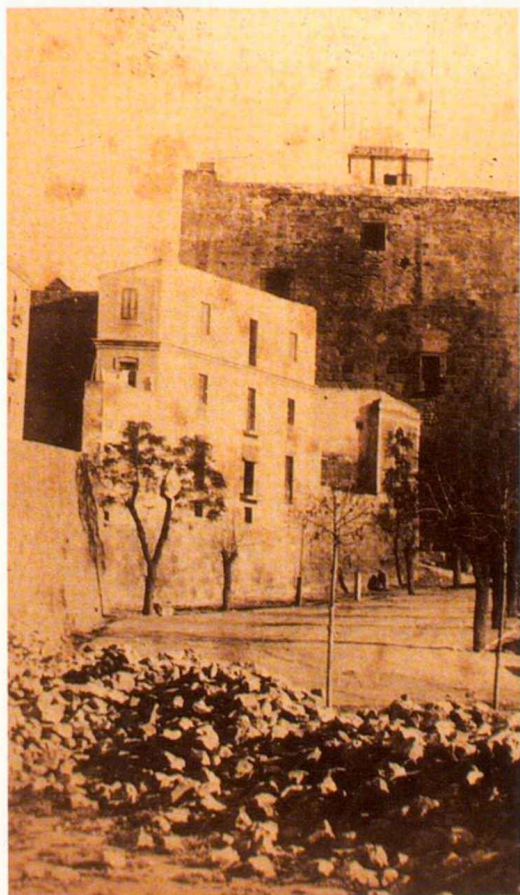
Segon.- L'emissió constarà dels següents documents especials de crèdit al portador.

Sèrie A. D'1 pesseta. Dos-cents mil, numerats de l'1 al 200.000 pts. 200.000.

Sèrie B. vint-i-cinc cèntims. dos-cents mil exemplars numerats de l'1 al 200.000 pts. 50.000.

Tres exemples de paper moneda i monedes emeses per establiments locals, abans que l'Ajuntament, el 1937, comencés a imprimir paper moneda. Foto arxiu de l'autor.

Total de l'emissió pessetes 250.000.

Tercer.- La Dipositaria Municipal es farà càrrec de tota l'emissió i la podrà entregar en fer pagaments en quantitats no superior a cada pagament a quatre pessetes en títols d'1 peseta, i d'1 peseta en els de 25 cts.

Quart.- Pels títols o documents de crèdit s'imprimiran ajustant-se al model que s'acompanya i tindran una mida d 50 x 90 m/m. els d'1 peseta i de 40 x 80 m/m. els de 25 cts.

Cinquè.- Quan es normalitzin les circumstàncies que motiven l'emissió, bé sigui perquè el Banc d'Espanya posi en circulació moneda divisionària o la Generalitat faci emissió, es donarà un termini de 30 dies per a reintegrament de tot el paper municipal en circulació i es consideraran anul·lats els no presentats al canvi.

Sisè.- L'import dels documents de crèdit serà garantit pels mateixos ingressos que produirà l'expedició i circulació dels Títols i a més per tots els recursos del pressupost municipal ordinari d'ingressos.

Setè.- Des del dia que es posin en circulació els títols de crèdit municipal quedarà prohibida la circulació en la ciutat de tots els documents representatius d'efectiu expedits per

comerciants particulars i altres que hagin fet paper de crèdit al portador.

En aquest punt, el Conseller Caixal prega que si fos possible es canviés el paper de 0,25 cts. per 0,50 per creure'l de més utilitat. Li contesta el conseller-regidor de Finances, recollint la suggerència, per si la pràctica ho ensenyés, al fer una nova emissió.»

Un cop exhaurits els billets de la primera emissió, el Ple Municipal, en la sessió de 2 d'octubre de 1937³², acordà d'ampliar l'emissió anterior amb 250.000 pts. més, tot continuant la numeració dels primers, tal i com es desprèn de l'acta:

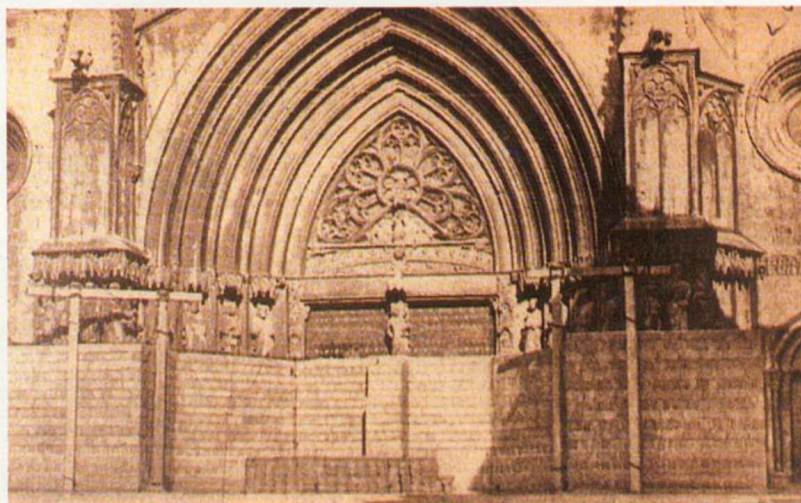
«També s'aprova un dictamen de la Conselleria de finances acordant ampliar l'emissió de paper de crèdit municipal al portador per igual suma que l'emesa per acord del dia disset de maig proppassat, o sigui dos-cents mil d'una pesseta i dos-cents mil de vint-i-cinc cèntims, que es podrà fer en forma esglaonada a mesura que sigui necessària l'emissió, al preu de confecció de disset pessetes cinquanta cèntims el miler.»

La Comissió de Govern Municipal, reunida en sessió el dia 3 de desembre de 1937, proposà:

«Es llegeix un dictamen de la Conselleria de Finances proposant que en vista de les dificultats que ve originant la manca de monedes de coure de cinc i deu cèntims, s'autoritzi al Conseller de Finances per a portar a cap l'emissió de dues-centes mil exemplars de cartolines de deu cèntims i de cent mil de cinc cèntims, en un import respectivament de 20.000 i 5.000 pessetes».

Vella fotografia del segle passat on es pot apreciar, al fons, el castell del Rei, o de Pilats, que fou utilitzat com a presó fins al 1953. En primer terme, apareixen les restes de l'enderrocament de la muralla moderna per tal d'obrir la carretera de Barcelona. Foto arxiu de l'autor.

La Catedral de Tarragona, protegida amb blocs de ciment fins a l'altura de les estàtues de la façana. La mesura tenia per objectiu salvaguardar el patrimoni artístic dels danys que poguessin ocasionar els bombardejos de l'aviació franquista. (Col·lecció particular). Foto arxiu de l'autor.

Tres aspectes de la Tarragona republicana. Dalt: la Rambla Nova, el nostre passeig principal, amb el desaparegut Hotel Europa a la dreta i les oficines del club Gimnàstic a l'esquerra, on més tard s'instal·là el cinema Fèmina. A baix: el Passeig de les Palmeres amb el popular rovelló. La postal de la dreta és un detall del Port, sempre puntal i motor del desenvolupament de la nostra ciutat. Foto arxiu de l'autor.

Després de breus intervencions i explicacions resta aprovat per unanimitat.

La proposta de la comissió de govern fou aprovada en la sessió extraordinària del Ple de l'Ajuntament el dia 9 de desembre de 1937, tal com reflecteix l'acta³²:

«S'entra al tercer punt de l'ordre del dia donant lectura a un dictamen de la Conselleria de finances proposant l'emissió de paper de crèdit municipal de deu i cinc cèntims per a evitar les dificultats originades per la manca de xavalla en la circulació que dificultat en gran manera les transaccions ordinàries de la vida quotidiana.

«Després d'unes manifestacions fetes pel Conseller senyor Solves sobre l'agreujament d'aquest problema degut a l'acaparament immotivat de les monedes de coure que pertorben les transaccions comercials més comunes i que obliguen a la Corporació, com ja va passar amb la desaparició de les monedes de plata, a prestar-hi l'atenció deguda, quan ja s'ha produït tal pertorbació, en el sentit que és necessari també que la corporació es dirigeixi a les Autoritats perquè aquestes actuïn amb el zel degut per a evitar que es produeixin, prec

que la Presidència recull i trametrà oportunament, i de l'explicació feta pel Conseller de finances senyor Vicente en el sentit que no es posarà en circulació de moment més que una part de l'emissió, l'autorització de la qual es demana per veure de resoldre les dificultats que es presenten, i si no n'hi hagués prou s'emetrà tota l'emissió. Queda aprovat el dictamen per unanimitat.»

D'aquest últim acord municipal, hem de dir que el valor de 5 cts. no s'arribà a emetre, i quedà, per tant, reduïda l'emissió als valors de 10 cèntims, i per un import de 20.000 pts. en total.

La impressió dels bitllets municipals de Tarragona anà a cura de la Impremta Sugrañes, i malgrat que la suma total de l'emissió aprovada fou de 520.000 pts., no es posà en circulació tal import, ja que l'Ajuntament anava retirant de la impremta els bitllets d'una pesseta de la segona emissió a mesura que li calia. D'això en tenim prova gràcies a l'aparició fa pocs anys de làmines de 16 bitllets (8 de l'anvers i 8 del revers), corresponents als billets d'una pesseta de la segona emissió, encara per tallar i de numeració posterior al 300.000, en quantitats força respectables.

Les característiques principals es troben reflectides en el nostre inventari, així com algunes de les variants conegudes. No obstant, volem remarcar que els tres bitllets emesos porten a l'anvers l'escut de Tarragona, i figuren, a més, en dos d'ells tocs purament tarraconins, com són el Pont del Diable i la Torre dels Escipions. Aquest característic monument romà de la ciutat ocupa l'espai de fons del revers del bitllet d'una pts., i la cèlebre Torre dels Escipions es troba al centre del fons del bitllet de 25 cèntims.

¹ Recasens, J.M.: *El Corregimiento de Tarragona y su Junta en la Guerra de la Independencia* (1808-1811). Tarragona: 1958, pp. 99-100.

² Ibid. p. 100.

³ Salat, J.: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona: 1818, Ap. Doc. 1809.

⁴ Sánchez Real, J.: «El Escudo de Tarragona» dins *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*. Any LI. Època IV. Fascicle 33. Gener-març 1951, p. 19.

⁵ Recasens, J.M.: *El Corregimiento...* p. 100.

⁶ Sánchez Real, J.: «El Escudo...» Làmina IV i p. 17.

⁷ Cabanes F.X.: *Historia de las operaciones del Ejército de Cataluña en la Guerra de la Usurpación o sea de la Independencia Española*. Tarragona: 1809, p. 12.

⁸ Recasens, J.M.: *El Corregimiento...* p. 154.

⁹ Beltrán, A.: «Acuñaciones de Tarragona durante la Guerra de la Independencia» dins *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica de Tarragona*. Tarragona: 1952, p. 294.

¹⁰ Recasens, J.M.: *El Corregimiento...* p. 100.

¹¹ Ibid. p. 296.

¹² Ibid. p. 156.

¹³ Ibid. p. 101.

¹⁴ Beltrán, A.: «Acuñaciones...» p. 299.

¹⁵ Ibid. p. 299.

¹⁶ Recasens, J.M.: *El Corregimiento...* p. 101.

¹⁷ Ibid. p. 101. Cal suposar més lliuraments de la Fàbrica de la Moneda, atès que la major part fou destinada als pagaments del cost de la fortificació de la ciutat, que pujà a un total de 499.494 rals i 5 diners, és a dir, uns 25.000 duros.

¹⁸ Amat, J. de: *Balances o estados demostrativos de las cuentas de la casa de Moneda de Cataluña*. Palma de Mallorca: 1813, p. 11.

¹⁹ Goig, E.: *La Moneda Catalana de la Guerra de la Independencia* (1808-1814). Barcelona: 1974, p. 199.

²⁰ Amat, J. de: *Balances...* p. 19. Corresponen al 2n quadrimestre (expedients n. 16 a 32), que abasta els messos de novembre i desembre de 1809 i gener i febrer de 1810.

²¹ Ibid. pp. IV, V, VI.

²² Ibid. p. VI.

²³ Ibid. p. 11.

²⁴ Salat, J.: *Tratado...* p. 304.

²⁵ Ibid. p. 304.

²⁶ Ibid. ap. doc. XXVIII, p. 41.

²⁷ Goig, E.: *La Moneda...* p. 194.

²⁸ Recasens, J.M.: *El Corregimiento...* p. 156-157.

²⁹ Recasens, J.M.: *La Revolución y la Guerra de la Independencia en la Ciudad de Tarragona*. Tarragona: 1965, p. 269.

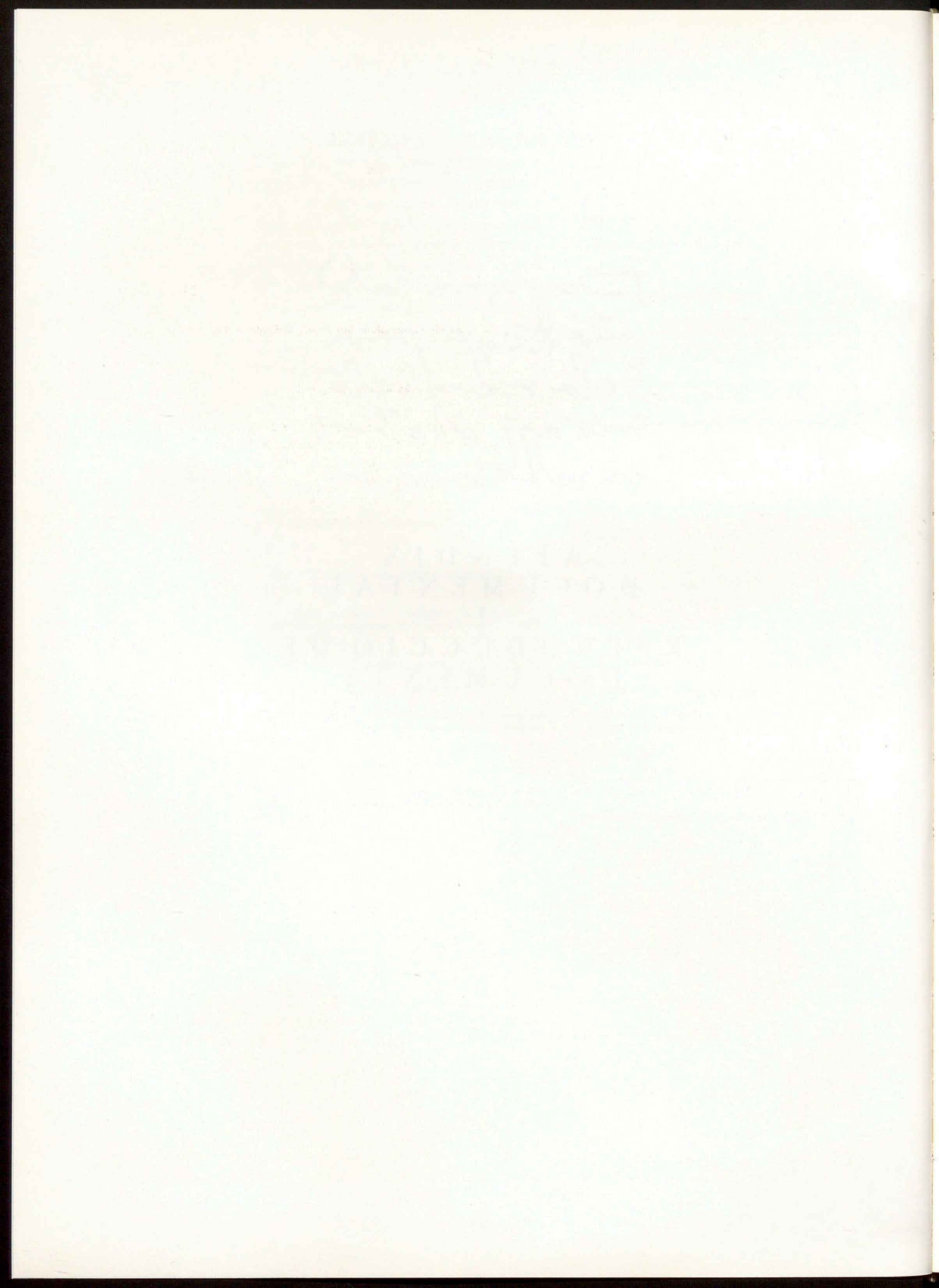
³⁰ Goig, E.: *La Moneda...* p. 194.

³¹ Per una visió global del tema, vegeu Turró, A.: «El paper moneda català 1936-1939» *L'avenç*, desembre 1982. Barcelona.

³² Arxiu Històric Municipal. Ajuntament de Tarragona.

Excepció de la
ma. de quipson
de la resta de lo.
mo aff. ab ell.
re. sa. demanda

APÈNDIX
DOCUMENTAL
I
REPRODUCCIÓ DE
DOCUMENTS

APÈNDIX DOCUMENTAL

Transcripcions de J.M. Recasens

I

1284

Els cònsols debaten la queixa presentada per Joan Caselles que havia fabricat senyals de Tarragona i havia cobrat la seva feina en dits senyals i que en fer-los correr havia estat empresonat.

A.H.T. Llibre del Consolat, 1484. Paper solt avui extraviat. Al seu dia J.M. Recasens en feu una transcripció parcial.

Per ordinació de vostres prudències en los dies passats en Joan Caselles se ha dispost per servei de la ciutat fer gran quantitat de moneda d'aquestes peces que corren amb lo senyal de Tarragona, los quals diners dit Caselles facia, hi ha fets amb confiança e esperancia que la Ciutat tenia ampliada licencia e facultat de la magestat del Senyor Rei de fer dits diners segons a ell fonch dit per diverses vegades per los honorables Consols que llavors eren en P. Molgosa, en Salvador Miró e eren diputats per la ciutat e per lo consell receptors e directors dels dits diners. E malauradament dit Caselles si no li fos dit que dita licencia agi ampliada e complida hi fos nos foren mes per res del mon en fer dits diners. E aven ser feta dita quantitat de diners atès que per... fetes per ell a la ciutat e encara per lo que es retenia per sos treballs restaven e... dit Caselles cerquà 150 llrs. de dits diners, atès que ell se haga ajudar de dits diners confiant de dita licencia la qual li era estat dit que era molt ampliada e considerant que dits diners palesament anaven e corrien per totes parts se porta a Vimferri de 4 llrs. fins en 4 llrs. e mitja e aquelles distribuí allí dins espai de 3 mesos amb diversitat de poques menudes solament per... de contes.

De la resta del document Recasens anota: «Caselles va ésser empresonat per governador de Vimferri malgrat tenir llicència reial».

II

30, agost, 1494

Davant la prohibició reial que circulin els senyals de la ciutat, els cònsols debaten la forma de poder reemborsar-ne el valors als posseïdors.

A.H.T. Llibre del Consolat, 1494-1495. Consell del 30 d'agost de 1494.

«... El tresorer reial havia feta fer crida en la present ciutat de part de la M.T. Reial que ningú no prenguéss dels diners o senyals que en dies passats la ciutat havia fets aquelles la dita ciutat havia aquitat aquelles a la dita ciutat no te forma de poder-ho fer de nou se hauran diners per fer dita quitació de moneda.» «Lo dit nonorable Consell hoyda la dita proposició per los dits honorables Cònsols ffeta, determina que dona plens poders a les persones davall scrites que dits honorables Cònsols per fer dita quitació de diners, així promptament com es necessari se empren o dels diners dels quatre milia sous dels ordinaris de la casa o de particulars o de la bossa comuna e per lo semblant havien poder de vendre dits diners que es quitaran tots o part al millor for posan a fí la Ciutat avingui del que precehirà.»

Les persones devall escrites son:

Els Cònsols: Joan Sabater, Antoni Banestrull, Bernat Barberà. Els Cònsols de l'any passat: Joan Ubach, Miquel Joan Bergueta, Bertomeu Bes.

«Misser Damià de Montserrat advocat, donat facultats al dits honorables cònsols de elegir-n'hi fins a compliment de dotze persones pus ni haia de quisqun estament.»

El Consell de la ciutat de Tarragona acorda fer un tall per a poder fer el reemborsament dels senyals.

A.H.T. Llibre del Consolat, 1494-1495, fol. 10. Consell del 24 de setembre 1494.

El Consell de la ciutat de Tarragona acorda fer un tall per a poder fer el reemborsament dels senyals.

«A la proposició feta per los honorables cònsols al honorable Consell sobre la moneda ses quitada de hon se haurà diners per pagar dit quitament als qui hi han prestats diners e encara per los que se han aquitat.»

«Lo dit honorable consell determena que sia ffet hun tal per la ciutat axi com es acostumat de talar la hora que necessitat ocorre a la ciutat donant-ne carrech de fer-ho als honorables Cònsols vells e novells Micer Damià de Montserrat, Lluís Lorens, Lorens Rocafort, Francesc Sabater, major de dies, Damià Bufagranyes, Joan Rosells, Joan Mota, Francesc Tallada, Antoni Mas, Bernat Rocha Soler, Bertomeu Benus tots ensenys si donchs no hi haurà de malalts o de absents les hores los restaran ho pugan fer.»

El Consell acorda rebaixar en 50 lliures anuals els ingressos dels cònsols i assalariats de la ciutat per a poder pagar les 400 lliures que costa la retirada dels senyals.

A.H.T. Llibre del Consolat, 1495-1497. Consell del 3 de juliol de 1495.

«... del quitament per fer dels menuts grossos de dita ciutat se havia a pagar quatre-sentes lliures, ço es dosentes al capital a dosentes a la bossa comuna...»

«... segons llurs bones consciències releven dels cònsols e assalariats de la casa de llurs salaris segons mes e menys fins a cinquanta lliures quisquan anys e aquelles sien assignades als dits capital e creadors segons entre ells e dita ciutat es estat concordat.»

«... es en lo focar dels banquals si diners hi haurà que no sien dels quatre milia sous que sien forrats, donant-ne càrrec de fer-ho als honorables Cònsols. En lo que es demanat per mossen Joan Rosell en la exacció dels diners del tall lo honorable Consell ho remet als honorables Cònsols e devuitena que hi provehesquen segons los parrà fahedor.»

REPRODUCCIÓ DE DOCUMENTS

- V** Resguard de donació a la «Junta de Recaudación de Oro y Plata» de Reus, per la Sra. Rosa de Miró i de Guardiola de tres cuberts de plata, per fer-ne monedes, el 28 de gener de 1809.

Arxiu de l'Autor.

- VI-a** Portada de l'expedient num. 24 de «Gastos generales de la Elaboración y Fabricación» de la Casa de la Moneda, aleshores a Reus, dels dies 24 al 30 de desembre del 1809, amb la relació de factures, una sense lletra i les altres de la A a la F, amb el seu import.

- VI-b** Continuació de la relació de factures del mateix expedient, que comprenen les lletres G a la K, amb la data de tancament i la signatura del director de la fàbrica, D. Juan de Amat

- VI-c** Desglossament de la factura A

- VI-d** Desglossament de la factura B

- VI-e** Desglossament de la factura C Pàg. 1

- VI-f** Desglossament de la factura C Pàg. 2

- VI-g** Adreça de la factura C

- VI-h** Desglossament de la factura D

- VI-i** Desglossament de la factura E

- VI-j** Desglossament de la factura F

- VI-k** Desglossament de la factura G

- VI-l** Desglossament de la factura H

- VI-m** Desglossament de la factura I

- VI-n** Desglossament de la factura J Pàg. 1

- VI-o** Desglossament de la factura J Pàg. 2

- VI-p** Desglossament de la factura K

- VI-q** Vist i Plau del Comptador, Sr. Buenaventura Sabater, i rebut del Sr. Juan de Amat de la tesoreria, per l'import total del expedient.

Arxiu de l'Autor.

- VII-a** Portada de l'expedient núm. 27 de «Gastos generales de la Elaboración y Fabricación» de la Casa de la Moneda, dels dies 15 al 20 de gener de 1810, amb relació de factures de la A a la G, amb el seu import.

- VII-b** Vist i Plau del Comptador Sr. Buenaventura Sabater i rebut del Sr. Juan de Amat de la tesoreria, per l'import total del expedient.

Arxiu de l'Autor.

- VIII-a** Portada de l'expedient num. 25 de la «Receptoria de Metales» de la Casa de la Moneda del 1 al 30 d'abril de 1811 a Tarragona, quan es trobava assetjada pels francesos.

- VIII-b** Relació dels lliuraments de metall amb especificació del pes i l'import pagat.

- VIII-c** Rebut del tresorer Pablo Maria de Miró del metall i justificació de l'import abonat.

- VIII-d** Rebut núm. 1 de 2 d'abril de 1811

- VIII-e** Rebut núm. 2 de 2 d'abril de 1811

- VIII-f** Rebut núm. 3 de 3 d'abril de 1811

- VIII-g** Rebut núm. 5 de 13 d'abril de 1811

- VIII-h** Rebut núm. 6 de 16 d'abril de 1811

- VIII-i** Rebut núm. 7 de 16 d'abril de 1811

- VIII-j** Rebut núm. 8 de 23 d'abril de 1811

- VIII-k** Rebut núm. 9 de 26 d'abril de 1811

- VIII-l** Rebut núm. 10 de 30 d'abril de 1811

- VIII-m** Rebut núm. 11 de 30 d'abril de 1811

Arxiu de l'Autor.

- IX-a** El 22 de maig de 1810, la Junta Superior es dirigeix a la Corregimental, per tal d'informar que es troben a punt els nous encunyats per a les monedes de coure, adjuntant un exemplar de prova perquè fos admesa a circulació.

- IX-b** Continuació del document IX-A.

Ajuntament de Tarragona. Llibre d'actes del 5-6-1810.

- X-a** Acció de la «Sociedad Patriótica» de 50 Pesos fuertes, subscrita pel corredor de Canvis Sr. Bruno Tramullas, a Tarragona el 1r d'octubre de 1810.

- X-b** Revers de l'acció anterior, on hom pot contemplar els tres repartiments d'interessos cobrats un cop acabada la guerra.

Arxiu de l'Autor.

- XI-a** Ordre del Marquès de Campoverde a la població civil i eclesiàstica per recaptar més or i plata per a la Casa de la Moneda.

- XI-b** Continuació del document XI-A

- XI-c** Continuació del document XI-B

Col·lecció Particular.

consell d'home. O magnífic mos senyor de casa
 Franca. Receber de la ^{ra} del for for para de
 manar edema de quipum joen ala curar los dimes
 ho exherito de la real de lo fueg quas de la psona curar
 se ptre efmo ass abell apuntes nign no si fia
 poren pendre sa demanda qual ell fa no poren
 de supria ano voluer la dir curar al ptre deat de
 manda pno se mprea lacamet al curar exaio
 fora sedis fueg ja poren aybe enreparax mualles
 con curara calreob mne pno de la dir curar edis
 Receber no ne fia voluer fer reb qd p la pte ab
 dir hono consell a consellat qd deffer jobre dir
 negon

Todis hono consell joen la dir ppro pio pto dir
 hono consello fora de mneare edema pten poder
 alio ppones de nall ptre qd ptre dir fer ne fia con
 mpar una vegada enlores ab dir mos lo Receber no der
 fte pmbant curar demanda ab curar ano al ptre
 aquello uno ho voluer fer qd les ptre qd si ell volia
 elegir una ppona e la curar ne elegira una alio
 caquelles hoies poder pno de supria o amigable con pio
 dir jobre dir fer caro qd aquelles ptre curara edema
 fio met ex exaio offi dir mos lo Receber no ho volia
 fer qd curat arbo fia dir pjustia pquello qd de
 ara pnoa ptre curara de mneare qd do nant pten poder
 ab dir hono consello fer qd ptre de ptre de lo
 enreparax

A la ppro pio fora pto hono ab pno consello ab
 hono consell d'home qd con lo pdir magnífic Ice
 ptre para fora fte reda en la psona curar de pto
 la ^{ra} deat qd nign no poren de lo d mneare pno
 qd endies ppare lo curar para fora ab aquello lo
 duo curar para aquere aquello de la dir curar no
 re fte forma de poder ho fte de hon se para dimes
 pfer duo ppare demanda

Poder honore consell bona ladra proprio poder
 honor consello ffora de miera e dona pben poder a los
 ppones de nall pures e dos honore consello y fex dya que
 uno de miera y comprames con el neceffary se empero
 o de miera o de gnarre infra por de lo ordinario de la casa
 o de pnuar o de boffa comunio e lo sembla dar poder
 de vendre dos miera queo quita a tot o pr al miera for
 e poro a filo curar per auit de la pchira

El qual proveya y lo honore conyelo al honore conyello
deben y como lo p^{te} monasterio de arroyo de la villa de
men quassador en non de aquell prebende poragio de lo
dicho real c^o y a los la curia y a la curia de la
quorera de pedrea al ramer y en ramer no rama c^o pa
bornado al ramer ramer fmo q^o de monasterio y conyario
de p^{te} de lo p^{te} de la justicia y en ramer

Lo dir honor consell lo ppoio plos dir honor
complo fero de durrena e duna differencia p llera plos
fueris oany fobils compoito elegus y dir monaster
uno ppoio ppa pr edito curas adora plos ppuatado
desfens y elegeren ppr duna curas lo honor enf han
varet lo qual any juridensby dependensby or empensby
exerced hira plen poder dedre pbre duna differencia
com p ppoio y fob tot lo consell plegas.

2 — ob gny jam pben poder dobre leb dret zpprovano p
kot seznano

John Abner
Amory Bangsill
Bernard Carter

John Warr
Miguel J. de la Cruz
Baroness de la Cruz

Miser Dama demoraras amoras / Poras flambas alo
 sus bonos suplo de elegir y finto arcomplir de dote
 ppones sus y lora de quito pamer

Consejo fero de cerna edna pben poder al dno hono Consejo
 de burrena o ala mayor ynda de ella. Prece la obra de mede
 ria y adit ascont. si ya mifer pex o altra obra e aquella d'p
 ere goneduda la puse fer fer enaqt mltos meros. Ofex se
 pora la qual obra se haia de pagar dedmero de retes si y
 banca. Se alzes extra ordinario si y banca on epica e
 reppar. Ser mueres maneres no se haia de pagar. De los
 quare mltos pda assignar al ordinario extra ordinario
 de la casa

A la pposio fero y los hono Consejo al dno hono Consejo d'f
 con yansa del quitanet se fer de lo mermos p'p'os dedm
 curar se haia de pagar quare sentes linceos con de sentes
 ala de caprot e de sentes ala bassa comuna. Y la para al
 dno hono Consejo d'fcurar enguñamier e de quare modo de
 hon se pagara dno quanyar

Los hono Consejo yda la pposio y dno hono Consejo
 fero de merna edna pben poder al dno hono Consejo
 de burrena. Ello segun de mltos bonos con hono de retere
 de los consejos capellarios de la casa de mltos salarios segun mltos
 emexos f'ntos on quanyar de mltos linceos quanyar
 castles p'f' assignados al dno p'f' caprot e de adoro p'f'os
 entre ello edna curar e p'f'ar mltos d'as

Curar e enlo foras de los banquales si dmeros y banca
 y mltos de los quare mltos p'f'os. Ofex f'f'orcar dones ne mltos
 de fer. Yo al dno hono Consejo. Enlo de demandar y mltos
 p'f'os consejos. Ofex p'f'os de los p'f'os de reballo p'f'os
 p'f'os enlo exacio de los dmeros de la casa. Lo hono Consejo
 y mltos al dno hono Consejo de burrena. Ofex p'f'os
 segun los p'f'os e de f'f'edex

dedies nosy e prima dela dita curia ptre dir ffer calces
 si per mages pla dita curia ptenamen justicis al bones
 justicis e leres ay dese crebent ala mra tan en
 mra daltres donas plen poder als dits honos consols bells
 enouells e enaquelles pones que demanar hy vora defer
 cadun ptre vora egnalment de ptes ay p lo mada
 om enora plo pte si ptre se ho

A lo pps no ffer p los honos consols al honos consell
 ptre lo monedra p qurada de hon se hanea dures
 e pagar dir qy tamen als qy hy hon pte dures
 e enora plo qy se han agint

fall en Arucas A lo dir honos consell de mena q si ffer hon
 tal pla curia ay omes ay omes de hane la hora
 e neceffnar oorre als curia donas ne recep de
 ffer ho als honos consols bells enouells ptre danyo
 de mra ffer lms leres vora egnalment ffer rani
 ptre mages dedies danyo en ffer ptre ffer rani
 ffer mra ffer rani talada anoy mra de mra mra ffer
 honomen bens vora egnalment si danyo no hy hanea de mra
 o de mra ffer vora egnalment ho ptre ffer

A lo pps no ffer p los honos consols al dir honos consell
 de mra q om lo es ptre ptre de ffer de mra
 qurada ffer de mra de mra de mra de mra de mra
 qurada ffer de mra de mra de mra de mra de mra
 de mra de mra de mra de mra de mra de mra
 de mra de mra de mra de mra de mra de mra

A lo dir honos consell de mena q si ffer hon
 ptre se ptre de mra hon no done plen poder als dits
 honos consols bells enouells e adaquelles pones q hy vora
 demanar hy ffer vora egnalment de mra si ptre ffer
 adun ptre hy vora de mra de mra de mra de mra

Núm.º 12.

Fol. 9.

LA JUNTA DE RECAUDACION DE ORO Y
plata labrada de esta Villa.

Ha recibido de *Doña Rosa de Miro y de Guadalupe Viuda en
su nombre Villa donada tres cubrenos de oro Caronre onza.*

que asegura ser la mitad de la que tenia en su poder y
propiedad ; Cuya mitad entregada queda destinada para
ser reducida á moneda en virtud de Reales Ordenes con
que se halla Su Excelencia y Junta de Gobierno de es-
ta Villa. Y paraque le sirva de resguardo á los fines pre-
venidos en las Instrucciones que de órden de S. E. se
han publicado , se le dá el presente en Reus á 28 dias
del Mes de Enero de 1809.

Josef Jover y Lapeyra Erno Secret.º

Notado en el Libro Registro.

Nº 24.

CASA DE MONEDA.

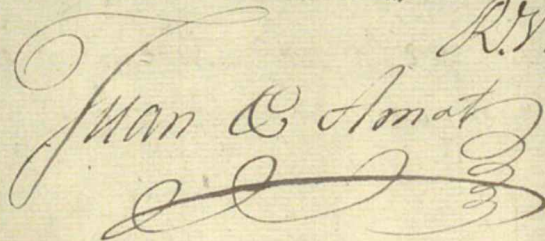
GASTOS GENERALES DE LA
ELABORACION Y FABRICACION.

Estado que manifiesta los ocurridos desde 24 del mes de
Diciembre hasta el 30 del mismo de 1809.

Por quatro Piezas de à medio Duro enviados à la Junta de Provincia para muestra, con oficio de 27 del actual	3 " 15."
Al D ^{no} Patricio Chaulon por varios piezas que ha torneado parece de recibo de letra. A.	4 " 10"
Al Tayme Rada por siete copelas de hierro q ^e ha hecho parece de su recibo de letra. B.	36 " 8."
Al Miguel Almirall por el resto de su cuenta de Cusoles, parece al pie de la carta con su factura, el recibo de letra. C.	64 " 15."
Al Lorenzo Toranzo por el grabado del cordón de los medos Duros parece de su recibo con letra. D.	11 " 5. -
Al Juan Arburná y Ferrer por su salario de la presente semana, parece de su re- cibo de letra. E.	5 " 15. -
Al Pedro Spiffell por 33 quintales 3 q ^{rs} de carbon de pino, que ha traído durante la actual semana, parece de recibo de letra. F.	63 " 5 " 4
	189 " 3 " 7

Suma 189. 3. 4
 A Fran.^{co} Mercader Oficial de Suma, por
 satisfecido su salario del de Diciembre
 consta de su recibo con letra G. 28. 2. 6
 A Pablo Sala por la nota de Jomales
 de los Talleres de Fundicion, y su salario del
 mes de Diebre, segun recibo al pie de ella
 que es de letra H. 98. 13.
 Al H^{no} Fr. Joaquin de la Soledad por la
 nota del importe de los medicos Duros acua
 dos en esta semana, y por su salario y el del
 Ayudante en el Mes de Diciembre, parece
 de la nota con recibo de letra I. 73. 6. 3
 A Juan B^{ta} Ferrando Platero P^{al}, por la
 nota de los gastos de los operarios que estan
 bajo su cuidado, parece de recibo con letra... J. 313. 2. 3
 A D^{ho} Ferrando por varios objetos que ha com-
 prado para la Fab^{ca}, segun parece por
 menor de su cuenta con letra K. 15. 8. 2

Reus 30 de Diciembre 1803. L. 717. 15. 9
 R^{ta} 7720. 25. 3

Juan C. Amat

A -

Recibo de D.ⁿ Juan Amat. Director de la fab.^a
de Moneda, la Cantidad de Cuarenta y ocho
R.^s y n.^o Importe de Turnar los puros
Asnos.

p. ^a Repasar los Cortantes	R. ^s 12 —
v. ^o Nuevos p. ^a Media Duros.	24
v. ^o una Mandib. de hierro	12
	48 —

p.^a g.^a Consta lo firmo. Reus

Reus 27. de 1809 -

Patricio. O. Manlone

B.

Comte De la Casa De la Moneda
 Dia 22 de Desembre de any 1709
 pes per 3 Cupellas pes 604 Val. 216
 Mes 4 Cupellas del ferro de la
 Casa pes 774 Val - - - - - 154 87
364 87

finch rebut de Don Joan de
 Amat la suma quantitat de 364 87
 pesa Laume Buada

C.

Mr. Don Juan de Amat. *Q. D. G.*
 Villanueva de los Caballeros. *Q. D. G.*

Excmo. Sr. D. Juan de Amat. Adjunto acompaño a Vm. la cuenta de los
 2 botas frescos importados segun la notitia del pie de la
 junta de 1701.5. la q. tendran a la disposicion de mi fona
 do D. J. h. q. guardiolas pues hoy se embarquen p. Barro
 gona, creio llegaran todos bien porq. los he mandados componer
 y en el caso q. hayga alg. q. no lo creio se romp. lo pondran
 a parte y le avisaran y quando yo bolviere lo pondre todo
 a D. Mathias Carton si es en esa tanta exp. q. dero su
 vista, igualmente a Vm. q. ruego a Dios la que m. al.
 Estoy p. subir a caballo p. Barcelona supo

Miguel Arnau

120	granos n. 12.	1440 n.	
30	d "	10.	380 "
28	d "	8.	224 "
135	d "	5.	775 "
38	d "	4.	392 "
		3811 n.	a 59 - - - D 952.15.
Por 16 botas - - - - -			18 - - -
			D 970.15.

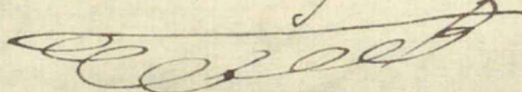
Yng. de la fus. del Dors - L 970.15.
 De la antied. remuag p. los Enad.
 arroyos a 126x.1. a 59 31.10.
 L 1002.50
 Rebot - - - - - L 937.10.
 L 6101.50
 Rebo del S. D. de Amat by expreso
 de quatro quatra libras gaires sous imp. del exp.
 L 1000.10
 W. liquid Animal

Al por D.ⁿ
Juan De Amat.

V. C.
CAT. G. H.
Reus.

D.
Recibo de D.ⁿ Juan Amat Di-
rector de la Casa de Mon-
eda, seis Duros en plata por
el London de by medio Duros.
Reus a 28. 2 - 1809
Sow 11. 5. 9. Lorenzo Sabá
ng

Digo el abajo firmado, q^e tengo rec^E
cibido del Sr Dⁿ Juan Amat Di-
rector de la R.^a Casa de Moneda Ca-
torze Pesetas por mi salario desde el
dia 24 hasta hoy inclusive. Reus a 30 de
Diciembre de 1809.

Juan Abuxna, y Ferrer

Rebo a Dⁿ Juan Amat, Director de la
R.^a Casa de Moneda resanta tres lluros
sinch sous y set diners, per treinta y tres
quintans y tres anobas de carbó a pi que
ha portat a la fabrica, durant la actu-
al semana. Reus a 30 de Dize de 1809.

Com 63 567 Per no saber de escriure, Vido y folla.
firmo p en son consentiment.
Anton Boladexes

G. Recibo del Sr. D. Juan de Amat Dir.º
 de la Real Casa de moneda veinte y ocho libras
 dos sueldos, y seis dineros por mi salario del
 mes de Diciembre. Reus a 30 Dize 1809. A.

Sum 284 246

Fran.º Mercader

H

Nota de los Tornaes que se han de satisfacer en el taller de fundicion que esta a mi Cargo como fundidor principal y como Ensayador por razon de las fundiciones de la plata labrada para hacer de ella Copels y Riels hasta deparila a la ley de la moneda y desde el 21 de D^{bre} en que or^{ez} el trabajo hasta hoy sabado 30 del mismo mes y haño 1809.

Antonio Reventos Copeller siete jor^{es}

padre eijo - - - - - 16r² - - - 11ta 4p

Jph Umbert fun^{er} seis jor^{es} a doce r² - - - 7ta 4p

Fran^{co} Flaman seis jor^{es} a pereta.

y seis beladas - - - - - 3ta p

Jph Umbret por trabajos extraordinarios - - - 2ta 5p

Pablo Sala por su salario - - - - - 75ta p

96ta 13p

Recibo de D^{no} Juan de Amat Director de esta Casa de Moneda las sobre dichas noventa y ocho libras trece sueldos que importa la nota antecedente.

Reus a 30. de D^{bre} de 1809.

Pablo Sala

I.

7

Cuenta del taller de Acañan, que esta á mi cargo
del mes de Di.^{bre} de 1802.

Por mi salario de dicho mes incluso el

Ayudante. 130 2 96

Desde el día 27 hasta el 30 se an torque,
ado, enjugado, y acuñado 16,100 piezas de
amedio duro, á razón de 20 r.^{os} por D. 30 11 3 9

suma 731 6 13

Recivi de D.ⁿ Juan de Amar Di.^{na} de la Casa la dicha
suma. Plevs y Di.^{bre} 30 de 1802. H. de Joachin.

J.

Y ora a los Exmales q se ane e satisfacen en el taller de Parera e m
 cargo Com. Pal. Príncipe por razon de la elaboracion de las Planchas,
 Cortas, Linas, Vones al peso y demas hasta dexar las Piezas en es-
 tado de acordonar y acunar desde el dia 26 de Jue hasta hoy dia 30.
 El mismo de 1809. a Stabes

Por mi salario venido de mes de Jue	75u 8
A Vicente Ferrando 6 Tol a 3p y 2	7u 1796
Juan Estapa - 1495u 63 - 8u 19u 4 - 1u 19 -	7u 1894
Atencio Bofill - 1581u 113 - 9u 2u 8 - 1u 1798 -	7u 129
Jayme Selma 1156u 14 - 6u 18u 8 - 498 -	6u 149
Vich Tuncosa 1160u 56 - 6u 19u 2 - 1898 -	6u 96
Jomingu Armenter 2900u 12 - 47u 8u - 49 -	17u 49
Armenter 379u 3 - 2u 5u 5 - 19 -	2u 495
José Cile - 379u 3 - 2u 5u 5 - 19 -	2u 495
Pedro Bayxe 1594u 30 - 9u 1193 - 1u 19 -	2u 193
Bayxe 1307u 70 - 7u 16u 2 - 1u 394 -	6u 1395
Joaguin Quadra 6 Tol de resaca de 3p -	6u 159
Agustin Castane 1311u 16 - 7u 17u 2 - 1u 394 -	7u 1192
Miguel Ferrer 1311u 16 - 7u 17u 2 - 1u 394 -	7u 1192
Estapa, Bofill, Tuncosa, Armenter y Tol de resaca a pedeta son	1u 109
Quadra, y Ferrer y Tol y Noche a 5 reales -	1u 1899
Coromil y Comp por 3589u a 159p x 100 -	26u 1894
Guimara y Comp por 3574u a 1m p x 1m -	26u 1694
Lout y Comp por 3521u a 1m p x 1m -	26u 891
A Humant y Comp por 10835u a 109p x 100 -	34u 396
Manuel Font 6 Tol de hacer fuego al oxno a 2p -	4u 109
A dicho font 1 Tol para recoger huesos a 2p -	1u 139
Salvador Chofre 6 Tol a 2p y 2 -	3u 1296
José Gatell 2 Tol y 2 } Por llevar la tierra ala, cima y a Masin 2 Tol y 2 } son 5 Tol a 2p -	3u 139
al dicho Gatell 1n Tol por hacer fuego al oxno a 2p -	1u 139
a dicho Masin 1 Tol pora Manchar el dia 24 -	1u 796
Reus Jue 30 de 1809	
Al Dado. Juan B ^a Ferrando Pal. Príncipe	313u 293

Recibido de D. Juan de Amara dichas tres libras
trece libras, dos sueldos, y tres dineros y impreso la
Nota del dicho Reus Vta. Supra

Juan D^{na} Ferrando Real Principal

San 913 & 2938

<i>Compta & Gastos fets per la Febrera</i>		<i>18</i>
<i>Dia 28 de Febrer</i>	<i>4 escombreta p^a lo fúndid</i>	<i>u 397</i>
<i>A debax los Balancons</i>		<i>u 197</i>
<i>tres Sachs Nous</i>		<i>3 u 1193</i>
<i>Los Jornals El Adrian a la posina</i>		<i>5 u 1296</i>
<i>Quatre dias dret fessina</i>		<i>1 u 1796</i>
<i>Quatre jornals El Ruch</i>		<i>3 u 796</i>
<i>Per una cana d'estrenumax</i>		<i>u 910</i>
<i>Son</i>		<i>15 u 892</i>

*Rebut d'on Joan d'Urgut las ditas Gum
re Lluixat, vuyt sous y dos diners es l'ex
Reus y dia 30 de 1800*

Joan de Ferrando vuyt

Jon 15 u 892

Queda examinado este Estado y los documentos que cita, en la
Contaduría de mi cargo. Reus á 2. de Enero. — de 1809. 1810.

Puenav. ra Sabater

[Signature]

Recibo por mano del Tesorero y Receptor de metales *Siete*
Cientas diez y siete libras *quinze* sueldos
y nueve dineros por el importe del estado que ante-
cede, equivalentes á *Siete Mil. Siete Cientos, y veinte* Reales
veinte y cinco M^s. y *tres* Abos, de Vellon.
Reus á 2 de Enero de 1809. 1810.

Son # 7720 R^s. 28 M^s. 3 abos.

Tomó la razon.

Puenav. ra Sabater

[Signature]

Juan E Amat

[Signature]

Suma 782. 16. 1809.

Nº 27.

CASA DE MONEDA.

GASTOS GENERALES DE LA
ELABORACION Y FABRICACION.

Estado que manifiesta los ocurridos desde 15 del mes de Enero hasta el 20 de ~~mismo~~ de ~~1809~~ 1810.

A Blas Albem Calderero, por dos calderos para blanquecer Duros, segun su recibo con letra. A.	12. —. 5
A Juan Osburna, por su salario de esta semana parece de su recibo con letra. B.	5. 5. —
A Pablo Sala p. ^a la nota de jorn. ^a de los operarios q. ^{es} están á su cuidado segun recibo con letra. C.	29. 2. 3
A varios fragineros de Carbon p. ^a el que se les ha comprado á tenor de la nota que se acompaña con la certification connesp. ^{te} con letra. D.	126. 3. 9
A Juan Banta Ferrando por la nota de jornal y de los p. ^{er} . q. ^{es} están á su cargo, parece de letra E.	208. 12. 4
A Dho por la nota de varios gastos y otras cosas que ha comprado parece de recibo con letra. F.	20. 16. 3
A Herm. ^o F. Joaquin por la nota de jorn. ^a de los opera. ^{os} de su taller, con recibo de letra. G.	21. 7. 6

Li 423. 7. 6

Reus á 20 Enero 1810. Ry 1553. 32. 6

Juan Amat

Queda exâminado este Estado y los documentos que cita, en la
Contaduría de mi cargo. Reus á 22. de Enero — de 1809. 1810.

Puencas^{ra} Sabater

Recibo por mano del Tesorero y Receptor de metales *quatro*
cientas veinte y tres — libras *siete* — sueldos
seis — dineros por el importe del estado que ante-
cede, equivalentes á *quatro mil quin^{tos} cinc^{ta} y tres* Reales
treinta y dos — M^s. *seis* — Abos, de Vellon.
Reus á 22 de Enero de 1809. 1810.

Son 4553R^s. 32 M^s. 6 abos.

Tomó la razon.

Puencas^{ra} Sabater

Juan Amat

CASA DE MONEDA

DEL PRINCIPADO DE CATALUÑA,

RECEPTORIA DE METALES.

Entrada de Oro desde 1° del mes de *Abril*
 hasta 30 de *misimo* de 1814 con papeletas
 que la acreditan.

CV 25

11

N.º	onzas.	ad. ^s	gran. ^s	Libras.	Suld. ^s	din. ^s
1	1 ..	3..15..		38 ..	10..	3..
2	3 ..	—..16..		74 ..	2..	10..
3	— ..	6.. — ..		8 ..	16..	1 ..
4	— ..	3.. — ..		4 ..	8..	1 ..
5	— ..	4.. 9 ..		8 ..	1..	3 ..
6	— ..	7.. 6..		13 ..	17..	6..
7	— ..	— .. 9..		— ..	10..	5 ..
8	— ..	12.. 27..		24 ..	3..	9 ..
9	4 ..	11.. 24..		17 ..	2..	7 ..
10	— ..	5.. 12..		7 ..	16..	7 ..
11	— ..	8.. 18..		16 ..	3..	6 ..
12	"	"	"	"	"	"
13	"	"	"	"	"	"
14	"	"	"	"	"	"
15	"	"	"	"	"	"
16	"	"	"	"	"	"
17	"	"	"	"	"	"
18	"	"	"	"	"	"
19	"	"	"	"	"	"
20	"	"	"	"	"	"
21	"	"	"	"	"	"
22	"	"	"	"	"	"
23	"	"	"	"	"	"
24	"	"	"	"	"	"
25	"	"	"	"	"	"
26	"	"	"	"	"	"
<u>7..14..28</u>				<u>211..11..10.</u>		

N.º	onzas.	ad. ^s	gran. ^s	Libras.	Sueld. ^s	din. ^s
27	..	..	..		..	..
28	..	..	..		..	..
29	..	..	..		..	..
30	..	..	..		..	..
31	..	..	..		..	..
32	..	..	..		..	..
33	..	..	..		..	..
34	..	..	..		..	..
35	..	..	..		..	..
36	..	..	..		..	..
37	..	..	..		..	..
38	..	..	..		..	..
39	..	..	..		..	..
40	..	..	..		..	..
41	..	..	..		..	..
42	..	..	..		..	..
43	..	..	..		..	..
	<u>7 u 14 u 28</u>				<u>211 u 11 u 10.</u>	

Hágome cargo de las sobredichas *sete* onzas *catorce* - adarmes *quince* grños,
así como me descargo de las *doscientas onzas* libras *once* sueldos *diez* dineros,
que ha sido su importe, según el Estado que precede. Tarragona á

30 Abril 1811.

Tomó la razon. en 13 de Nov^{re} 1811.

Jayme Rodoreda

N.º 1.

CASA DE MONEDA.

Admitanse á *Miguel Bosch* las piezas de *Diez en una Cadena*
 que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 2 de
 Abril de 1814.

cedido

En bruto.			Disminuciones.			En limpio.		
onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s
4	3	15	~	~	~	4	3	15
2	..	..	..	..	..	..	..	..
2	..	..	..	..	..	..	..	..
2	..	..	..	..	..	..	..	..
2	..	..	..	..	..	..	..	..
1	3	15	-	-	-	1	3	15

N.º 2.

CASA DE MONEDA.

Admitanse á *D. Victor Gorette* *Oro en una librea*
 que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 2. de
 Abril de 1814

Suministro

En bruto.			Disminuciones.			En limpio.		
onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s
3	..	16	..	..	..	3	..	16
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
3	..	16	..	..	..	3	..	16
71 .. 2 .. 10			71 .. 2 .. 10			71 .. 2 .. 10		

Sala

Recibí las *Setenta y una* Libras *dos* Sueldos
diez dineros, arriba dichas. Tarragona á 2 de Abril — de 1814.

D. Victor Gorette

N.º 3.

CASA DE MONEDA.

Admitanse á *Don Jose Venench* las piezas de *20 en dos anillos*
 que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 3 de
April de 1814.

Admitido

En bruto.				Disminuciones.				En limpio.									
onzas.	ad. ^s	g. ^s		onzas.	ad. ^s	g. ^s		onzas.	ad. ^s	g. ^s		ff	ss.	d.	ff	ss	
..	3	18	..	..	~	..	..	..	5	18	..	á 23	10	..	8	1	7
..	..	18	..	..	~	..	..	..	..	18	..	á 23	10	..	..	14	6
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	6	..	..	..	..	..	..	..	6	..	..	..	..	..	8	16	1

Fernando

Recibí las *veinte*
en dineros, arriba dichas. Tarragona á 3 de *April* — de 1814.

Libras *diez y seis* — Sueldos

Joseph Venench

N.º 5.º

CASA DE MONEDA.

Admitanse á *D.º Andres Moyano* las piezas de *899 en una Luisa*
 que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 13 de
 Abril de 1814. *Camilo*

Una Luisa de oro

En bruto.		Disminuciones.		En limpio.			
onzas.	ad.º	onzas.	ad.º	onzas.	ad.º	g.º	ss
4.º	9.º	..	..	4.º	9.º	8.º	1.º
..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..
4.º	9.º	..	..	4.º	9.º	8.º	1.º

Fernando
de

Recibí las *ochocientos* Libras *en* Sueldos
 dineros, arriba dichas. Tarragona á 13 de Abril de 1814.

Andres Moyano

N.º 6.

CASA DE MONEDA.

Admitanse á *J. Mateo Abadía ten. de Saloya* — las piezas de *monedas de Oro*
que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 16 de
Abril de 1814.

de Mateo

En bruto.			Disminuciones.			En limpio.		
onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s
..	7..	6..	..	^..	^..	..	7..	6..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	7..	6..	..	^..	^..	..	7..	6..

N.º 8.º

CASA DE MONEDA.

Admitanse á

D.º Andres Mayano

las piezas de

De en Moneda Extra

que presenta para vender, arreglándose su valor á los precios establecidos. Tarragona á 23 de

Abril de 1814.

Actuado

En bruto.			Disminuciones.			En limpio.					
onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s	onzas.	ad. ^s	g. ^s	ff	ss.	d.
12.27	..	..	..	..	..	12.27	..	..	8.1.3	24.3.9	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
12.27	..	..	..	..	..	12.27	..	..	..	..	..

*Tres Unas Viejas**Fernando*Recibí las *ante*

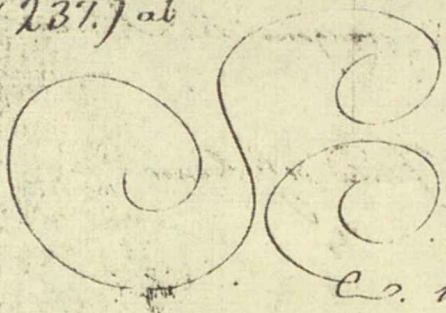
dineros, arriba dichas. Tarragona á 23 de Abril de 1814.

Libras

Sueldos

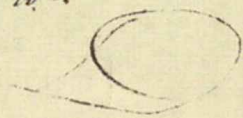
Andres Mayano

Señal (237) al

En la Junta Sup^{te} P^{re} en oficio de 22.
 Al último usage, diré a esta Corregim^{to} lo que
 sigue: "Habiendo ya concurrido los fines para fa-
 bricar la moneda de cobre y la unidad actual de
 Junta Sup^{te} a fin de atender a las urgencias actuales y
 se incluye una de aquellas, paraq^{ue} V. en su vista man-
 de circular orden a los Pueblos y ex^{to} conq^{ue} y Partidos,
 designando en ella los Señales q^{ue} tiene la misma
 moneda, y su valor paraq^{ue} sea recibida, ésta,
 y admitida generalmente como las demás monedas
 de cobre del Principado sin distinción alguna, y por
 el valor que indica la misma moneda que es
 el de seis cuartos." En cumplimiento de esta Sup^{te}
 orden se marcan en el presente oficio los sellos y
 otras dos caras de esta moneda, para la inteligencia,
 y conocimiento de V. y paraq^{ue} mande, inserto notorio
 al Público al efecto de que reconozca la obligación
 de aceptarla, por el mandado valor de seis cuar-

To. 9.

lo y guardo

à l'ind. d. Carragosa 5. Junio 1810

La Junta de Gobierno?

José Carragosa
Ant. Moreno

Gabriel Simó y Ma

Al Mte. Equitativo de Carragosa.

SOCIEDAD PATRIÓTICA.

N.º 21

PESOS FUERTES 50.

Accion de cincuenta Pesos fuertes á favor de *Don*
Bruno Tramellas } por igual cantidad con que
Corredor de Casabias } ha contribuido voluntariamente al fondo de la Sociedad
 Patriótica eregida por S. E. el Congreso Provincial,
 segun el reglamento mandado publicar por el mis-
 mo en su Sesion LXXVI. de 30 de Septiembre úl-
 timo. Tarragona 1.º Octubre 1810.

Tomé la razon

Leonoratell

Antonio Barata.

Ignacio de Sallés.

Corresponden à esta Cedula por el reparto ac-
 cordado el 28 Abril de 1812, doce Libras Catalanas
 Barcelona 11 de Octr. de 1814 tomé razon

Pagó en dho dia

J. Manonell

Eliaz Arper

Ydem por el segundo reparto acordado el 17 de
 Julio de 1813, nueve Libras siete sueldos y seis din
 Cat. Datta ut supra tomé razon

Pagó en dho dia

J. Manonell

Eliaz Arper

Ydem por el tercer reparto de 15 de En.^o de ereño
 trece Libras dos sueldos y seis dineros Catalanas
 Barcelona 1° Mayo de 1817 tomé razon

Pagó en dho dia

J. Manonell

J. Laimun

Quando la Patria está en peligro, ninguno de sus hijos puede, sin ingratitud, negarle quantos auxilios y socorros pendan de su arbitrio, y puedan contribuir á salvarla. Esta verdad aunque mil y mil veces repetida desde el principio de nuestra insurreccion no ha penetrado todos los corazones, y si bien no han faltado en Cataluña y, en las demas provincias, manos generosas que han derramado con abundancia sus riquezas y tesoros, ha habido otras avaras y mezquinas que lexos de ofrecer, no han pensado mas que en esconder, guardar y atesorar, y no han faltado algunas consideradas que han sido escasas con la Patria, al mismo tiempo que pródigas y disipadoras, para procurarse adornos, dices y atavíos que si por una parte son impropios y aun escandalosos, mientras la Patria gime y llora, por otra no pueden servir sino para avivar la codicia y rapacidad de nuestros enemigos. De aquí se han originado males de consideracion, en los quales se harian cómplices el Comandante General y la Junta Superior de la Provincia, sino atendiesen á remediarlos cortando de raiz las causas y convirtiéndolas en quanto puedan en alivio de la afligida Patria. Todos deben conocer en los apuros que se halla, y que mas que por las huestes enemigas debe temer por falta de caudales, y antes que el grande edificio de nuestra libertad y de nuestra gloria, se derribe y destruya por esta falta, la suprema ley de la salud de la Patria, obliga á apelar á todos los arbitrios que en tiempos ménos calamitosos podrian graduarse de injustos.

El Estado Eclesiástico tan acreedor al respeto y veneracion del Pueblo, que tanto testimonio ha dado de su amor y constante adesion á la justa causa, y que tantos sacrificios ha hecho dignos de imitacion no reparará en prestar las alhajas de que es depositario, y en épocas mas felices verá que la piedad de los fieles vuelve á adornar los templos del Señor con dádivas mas exquisitas y preciosas, y todas las demas clases del Estado siguiendo el exemplo de los Ministros del Santuario, sabrán entregar sus preciosidades y se convencerán, que quando la necesidad obliga á despojar de sus adornos la casa de Dios, no es justo que conserven los suyos; que quando la Patria vive en peligro y pelagra de perecer por falta de recursos, no es justo que conserven unas joyas y alhajas que solo pueden ser tolerables en días de satisfaccion y de gozo; y quando

nuestros bárbaros enemigos conservan sus ejércitos con esperanza del robo y del saqueo, es imprudencia y necedad conservar unos tesoros que sino se entregan generosamente á la Patria, han de ser un día triste presa de nuestros opresores, como lo ha acreditado repetidas veces experiencia en los Pueblos y aun en las Plazas de este Principado. Seamos generosos con la Patria por voluntad, seamoslo porque debemos serlo, y los que por voluntad y por obligación no quieran serlo, seanlo porque su propio interés y comodidad así lo exige. Es uno mismo el interés verdadero de la Patria que el de todos sus hijos, y cuando aquella pelagra, no puede dexar de vacilar la seguridad individual de cada uno de estos, y al Gobierno sin hacerse criminal no le es lícito olvidar ninguno de los medios que puedan contribuir á salvar la Patria y á sus hijos, por lo mismo se decreta, ordena y manda.

1.º Las Iglesias Catedrales de toda la Provincia entregarán todas las alhajas de oro y plata en la casa de moneda de esta Ciudad, recogiendo recibo del Director y Tesorero de la misma, pudiendo reservar únicamente seis calices, dos copones, una custodia, la urna del monumento, las amforas de los santos oleos, las ampollitas para la extrema-uncion y un incensario.

2.º Las Iglesias Parroquiales deberán entregar toda la plata á la misma casa reservando únicamente dos calices, dos copones, las ampollitas de la extrema-uncion y una custodia, y las Iglesias de Religiosos y Religiosas podrán conservar solo dos calices y un copon, y deberán entregar toda la restante reservando tambien una custodia.

3.º Se prohíbe generalmente á toda clase de personas sean del grado, dignidad y condicion que fueren el uso de oro y plata, tanto en el uso doméstico como en el adorno de sus personas y vestidos, exceptuando únicamente á los militares y á los demás que tuviesen uso de uniformes, los quales podrán usar la plata y oro correspondiente á la divisa de su graduacion segun ordenanza, pero no podrán usar ninguna otra.

4.º Ninguna persona sea del grado, clase y condicion que fuere podrá usar alhaja, mueble, joya ó adorno alguno de plata ú oro menos las que quedan exceptuadas en el artículo precedente, baxo pena de perder la alhaja, mueble ú adorno que usare.

Se encarga á los M. R. Arzobispo, y Reverendos Obispos y Prelados Regulares que ocuden y zelen en la parte que les toca el cumplimiento de lo que queda mandado,

y los Gefes Militares , los Gobernadores y Justicias quedan responsables del cumplimiento de esta orden en todas las personas respectivamente sugetas á su jurisdiccion.

En la casa de moneda se admitirá y pagará al precio que tiene establecida la misma , todo el oro y plata que se presentáre.

Tarragona 15 de Enero de 1811.

El Marques de Campoverde.

Por disposicion de la Junta Superior,
Nicolas de Solanell , Vocal Secretario.

FONTS BIBLIOGRÀFIQUES

- ABADAL, R.: *Dels visigots als catalans*. Barcelona, 1969.
- AGUSTÍN, Antonio: *Diálogos de Medallas, Inscripciones y otras Antigüedades*. Tarragona: Felipe Mey, 1587.
- AMAT, Juan de: *Balances o estados demostrativos de las cuentas de la Casa de la Moneda de Cataluña*. Palma de Mallorca, 1813.
- , *Balances o estados demostrativos de las cuentas de la Casa de la Moneda de Cataluña*. Barcelona, 1816.
- AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY: *Annual Report 1980*. New York.
- AMORÓS, J.; MATA BERRUEZO, Antonia: *Catálogo de las monedas visigodas del Gabinete Numismático de Cataluña*. Barcelona, 1952.
- ASOCIACIÓN NUMISMÁTICA ESPAÑOLA: *Gaceta Numismática*. Barcelona.
- BANTI, A.; SIMONETTI, L.: *Corpus Nummorum Romanorum*. Firenze, 1972-79.
- BARRAL, X.: *La circulation des monnaies suèves et visigotiques*. Munic, 1976.
- BASTIEN, P.: «Le pseudo-atelier monétaire de Tarragone au Bas-Empire et le gouvernement de l'Espagne du 1er mars 293 à 312». *Latomus*, tome XXVIII, fasc. I, janvier-mars, 1979.
- BELTRÁN, Antonio: «Acuñaciones de Tarragona durante la Guerra de la Independencia». *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica de Tarragona*. Tarragona, 1952.
- BENAGES I OLIVÉ, Jaume: «Tres interessants variants de monedes ibèriques catalanes». *Acta Numismàtica*, 14. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1984.
- , «La llegenda Kesse, el pas dels Cimbris i les monedes contramarcades». *Cercle* 3. Barcelona, 1988.
- , «Noves aportacions al monetari de Tàrraco amb llegenda ibèrica». *Butlletí de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*. Època V, anys 1988-89, núms. 10 i 11.
- BOFARULL I BROCA, Antonio de: *Historia crítica de la Guerra de la Independencia en Cataluña*. Barcelona, 1886.
- BOTET I SISÓ, Joaquim: *Noticia del Volum tercer del Tratado de las Monedas labradas en el Principado de Cataluña por el Dr. D. Josef Salat*. Barcelona, 1912.
- , *Les Monedes Catalanes*. Vol I. Barcelona, 1908.
- , *Les Monedes Catalanes*. Vol II. Barcelona, 1909.
- , *Les Monedes Catalanes*. Vol III. Barcelona, 1911.
- CABANES, Francesc X.: *Historia de las operaciones del Ejército de Cataluña en la Guerra de la Usurpación o sea de la Independencia Española*. Tarragona, 1809.
- CALICO, F.; CALICO, X.; TRIGO, J.: *Catálogo de las acuñaciones realizadas desde los Reyes Católicos a Juan Carlos I (1474-1988)*. Barcelona, 1988.
- CAMPO, M.; RICHARD, J. C.; VON KAENEL, H. M.: *El tesoro de la Pobla de Mafumet (Tarragona)*. Barcelona, 1981.
- COHEN, Henri: *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain communément appelées Médailles Impériales*. Tom I. Maastricht: 1983².
- CRAWFORD, M.: *The Roman Republican Coinages*. Cambridge, 1974.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel: *Numismàtica de la Corona Catalano-aragonesa Medieval (785-1516)*. Madrid, 1982.
- , «Pellofes Catalanes segons el recull de J. A. Bonet i Bofill». *Acta Numismàtica* n. 13. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1983.
- , «The cooper coinage of the Visigoths of Spain». *Problems in Medieval Coinage in the Iberian Area* 3. Santarem, 1988.
- , *Barcelona i la Moneda Catalana*. Barcelona, 1989.
- , *La Moneda Catalana Local* (ss. XIII-XVIII). Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1990.
- , «Pesals catalans senzills i múltiples». *Acta Numismàtica* 20. Barcelona, 1990.
- CRUSAFONT, M.; GARCÍA GARRIDO, M.; BALAGUER, Anna M.: *Historia de la Moneda Catalana*. Barcelona, 1986.
- CHAVES, F.: *Las monedas de Itálica*, Sevilla, 1973.
- , «Las monedas de Acci». *Numisma*, núms. 138-143. Madrid, 1976.
- CHAVES, M. José; CHAVES, Rafael: *Acuñaciones previsigodas y Visigodas en Hispania, desde Honorio a Achila II*. Madrid, 1984.
- Du DEZERT, Desdevises: *La Junte Supérieure de Catalogne*. New York i París, 1910.
- ETIENNE, R.: *Le culte imperial, dans la Péninsule Ibérique, d'Auguste à Dioclétien*. París, 1958.
- FERNÁNDEZ y LÓPEZ, Manuel: *El Tesoro Visigótico de la Capilla*. Sevilla, 1895.
- FLÓREZ, Fr. Henrique: *España Sagrada: Antigüedades Tarraconenses*. Tom. XXIV. Madrid, 1769.
- , *Medallas de las Colonias, Municipios y Pueblos antiguos de España*. 3 vols. Madrid 1757, 1758 y 1773.
- GOIG, E.: *La Moneda Catalana de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*. Barcelona, 1974.
- GUADÁN, Antonio M. de: *La moneda ibérica*. Madrid, 1980.
- HEISS, Alois: *Descripción General de las Monedas de los Reyes Visigodos de España*. París, 1872.
- KRAAY, C. M.: «The bronze coinage of Vespasian: classification and attribution». *Scripta Nummaria Romana*. Londres, 1978.
- LA FUENTE, Modesto: *Historia General de España*. Barcelona, 1883.
- LAMBOGLIA, N.: «Il problema delle Mura e delle origini di Tarragona». *Miscelánea Arqueológica* I. Barcelona, 1974.
- LLOBET I PORTELLA, J. M.: «Les monedes i pellofes de Cervera». *Acta Numismàtica* III. Barcelona, 1973.
- MARTÍN, P. H.: *Die anonymen Münzen des jahres 68 nach Christus*. Mainz am Rhein, 1974.
- MATEU I LLOPIS, Felip: «Tarragona durante los Visigodos a través de sus acuñaciones monetarias». *Boletín Arqueológico de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*. Tarragona, 1944.
- , «Hallazgos Monetarios (V)». *Ampurias*, IX-X. Barcelona, 1948.
- MATTINGLY, Harold: *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. Vol. I. London, 1965.
- MILES, George C.: *The Coinage of the Visigoths of Spain Leovigild to Achila II*. The American Numismatic Society, New York, 1952.
- MORERA: *Provincia de Tarragona*. Dins *Geografía General de Catalunya*, dirigida per Carreras Candi.
- PALOL I SALELLAS, Pere de: *El Bòvalar, Serós, Segrià. Conjunt d'època paleocristiana i visigòtica*. Barcelona, 1989.
- PANEL, Alexandro Xavier: *Disertación sobre una medalla de la Colonia de Tarragona*. Colibre, 1748.

PEDRALS i MOLINÉ, Arturo (editor): *Catálogo de la colección de Monedas y medallas de Manuel Vidal Quadras y Ramón de Barcelona*. Barcelona, 1892.

RECASSENS COMES, Josep M.: *El Corregimiento de Tarragona y su Junta en la Guerra de la Independencia (1808-1811)*. Tarragona, 1958.

—, *La Revolución y la Guerra de la Independencia en la Ciudad de Tarragona*. Tarragona, 1965.

—, *La Ciutat de Tarragona*. 2 vols. Barcelona, 1966.

RIPOLLÈS ALEGRE, Pere Pau: «Una Moneda de Kese con la leyenda griega». *Saguntum*, 17. 1982.

—, Recensió de l'obra de P. Bastien. *Acta Numismàtica*, X. Barcelona, 1980.

SAGARRA, Ferran de: *Sigil·lografia Catalana*. Barcelona, 1915.

SALAT, José: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona, 1818.

SÁNCHEZ REAL, José: «El Escudo de Tarragona». *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*. Any LI, Època IV. Fascicle 33. Gener-març 1951.

SUTHERLAND, C. H. V.: *The Roman Imperial Coinage*. Vol. I. London, 1984.

TURRÓ, Antoni: *El paper moneda català 1936-1939*. L'Avenç. Barcelona, 1982.

VICENTÍ, José A.: *Catálogo general de la Moneda Española*. Edición 1977-78. Madrid, 1978.

VILLARONGA, Leandre: «Les dracmes ibèriques de Tàrraco». *Faventia*, 10 (1988). Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 1988.

—, *Les monedes ibèriques de Tàrraco*. Barcelona, 1983.

—, «La amonedación de Tàrraco y su aspecto metrológico». *Quaderni ticinesi di numismatica e antichità classiche*. Lugano, 1977.

—, Addenda et Corrigenda: «La amonedación de Tàrraco y su aspecto metrológico». *Quaderni ticinesi di numismatica e antichità classiche*. Lugano, 1978.

—, «La Història de Tàrraco en Època Romano-Republicana documentada per les seves Monedes en Escripura Ibèrica». *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*. Època V, anys 1982-1983, núms. 4 i 5. Tarragona.

—, *Numismática Antigua de Hispania*. Barcelona, 1979.

—, «Étude statistique des émissions de moyens bronzes impériaux de Caesaraugusta: méthode et application dans *Statistique et Numismatique*. PACT 5, 1981.

VIVES y ESCUDERO, Antonio: *La Moneda Hispánica*. Madrid, 1924.

FONTS DE MUSEUS I INSTITUCIONS

American Numismatic Society.

Arxiu Històric Municipal. Ajuntament de Tarragona.

Asociación Numismática Española.

Ajuntament de Tarragona (Llegat Molas).

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.

Museu Catedral de Tarragona.

Museu Puig de Perpinyà.

Société Française de Numismatique.

ARXIUS PARTICULARS

Jaume Benages (Tarragona).

Leandre Villaronga (Barcelona).

CATALEGS DE SUBHASTES

Agrupación Numismática Sabadell (Sabadell).

American Numismatic Association.

Associació Ibèrica de Numismàtica (Madrid).

Associació Numismàtica Espanyola (Barcelona).

Arcanos (València).

Aureo Subastas Numismáticas S.A. (Barcelona).

Bank Leu AG (Zurich).

X. & F. Calicó (Barcelona).

Centre Numismàtic Valencià (València).

Cercle Filatèlic i Numismàtic (Barcelona).

Coin Galleries (Nova York).

Vicente Craven - Bartle (València).

Chicago International Coin Fair (Chicago).

Euroshekel SA (Barcelona).

Frankfurter Münzhandlung GmbH (Frankfurt).

Gabinet Numismàtic Professional (Barcelona).

Galerie des Monnaies SA (Ginebra).

Giessener Münzhandlung Dieter Gorny GmbH (Munic).

José A. Herrero (Madrid).

Ibergold SA (Madrid).

Kurpfälzische Münzandlung (Mannheim - Alemanya).

Münz Zentrum (Colònia).

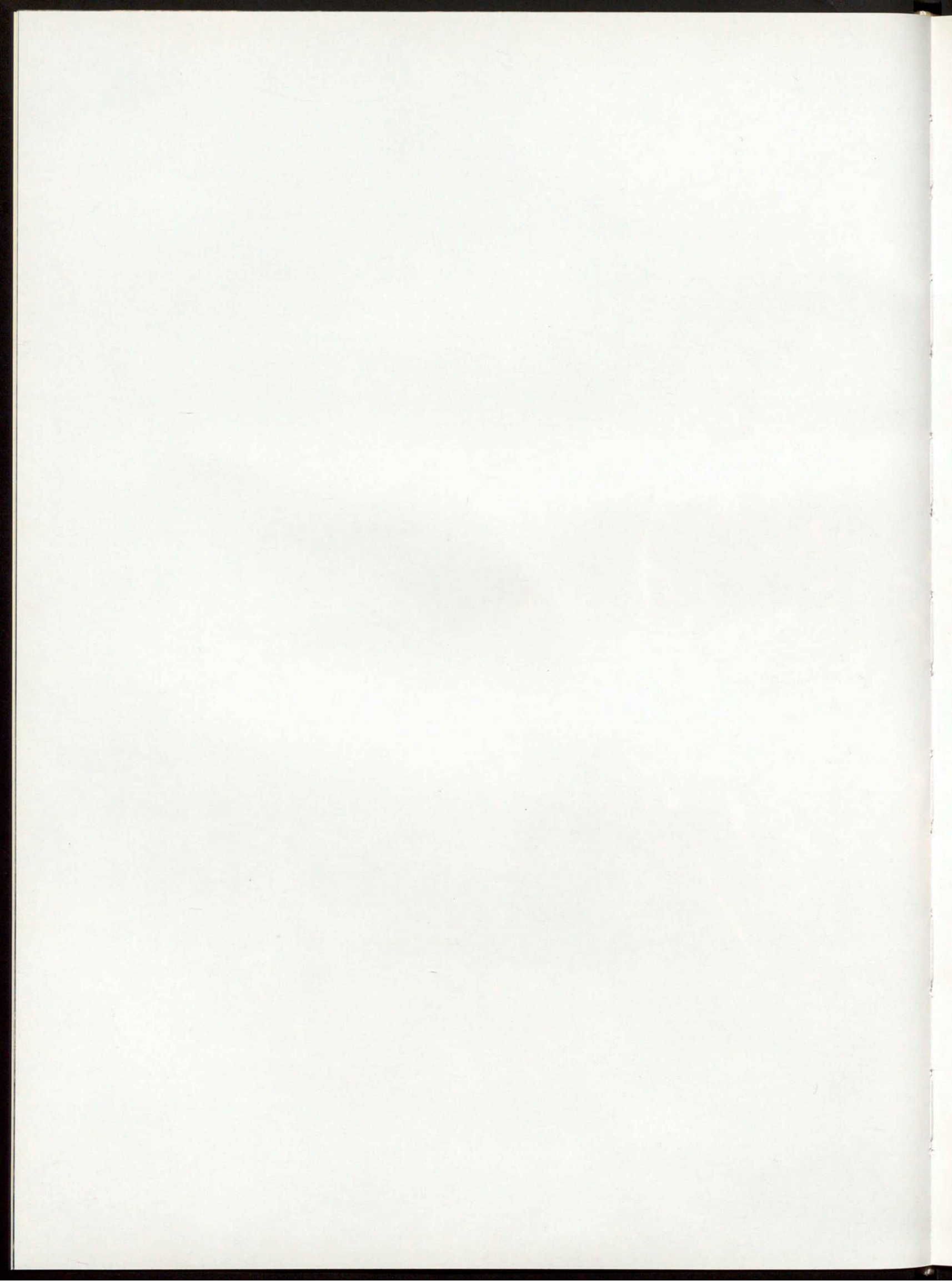
Numafil Tàrraco (Tarragona).

Société de Banque Suisse (Zürich).

Jesús Vico SA (Madrid).

CATÀLEG

ÍNDIX DEL CATÀLEG

IBÈRIC	
DRACMES	136
EMISSIONS AMB Ke ARCAICA	
Sense símbol	136
EMISSIONS AMB Ke ANTIGA	
Sense símbol	138
Espiga	140
Caduceu	140
Casc	142
PRIMERA MEITAT DEL S. II a.C.	
Símbol indeterminat	142
Feix de llamps	144
EMISSIONS AMB Ke MODERNA	
Timó (I)	144
Maça	144
Ferro de llança	146
Espiga	148
Caduceu	148
Caduceu alat	150
Palma fina corbada	150
Àmfora	150
Casc	152
SEGONA MEITAT DEL S. II a.C.	
Ceptre	152
Corona de llorer	154
Cornucòpia	154
Bucrani o cràtera	154
Proa de nau	154
Símbol figuratiu 	156
Timó (II)	156
Palma de fulles obertes	156
SÍMBOLS EPIGRÀFICS	
Signes IΛ	158
Signes ΛP	158
Signe Υ	158
Signe X	160
Signes Υ·X·M	160
Signe Δ	160
Signe 	162
PRINCIPIS DEL S. I a.C.	
Signes MΛ-M	162
Signes MΛ	162
Signe P	162

Signes Υη	164
EMISSIONS AMB LLEGENDA KESSE	
Signes MΣ	164
Signes PM	164
Signe 	164
Signe 	166
CONTRAMARQUES	
Punxó circular	166
SC puntejades	168
Dues esses	170
Estrella	170
Indeterminada	170

ROMÀ

AUGUST	172
TIBERI	174
GUERRES CIVILS	178
GALBA	186
VITEL·LI	204

VISIGOT

LEOVIGILD	214
RECARED	214
LIUVA II	218
VITERIC	218
GUNDEMAR	220
SISEBUT	222
SUÍNTILA	224
SISENAND	226
TULGA	228
RECESVINT	228
VAMBA	230
ERVIGI	232
EGICA	232
EGICA I VÍTIZA	236
VÍTIZA	236
ÀKHILA II	238
INCERTES	238

MEDIEVAL, MODERN I CONTEMPORANI

JOAN II	240
FERRAN II	240
FELIP II	240
PELLOFES	242
FERRAN VII	244
PAPER MONEDA	258

REFERÈNCIES DEL CATÀLEG

- A.A. AGUSTÍN, Antonio: *Diálogos de Medallas, Inscripciones y otras Antigüedades*. Tarragona: Felipe Mey, 1587.
- A.-M. AMORÓS, J.; MATA BERRUEZO, Antonia: *Catálogo de las monedas visigodas del Gabinete Numismático de Cataluña*. Barcelona, 1952.
- Amat AMAT, Juan de: *Balances o estados demostrativos de las cuentas de la Casa de la Moneda de Cataluña*. Palma de Mallorca, 1813.
- ANA American Numismatic Association (Catàlegs de subhastes).
- ANS AMERICAN NUMISMATIC SOCIETY: *Annual Report 1980*. New York.
- B. Jaume Benages (Arxiu particular. Tarragona).
- B.(1) BENAGES I OLIVÉ, Jaume: «Tres interessants variants de monedes ibèriques catalanes.» *Acta Numismática*, 14. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1984.
- B.(2) —, «La llegenda Kesse, el pas dels Cimbris i les monedes contramarcades.» *Cercle 3*. Barcelona, 1988.
- B.(3) —, «Noves aportacions al monetari de Tàrraco amb llegenda ibèrica.» *Butlletí de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*. Època V, anys 1988-89, núms. 10 i 11.
- Bel. BELTRÁN, Antonio: «Acuñaciones de Tarragona durante la Guerra de la Independencia.» *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica de Tarragona*. Tarragona, 1952.
- B.L. Bank Leu AG, Zurich (Catàlegs de subhastes).
- BMC MATTINGLY, Harold: *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, vol I. London, 1983.
- Bo. BOFARULL i BROCA, Antonio de: *Historia crítica de la Guerra de la Independencia en Cataluña*. Barcelona, 1886.
- Botet(1) BOTET I SISÓ, Joaquim: *Noticia del Volum tercer del Tratado de las Monedas labradas en el Principado de Cataluña por el Dr. D. Josef Salat*. Barcelona, 1912.
- Botet(2) —, *Les Monedes Catalanes*. Vol II. Barcelona, 1909.
- Botet(3) —, *Les Monedes Catalanes*. Vol III. Barcelona, 1911.
- Cab. CABANES, Francesc X.: *Historia de las operaciones del Ejército de Cataluña en la Guerra de la Usurpación o sea de la Independencia Española*. Tarragona, 1809.
- C.T. CALICO, F.; CALICO, X.; TRIGO, J.: *Catálogo de las acuñaciones realizadas desde los Reyes Católicos a Juan Carlos I (1474-1988)*. Barcelona, 1988.
- Coh. COHEN, Henri: *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire Romain communément appelées Médailles Impériales*. Tom I. Maastricht: 1983².
- Cru(1) CRUSAFONT i SABATER, Miquel: *Numismática de la Corona Catalano-aragonesa Medieval (785-1516)*. Madrid, 1982.
- Cru(2) —, «Pellofes Catalanes segons el recull de J. A. Bonet i Bofill.» *Acta Numismática* n. 13. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1983.
- Cru(3) —, *La Moneda Catalana Local (ss. XIII-XVIII)*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1990.
- CH. CHAVES, M. José; CHAVES, Rafael: *Acuñaciones previsigodas y Visigodas en Hispania, desde Honorio a Achila II*. Madrid, 1984.
- Ch.I.C.F. Chicago International Coin Fair, Chicago (Catàlegs de subhastes).
- D.d.Desert Du DEZERT, Desdèvis: *La Junte Supérieure de Catalogne*. New York i París, 1910.
- F. FERNÁNDEZ y LÓPEZ, Manuel: *El Tesoro Visigótico de la Capilla*. Sevilla, 1895.
- Fl. FLÓREZ, Fr. Henrique: *España Sagrada: Antigüedades Tarraconenses*. Tom XXIV. Madrid, 1769.
- G.M. Giessener Münzhandlung Dieter Gorny GmbH, Munic (Catàlegs de subhastes).
- G.N. ASOCIACIÓN NUMISMÁTICA ESPAÑOLA: *Gaceta Numismática*. Barcelona.
- Goig GOIG, E.: *La Moneda Catalana de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*. Barcelona, 1974.
- He. HEISS, Alois: *Descripción General de las Monedas de los Reyes Visigodos de España*. París, 1872.
- M.C.T. Museu Catedral de Tarragona.
- MIL. MILES, George C.: *The Coinage of the Visigoths of Spain Leovigild to Achila II*. The American Numismatic Society, New York, 1952.
- M.LI(1) MATEU i LLOPIS, Felip: «Tarragona durante los Visigodos a través de sus acuñaciones monetarias.» *Boletín Arqueológico de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*. Tarragona, 1944.
- M.LI(2) —, «Hallazgos Monetarios (V)». *Ampurias*, IX-X. Barcelona, 1948.
- M.N.A.T. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.
- M.P.P. Museu Puig de Perpinyà.
- P. PALOL i SALELLAS, Pere de: *El Bovalar, Serós, Segrià. Conjunt d'època paleocristiana i visigòtica*. Barcelona, 1989.
- R. RIPOLLÈS ALEGRE, Pere Pau: «Una Moneda de Kesse con la leyenda griega.» *Saguntum*, 17. 1982.
- Rec(1) RECASENS COMES, Josep M.: *El Corregimiento de Tarragona y su Junta en la Guerra de la Independencia (1808-1811)*. Tarragona, 1958.
- Rec(2) —, *La Revolución y la Guerra de la Independencia en la Ciudad de Tarragona*. Tarragona, 1965.

- Salat SALAT, Josef: *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña*. Barcelona, 1818.
- Sánchez Real SÁNCHEZ REAL, José: «El Escudo de Tarragona». *Boletín de la Real Sociedad Arqueológica Tarraconense*. Any LI, Època IV. Fascicle 33. Gener-març 1951.
- RIC(2) SUTHERLAND, C. H. V.: *The Roman Imperial Coinage*. Vol. I. London, 1984.
- S.F.N. Société Française de Numismatique.
- Tur. TURRÓ, Antoni: *El paper moneda català 1936-1939*. L'Avenç. Barcelona, 1982.
- V. VIVES y ESCUDERO, Antonio: *La Moneda Hispánica*. Madrid, 1924.
- Vic. VICENTÍ, José A.: *Catálogo general de la Moneda Española*. Edición 1977-78. Madrid, 1978.
- Vill. Leandre Villaronga (Arxiu particular. Barcelona).
- Vill(1) VILLARONGA, Leandre: «Les dracmes ibèriques de Tàrraco». *Faventia*, 10 (1988). Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 1988.
- Vill(2) —, *Les monedes ibèriques de Tàrraco*. Barcelona, 1983.
- Vill(3) —, «La amonedación de Tàrraco y su aspecto metrológico». *Quaderni ticinesi di numismatica e antichità classiche*. Lugano, 1977.
- Vill(4) —, Addenda et Corrigenda: «La amonedación de Tàrraco y su aspecto metrológico». *Quaderni ticinesi di numismatica e antichità classiche*. Lugano, 1978.
- VQR. PEDRALS i MOLINÉ, Arturo (editor): *Catálogo de la colección de Monedas y Medallas de Manuel Vidal Quadras y Ramón de Barcelona*. Barcelona, 1892.

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

IBÈRIC

DRACMES (218 a.C.-Principis s. II a.C.)

1	Dracma. AR
Cap d'Arethusa a d. amb collar de punts al coll i arracada, voltada per tres dofins.	X P Σ M P Λ M P	4.61	1.91	6	Vill.(1) 3
		Pegàs a d. amb el cap modificat; al dessota, estrella i llegenda.				
2	Dracma. AR
Ídem. Gràfila de punts.	< > E	Vill.(2)
làm.I,1-2			
		Pegàs a d. amb el cap modificat; al dessota, dofí i llegenda. Gràfila lineal.				

EMISSIONS AMB Ke ARCAICA (237-206 a.C.)

SENSE SÍMBOL

3	Semis. AE
Cap d'home llorejat a d. (segurament el cap d'Apol·lo) amb collar de punts al coll. Gràfila de punts.	< > E	9.41	22.3	7	Vill.(2) 1
		Cavall amb les regnes soltes, galopant a d.; al dessota, llegenda.				
4	Semis. AE
Ídem.	< > E	10.75	23.1	4	Vill.(2) 2
		Cavall amb les regnes soltes, galopant a d.; al dessobre, caduceu; al dessota, llegenda.				
5	As. AE
Cap d'home barbut a d.
Gràfila de punts.	< > E	30.10	35.3	6	Vill.(2) 3-1
		Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.				
Var.1 Ídem, però de mòdul i pes inferiors.			15.84	31.0	9	Vill.(2) 3-2
6	As. AE
Cap d'home a d. amb collar de punts al coll. Gràfila de punts.	< > E	16.50	29.0	9	Vill.(2) 4-2
		Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.				
7	Semis. AE
Cap d'home llorejat a d. Gràfila de punts.	< > E	10.68	23.5	9	Vill.(2) 5
		Cavall piafant a d.; al dessota, llegenda.				
8	Quadrant. AE
Cap alat (Mercuri?) a d.; darrera [tres glòbuls]. Gràfila de punts.	< > E	3.24	16.0	9	Vill.(2) 6-1
		Mig Pegàs a d.; al dessota, llegenda. Gràfila de punts.				
9	Sextant. AE
Cap d'home a d.; darrera dos glòbuls. Gràfila de punts.	< > E	2.43	15.0	3	Vill.(2) 7
		Dofí a d.; al dessota, llegenda. Gràfila de punts.				

1

2

SENSE SÍMBOL

3

4

5

5.1

6

7

8

9

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
(211 a.C.)					
10 Semis. AE Cap d'home llorejat a d. amb collar de punts al coll. Gràfila de punts.	⋈ Cavall piafant a d.; al dessorbre, estrella i creixent; al dessota, llegenda. Gràfila de punts.	5.31	20.0	12	Vill.(2) 8
11 Quadrant. AE Cap d'home a d.; al darrera, tres glòbuls. Gràfila de punts.	⋈ Mig Pegàs a d.; al dessorbre, estrella i creixent; al dessota, llegenda. Gràfila de punts.	3.14	14.6	3	Vill.(2) 9
Var.1	Ídem, però el Pegàs d'estil diferent.	2.20	16.0	6	B. 11-1
12 Sextant. AE Cap d'home a d.; al darrera, dos glòbuls. Gràfila de punts.	⋈ Dofí a d.; al dessorbre, estrella i creixent; al dessota, llegenda. Gràfila de punts.	1.54	13.2	11	Vill.(2) 10-1
Var.1 Ídem, però el cap d'estil diferent.		2.05	15.2	8	Vill.(2) 10-2
EMISSIONS AMB Ke ANTIGA (Inici del s. II a.C.)					
SENSE SÍMBOL					
13 Denari. AR Cap d'home a d. amb collar de punts al coll. Gràfila de punts.	⋈ Genet a d. amb clàmide llarga, portant palma a la mà dreta i guiant un segon cavall; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila de punts.	4.04	20.0	1	Vill.(2) 17-1
Var.1 Ídem, amb rínxols diferents.	Ídem, però amb la clàmide més curta i volant. Gràfila de punts.	3.64	18.2	7	Vill.(2) 17-30
Var.2 Ídem, amb doble encunyació.		3.77	19.0	8	B. 13-2
Var.3 Ídem que el n. 13 Var.1.	Ídem, sense línia sota la llegenda.	4.25	19.5	1	Vill.(2) 17-77
Var.4 Ídem, però d'estil molt diferent.	Ídem, però d'estil molt diferent.	2.93	19.9	1	B.(3) 1
14 Quinari. AR Cap d'home a d. amb collar de punts al coll.	⋈ Genet a d. guiant un segon cavall; al dessorbre, estrella; al dessota, llegenda.	1.86	15.0	8	Vill.(2) 18-1
15 Quinari d'imitació. AR Ídem, però d'estil i pes diferent.	⋈ Ídem, però d'estil i pes diferent.	0.92	15.0	2	B. 15
16 As. AE Cap d'home a d. Gràfila de punts.	⋈ Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.	20.08	28.5	6	B. 16
Var.1 Ídem amb collar de punts al coll.	Ídem, amb llegenda sobre línia.	15.62	27.0	6	Vill.(2) 11-4

10

11

11.1

12

12.2

SENSE SÍMBOL

13

13.1

13.2

13.3

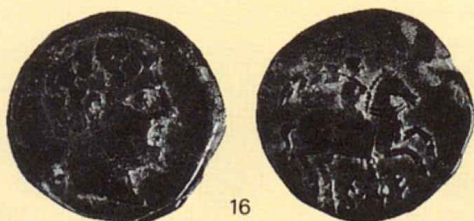
13.4

14

15

16

16.1

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
17 Semis. AE Cap d'home a d. amb collar de punts al coll. Gràfila de punts.	◁Σ⋮ Cavall galopant a d.; al dessota, llegenda.	9.10	22.0	2	Vill.(2) 12-1
18 Trient. AE Cap d'home a d. amb collar de punts al coll; al darrera, quatre glòbuls.	◁Σ⋮ Cavall a d. pasturant en un matoll amb la pota esquerra davantera travessada cap enrera; al dessobre, quatre glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	4.36	20.0	6	Vill.(2) 13-1
Var.1 Ídem, però amb rínxols diferents. Gràfila de punts.		3.29	19.0	7	Vill.(2) 13-2
19 Quadrant. AE Cap d'home a d. amb collar de punts al coll; al darrera, [tres] glòbuls.	◁Σ⋮ Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda.	2.76	16.3	5	Vill.(2) 14-1
Var.1 Ídem, però amb rínxols diferents. Gràfila de punts.	Ídem, però Pegàs de diferent estil.	1.52	14.0	3	Vill.(2) 14-2
20 Sextant. AE Cap d'home a d. amb collar de punts al coll; al darrera, dos glòbuls. Gràfila de punts.	◁Σ⋮ Dofi a d.; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	3.25	16.2	4	Vill.(2) 15-1
21 Unça. AE Cap de Mercuri amb «petasus» a d. i amb collar de punts al coll; al darrera un glòbul. Gràfila de punts.	◁Σ⋮ Cavall galopant a d.; al dessobre, un glòbul; al dessota, llegenda.	1.85	12.7	8	Vill.(2) 16

ESPIGA

22 As. AE Cap d'home a d.; al darrera, espiga. Gràfila de punts.	◁Σ⋮ Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	12.81	24.0	5	Vill.(2) 20
---	--	-------	------	---	-------------

CADUCEU

23 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, caduceu. Gràfila de punts.	◁Σ⋮ Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	13.97	27.8	11	Vill.(2) 21
24 Semis. AE Ídem.	◁Σ⋮ Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	6.67	22.0	3	Vill.(2) 22-1
Var.1 Ídem, però amb el cap més petit.		5.86	22.5	3	Vill.(2) 22-2
Var.2 Ídem.	Ídem, però la llegenda dessota la línia de l'exerg.	6.00	21.5	11	Vill.(2) 22-3

17

18

18.1

19

19.1

20

21

ESPIGA

22

CADUCEU

23

24

24.1

24.2

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
25 Trient. AE Ídem.	 Cavall a d. pasturant en un matoll; al dessobre, quatre glòbuls; al dessota la línia de l'exerg, la llegenda.	4.53	18.0	3	Vill.(2) 23-2
Var.1	Ídem, però la llegenda tancada lateralment per dos pals verticals. Gràfia lineal.	3.89	20.0	12	B. 25-1
Var.2	Ídem que el n. 25, però amb llegenda Gràfia lineal.	3.97	18.3	6	M.N.A.T. 2787 V-2A
26 Quadrant. AE Ídem. Gràfia lineal.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfia lineal.	4.40	16.2	11	Vill.(2) 24-1
27 Sextant. AE Ídem.	 Dofí a d.; al dessobre, dos glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfia lineal.	2.44	14.5	9	Vill.(2) 25
Var.1 Ídem. Gràfia de punts.	Ídem, però els glòbuls incusos.	1.78	15.0	4	B. 27-1
Var.2 Ídem, però amb collar de punts al coll.	Ídem que el n. 27.	2.98	15.6	12	B. 27-2
28 Unça. AE Cap de Mercuri amb «petasus» a d.; mantell al coll; al darrera, caduceu.	 Cavall galopant a d.; al dessobre, glòbul; al dessota, llegenda. Gràfia lineal.	1.22		3	Vill.(2) 26
CASC					
29 Quadrant. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, casc allargat. Gràfia de punts.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfia lineal.				V.XXXIII-17
(TRANSCURS DE LA PRIMERA MEITAT DEL S. II a.C.)					
SÍMBOL INDETERMINAT					
30 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, símbol indeterminat. Gràfia de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	18.98	29.3		Vill.(2) 27

25

25.1

25.2

26

27

27.1

27.2

28

CASC

29

SÍMBOL INDETERMINAT

30

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
FEIX DE LLAMPS					
31 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, feix de llamps. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	11.08	26.0	1	Vill.(2) 28-2
Var.1 Ídem, però amb el cap més petit.		13.93	27.5	1	Vill.(2) 28-1
Var.2	Ídem, però la lletra E amb tres pals.	12.44	26.5	11	B. 31-2
32 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	7.69		5	Vill.(2) 29
Var.1	Ídem, però sense glòbul entre les potes davanteres.	5.30	22.0	1	B. 32-1
EMISSIONS AMB Ke MODERNA					
SÍMBOLS FIGURATIUS					
TIMÓ (I)					
33 Semis. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, timó. Gràfila de punts.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	4.75	20.0	1	Vill.(2) 30
Var.1 Ídem, però de cap i timó de diferent estil i dimensió.	Ídem, però sense punt entre les potes davanteres.	3.59	18.5	12	B. 33-1
Var.2 Ídem, però també de cap i timó de diferent estil i dimensió.		4.20	18.5	9	B. 33-2
MAÇA					
34 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, maça. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	14.11	28.5	7	Vill.(2) 31-1
Var.1 Ídem, però els rínxols en diferent posició.		11.41	26.3	11	Vill.(2) 31-2
35 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	5.90	22.0	12	Vill.(2) 32-2

FEIX DE LLAMPS

SÍMBOLS FIGURATIUS

TIMÓ (I)

MAÇA

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
36 Quadrant. AE Ídem, però sense fíbula al mantell.	 Hipocamp a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	1.75	14.2	6	Vill.(2) 33-2
Var.1	Ídem, però la llegenda sobre línia.	1.96		9	Vill.(2) 33-1
37 Quadrant. AE Ídem.	 Gall a d. portant una sargantana al bec; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, entre les potes, la llegenda. Gràfila lineal.	2.62	15.0	8	Vill.(2) 34-1
37b Quadrant. AE Ídem.	 Ídem, però amb creixent en comptes dels tres glòbuls. Gràfila lineal.	1.65	14.9	12	Vill.(2) 34-2
FERRO DE LLANÇA					
38 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, ferro de llança. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	11.81	27.7	1	Vill.(2) 36-1
Var.1 Ídem, però amb el cap més petit.		13.85	27.0	8	Vill.(2) 36-2
Var.2 Ídem que el n. 38, però el ferro de llança més curt i fulla més ampla.		12.87	28.1	8	Vill.(2) 36-4
Var.3 Ídem, però el ferro de llança més allargat.	 Llegenda diferent.	11.63	27.0	7	B. 38-3
39 Semis. AE Ídem que el n. 38.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia.	4.40	19.0	12	Vill.(2) 37
Var.1	Ídem, però diferent situació de la llegenda.	4.63	18.5	8	M.N.A.T. 2786 V-2A
40 Trient. AE Ídem, però sense fíbula al mantell.	 Cavall a d. pasturant en un mantoll; al dessobre, [quatre glòbuls]; sota la línia de l'exerg, la llegenda.	3.77	19.1	1	V. XXXIII-12

36

36.1

37

37b

FERRO DE LLANÇA

38

38.1

38.2

38.3

39

39.1

40

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
41 Quadrant. AE Ídem, però amb fíbula al mantell. Gràfila de punts.	⋈ Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.11	14.0	6	Vill.(2) 39
Var.1 Ídem, però sense fíbula al mantell i el ferro de llança més allargat.	Ídem, però amb Pegàs de diferent estil i llegenda sobre línia.	2.82	15.2	12	B. 41-1
Var.2 Ídem que el n. 38 Var.1.		2.37	15.2	11	B. 41-2
Var.3 Ídem que el n. 41, però el ferro de llança més allargat i estret.	Ídem. que el n. 41, però el Pegàs de diferent estil.	1.92	13.1	1	B. 41-3
42 Sextant. AE Ídem que el n. 41 Var.1.	⋈ Doff a d.; al dessobre, dos glòbuls; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	1.63	14.0	12	Vill.(2) 40
ESPIGA					
43 Semis. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, espiga. Gràfila de punts.	⋈ Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	5.90	22.0	12	Vill.(2) 41
Var.1 Ídem, però de mòdul més petit i cap d'estil diferent.		4.29	19.0	1	B. 43-1
44 Quadrant. AE Ídem.	⋈ Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.23	14.0	3	Vill.(2) 42
45 Quadrant. AE Ídem.	⋈ Gos caminant a d. amb la cua aixecada; al dessobre, tres glòbuls; al dessota de la línia de l'exerg, llegenda. Gràfila lineal.	1.80	15.0	10	Vill.(2) Addenda 4
Var.1 Ídem, però de mòdul més petit.	Ídem, però de mòdul més petit.	2.05	15.5	6	B. 45-1
CADUCEU					
46 Quadrant. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, caduceu. Gràfila de punts.	⋈ Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	1.48	14.5	2	B.(3)-4

41

41.1

41.2

41.3

42

ESPIGA

43

43.1

44

45

45.1

CADUCEU

46

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
CADUCEU ALAT					
47 Semis. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, caduceu alat. Gràfila de punts.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes. Entre les potes davanteres un glòbul; al dessota, llegenda sobre línia.	3.71	18.5	2	Vill.(2) 43
48 Quadrant. AE Ídem, però mantell sense fíbula.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.43	15.0	2	Vill.(2) 44
Var.1 Ídem., però el caduceu alat de diferent estil.	Ídem, però el Pegàs de diferent estil.	2.0	15.0	3	B. 48-1
PALMA FINA CORBADA					
49 Semis. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, palma fina corbada.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia.	5.54	20.0	6	Vill.(2) 45
50 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.25	14.5	12	Vill.(2) 46
Var.1 Ídem, però palma amb diferent curvatura.		1.68	14.5	2	B. 50-1
ÀMFORA					
51 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, àmfora. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	10.29	24.5	12	B. 51
Var.1	Ídem, però amb la llegenda sobre línia.	10.56	26.5	8	Vill.(2) 47-2
Var.2 Ídem, però el cap més gran i rínxols diferents.		15.10	25.5	12	B. 51-2
Var.3 Ídem que la var.1, però amb l'àmfora de cos gran.		10.70	26.6	9	B. 51-3
Var.4 Ídem que la var.1, però amb les anses de l'àmfora sense tancar.		14.02	27.0	8	Vill.(2) 47-1
Var.5 Ídem que la var.1, però amb les anses de l'àmfora arrodonides i tancades.		11.03	25.9	12	B. 51-5
52 Trient. AE Ídem que el n. 51.	 Cavall a d. pasturant en un matoll; al dessobre, quatre glòbuls; sota la línia de l'exerg, la llegenda. Gràfila lineal.	3.0	17.2	9	Vill.(2) 48
53 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.18	15.5	12	Vill.(2) 49

CADUCEU ALAT

47

48

48.1

PALMA FINA CORBADA

49

50

50.1

ĂMFORA

51

51.1

51.2

51.3

51.4

51.5

52

53

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
54 Sextant. AE Ídem.	 Dofí a d.; al dessobre, dos glòbuls; al dessota, llegenda sobre línia.	2.12	15.6	9	M.N.A.T. 3328-V-2A
Var.1 Ídem, però de mòdul més petit.	Ídem, però de mòdul més petit i llegenda sense línia.	0.93	12.8	12	Vill.(2) 50
CASC					
55 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, casc. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila de punts.	9.97	26.5	9	Vill.(2) 51-2
Var.1 Ídem, però el cap d'un altre estil i més petit.		8.47	25.8	8	Vill.(2) 51-3
56 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	4.98	19.8	10	Vill.(2) 52
57 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.06	14.5	12	B. 57
58 Sextant. AE Ídem.	 Dofí a d.; al dessobre, [dos glòbuls]; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	2.73	14.8	9	B.(3)-3
(SEGONA MEITAT DEL S. II a.C.)					
CEPTRE					
59 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, ceptre. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	9.37	24.8	7	Vill.(2) 54
60 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	5.06	19.6	3	Vill.(2) 55
61 Quadrant. AE Ídem, però mantell sense fíbula.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	1.70	14.3	6	Vill.(2) 56

54

54.1

CASC

55

55.1

56

57

58

CEPTRE

59

60

61

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
CORONA DE LLORER					
62 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, corona de llorer. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	11.0	26.5	12	Vill.(2) 57
CORNUCÒPIA					
63 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, cornucòpia.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	10.95	24.8	1	Vill.(2) 58-2
Var.1 Ídem, però amb cornucòpia estrafeta.		12.49	23.7	12	Vill.(2) 58-3
BUCRANI O CRÀTERA					
64 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, bucrani o cràtera.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	10.53	23.5	11	Vill.(2) 59-1
PROA DE NAU					
65 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, proa de nau amb el cap de cigne. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	12.42	24.2	4	Vill.(2) 60-5
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil i dimensió.		12.74	25.0	6	B. 65-1
Var.2 Ídem que el n. 65, però la proa de nau diferent.					Vill.(2) 60-4
Var.3 Ídem.					Vill.(2) 60-3
Var.4 Ídem.					Vill.(2) 60-2
66 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda, sobre línia. Gràfila lineal.	4.91	18.4	5	Vill.(2) 61
67 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	1.94	14.2	7	Vill.(2) 62

CORONA DE LLORER

62

CORNUCÒPIA

63

63.1

BUCRANI O CRÀTERA

64

PROA DE NAU

65

65.1

65.2

65.3

65.4

66

67

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
SÍMBOL FIGURATIU 					
68 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, símbol figuratiu de tres línies unides en forma de U i una altra al dessota horitzontal.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	10.65	26.2	5	Vill.(2) 63
TIMÓ (II)					
69 As. Ae Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, timó. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	10.70	24.8	3	Vill.(2) 64-1
Var.I Ídem, però diferent posició del timó.		10.72	24.2	10.	B. 69-1
70 As. AE Ídem, però amb el cap a l'esquerra.		11.42	24.1	4	Vill.(2) 65
71 Semis. AE Ídem que el n. 69.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	4.78	19.1	9	Vill.(2) 66-1
72 Quadrant. AE Ídem, però el mantell sense fíbula.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	3.59	15.5	12	Vill.(2) 67
Var.I Ídem, però el mantell amb fíbula.	Ídem, però el mig Pegàs de diferent estil.	2.92	17.0	6	B. 72-1
73 Sextant. AE Ídem, però el mantell sense fíbula.	 Dofí a d.; al dessobre, dos glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.				V. XXXII-12
PALMA DE FULLES OBERTES					
74 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera, palma de fulles obertes. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	8.80	23.0	4	Vill.(2) 90-3
Var.I Ídem, però el cap de diferent estil i la palma més llarga.		9.27	23.9	1	Vill.(2) 90-2

SÍMBOL FIGURATIU

68

TIMÓ (II)

69

69.1

70

71

72

72.1

73

PALMA DE FULLES OBERTES

74

74.1

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

SÍMBOLS EPIGRÀFICS

SIGNES IΛ

- 75 As. AE
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signes ibèrics BA.L.
- <S< Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.
- 10.79 25.3 5 B.(3)-2

SIGNES ΛP

- 76 As. AE
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signes ibèrics L.A. Gràfila de punts.
- <S< Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.
- 14.95 27.7 6 Vill.(2) 69-2
- Var.1 Ídem, però cap de diferent estil i lletres més allargades.
- 9.48 25.5 10 B. 76-1
- Var.2 Com el n. 76, però els signes units en nexa. Gràfila de punts.
- 12.91 26.8 1 Vill.(2) 69-1
- 77 Semis. AE
Ídem.
- <S< Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.
- 6.22 20.6 1 B. 77

SIGNE Y

- 78 As. AE
Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signe ibèric Tl. Gràfila de punts.
- <S< Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.
- 8.99 23.0 1 Vill.(2) 70-1
- Var.1 Ídem, però signe més tancat.
- 11.82 25.2 5 B. 78-1
- Var.2 Ídem, però signe en posició horitzontal.
- 9.88 25.5 3 B. (1)-3
- 79 Semis. AE
Ídem que el n. 78.
- <S< Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia.
- 6.33 18.5 9 Vill.(2) 71
- 80 Quadrant. AE
Ídem.
- <S< Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.
- 2.96 16.0 9 B. (3)-5

SÍMBOLS EPIGRÀFICS

SIGNES |Λ

75

SIGNES ΛP

76

76.1

76.2

77

SIGNE Υ

78

78.1

78.2

79

80

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
SIGNE X					
81 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, signe ibèric TA. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	13.0	26.0	11	Vill.(2) 72-4
Var.1 Ídem, però el cap més petit.		11.86	25.5	10	Vill.(2) 72-3
82 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	5.17	18.8	12	Vill.(2) 73-4
Var.1 Ídem, però el cap més petit.		5.92	20.0	7	Vill.(2) 73-1
Var.2 Ídem, però el cap més petit.		5.17	17.5	8	Vill.(2) 73-2
83 Quadrant. AE Ídem que el n. 82.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	2.68	19.9	10	Vill.(2) 74
Var.1 Ídem, però de signe molt més gran.	Ídem, però el Pegàs de diferent estil.	2.04	14.1	5	B. 83-1
SIGNES Y·X·M					
84 Semis. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera, separats per un punt, els signes ibèrics TI.TA.S. Gràfila de punts.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	7.12	20.4	11	Vill.(2) 75
SIGNE Δ					
85 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric TU. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	11.66	26.0	12	Vill.(2) 76-1
Var.1 Ídem, però de cap i rínxols de diferent dimensió i estil.		9.31	24.5	11	Vill.(2) 76-2
86 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	3.66	17.5	3	Vill.(2) 77-1
87 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda.	1.90	15.0	12	Vill.(2) Addenda 1

SIGNE X

81

81.1

82

82.1

82.2

83

83.1

SIGNES Y·X·M

84

SIGNE Δ

85

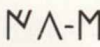
85.1

86

87

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
SIGNE 					
88 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric KU. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	12.85	25.3	8	Vill.(2) 78-2
Var. 1 Ídem, però amb llegenda grega ANTINOOS OKTIAIO [...?]		10.39			R.(1)
89 Semis. AE Ídem, que el n. 88.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	4.90	20.2	6	Vill.(2) 79-2
90 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda.	2.72	14.9	7	Col. Part.
(PRINCIPI DEL S. I a.C.)					
SIGNES 					
91 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signes ibèrics I.L. i al davant signe S. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	7.97	25.1	6	Vill.(2) 88-4
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.		8.55	22.7	5	Vill.(2) 88-3
Var.2 Ídem, però amb les lletres I.L. en nexa.		10.37	24.4	4	B. 91-2
SIGNES 					
92 As. AE Cap d'home a d. amb collar de punts al coll; al darrera signes ibèrics I.L. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	9.96	24.0	12	Vill.(2) 89-1
Var.1 Ídem, però cap i rínxols diferents. Gràfila de punts.		7.04	23.5	7	Vill.(2) 89-2
SIGNE 					
93 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera signe ibèric A. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	8.65	23.0	3	Vill.(2) 91-2
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.		11.04	23.3	10	Vill.(2) 91-1
Var.2 Ídem, que el n. 93, però el signe obert per un costat.		7.13	23.5	6	B. 93-2
Var.3 Ídem, que el n. 93, però el signe en forma de triangle.		8.77	23.5	8	B. 93-3

SIGNE $\diamond$

88

88.1

89

90

SIGNES $\mathcal{N}\Lambda$ -M

91

91.1

91.2

SIGNES $\mathcal{N}\Lambda$

92

92.1

SIGNE $\mathcal{P}$

93

93.1

93.2

93.3

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
SIGNES 					
94 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera signes ibèrics TI.KI. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Gràfila lineal.	8.39	24.8	12	Vill.(2) 92-1
EMISSIONS AMB LLEGENDA KESSE (Canvi del s. II al I a.C.)					
SIGNES 					
95 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signes ibèrics N.S.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	14.25	27.8	6	Vill.(2) 80
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.		11.33	29.1	6	B. 95-1
SIGNES 					
96 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signes ibèrics A.S. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	13.55	28.6	6	Vill.(2) 81
SIGNE 					
97 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric BE. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	13.18	30.0	10	Vill.(2) 82-2
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.		13.80	27.2	10	Vill.(2) 82-1
Var.2 Ídem, però el signe pla per la part superior.		15.19	27.4	9	B. 97-2
98 Semis. AE Ídem que el n. 97.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	6.0	20.5	1	Vill.(2) 83-1
Var.1	Ídem, però diferent posició de la llegenda entre les potes del cavall.	6.95	21.5	3	Vill.(2) 83-2
99 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	2.85	15.6	1	Vill.(2) 84

SIGNES ΥΗ

94

SIGNES ΜΣ

95

95.1

SIGNES ΡΜ

96

SIGNE ⋈

97

97.1

97.2

98

98.1

99

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
SIGNE 					
100 As. AE Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric TE. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	12.80	27.0	10	Vill.(2) 85-1
Var.1 Ídem, però cap de diferent estil.		10.85	28.2	12	Vill.(2) 85-2
101 Semis. AE Ídem.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	7.10	23.0	3	Vill.(2) 86
Var. 1 Ídem	Ídem, però amb llegenda 	5.77	21.2	7	B. 101-1
102 Quadrant. AE Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	3.27	17.0	6	Vill.(2) 87-1
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil i dimensió.		2.47	16.8	10	Vill.(2) 87-2
Var.2 Ídem, però el cap de diferent estil i dimensió.		3.20	16.5	2	B. 102-2
CONTRAMARQUES					
PUNXÓ CIRCULAR					
1 As. AE Inventari n. 5-1 Cap d'home barbut a d. Contramarca de punxó circular.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.	15.88		2	Vill.(2) 3-2
2 As. AE Inventari n. 16-1 Cap d'home a d. Contramarca de punxó circular.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.	18.31	28.9	11	Vill.(2) XVIII-1
3 Semis. AE Inventari n. 17 Cap d'home a d. Contramarca de punxó circular. Gràfila de punts.	 Cavall galopant a d.; al dessota, llegenda.	6.67	21.9	8	B. 17-C
4 As. AE Inventari n. 23 Cap d'home a d.; al darrera caduceu. Contramarca de punxó circular.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	11.90	27.2	12	Vill.(2) XVIII-2
5 Quadrant. AE Inventari n. 26 Ídem.	 Mig Pegàs a d.; al dessobre, tres glòbuls; al dessota, llegenda.				Vill.(2) XVIII-4

SIGNE

100

100.1

101

101.1

102

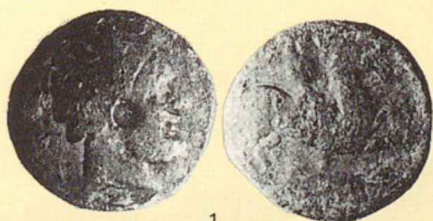
102.1

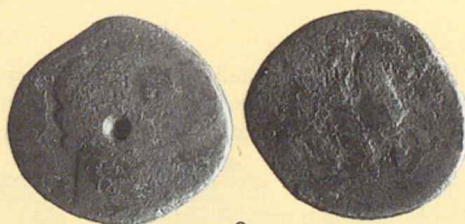
102.2

CONTRAMARQUES

PUNXÓ CIRCULAR

1

2

3

4

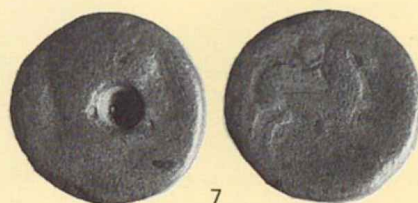

5

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
6 As. AE Inventari n. 55-1 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera casc. Contramarca de punxó circular. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	14.30	27.4	1	Vill.(2) XVIII-6
7 As. AE Inventari n. 63 Cap d'home a d.; al darrera cornucòpia. Contramarca de punxó circular.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda.	13.33	25.2	6	B. 63-C
8 As. AE Inventari n. 74 Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera palma de fulles obertes. Contramarca de punxó circular.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	9.37		4	Vill.(2) XVIII-8
Var.I Inventari n. 74-1 Ídem, però cap de diferent estil. Gràfila de punts.		9.75	24.8	1	B. 74-C
9 Semis. AE Inventari n. 82-1 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric TA. Gràfila de punts. Contramarca de punxó circular.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.				Vill.(2) XVIII-7
Var.I Ídem, però la contramarca més petita. Gràfila de punts.		5.20	18.9	7	B. 82-C
10 As. AE Inventari n. 94 Cap d'home a d.; al darrera signes ibèrics. TI.KI. Forat per a la contramarca del revers. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda. Contramarca de punxó circular que travessa la moneda. Gràfila lineal.	13.05	23.0	10	B. 94-C
SC PUNTEJADES					
1 Semis. AE Inventari n. 24 Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera caduceu. Contramarca S i C puntejades. Gràfila de punts.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia.	5.75			Vill.(2) XIX-12
2 As. AE Inventari n. 55 Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera casc. Contramarca S i C puntejades. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	13.60	26.8	3	B. 55-C-2
Var.I Inventari 55-1. Ídem, però la Contramarca S i C puntejades més petita.		10.86	25.4	4	B. 55-C-3
3 As. AE Inventari n. 85 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric TU. Contramarca S i C puntejades.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	11.45			Vill.(2) XIX-18

6

7

8

8.1

9

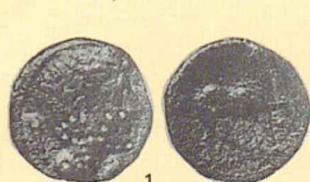

9.1

10

SC PUNTEJADES

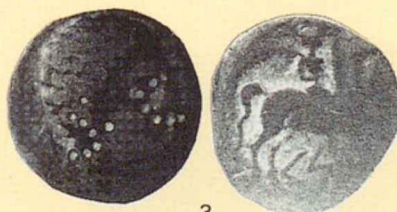
1

2

2.1

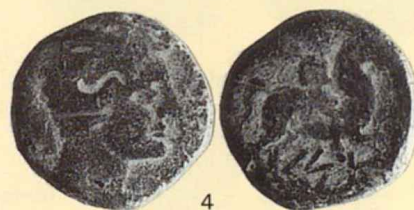
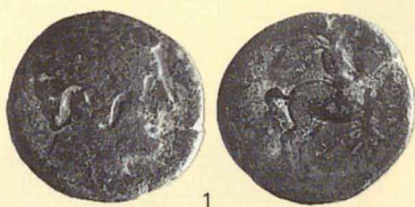

3

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
4 Semis. AE Inventari n. 86 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric TU. Contramarca S i C puntejades.	 Cavall piafant a d. amb les regnes soltes; al dessota, llegenda sobre línia.	6.30	20.4	12	B. 86-C
5 As. AE Inventari n. 97-1 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera signe ibèric BE. Contramarca S i C puntejades.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Gràfila lineal.	11.18	26.6	9	B. (2)
DUES ESSES					
1 As. AE Inventari n. 31 Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera feix de llamps. Contramarca dues esses.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	10.02	25.5	8	Vill.(2) XVIII-9
2 As. AE Inventari n. 51-2 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera àmfora. Contramarca dues esses.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	8.57	24.5	10	B. 51-C
3 As. AE Inventari n. 59 Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera ceptre. Contramarca dues esses.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	11.40		1	Vill.(2) XVIII-10
4 As. AE Cap d'home a d. amb mantell al coll; al darrera timó? Contramarca dues esses.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia.	13.32	26.2	2	B. 69-C
ESTRELLA					
1 As. AE Inventari n. 55-1 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera casc. Contramarca estrella de quatre puntes.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Contramarca estrella de sis puntes.	12.84			Vill.(2) XIX-11
INDETERMINADA					
1 As. AE Inventari n. 55-1 Cap d'home a d.; mantell al coll amb fíbula; al darrera casc. Contramarca indeterminada. Gràfila de punts.	 Genet a d. amb palma a la mà; al dessota, llegenda sobre línia. Contramarca indeterminada. Gràfila lineal.	13.96	27.5	3	B. 55-C-5

DUES ESSES

ESTRELLA

INDETERMINADA

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
ROMÀ					
AUGUST (27 a.C.-14 d.C.)					
1 As. AE. 2 a.C.-4 d.C. ○ IMP·CAES·AVG·TR·POT· PON·MAX·P·P· Cap llorejat d'August a d. Gràfila de punts.	C·L·CAES/CVT/AVG·F en tres línies. Caps afrontats de Gai i Luci. Gràfila de punts.	7.18	24.0	12	V. CLXIX-11
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.		7.40	23.0	2	B. 1-1
2 As. AE 4-14 d.C. ○ IMP·CAES·AVG·TR·POT· PON·MAX·P·P· Cap llorejat d'August a d. Gràfil de guionets.	↷ TI·CAESAR ↶ C·V·T Cap de Tiberi a d. Gràfila de guionets.	8.25	23.6	2	V. CLXIX-12
Var.1 Ídem, però el cap de diferent estil.	Ídem, però el cap de diferent estil.	9.62	25.6	12	B. 2-1
Var.2	↷ TI AESAR ↶ C·V·T Sense C en Caesar.	10.16	27.0	1	B. 2-2
3 Semis. AE. 2 a.C.-4 d.C. ↗ C·V·T Brau aturat a d. sobre línia; al dessobre, llegenda. Gràfila de punts.	↶ CAES ↷ ARES ↶ GEM Gai i Luci de peu amb toga i escut. Gràfila de punts.	3.18	18.2	5	B. 3
4 Semis. AE. 2 a.C.-4 d.C. ↗ C·V·T / → TARR Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	Ídem	3.73	19.0	9	Vill.(3) 2†
5 Semis. AE. 2 a.C.-4 d.C. ↘ C·V·T / → TARR Brau aturat a esqu. sobre línia. Gràfila de punts.	↶ CAES ↷ ARES ↶ GEMINI Gai i Luci de peu amb toga i escut. Gràfila de punts.	4.22		9	Vill.(4) 2n.
6 Semis. AE. 2 a.C.-4 d.C. ↗ C·V·T / → TAR Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	↷ CAESARES → GEM Gai i Luci de peu amb toga i escut. Gràfila de punts.	5.60	18.5	2	B. 6
Var.1	Ídem, però diferent posició dels escuts.	4.75	17.8	12	B. 6-1
7 Semis. AE. 2 a.C.-4 d.C. → C·V·T / → TARR Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	↶ CAESARES → GEMIN Gai i Luci de peu amb toga. Gràfila de punts.	4.70	19.6	7	V. CLXIX-1
8 Semis. AE. 4-14 d.C. Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	→ C·V·T dintre de corona de llorer.	4.14	18.6	3	B. 8
9 Quadrant. AE 4-14 d.C. ↗ TAR Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	→ C·V·T dintre de corona de llorer. Gràfila de punts.	2.74	16.6	12	V. CLXIX-7
Var.1 Ídem, però de mòdul més petit.	Ídem, però de mòdul més petit i corona de llorer diferent.	2.10	13.5	11	B. 9-1

AUGUST

1

1.1

2

2.1

2.2

3

4

5

6

6.1

7

8

9

9.1

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
10 Quadrant. AE. 4-14 d.C. → CVT Brau aturat a d. Gràfila de punts.	→ C·V·T dintre de corona de llorer. Gràfila de punts.				V. CLXIX-8
10b Quadrant. AE 4-14 d.C. Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	→ C·V·T dintre de corona de llorer. Gràfila de punts.	2.28	13,5	6	B. 10-b
11 Quadrant. AE. Època augustiana. ↗ TV Brau aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	→ C·A·I·B En el camp. Gràfila de punts.	1.20		9	Vill.(4) 3r.
TIBERI (14-37 d.C.)					
1 Sesterci. Orc. 15 d.C. ⊙ DIVVS·AVGVSTVS·PATER Cap radiat d'August a esqu. Gràfila de punts.	CV / TT Ara amb palmera. Gràfila de punts.	27.65	34.1	5	Vill.(3) 10
Var.1	Ídem, però l'ara diferent.	22.50	32.6	10	V. CLXX-1
Var.2 Ídem, però la llegenda comença darrera del coll.	Ídem que el n. 1.	19.75	34.2	12	B. 1-2
2 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem.	⊙ AETERNITATIS·AVGVSTAE ↻ CVTT Temple octàstil. Gràfila de punts.	24.19	34.5	5	V. CLXX-3
3 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem.	CV / TT dintre de corona de llorer. Gràfila de punts.	21.20	34.0	8	V. CLXX-2
4 Sesterci. Orc. 15 d.C. ⊙ DEO ↻ AVGVSTO Estàtua d'August assegut a esqu., portant Victòria a la mà dreta i ceptre a l'esquerra. Gràfila de punts.	Ídem que el n. 1.	24.84	34.3	6	V. CLXX-4
5 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem	Ídem que el n. 2.	23.53	33.4	6	V. CLXX-6

10

10b

11

TIBERI

1

1.1

1.2

2

3

4

5

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
6 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem	Ídem que el n. 3.	23.24	33.9	9	V. CLXX-5
7 Dupondi. AE. 15 d.C. ☉ DEO ☉ AVGVSTO Estàtua d'August assegut a esqu., portant pàtera a la mà dreta i ceptre a l'esquerra. Gràfila de punts.	☉ AETERNITATIS·AVGVSTAE ☉ CVTT Temple octàstil sobre pòdium amb escalinata central. Gràfila de punts.	18.07	32.0	8	V. CLXXI-1
Var.1	Ídem, però el temple més ample.	19.25	33.2	2	M.N.A.T. 3615-V-2B
8 Sesterci. Orc. 15 d.C. ☉ TI·CAESAR·DIVI·AVG·F·AVGVSTVS Cap de Tiberi llorejat a esqu. Gràfila de punts.	CV / TT Ara amb palmera. Gràfila de punts.	20.47	35.5	12	V. CLXXI-2
9 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem.	☉ AETERNITATIS·AVGVSTAE ☉ CVTT Temple octàstil. Gràfila de punts.	24.27	35.0	6	Vill.(3) 18
Var.1	Ídem, però la part superior del temple diferent.	34.40	36.2	12	M.N.A.T. 3612-V-2B
10 Sesterci. Orc. 15 d.C. Ídem.	CV / TT dintre de corona de llorer.	25.34		3	Vill.(3) 19
11 As. AE. Després del 15 d.C. ☉ TI·CAESAR·DIVI·AVG·F·AVGVSTVS Cap de Tiberi llorejat a d. Gràfila de punts.	☉ DIVVS·AVGVSTVS·PATER·C·T·T· Cap radiat d'August a d. Gràfila de punts.	9.65	26.9	3	Vill.(3) 20-A
12 As. AE. Després del 15 d.C. Ídem.	☉ DIVVS·AVGVSTVS·PATER·C·V·T·TAR Cap radiat d'August a d. Gràfila de punts.	8.36	24.1	11	Vill.(3) 20-B
Var.1	Ídem, però el final de la llegenda es CVTAR	8.31	25.0	3	B. 12-1
13 As. AE. Després del 15 d.C. Ídem, però el cap de Tiberi a esqu.	Ídem que n. 11.	13.55		2	Vill.(3) 21
14 As. AE. Després del 15 d.C. Ídem que el n. 12.	☉ DIVVS·AVGVSTVS·PATER·CVTT Cap radiat d'August a esqu.	9.00		6	Vill.(4) 4rt.

6

7

7.1

8

9

9.1

10

11

12

12.1

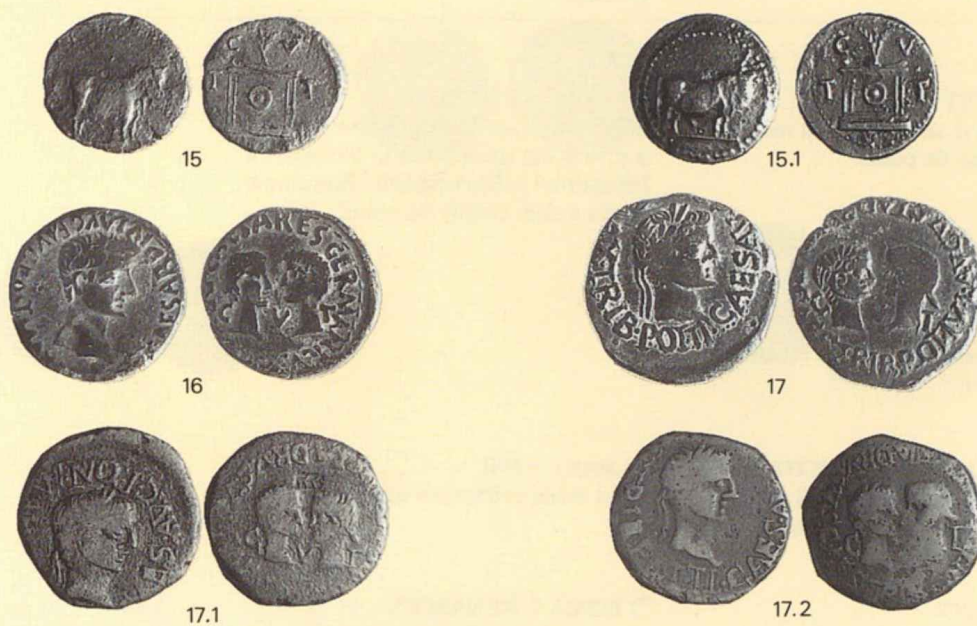

13

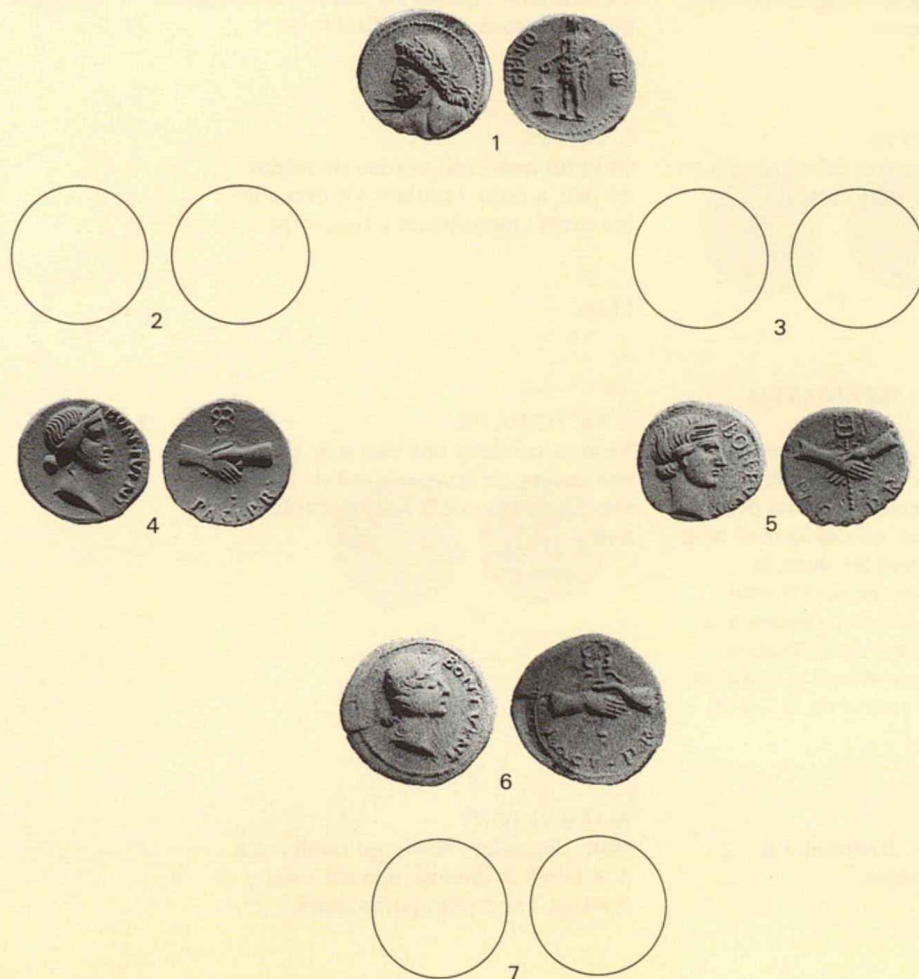

14

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
15 Semis. AE. Després del 15 d.C. Brau mitrat aturat a d. sobre línia. Gràfila de punts.	CV / TT Ara amb palmera. Gràfila de punts.	4.08	19.2	6	Vill.(3) 22
Var.1	Ídem, però ara i palmera diferents.	4.90	20.5	7	B. 15-1
16 As. AE. 15-19 d.C. Q TI·CAESAR·DIVI·AVG·F·AVG· PONT·MAX·IMP Cap de Tiberi a d. Gràfila de guionets.	Q GERMANICVS C DRVSVS Q CAESARES / CVT Caps afrontats de Germànic i Drus. Gràfila de guionets.	9.18	23.4	1	V. CLXXI-7
17 As. AE. 22-23 d.C. Q TI·CAES·AVG·PONT·MAX·TRIB·POT· Cap llorejat de Tiberi a d. Gràfila de punts.	Q DRVSVS·CAES·TRIB·POT· IVL·AVGVSTA / CVT Caps afrontats de Drus i Livia. Gràfila de punts.	6.78	25.8	11	V. CLXXI-8
Var.1	Ídem, però amb ressegellament palma.	7.25	24.7	4	B. 17-1
Var.2 Ídem, però platejada.		7.13	23.8	11	B. 17-2
GUERRES CIVILS (68-69 d.C.)					
1 Denari. AR Bust de Júpiter llorejat a esqu. Espatlles i pits nus. Al seu darrera, llamps. Gràfila de punts.	C GENIO C PR Geni de peu a esqu. davant d'ara, portant pàtera de sacrifici a la mà dreta i cornucòpia a l'esquerra. Gràfila de punts.				BMC. p. 288
2 Denari. AR Bust femení amb diadema i vestit a d. Al seu davant, llorer; al darrera, cornucòpia.	C PAX Dues mans enllaçades agafant caduceu i dues cornucòpies creuades. Al dessota, llegenda.				RIC ² .2
3 Denari. AR Q BON·EVENT Bust femení diademata a d. amb castanya.	C OB CIVIS C SERVATOS Corona de llorer. A l'interior, llegenda.				RIC ² .3
4 Denari. AR Q BON·EVENT Bust femení a d. amb el cabell recollit en forma de diadema i castanya. Gràfila de punts.	C PACI·P·R Dues mans enllaçades agafant caduceu. Gràfila de punts.	3.15		12	BMC. 4
5 Denari. AR. Q BON·EVENT Cap femení a d. amb el cabell recollit al front.	C PACI·P·R Dues mans enllaçades agafant caduceu.				BMC. 3
6 Denari. AR Q BON·EVENT Cap femení a d. amb mantell al coll, portant el cabell recollit en forma de diadema i castanya. Gràfila de punts.	C PACI·P·R Dues mans enllaçades agafant caduceu. Gràfila de punts.	3.13		6	BMC. 5
7 Denari. AR BON·EVENT ? Bust femení a d. amb el cabell recollit al front.	C PAX Ídem i dues cornucòpies creuades. Al dessota, llegenda.	3.35			RIC ² .7

GUERRES CIVILS (68-69 d.C.)

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
8 Auri. AV ↷ BON·EVENT Cap femení a d. amb el cabell recollit al front. Gràfila de punts.	↷ ROM C RENASC Roma amb casc i vestit militar avançant a d. A la mà dreta porta la Victòria, i a l'esquerra i sobre l'espatlla, llança amb àguila a dalt. Gràfila de punts.				BMC. 9 (2)
9 Denari. AR Ídem. Var.1 Ídem, però amb el cap i cabell d'estil diferent.	Ídem.	3.47	18.0	7	BMC. 9 (1)
		3.39	18.8	6	B. 9-1
10 Denari. AR ↷ BON EVENT C ET FELICITAS Bust femení a d. amb el cabell recollit en forma de diadema i castanya.	↷ PAX / → P-R Dues mans enllaçades agafant caduceu.				RIC ² .10
11 Denari. AR ↷ BONI EVENT Cap femení a d. amb mantell al coll, portant el cabell recollit en forma de diadema i castanya. Gràfila de punts.	↷ ROMA C RENASCES Roma amb casc i vestit militar avançant a d. A la mà dreta porta la Victòria, i a l'esquerra i sobre l'espatlla, llança amb àguila a dalt. Gràfila de punts.	3.56		6	BMC.11
12 Denari. AR ↷ BONI C EVENTVS Cap femení a d. amb el cabell recollit en forma de diadema.	C VICTORIA ↷ PR Victòria sobre globus de peu a esqu., portant corona i palma. Gràfila de punts.				BMC. 292†
13 Auri. AV ↷ BONI C EVENTVS Cap femení a d. amb el cabell recollit en forma de diadema i castanya.	C VIRTVS La virtut amb casc, vestida de militar, de peu, a esqu. i portant Victòria a la mà dreta i parazònim a l'esquerra.				RIC ² .13
14 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.14			RIC ² .14
15 Denari. AR O CONCORDIA HISPANIARVM ET GALLIARVM Bustos d'Hispania i Gàl·lia afrontats. El bust d'Hispania, amb mantell al coll, porta el cabell recollit en forma de diadema i castanya. La Gàl·lia té el bust nu i poc cabell. Entre les dues, la Victòria, de peu i en posició frontal, portant corona a la mà d. i palma a la mà esqu. Al dessorre de la Victòria estel i creixent. Sota el bust d'Hispania, una cornucòpia, i sota el de la Gàl·lia, escut ovalat.	↷ VICTORIA PR Victòria conduint una viga a d., portant una corona de llorer a la mà d., i les regnes dels cavalls a l'esqu. Gràfila de punts.	3.16		5	BMC. 293†
16 Denari. AR GENIO PR? Bust de Geni jove, diademat a d., al darrera, cornucòpia.	MARS VLTOR? Mart, despullat i amb casc caminant a d. A la mà d. javelina; a la mà esqu. cuirassa, i al cinturó parazònim.				RIC ² .16

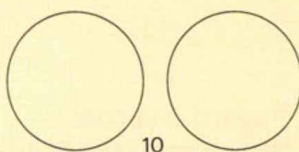
8

9

9.1

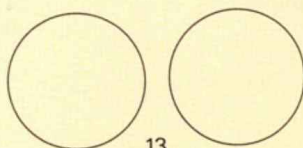
10

11

12

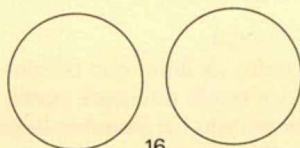
13

14

15

16

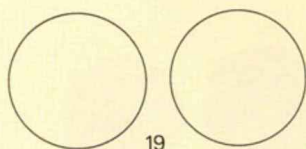
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
17 Denari. AR ⌚ GENIO·P·R· Bust de Geni jove amb poc cabell a d.; al darrera, cornucòpia. Gràfila de punts.	☿ MARTI ⌚ VLTORI Mart, despullat i amb casc caminant a d. A la mà d. javelina; a la mà esqu. cuirassa, i al cinturó parazonium. Gràfila de punts.	3.83	6		RIC ² . 17
18 Denari. AR Ídem, però al cap amb garlanda de flors i la cornucòpia per davant del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.36	6		BMC.2
19 Denari. AR ☿ GENIO PR Bust de Geni llorejat a esqu.; al darrera cornucòpia.	Ídem.				RIC ² .19
20 Denari. AR ☿ GENIO·P·R· Bust de Geni diademat a esqu. i cornucòpia que li passa per davant del bust. Gràfila de punts.	☿ MARTI ⌚ VLTORI Mart, de peu i vestit de militar mirant a esqu. A la mà d. una llança; a la mà esqu. cuirassa que descansa a terra. Gràfila de punts.	3.60			BMC. p. 288†
21 Denari. AR. ⌚ GENIO·P·R· Bust de Geni jove a d.; al darrera cornucòpia.	☾ OB CIVIS ☾ SERVATOS Corona de llorer. A l'interior llegenda.	2.57			RIC ² .21
22 Denari. AR ⌚ GENIO·P·R· Bust de Geni jove a d.; al darrera cornucòpia.	→ PAX Dues mans enllaçades agafant caduceu, i dues cornucòpies creades; al dessota, llegenda.	3.70			RIC ² .22
23 Denari. AR ⌚ HISPANIA Bust d'Hispania a d. amb el cabell recollit formant diadema. Al dessota, dues javelines. Al dessobre, cuirassa rodona i enfront dues espigues.	☿ MARTI ⌚ VLTORI Mart, de peu amb casc i vestit de militar mirant a esqu. A la mà d. una llança; a la mà esqu. cuirassa que descansa a terra.	2.67			RIC ² .23
24 Denari. AR ☿ LIBERTAS Bust de la Llibertat a d. amb mantell al coll i el cabell recollit en forma de diadema i castanya. Gràfila de punts.	→ P·R / → RESTITVTA Pili entre dues dagues verticals. Gràfila de punts.	3.65			BMC.7
25 Denari. AR. ☿ LIBERTAS ⌚ PR Ídem.	→ RESTITVTA Ídem.	3.40			BMC.8
26 Auri. AV ☿ LIBERTAS ⌚ RESTITVTA Bust de la Llibertat a d. amb mantell i collar al coll. El cabell recollit en forma de diadema, castanya i llaç. Gràfila de punts.	→ SPQR Corona de llorer que culmina en globus i dos estells de quatre punts; al centre, escut rodó i al dessobre llegenda. Gràfila de punts.	7.45			BMC.12-P
27 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.50	17.3	6	BMC.12

17

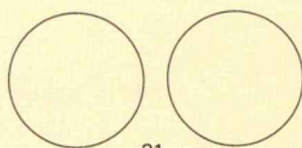
18

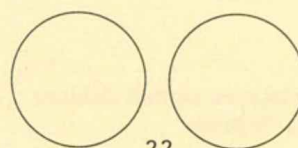
19

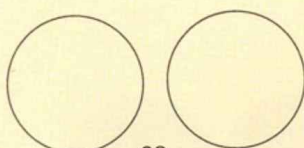
20

21

22

23

24

25

26

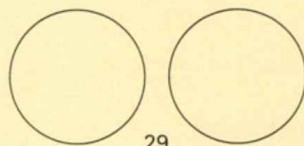

27

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
28 Denari. AR ⌒ LIBERTAT - I Ciutadà togat amb pili avançant a d. i portant una corona a la mà d.	→ SP - QR Victòria de peu a d. damunt de globus; a la mà d. porta una corona i a l'esqu. palma. Gràfila de punts.	3.29			RIC ² .28
29 Denari. AR ⌒ MARTI ⌒ VLTORI Mart amb casc i despullat caminant a d.; a la mà d. porta javelina; a l'esqu. cuirassa rodona, i al cinturó parazònim.	→ SPQR Corona de llorer.				RIC ² .29
30 Denari. AR ⌒ MONETA Bust de la Moneda a d. amb el cabell recollit en forma de diadema, castanya i llaç. Gràfila de punts.	⌒ SALVTARIS Gorra de Vulcà, tenalles i martell dintre de corona de llorer.				BMC.p.291:
31 Denari. AR ⌒ PAX Dues mans enllaçades agafant caduceu alat; al dessota, llegenda.	→ SPQR Corona de llorer.	3.48			RIC ² .31
32 Denari. AR ⌒ ROMA Bust de Roma a d. amb el cabell recollit en forma de cua.	⌒ OB CIVIS / ⌒ SERVATOS Corona de llorer.	3.24			RIC ² .32
33 Denari. AR ⌒ ROMA Bust de Roma a d. amb el cabell recollit en forma de cua.	→ OB / → CIVIS / → SERVATOS Corona de llorer.	3.16			RIC ² .33
34 Denari. AR → ROMA (exerg) Roma amb casc i vestit militar asseguda a esqu. amb cuirassa. A la mà d. porta una Victòria; als peus, casc i escut rodó. Gràfila de punts.	→ PAX / → P - R Dues mans enllaçades agafant caduceu alat, dues espigues i dues roselles. Gràfila de punts.	3.11	5		RIC ² .34
35 Denari. AR ⌒ ROMA Bust femení a d. amb el cabell recollit en forma de cua.	→ SPQR Corona de llorer.	3.25			RIC ² .35
36 Denari. AR ⌒ SALVS ⌒ PVBLIC Bust de la Salut llorejada i vestida a d.	⌒ ROMA ⌒ VICTRIX Roma, amb casc i vestida de militar, avançant a esqu., portant globus i branca a la mà d. i espasa a l'esqu.	3.51			RIC ² .36

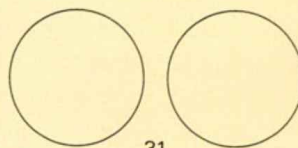
28

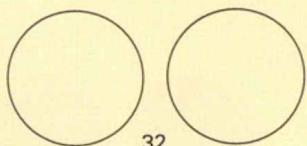
29

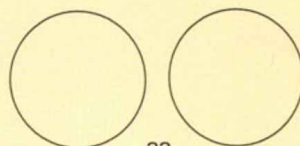
30

31

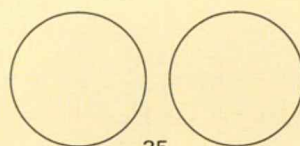
32

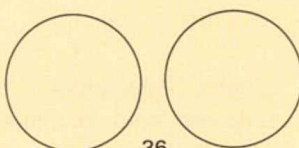
33

34

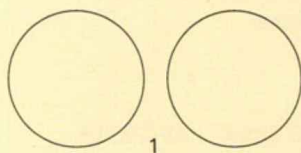
35

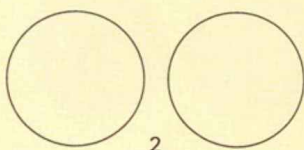
36

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
GALBA (68-69 d.C.)					
1 Denari. AR ↷ GALBA ↶ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	→ AVGVSTVS (exerg) → P - R Arc triomfal encimbellat per quàdriga frontal.				RIC ² .33
2 Auri. AV ↶ GALBA ↷ IMP Cap de Galba llorejat a esqu. globus al final del bust.	↶ BON ↷ EVEN Bonus Eventus de peu a esqu., portant pàtera a la mà d. i espigues i roselles a l'esqu.				RIC ² .4
3 Denari. AR ↶ GALBA ↷ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	↶ BON ↷ EVEN Ídem.				RIC ² .34
4 Denari. AR. Ídem. Gràfila de punts.	↶ BON ↷ EVENT Ídem.				BMC.p.343*
5 Denari. AR Ídem.	↶ BONI ↷ EVENTVS Ídem.				RIC ² .6
6 Denari. AR ↷ GALBA ↶ IMPERATOR Ídem. Gràfila de punts.	↶ CONCORDIA ↷ PROVINCIARVM. La Concòrdia de peu mirant a esqu.; a la mà d. porta una branca i a l'esqu. una cornucòpia. Gràfila de punts.	3.57	18.1	6	RIC ² .35
7 Denari. AR ↶ SER GALBA IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d. Gràfila de punts.	Ídem.	3.05	18.1	6	RIC ² .49
8 Denari. AR ↶ SER GALBA IMP CAESAR. AVG P M TR P. Cap de Galba llorejat a d. Gràfila de punts.	Ídem.	3.56	18.8	8	RIC ² .54
9 Denari. AR ↶ GALBA ↷ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	↶ DIVA ↷ AVGVSTA Livia amb túnica de peu a esqu.; a la mà d. porta una pàtera i a l'esqu. un ceptre llarg.	2.84		6	BMC.168
10 Denari. AR ↷ GALBA ↶ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.				Vill.
11 Denari. AR ↷ GALBA ↶ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↶ DIVA ↷ AVGVSTA Ídem.	3.17	19.4	6	RIC ² .14

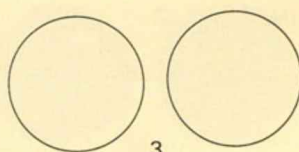
GALBA

1

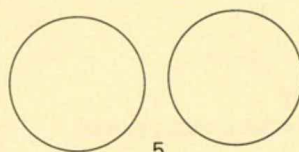
2

3

4

5

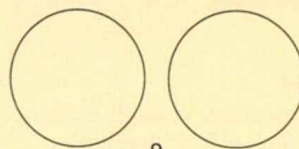
6

7

8

9

10

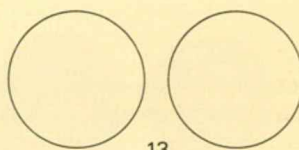

11

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
12 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ DIVA ↷ AVGVSTA Ídem.	3.32	18.3	6	BMC.169
13 Denari. AR ↻ SER·GALBA·IMP·CAESAR·AVG·TR·P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ DIVA ↷ AVGVSTA Ídem.				RIC ² .52
14 Auri. AV ↻ SER·GALBA·IMP·CAESAR· AVG·P·M·TR·P Cap de Galba llorejat a d. Gràfila de punts.	↻ DIVA ↷ AVGVSTA Ídem.	7.70		6	BMC.166
15 Denari. AR ↻ SER·GALBA·IMP·CAESAR· AVG·P·M·TR·P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.				Vill.
16 Denari. AR ↻ GALBA ↷ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	↻ GALLIA ↷ HISPANIA Gàl·lia i Hispània donant-se les mans; Gàl·lia és una figura femenina amb túnica curta i ceptre transversal. Hispània és un guerrer amb estris militars, cuirassa, parazonium i espasa transversal. Gràfila de punts.	3.17		6	BMC.171
17 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .16
18 Auri. AV ↷ GALBA ↻ IMP Ídem.	↻ GALLIA ↷ HISPANIA Ídem.				RIC ² .17
19 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem.	3.08			BMC.170
20 Denari. AR ↷ GALBA IMP Galba a cap descobert, vestit de militar, galopant a d., amb el braç dret estès. Gràfila de punts.	↷ HISPANIA Bust d'Hispània a d. amb mantell al coll i el cabell recollit en forma de diadema. Al darrera, dues javelines i cuirassa; al final del bust, dues espigues. Gràfila de punts.	3.19		6	BMC.161
21 Denari. AR ↻ GALBA IMP Galba a cap descobert, vestit de militar, galopant a esqu., amb el braç dret alçat. Gràfila de punts.	↻ HISPANIA Bust d'Hispània llorejat a d. amb el cabell recollit en forma de diadema, castanya i llaç. Al seu darrera dues javelines i cuirassa; al davant, dues espigues. Gràfila de punts.	3.55	18.2	9	RIC ² .2
Var.I Ídem.	Ídem, però de diferent bust i posició de javelines i cuirassa.	3.40	18.5	2	B.21-1

12

13

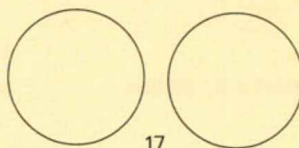
14

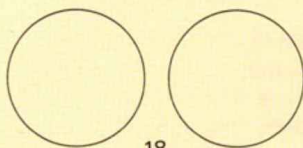
15

16

17

18

19

20

21

21.1

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
22 Denari. AR ⌒ GALBA IMP Galba a cap descobert, vestit de militar, galopant a d. i amb el braç dret estès. Gràfila de punts.	⌒ HISPANIA Bust d'Hispania llorejat a d. amb el cabell recollit en forma de diadema i castanya. Al seu darrera, dues javelines; al dessota, cuirassa. Gràfila de punts.	3.10		6	Vill.
23 Denari. AR ⌒ GALBA IMPERATOR Ídem.	⌒ HISPANIA Ídem, però el bust sense llorejat ni castanya.	3.26	17.4	6	B.23
24 Denari. AR ⌒ GALBA ⌒ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	⌒ HISPANIA Hispania de peu, amb túnica i mirant a esqu.; a la mà d. porta espigues i roselles i a l'esqu., cuirassa i dues llances verticals. Gràfila de punts.	2.18		6	BMC.173
25 Auri. AV ⌒ GALBA ⌒ IMP Ídem.	⌒ HISPANIA Ídem.	7.57	18.6	6	B.25
26 Auri. AV ⌒ GALBA ⌒ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	⌒ HISPANIA Ídem.				RIC ² .20
27 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.45	18.8	6	RIC ² .21
Var.1 Ídem, però el bust més petit.	Ídem, però les llances més curtes.	3.48	19.0	7	B.27-1
28 Denari. AR ⌒ GALBA IMPER Galba a cap descobert, vestit de militar, galopant a esqu., amb el braç dret alçat.	⌒ HISPANIA Bust d'Hispania llorejat a d. amb el cabell recollit en forma de diadema, castanya i llaç. Al seu darrera dues javelines i cuirassa; al davant, dues espigues.				RIC ² .3
29 Denari. AR ⌒ SERVIVS GALBA IMPERATOR Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	⌒ HISPANIA Ídem. Gràfila de punts.	3.28		6	BMC.175
30 Auri. AV ⌒ GALBA ⌒ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	⌒ LIBERTAS ⌒ PVBLICA La Llibertat, vestida, de peu i mirant a esqu.; a la mà d. porta pili i a l'esqu. ceptre llarg.				RIC ² .22
31 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.41	18.8	6	B.31
32 Auri. AV ⌒ GALBA ⌒ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	7.52			A.N.A. 2466, Auction St. Louis-Missouri-USA. 1979.

22

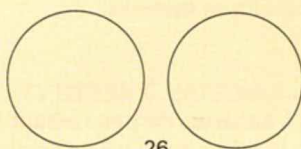
23

24

25

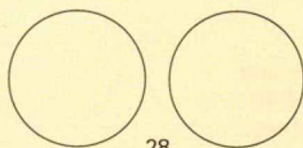
26

27

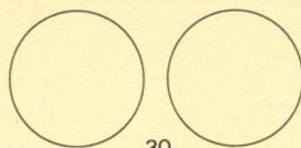
27 1

28

29

30

31

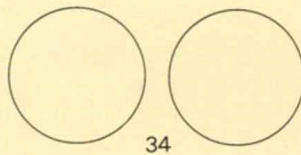

32

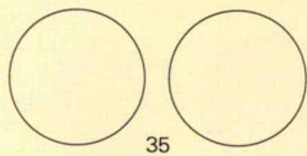
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
33 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.43		6	BMC.176
34 Auri. AV O SER GALBA IMP CAESAR AVG P M T R P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.				RIC ² .56
35 Auri. AV C GALBA D IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	C LIBERTAS D RESTITVTA Figura femenina vestida, de peu i mirant a esqu.; a la mà d. porta oenochoe, i a l'esqu. thyrsus.?				RIC ² .8
36 Denari. AR Ídem.	C LIBERTAS D RESTITVTA Bust de la Llibertat a d., amb el cabell recollit en castanya.	3.12		3+	BMC.197
37 Auri. AV Ídem.	C LIBERTAS D RESTITVTA La Llibertat, de peu i mirant a esqu.; a la mà d. porta pili i a l'esqu. ceptre vertical.				RIC ² .37
38 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.25	18.2	8	RIC ² .9
39 Auri. AV D GALBA C IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .38
40 Denari. AR Ídem.	C LIBERTAS D RESTITVTA Ídem.	3.38		6	BMC.177
41 Auri. AV D GALBA C IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	D ROMA C RENASC Roma amb casc i vestida de militar, caminat a d. i portant globus i Victòria a mà d. i llança transversal a l'esqu.				RIC ² .24
42 Auri. AV D GALBA C IMPERATOR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	7.70		6	BMC.178
43 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.47	17.2	6	RIC ² .41
44 Denari. AR Ídem.	D ROMA C RENASC Ídem.	3.28	16.8	6	RIC ² .42
45 Denari. AR Ídem.	D ROMA C RENASC Ídem.	3.34		6	BMC. 80

33

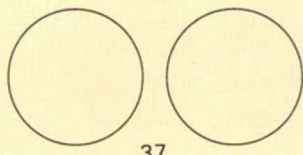
34

35

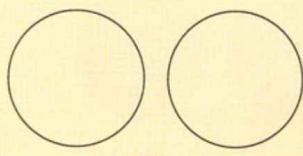
36

37

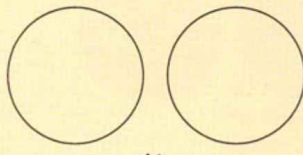
38

39

40

41

42

43

44

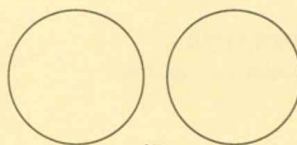

45

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
46 Denari. AR ○ SER GALBA IMP CAESAR AVG PMTRP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	☉ ROMA ☾ RENASC Ídem.	3.46		6	BMC.181
47 Denari. AR ☾ GALBA ☉ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	☾ ROMA ☉ RENASCENS Ídem.	3.39		6	BMC.184a
48 Denari. AR Ídem.	☉ ROMA ☾ RENASCENS Ídem.	2.50	19.2	6	RIC ² .26
49 Denari. AR ☉ GALBA ☾ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	☉ ROMA ☾ RENASCENS Ídem.	3.40		6	BMC.183
50 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	☾ ROMA ☉ RENASCENS Ídem. Gràfila de punts.	3.48		6	BMC.184
51 Denari. AR Ídem.	☉ ROMA ☾ RENASCENS Ídem.	3.26	18.0	6	RIC ² .28
52 Auri. AV ☾ GALBA ☉ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	☉ ROMA ☾ RENASCENS Ídem.				Vill.
53 Auri. AV ○ SER GALBA IMP CAESAR AVG P M T R P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	☉ ROMA ☾ RENASCENS Ídem.	7.67		6	BMC.182
54 Auri. AV ☉ GALBA ☾ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	☾ ROMA ☉ VICTRIX Roma amb casc i vestida de militar, de peu a esqu. i trepitjant globus amb el peu d.; té a la mà del braç dret, estès, una branca. A la mà esqu. porta llança vertical. Gràfila de punts.	7.63		6	BMC.185
55 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.39	18.5	6	BMC.187
56 Denari. AR ○ SER GALBA IMP CAESAR AVG TR P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.58	17.9	12	BMC.188
57 Auri. AV ○ SER GALBA IMP CAESAR AVG P M T R P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	7.71		6	BMC.186
58 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.49	19.0	6	BMC.189

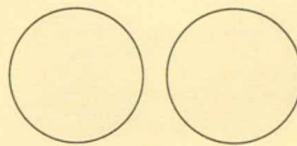
46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

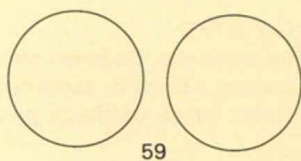

57

58

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
59 Auri. AV ↷ GALBA ↻ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	→ SP - QR Escut rodó envoltat per una corona de llorer.				Coh. 281
60 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.31	12		BMC.190
61 Denari. AR ↻ SER GALBA IMP CAESAR AVG PM T R P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.35			Vill.
62 Auri. AV ↻ SER GALBA IMP CAESAR AVG P M T R P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	→ SP - QR / → OB / → C S Corona de llorer fermada per la part superior amb dos estels i una perla. Gràfila de punts.	7.80	12		BMC.191
63 Denari. AR Ídem.	Ídem.				RIC ² .62
64 Auri. AV ↻ GALBA ↷ IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ VICTORIA ↷ PR La Victòria amb túnica, de peu, a esqu. damunt d'un globus; a la mà d. porta corona i a l'esqu. palma. Gràfila de punts.				A.N.S. (1980)
65 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMPERAT Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.75			G.M. 55 Lot. 518a
66 Denari. AR ↻ GALBA ↷ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ VICTORIA ↷ PR Ídem.	2.00	6		BMC.199
67 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMPERATOR Ídem.	Ídem.	3.10	6		BMC.192
68 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ VIRTVS La Virtut amb túnica curta caminant a esqu.; a la mà d. porta globus i Victòria, i a l'esqu. parazonium. Gràfila de punts.	3.43	5		BMC.195
69 Denari. AR Ídem.	↻ VIRTVS Ídem.	3.31	17.7	6	B.69
70 Denari. AR Ídem.	↷ VIRTVS Ídem.	3.40		6	BMC.194

59

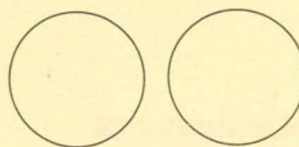
60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
71 Denari. AR ↷ GALBA ↻ IMP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ VIRTVS La Virtut nua, de front i mirant a esqu. portant a la mà d. parazonium i a l'esqu. llança. Gràfila de punts.	3.53		5	BMC.196
72 Denari. AR ↻ GALBA ↷ IMPERATOR Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.34		12	BMC.200
73 Auri. AV ↻ SER GALBA IMP CAESAR AVG PM TR P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ VIRTVS La Virtut amb túnica curta caminat a esqu.; a la mà d. porta globus i Victòria, i a l'esqu. parazonium. Gràfila de punts.	7.69		6	BMC.193
74 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.14	18.1	6	RIC ² .64
75 Auri. AV ↻ SERVIVS GALBA IMPERATOR Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .51
76 Denari. AR ↷ GALBA IMPER Galba galopant a esqu. amb el cap descobert i el braç estès. Gràfila de punts.	↷ VIRTVS Bust de la Virtut amb casc i mantell a d. Gràfila de punts.	3.40	18		G.N. 14 p. 23 L.V.
77 As. AE ↻ SER GALBA ↷ IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	↻ DIVA ↷ AVGVSTA → S - C Figura femenina (Lívia?) amb túnica, de peu i mirant a esqu.; a la mà d. porta una pàtera i a l'esqu. un ceptre llarg. Gràfila de punts.	9.55	28.3	6	B.77
78 As. AE ↻ SER GALBA ↷ IMP CAES AVG Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	9.32	29.7	6	B.78
79 As. AE ↻ SER GALBA IMP CAESAR AVG P M TR P Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				Coh. 49
80 As. AE Ídem. Cap de Galba llorejat a esqu.;	Ídem.	7.78		6+	BMC.202

71

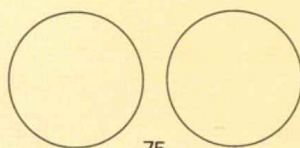
72

73

74

75

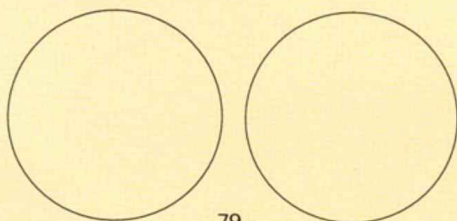
76

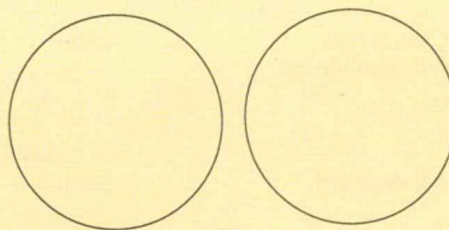
77

78

79

80

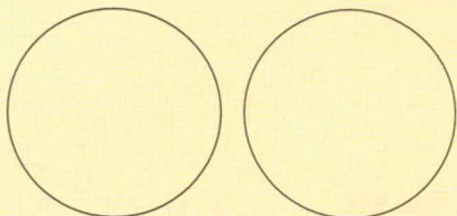
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
81 As. AE O SER·GALBA·IM P·CAESAR· AVG·PM·TR·PPP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	12.92	28.0	6+	BMC.201
82 As. AE Ídem.	Q DIVA Q AVGVSTA S - C Ídem.	10.07	28.0	7	B.82
83 As. AE C SER GALBA Q AVG IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C LIBERTAS Q PVBLICA → S - C La Llibertat amb túnica, de peu, mirant a esqu.; a la mà d. porta pili i a l'esqu. cepre vertical.				RIC ² .68
84 As. AE C SER GAL Q BA IMPAVG Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.	9.05	27.3	6	B.84
85 As. AE C SER GALBA Q IMP AVG Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	11.70	27.8	5	RIC ² .69
86 As. AE O SER GALBA IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	11.65	28.0	5	B.86
87 As. AE O SER GALBA IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Ídem.	8.62	28.0	5	B.87
88 As. AE C SER GALBA Q IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.	8.74	27.0	6	B.88
89 As. AE O SER GALBA IMP CAESAR AVG PMTRP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	8.90	29.1	4	BMC.204
90 As. AE O SER·GALBA·IMP·CAESAR· AVG·PM·TR·P·PP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	11.08	27.5	7	RIC ² .73
91 As. AE Ídem. Cap de Galba llorejat a esqu.	Ídem.				RIC ² .74
92 As. AE Ídem. Cap de Galba llorejat a d.	Q LIBERTAS C PVBLICA → S - C Ídem.				Coh. 163

81

82

83

84

85

86

87

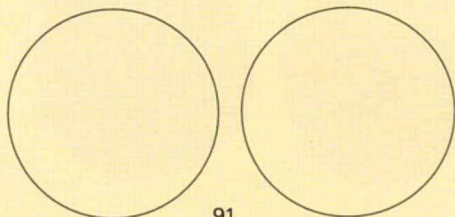
88

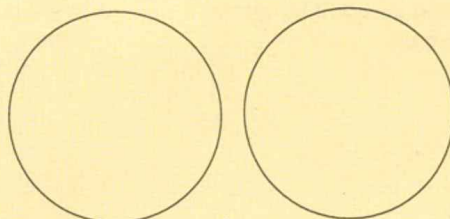
89

90

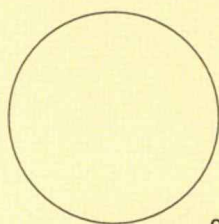

91

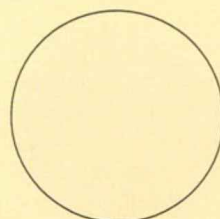
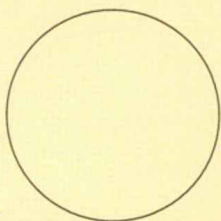

92

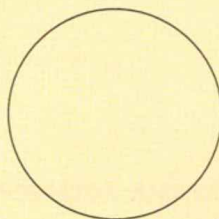
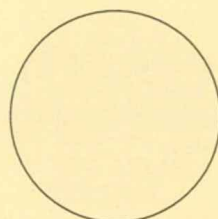
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
93 As. AE Ídem. Cap de Galba llorejat a esqu.	Ídem.				Coh. 164
94 As. AE C SER GALBA ∩ AVG IMP Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C QVADRAG ∩ ENS REMISSAE → SC (exerg) Arc triomfal encimbellat per dues estàtues eqüestres. A l'esqu., romà amb tres presoners es disposen a travessar l'arc.				RIC ² .77
95 As. AE C SER GALBA ∩ IMP AVG Ídem.	Ídem.				S.F.N. (1984) p. 56
96 As. AE Ídem.	C QVADRAGENS ∩ REMISSAE → SC (exerg) Ídem.	10.98	27.9	6	M.N.A.T.
97 As. AE C SER GALBA ∩ IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C QVADRAG ∩ ENS REMISSAE → SC (exerg) Ídem.				RIC ² .79
98 As. AE Q SER GALBA IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Q QVADRAGENS REMISSAE → SC (exerg) Ídem.	9.15	26.0	5	RIC ² .81
99 As. AE Q SER GALBA IMP AVGVSTVS Ídem.	C QVADRAGENS ∩ REMISSAE → SC (exerg) Ídem.				Vill.
100 As. AE Ídem. Cap de Galba llorejat a esqu.;	Ídem.	8.14	27.0	6	B.100
101 As. AE Q SER GALBA IMP CAESAR AVG PMTR P Cap de Galba llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C QVADRAG ∩ ENS REMISSAE → SC (exerg) Ídem.	9.05	26.0	6	B.101
102 As. AE Ídem.	C QVADRAGENS ∩ REMISSAE → SC (exerg) Ídem.	8.45		6	Vill.
103 As. AE C SER GALBA ∩ IMP AVGVSTVS Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	C QVADRAGENS ∩ VMA REMISSA → SC (exerg) Ídem.				Coh. 166

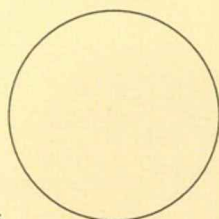
93

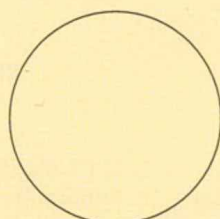
94

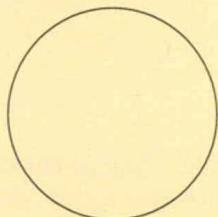
95

96

97

98

99

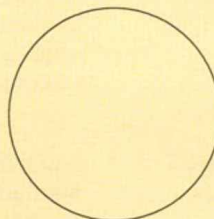
100

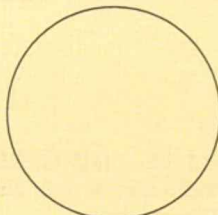
101

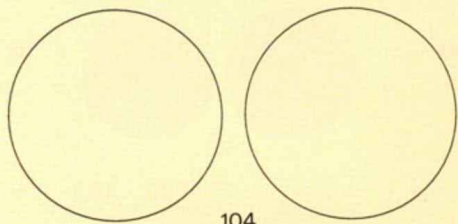
102

103

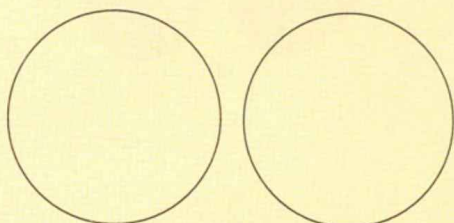
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
104 As. AE O SER GALBA IMP CAESAR AVG PM TR PPP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .83
105 As. AE O SER·GALBA·IMP·AVGVSTVS Ídem.	O QVADRAGENSVM·AE·REMISSAE → SC (exerg) Ídem.	9.04	27.6	6	B.105
106 As. AE C SER GALBA O IMP AVGVSTVS Ídem.	Ídem.				RIC ² .84
107 As. AE O SER GALBA IMP CAESAR AVG PM TR PPP Cap de Galba llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	C QVADRAGENSVM·A O REMISSA → SC (exerg) Arc triomfal encimbellat per dues estàtues eqüestres. Gràfila de punts.	10.34	28.1	5	B.107
VITEL·LI (69 d.C.)					
1 Auri. AV C A VITELLIVS O IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	O CLEMENTIA IMP - GERMAN La Clemència, vestida i asseguda a esqu. a la mà d. porta una branca i a l'esqu. un ceptre llarg.				Coh. 7
2 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.37		6	BMC.80
3 Auri. AV C A VITELLIVS O IMP GERMANICVS Ídem.	Ídem.	7.40		6	BMC.79
4 Denari. AR Ídem.	Ídem.				Ch.I.C.F. March 1919 Lot. 1462
5 Auri. AV O A VITELLIVS GERMANICVS IMP AVG Ídem.	O CLEMENTIA IMP - GERMANICI Ídem.				Coh. 11
6 Auri. AV C A VITELLIVS IMP O GERMANICVS Ídem.	Ídem.				RIC ² .3
7 Denari. AR C A VITELLIVS O IMP GERMAN Ídem.	O CONCORDIA PRAETORIANORUM La Concòrdia amb túnica, de peu a esqu.; a la mà d. porta una branca i a l'esqu. una cornucòpia.				RIC ² .19
8 Denari. AR C A VITELLIVS O IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus al final del bust.	C CONSENSVS O EXERCITVVM Mart amb casc, despullat i amb capa avançant a esqu.; a la mà d. porta una espasa i a l'esqu. àguila amb vexil·lum.	3.39	18.9	3	BMC.83
9 Denari. AR Ídem. Globus i palma al final del bust.	Ídem.	3.58		6	BMC.83 bis

104

105

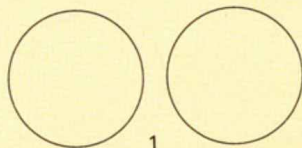

106

107

VITEL·LI

1

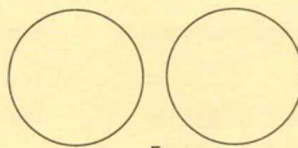
2

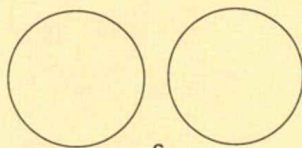
3

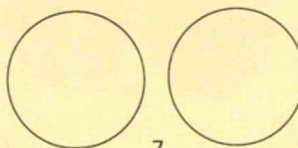
4

5

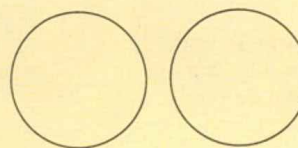
6

7

8

9

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
10 Auri. AV Ídem. Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	7.02		6	BMC.82
11 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.20	18.5	6	BMC.84
12 Denari. AR Ídem. Globus i palma al final del bust.	Ídem.	3.43	18.1	7	RIC ² .24
13 Auri. AV ↻ A VITELLIVS C IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus i palma al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	7.46		6	BMC.81
14 Denari. AR ↻ A VITELLIVS C IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .25
15 Auri. AV ↻ A VITELLIVS GERMANICVS IMP AVG Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .4
16 Auri. AV C A VITELLIVS IMP ↻ GERMANICVS Ídem.	Ídem.				RIC ² .5
17 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	3.52		6	BMC.85
18 Denari. AR C A VITELLIVS ↻ IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	→ FIDES / → EXERCITVVM Dues mans enllaçades. Gràfila de punts.	3.11	17.8	1	BMC.87
19 Denari. AR Ídem; cap de Vitel·li llorejat a esqu.	Ídem.				RIC ² .29
20 Denari. AR ↻ A VITELLIVS C IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .30
21 Denari. AR Ídem; globus i palma al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.39	18.2	6	RIC ² .28
22 Denari. AR Ídem. Cap de Galba?	→ FIDES / → EXERCITVM Ídem.	3.58	18.8	6	B.22
23 Denari. AR ↻ A VITELLIVS C IMP GERMA/ Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	→ FIDES / → EXERCITVM Ídem.	3.65	20.0	7	B.23

10

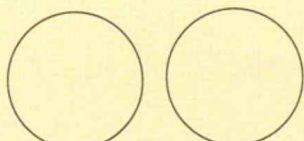
11

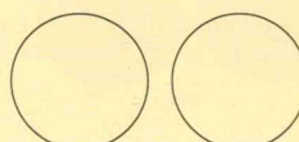
12

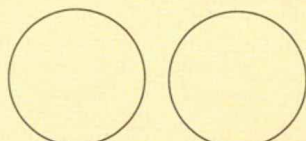
13

14

15

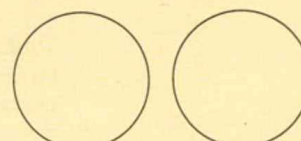
16

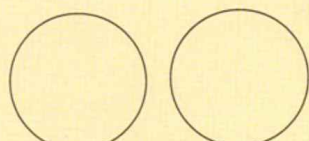
17

18

19

20

21

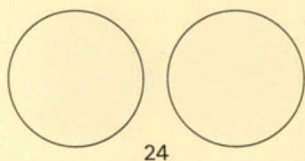

22

23

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
24 Denari. AR C A VITELLIVS D IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C I O MAX D CAPITOLINVS Júpiter despullat i assegut a esqu. dins un temple de dues columnes; a la mà d. porta feix de llamps i a l'esqu. ceptre vertical.				RIC ² .31
25 Denari. AR Ídem; cap de Vitel·li llorejat a d. Gràfila de punts.	D I O MAX C CAPITOLI V NVS Ídem.	3.21			Vill.
26 Auri. AV C A VITELLIVS IMP D GERMANICVS Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	C L VITELLI D III COS CENSOR Bust de Luci Vitel·li llorejat amb mantell al coll a esqu.; al seu davant, ceptre i àguila. Gràfila de punts.	7.40			BMC.386†
27 Auri. AV C A VITELLIVS IMP D GERMANICVS Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	C LIBERIS IMP GERMANICI Bustos afrontats dels fills de Vitel·li.				Coh. p. 366-8
28 Auri. AV Ídem. Gràfila de punts.	C LIBERTAS D RESTITVTA La Llibertat vestida, de peu, en posició frontal i amb el cap girat a d.; a la mà d. porta pili i a l'esqu. ceptre llarg. Gràfila de punts.	7.34	6		BMC.88
29 Denari. AR Ídem.	Ídem.				RIC ² .10
30 Auri. AV C A VITELLIVS D IMP GERMANICVS Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	7.00			Vill.
31 Auri. AV Ídem.	D SECVRITAS C IMP GERMAN La Seguretat, vestida i assegurada a d., portant ceptre llarg a la mà d.; al seu davant, altar il·luminat amb torxes. Gràfila de punts.	7.24	6		BMC.89
32 Auri. AV C A VITELLIVS IMP D GERMANICVS Ídem.	C SECVRITAS IMP GERMAN Ídem.				RIC ² .11
33 Auri. AV C A VITELLIVS D IMP GERMAN Ídem.	C SENAT P Q ROMANVS Victòria amb cuirassa avançant a esqu.				Coh. 84
34 Denari. AR Ídem. Gràfila de punts.	D VESTA C PR QVIRITVM Vesta amb túnica i vel, assegurada a esqu. en tron; porta torxa a la mà esqu. i té el braç dret estès. Gràfila de punts.	3.01	7		BMC.90
35 Auri. AV C A VITELLIVS GERMANICVS IMP AVG Ídem.	C VICTORIA D AVGVSTI La Victòria vestida, avançant a esqu. i portant a la mà d. una cuirassa amb la inscripció SP/QR.				RIC ² .13

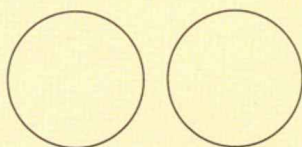
24

25

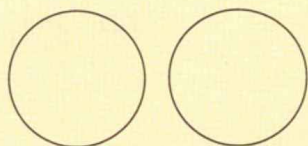
26

27

28

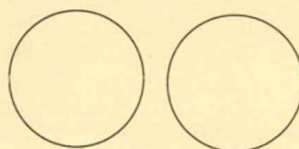
29

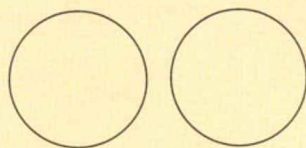
30

31

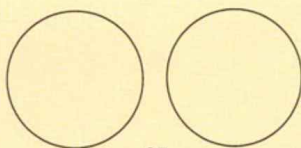
32

33

34

35

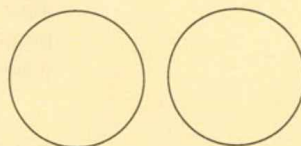
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
36 Auri. AV C A VITELLIVS ∩ IMP GERMAN Ídem. Gràfila de punts.	Ídem. Gràfila de punts.	7.04		6	BMC.91
37 Denari. AR Ídem.	Ídem.	3.42			Vill.
38 Auri. AV Ídem. Globus i palma al final del bust.	Ídem.				RIC ² .35
39 Auri. AV Ídem. Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Ídem.				RIC ² .38
40 Denari. AR ∩ A VITELLIVS C IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a d.; globus i palma al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.61	18.1	6	BMC.92
41 Denari. AR C A VITELLIVS ∩ IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus i palma al final del bust. Gràfila de punts.	Ídem.	3.53	18.1	6	BMC.94
Var.1 Ídem. Falsa d'època.		2.77	18.5	6	B. 41-F
42 Auri. AV C A VITELLIVS IMP ∩ GERMANICVS Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Ídem. que el n. 41.				RIC ² .14
43 Auri. V C A VITELLIVS ∩ IMP GERMANICVS Ídem.	Q VICTORIA IMP GERMAN Victòria amb túnica, de peu, a esqu. i damunt d'un globus; a la mà d. porta una corona i a l'esqu. una palma.	7.21		6	BMC.97
44 Auri. AV Q A VITELLIVS IMP GERMANICVS Ídem.	Q VICTORIA IMP GERMANICI Ídem.	7.26		6	BMC.98

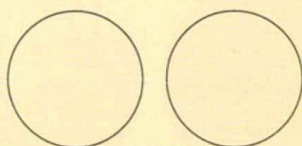
36

37

38

39

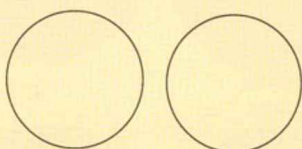
40

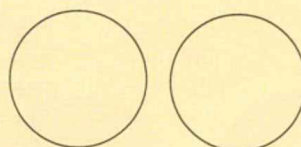
41

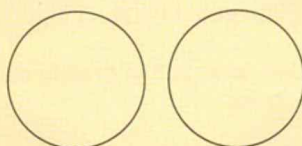
41.1

42

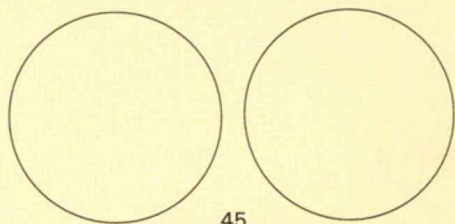

43

44

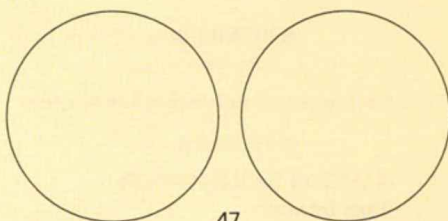
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
45 As. AE C A VITELLIVS ∩ IMP GERMAN Cap de Vitel·li llorejat a esqu.; globus al final del bust.	Q CLEMENTIA IMP GERMAN → S - C La Clemència amb túnica, assegurada a esqu.; a la mà d. porta una branca i a l'esqu. un llarg ceptre.				RIC ² .39
46 As. AE Ídem. Gràfila de punts.	C CONSENSVS ∩ EXERCITVVM → S - C Mart amb casc, despullat i amb capa avançant a esqu.; a la mà d. porta una espasa i a l'esqu. àguila amb vexí·lum.	7.40	26.3	7	BMC.99
47 As. AE Ídem.	C CONSENSVS ∩ HISPANIARVM → S - C Hispania vestida, de peu i a esqu., portant escut rodó i dues javelines.				RIC ² .41
48 As. AE Ídem.	→ FIDES / → EXERCITVVM / → SC Dues mans enllaçades. Gràfila de punts.	9.46	27.5	6	BMC.103
Var.1 Ídem, però amb ressegellaments XCIII al coll.		11.76	28.3	4	B.49
49 As. AE Ídem.	→ FIDES / → EXERCITVVM Dues mans enllaçades. Gràfila de punts.	11.47	28.3	4	B. 49
50 As. AE Ídem.	C LIBERTAS ∩ RESTITVTA → S - C La Llibertat vestida, de peu, en posició frontal i amb el cap girat a d.; a la mà d. porta pili i a l'esqu. ceptre llarg. Gràfila de punts.	10.43	28.1	6	BMC.105
51 As. AE Ídem.	∩ LIBERTAS C RESTITVTA → S - C Ídem.	9.48	28.2	6	BMC.106
52 As. AE Ídem.	C ROMA ∩ RENASCENS → S - C Roma amb casc, vestida de militar i de peu a esqu. A la mà d. porta Victòria i a l'esqu. llança.				RIC ² .45
53 As. AE Ídem.	C VICTORIA ∩ AVGVSTI → S - C La Victòria vestida, avançant a esqu. i portant a la mà d. una cuirassa amb la inscripció SP/QR. Gràfila de punts.	11.19	29.0	5	BMC.107
Var.1	Ídem, però la S al dessota de la cuirassa.	8.75	28.5	3	M.N.A.T.
54 As. AE Ídem.	C VICTORIA ∩ AVGVSTI Ídem.	9.37	27.5	6	B.54
55 As. AE Ídem.	Incús	9.96	28.3	12	B. 55

45

46

47

48

48.1

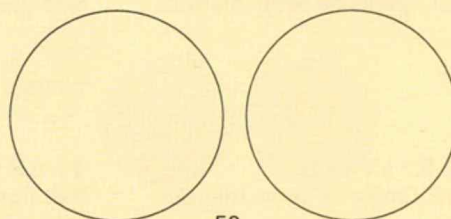
49

50

51

52

53

53.1

54

55

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

LEOVIGILD

(575-586)

1	Trient. AV
✠LEOVIGILÐVSRE+
Bust frontal. | ✠T·R·A·C·N·AIVSTVS
Bust frontal. | 1.48 | Mil. 21 |
|---|--|-------------------------------------|------|---------|

RECARED

(586-601)

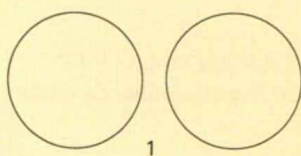
TIPUS I (Llegenda del revers sense creu)

1	Trient. AV
✠RECCAREBV2RE
Bust frontal.	IV:TOSTERR:CONA
Bust frontal.		A.A. p. 271/2
2	Trient. AV
✠RECCAREÐV2RE
Bust frontal. Gràfila imaginària.	TARA:CONAIV:T·
Bust frontal. Gràfila imaginària.		M.Ll. (I)-7
3	Trient. AV
✠RECCAR:ÐV:RE
Bust frontal.	·TARRAC·N·9IV·
Bust frontal.	15.0	M.Ll. (I)-5
4	Trient. AV
✠RECCAREÐVSRE✕
Bust frontal.	TARR·CONAIV
Bust frontal.		M.Ll. (I)-8
5	Trient. AV
✠RECCAREÐV2·R·E
Bust frontal. Gràfila imaginària.	TERR:CONAIV:T0
Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.46	He. Lam
III-33
6	Trient. AV
✠RECCAREÐV2RE*
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	TERR:CONAIV:T0~
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.42	18.0 6 Mil. 65(a)

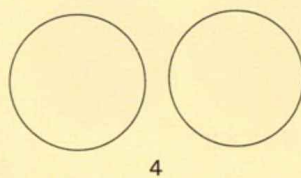
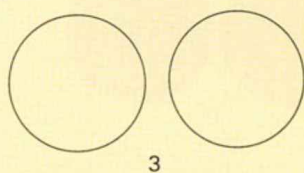
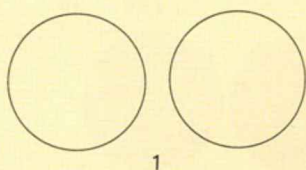
TIPUS II (Llegenda amb creu)

7	Trient. AV
✠RECCAREBV2RE
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARR:CONAIV·
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.45	17.0 6 Mil. 66
8	Trient. AV
✠RECCAREÐVSRE
Bust frontal.	✠TARR:CONAPI·
Bust frontal.	1.43	Mil. 69(b)
A.M. 46
9	Trient. AV
✠RECCAREÐVSRE+
Bust frontal.	✠TARR:CONAPIV·+
Bust frontal.	1.48	M.Ll. (I)-2
10	Trient. AV. Falsa
✠RECCAREÐVSRE
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARR:CONAPIV
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.44	19.5 12 Col. Part.

LEOVIGILD

RECARED

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
TIPUS III (Llegenda del revers amb estrella)					
11 Trient. AV ✚RECCAREBV2RE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	*TARR:CONAIV:T Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.47			M.Ll. (I)-6
12 Trient. AV RECCAREBV2RE* Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	*TARR:CONAIV:T Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40			Mil. 67(a)
TIPUS IV (Llegenda del revers amb creu dessota arc)					
13 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE Bust frontal.	⊕ TARR:CO:AIV: Bust frontal.	1.48	19	6	Mil. 68(c)
14 Trient. AV ✚RECCAREBV2RE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	⊕ TARR:CONAIV: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.44			VQR-5059
15 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE+ Bust frontal. Gràfila imaginària.	⊕ TARR:CONAIV: Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.47			He. Làm. III-30
Var.1 Idem, però amb dues anelles al vestit.		1.45			Vill.
16 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE✕ Bust frontal.	⊕ TARR:CONAIV:T Bust frontal.				Mil. 68(b)
TIPUS V (Revers de creu dessota arc)					
17 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE: Bust frontal.	TARR:CONAIV: Creu dessota arc.				M.Ll. (I)-13
18 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE Bust frontal.	TARR:CONAIV:T Creu dessota arc.	1.47	16.0	6	Mil. 70(c)
19 Trient. AV ✚RECCAREBV2RE+ Bust frontal.	TARR:CONAIV:T Creu dessota arc.	1.51	16.0	6	Mil. 70(b)
20 Trient. AV RECCAREBVSRE✕ Bust frontal. Gràfila imaginària.	TARR:CONAIVSTV Creu dessota arc. Gràfila imaginària.	1.43	17.0	6	He. Làm. III-32
21 Trient. AV ✚RECCAREBVSRE Bust frontal.	TARR:CONAIV:T Creu i perla dessota arc.	1.48			A.M. 47

11

12

13

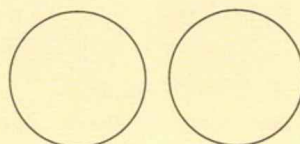
14

15

15.1

16

17

18

19

20

21

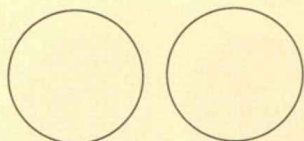
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
22 Trient. AV ✠RECCAREDVSR✠ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	TERRACONAIIV: Creu; al dessota, diadema? Gràfila de petits triangles.	1.45			C.G. 42 Subhasta de 1984. New York, USA.
23 Trient. AV ✠RECCAREDVSR Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	BTARRACONAIIVT2 Creu equilateral. Gràfila de petits triangles.	1.43	15.0	6	Mil. 72
TIPUS VI (Incertes)					
24 Trient. AV ✠RECCAREBVSR Es desconeix el tipus de bust i direcció de la llegenda.	⤿TARR:CON:API Es desconeix el tipus de bust i direcció de la llegenda.	1.50			He. 1891, p. 101
25 Trient. AV Anvers desconegut.	✠TARRACONEPIVS Es desconeix el tipus de bust i direcció de la llegenda.	1.40			He. n. 35a
LIUVA II (601-603)					
1 Trient. AV ✠PIV:LIVVARE✠ Bust frontal.	⊕PIV:TARR:CO Bust frontal.			12	CH. 79
2 Trient. AV ✠PIV:LIVVARE✠ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	⊕PIV:TARR:CO Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.49	18.0	6	Mil. 118(a)
VITERIC (603-609)					
TIPUS I (Llegenda amb creu)					
1 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE Bust frontal.	✠TARRACO:AIVO Bust frontal.	1.41			Mil. 131(b) A.-M. 53
2 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	✠TARRACO:AIVO Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.45			Vill.
3 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE Bust frontal.	✠TARRACO:AIVO Bust frontal.	1.45			M.LI. (I)-20
4 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE✠ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACO:AIVO Bust frontal amb anelles al final del cabell.	1.43	19.4	6	B. 4

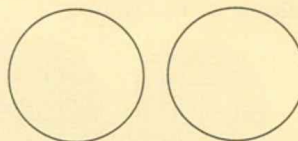
22

23

24

25

LIUVA II

1

2

VITERIC

1

2

3

4

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
5 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACO:ΛIV:o: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.				Mil. 131(a)
6 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACO:ΛIV:o Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.45	20.0	6	B. 6
TIPUS II (Llegenda del revers amb creu i estrella)					
7 Trient. AV ✠VVITTIRICVSRE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠*PIV:TARR:Co: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.45	19.4	6	B. 7
8 Trient. AV ✠VVITTIRICV2RE Bust frontal. Gràfila imaginària.	✠*PIV:TARR:Co: Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.38			He. Làm. IV-18
TIPUS III (Llegenda sense creu)					
9 Trient. AV VVITERICVSRE✠ Bust frontal.	TARRACOPIVS Bust frontal.				FL. p. 335
GUNDEMAR (607-612)					
1 Trient. AV ✠C·OIIPEMARVSRE Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	✠TARRACO:ΛIV:o: Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.50	19.5	6	B. 1
Var. I Idem. Gràfila de petits triangles.	Idem, però el bust amb collaret. Gràfila de petits triangles.	1.40	19.2	6	B. 1-1
2 Trient. AV ✠C·ON:OMARVSRE Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	✠TARRACO:ΛIV:o Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.41		6	B.L. 14. Subhasta de 1986
3 Trient. AV ✠C·ON:OMARVSRE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACO:ΛIV:o: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.				M.LI. (I)-26
4 Trient. AV ✠C·OIIYEMARVSRE Bust frontal.	✠TARRACO:ΛIV:o: Bust frontal.				A.A. p. 272
5 Trient. AV ✠C·OIIPEMARVSRE Bust frontal.	✠TARRACO:ΛIV:s: Bust frontal.	1.42			Mil. 164(b)

5

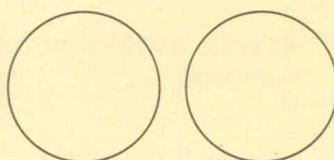
6

7

8

9

GUNDEMAR

1

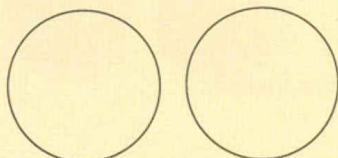
11

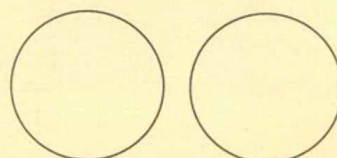
2

3

4

5

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

SISEBUT

(612-621)

TIPUS I (Llegenda del revers comença amb TARR)

1	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE✠ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACO:ΛIVO: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.48	19.3	6	B. 1
2	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal.	✠TARRACO:ΛIVO: Bust frontal	1.42	19.0	6	Mil. 177(e)l
3	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	✠TARR:CO:ΛIVO: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.35	18.5	6	B. 3
4	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE✠ Bust frontal.	✠TARR:CO:ΛIV:O: Bust frontal.	1.52	19.0	6	Mil. 177(a)
5	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal.	✠TARR:CO:ΛIV:O: Bust frontal.	1.42	19.0	6	Mil. 177(c)
6	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal.	✠TARR:COIVSTO Bust frontal.				M.Ll. (2) p. 71

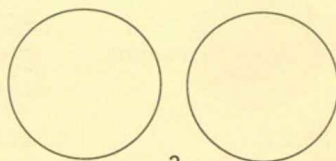
TIPUS II (Llegenda del revers comença amb COIV)

7	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	✠COIV:TOTARR Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.46	19.4	6	B. 7
8	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE✠ Bust frontal.	✠COIV:TOTARR· Bust frontal.				F. 13
9	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COIV:TOTARR· Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40			Mil. 178(d) A.-M. 65
10	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal.	✠COIV:TOTARR: Bust frontal.	1.43			A.-M. 64
11	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COIV:TOTARR: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40	19.4	6	B. 11
12	Trient. AV ✠SISEBVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila imaginària.	✠COIV:TOTARR· Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.42			He. Làm. V-11

SISEBUT

1

2

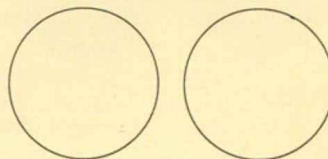
3

4

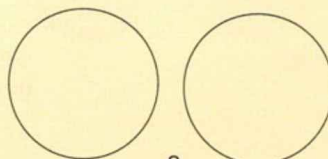
5

6

7

8

9

10

11

12

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
13 Trient. AV ‡SISEBVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	‡Co:IV:TOTARR: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.45	19.7	6	B. 13
14 Trient. AV ‡SISEVVTVSRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	‡Co:IV:TOTARR: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.52	19.3	6	B. 14
15 Trient. AV. Falsa ‡SISEBVTVSRE+ Bust frontal.	‡CoIVSTcTARR· Bust frontal.	1.33			Mil. 39-9 Plat. B. 11 A.-M. 66

SUÏNTILA

(621-631)

TIPUS I (Llegenda del revers acaba amb palma)

1 Trient. AV ‡SVINTHILARE· Bust frontal.	‡CoIV:TOTARR‡ Bust frontal.	1.34	19.0	6	Mil. 214(b)
2 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	‡CoIV:TOTARR‡ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.47	19.0	6	Mil. 214(c)

TIPUS II (Llegenda del revers comença amb COPIV)

3 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal.	‡COPIVTARR· Bust frontal.				M.Ll. (I)-46
4 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal.	‡COPIVTARR· Bust frontal.	1.43		12	CH. 173
5 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal.	‡COPIV·TARR· Bust frontal.				Mil. 215(h)
6 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	‡COPIV·TARR· Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.33	20.0	6	Mil. 215(f)
7 Trient. AV ‡SVINTHILARE Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	‡COPIV·TARR· Bust frontal. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.39	19.0	6	B. 7
8 Trient. AV ‡SVINTHILARE+ Bust frontal.	‡COPIV·TARR· Bust frontal.	1.44	19.0	6	Mil. 215(d)
9 Trient. AV ‡SVINTILARE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	‡COPIV·TARR· Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40		6+	Col. Part.
10 Trient. AV ‡SVINTHILARE× Bust frontal. Gràfila imaginària.	‡COPIV·TARR· Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.25			He. Làm. VI-14

13

14

15

SUÍNTILA

1

2

3

4

5

6

7

8

9

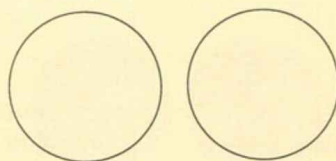

10

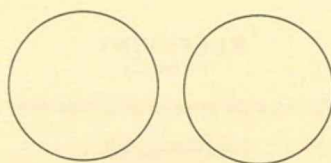
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
11 Trient. AV ✠SVINTHILARE Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COPIV:TARR· Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.43	20.0	6	Mil. 215(e)
12 Trient. AV ✠SVINTHILARE Bust frontal.	✠COPIVS·TARR· Bust frontal.				A.A. p. 271
TIPUS III (Llegenda del revers comença amb PIVS)					
13 Trient. AV ✠SVINTHILARE✕ Bust frontal.	✠PIVSTARR Bust frontal.				Mil. 215(c)
TIPUS IV (Llegenda del revers comença amb TAR)					
14 Trient. AV ✠SINTILARE Bust frontal.	✠TAR:AC·NAP Bust frontal.				V.Q.R. 5106
15 Trient. AV ✠SVINTHILARE✕ Bust frontal.	✠TARR·CO:AIVO: Bust frontal.				F. 39
SISENAND (631-636)					
TIPUS I (Llegenda del revers comença amb COIV)					
1 Trient. AV ✠SISENANΔVSR: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COIVTO·TARRY Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.21	20.0	6	Mil. 256(d)
2 Trient. AV ✠SESENA:DVSR+ Bust frontal. Gràfila imaginària.	✠COIV·TOTARR: Bust frontal. Gràfila imaginària.				He. Làm. VI-9
3 Trient. AV ✠SESENA:DVRE+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COIV:TOTARR: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40	19.6	6	B. 3
4 Trient. AV ✠SISENA:DVSR+ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠COIV:TO:TARR ^o Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.40			M.P.P.
TIPUS II (Llegenda del revers comença amb TARR)					
5 Trient. AV ✠SISENA·DVSR Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARR:COIV+o: Bust frontal. Gràfila de petits triangles.				M.Ll. (I)-56

11

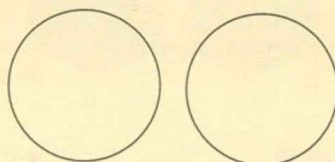
12

13

14

15

SISENAND

1

2

3

4

5

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
TULGA (639-642)					
1 Trient. AV †TVLC·ΛRE+o Bust frontal. Gràfila imaginària.	†OC:IV:TOTARR: Bust frontal. Gràfila imaginària.	1.37			He. Làm. VII-9
2 Trient. AE+AV. Falsa †TVLC·ΛNREX Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	†CoIV:TOTARR ^o Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	1.21	19.0	10	B. 2-F
RECESVINT (649-672)					
TIPUS I (Revers de creu damunt de tres grades)					
1 Trient AV †RECCSVINOR Bust a d.	†TARRACOPIV Creu damunt de tres grades.	1.37			Mil. 356(e)
2 Trient AV †RECESS VINOP† Bust a d. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIV Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.42	18.0	12	Mil. 356(a)
3 Trient. AV †RECCE SVINOR Bust a d.	†TARRACOPIV Creu damunt de tres grades.				Mil. 357(e)
4 Trient. AV †RECCSVINOR· Bust a d.	†TARRACOPIV· Creu damunt de tres grades.	1.40			Mil. 356 (b)
5 Trient. AV †RECCE SVINOP† Bust a d. amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIV· Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.48	20.0	5	Mil. 357(a)
6 Trient. AV †RECCES VINOP† Bust a d. amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIV: Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				M.LI. (I)-61
7 Trient. AV †RECESS VINOR: Bust a d. amb perles al cabell. Gràfila lineal per falta d'impressió.	†TARRACOPIV: Creu damunt de tres grades. Gràfila lineal per falta d'impressió.	1.48			M.P.P.
8 Trient. AV †RECCES VINOP† Bust a d.	†TARRACOPIVS: Creu damunt de tres grades.				Mil. 357(c)
TIPUS II (Llegenda del revers acaba amb flor)					
9 Trient. AV †RECCES VINOP† Bust a d. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIV✱ Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.57	20.0	12	Mil. 356(c)

TULGA

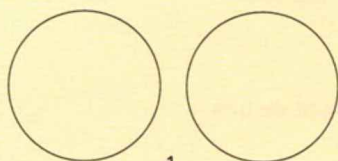

1

2

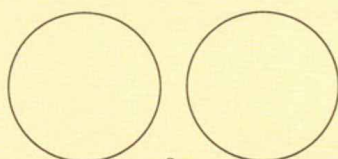
RECESVINT

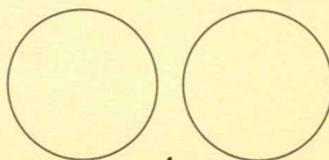
3

2

3

4

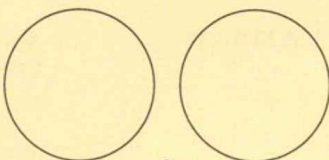
5

6

7

8

9

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
TIPUS III (Llegenda del revers acaba amb palma)					
10 Trient. AV ✠RECCES VINO·P✠ Bust a d. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIV‡ Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.51			Mil. 356(d). A.-M. 128
TIPUS IV (Revers de creu amb dues perles damunt de tres grades)					
11 Trient. AV ✠RECCES VINOR· Bust a d. amb perles al cabell.	✠TARRACOPIV Creu amb dues perles damunt de tres grades.	1.42	20.0	6	Mil. 357(d)
12 Trient. AV ✠RECCE SVINOR Bust a d. amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIV· Creu amb dues perles damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				M.Ll. (I)-62
13 Trient. AV ✠RECCESVINO·P✠ Bust a d.	✠TARRACOPIV: Creu amb dues perles damunt de tres grades.				Mil. 358(b)
14 Trient. AV ✠RECCESVINO·P✠	✠TARRACOPIVS Creu amb dues perles damunt de tres grades.	1.42			Mil. 358(a)
VAMBA (672-680)					
TIPUS I (Llegenda del revers acaba amb palma)					
1 Trient. AV ✠I·D·N·N·N·VVAMBAP✠ Bust a d. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIV‡ Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.49	20.0	12	Mil. 383(a)
TIPUS II (Llegenda del revers sense palma)					
2 Trient. AV ✠I·D·N·N·M·VVAMBAP✠ Bust a d.	✠TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades.	1.47			Mil. 383(b)
TIPUS III (Bust frontal a l'anvers)					
3 Trient. AV ✠I·D·N·N·M·VVAMBAP✠ Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				V.Q.R. 5162
4 Trient. AV ✠VVAMBAREX Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				M.Ll. (I)-71
5 Trient. AV ✠VVAM AREX Bust frontal. Gràfila imaginària.	✠TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila imaginària.	29 grans.			Bot. (I)-35

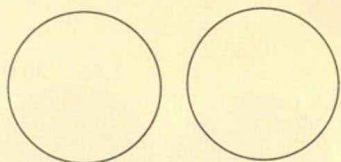
10

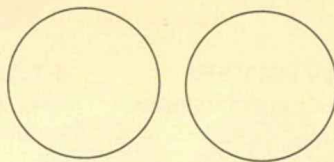
11

12

13

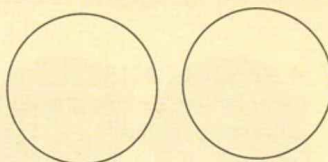

14

VAMBA

1

2

3

4

5

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

ERVIGI

(680-687)

1	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ERVICIVSP✠
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	M.Ll. (I)-76
2	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ERVIGIVSP✠
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	M.Ll. (I)-75
3	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ERVIGIVSP✠
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS:
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.53 18.7 12 B. 3
4	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ERVIGIVSP✠:
Bust frontal.	✠TARRACOPIVS:
Creu damunt de tres grades.	1.48 M.Ll. (2) p. 71
5	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ERVIGIVSP✠
Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS:
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.46 20.0 12 Mil. 398(a)
6	Trient. AR. Falsa (Becker)
✠IDIN·N·N·N·ERVIGIVSP✠
Bust frontal imaginari. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOPIVS:
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	Mil. Falsa 82(a)
7	Trient. AV. Falsa
✠I·DNII·II·ERVICIVSP✠
Bust frontal imaginari.	✠TARRACOPIVS
Creu damunt de tres grades.	Mil. Falsa 82(b)

EGICA

(687-702)

TIPUS I (Bust a d. amb ceptre de creu a la mà)

1	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·ECICAP✠
Bust a d. amb ceptre de creu a la mà. Gràfila de petits triangles. | ✠TARRACOI:ST.
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles. | 1.50 21.0 12 B. 1 |
|---|--|---|-------------------|

TIPUS II (Bust a d.)

2	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·E C ICAP✠
Bust a d. Gràfila de petits triangles.	✠TARRACOI:VST:
Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.48 Mil. 427(a)
3	Trient. AV
✠I·D·N·N·N·EGICAR
Bust a d.	✠TARRACOI:VT
Creu damunt de tres grades.	V.Q.R. 5188

ERVIGI

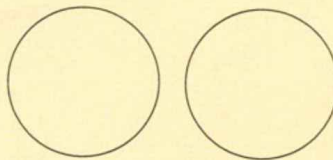
1

2

3

4

5

6

7

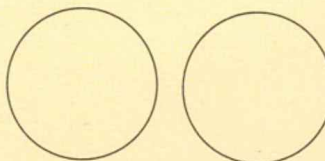
EGICA

1

2

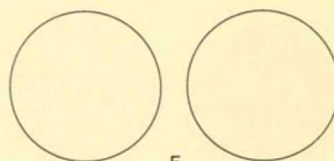

3

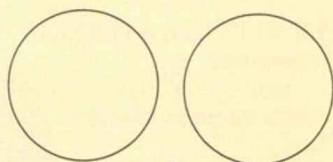
ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
4 Trient. AV ✠I·Δ·N·N· E CICAR· Bust a d. Gràfila de petits triangles.	✠TARRAC·IV·TS· Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				He. Làm. X-16
5 Trient. AV ✠I·D·N·N·E G ICAP· Bust a d.	✠TARRAC·IV·TS· Creu damunt de tres grades.	1.46			Mil. 427(b)
TIPUS III (Bust frontal)					
6 Trient. AV ✠I·D·N·N·EGICAP· Bust frontal.	✠TARRAC·PIVS Creu damunt de tres grades.	1.55			Mil. 426(a)
TIPUS IV (Revers de creu amb perla i estrella)					
7 Trient. AV ✠I·D·N·N·N·EGICAP· Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	✠TARRAC·PIVS Creu damunt de tres grades. Perla a esqu. i estrella a d. Gràfila de petits triangles.	1.51	21.0	10	Mil. 426(b)
8 Trient. AV ✠I·D·N·N·N·EGICAP· Bust frontal.	✠TARRAC·PIVS Creu damunt de tres grades. Estrella a esqu. i perla a d.	1.50			Mil. 425(c)
TIPUS V (Revers de creu amb florons als costats)					
9 Trient. AV ✠I·D·N·N·N·E ^c ICAP· Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	✠TARRAC·PIVS Creu damunt de tres grades amb un floró a cada costat. Gràfila de petits triangles.	1.49			Mil. 426(d)
10 Trient. AV. Falsa ✠I·D·N·N·N·EGICA·RE· Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	✠TARRAC·PIVS· Creu damunt de tres grades amb un floró a cada costat. Gràfila de petits triangles.	2.48		12	Mil. Falsa 89(a)
11 Trient. AV. Falsa ✠IND·IN·M·EEGICAP· Bust a d.	✠COIVSTCT·ARR· Bust frontal.				Mil. Falsa 89(b)

4

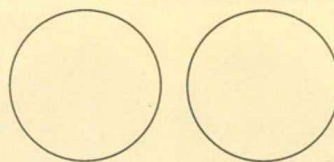
5

6

7

8

9

10

11

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
EGICA I VÍTIZA (698-702)					
1 Trient. AV †I·D·N·N·EGICA†D·C [∞] Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTISΛ†REC [∞] Monograma Gràfila de petits triangles.	1.43			A-M. 159
2 Trient. AV †I·P·N·N·EGICA†H [∞] Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTISΛΛ†RECIS Monograma Gràfila de petits triangles.				Vill. 223
3 Trient. AV †INP·N·N·EGICA†R·C Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTHIΛ†R·C· Monograma Gràfila de petits triangles.				He. Làm. XI-15
4 Trient. AV †IIIIIIIIII·H·EGICA†R·C· Ceptre de creu entre dos bustos afrontats.	†VVITTISΛ†R·G· Monograma Gràfila de petits triangles.	1.24			Mil. 465(b)
5 Trient. AV †NP·N·N·EGICA†R·C Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTISΛ†R·G Monograma Gràfila de petits triangles.				P. p. 26
6 Trient. AV †ID·H·H·EGICA†R·C·2 Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTIZΛ†RE·C·2 Monograma Gràfila de petits triangles.	1.31	21.2	3	B. 6
7 Trient. AR. Falsa (Becker) †NPNMNEGICA†·C: Ceptre de creu entre dos bustos afrontats. Gràfila de petits triangles.	†VVITTISΛ†R·C Monograma Gràfila de petits triangles.	0.95	18.0	12	B. 7-F
VÍTIZA (698-710)					
1 Trient. AV †NMNVVITTIZΛ· Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIV·· Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				M.LI. (I)-88
2 Trient. AV †I·D·N·VVITTIZΛ† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				M.LI. (I)-89
3 Trient. AV †IPIDVVITTIZΛ† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS: Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				He. Làm. XII-7
4 Trient. AV †INNHHVVITTIZΛ· ?	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades.	0.95			Mil. 495(d)

EGICA I VÍTIZA

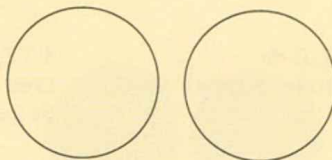
1

2

3

4

5

6

7

VÍTIZA

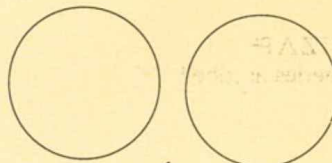
1

2

3

4

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
5 Trient. AV. Falsa †I·DII·NEVVITTS† Bust imaginari a d. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				Mil. Falsa-100
ÀKHILA II (710-714)					
1 Trient. AV †NP·IN·ACHILAP† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.45			Mil. 516
2 Trient. AV †NP·II·IACHILAP† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.				P. p. 27
3 Trient. AV. Falsa †IP·HH·A·CHILAP† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.23	19.9	12	Mil. Falsa-107
4 Trient. AV. Falsa †IP·HH·ACHILAP† Bust frontal amb perles al cabell. Gràfila de petits triangles.	†TARRACOPIVS Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	1.54	20.0	11	Col. Part.
INCERTES					
1 Trient. AE.Falsa †COIV·TOTARR ^o Bust frontal. Gràfila de petits triangles.	VACINONΛ:REX Creu damunt de tres grades. Gràfila de petits triangles.	0.84	20.0	12	B. Inc. F-1

5

ĂKHILA II

1

2

3

4

INCERTES

1

ANVERS

REVERS

PES Ø mm. ENCUNY REF. BIBL.

**MEDIEVAL, MODERN
I CONTEMPORANI**

JOAN II

(1458-1479)

1	Senyal. AE
Tau amb punt al dessobre i costats.
Gràfila de punts.	⊙ +:DE:TA:RA:GO:NA:
Entre dues gràfiles de punts i envoltant
l'escut de la Ciutat que porta punt al
dessobre i costats.	8.82	24.0	1	Cru. (I) 474
Var.1 Idem de llautó.						
Cru. (3)
2148-2						
Var.2 Idem que el n. 1, però de mòdul
i pes més grans.						
14.13 28.8 3 Col. Part.						
2	½ Senyal. AE
Ídem que el n. 1, però de mòdul petit.		4.02	18.5	10	Cru. (I) 475

FERRAN II

(1479-1516)

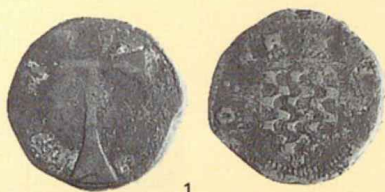
1	Senyal. AE
Tau entre orla trilobulada, acabada
en trèvol. Gràfila de punts.	⊙ +:DE:TA:RA:GO:NA:
Entre dues gràfiles de punts i envoltant
l'escut de la Ciutat que porta punt al
dessobre i costats.	5.60	24.8	7	Cru. (I) 560
Var.1						
Ídem, però l'escut més petit.						
5.64 27.4 6 B. 1-1						
Var.2 Ídem de llautó.						
25.0 Cru. (I) 560-1						
Var.3 Ídem que el n. 1, però amb
contramarca de flor.						
25.0 Cru. (3) 2151						
Var.4						
Ídem que el n. 1, però amb
contramarca rectangular de dues línies
de quatre glòbuls com l'heràldica dels
Montcada i feta per a circular com a
moneda d'Aitona.						
6.15 25.5 11 Cru. (I) 542-3						
Var.5 Ídem que el n. 1, però amb
contramarca de cinc glòbuls al centre
de la Tau.						
4.87 23.6 1 B. 1-5						
2	½ Senyal. AE
Ídem que el n. 1, però el mòdul inferior
i punts a l'interior de l'orla trilobulada.	Ídem que el n. 1, però l'acabament
de la llegenda sense punts.	2.52	18.2	8	Cru. (I) 561

FELIP II

(1598-1621)

1	Senyal de plom (?).
Dos uns separats per punt. Orla? | Escut de Tarragona amb ornament.
Orla. | 6.91 | 20.8 | 1 | Bot. (2) 495 |
|---|---|---|------|------|---|--------------|

JOAN II

1

1.1

1.2

2

FERRAN II

1

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

2

FELIP II

1

ANVERS	PES	MIDES Ø mm.	REF. BIBL.
PELLOFES (SS. XVI-XVII)			
1 Pellofa. Incusa de llautó. M A superposades i coronades entre C - P. Gràfila de punts grossos.	0.72	27.1	Cru. (2) 262
2 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de punt entre CA-/DO. Forma semiquadrada. Gràfila de punts.	0.71	23.8x25	Cru. (2) 263
3 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de punt entre dos florons de sis branques amb punt entre elles. Gràfila triple, enmig de punts.	1.04	28.2	B. 3
4 Pellofa. Incusa de llautó. Tau entre X i roc heràldic. Al dessobre, contramarca P. Gràfila de doble orla.			Cru. (2) 264
5 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de dos punts entre P i roc heràldic. Gràfila de punts.	0.55	18.8	Cru. (2) 265
6 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de dos punts. A d., roc heràldic. Gràfila de punts.	0.37	19.8	B. 6
7 Pellofa. Incusa de llautó. Tau entre dos grups de dos punts. Gràfila lineal.			Cru. (2) 266
8 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de punt entre P i roc heràldic. Gràfila de punts.	0.23	16.4	B. 8
9 Pellofa. Incusa de llautó. Tau superada de creueta, a d., contramarca de Tau petita, a esqu. contramarca de flor. Gràfila de punts.	0.80	20.3	B. 9
10 Pellofa. Incusa de llautó. Tau. Gràfila de punts.	0.19	15.7	B. 10
11 Pellofa (?). Incusa de llautó. Tau. Al dessobre i al dessota, tres punts. Forma semiquadrada amb els cantells tallats.	0.32	10.8x14	B. 11
12 Pellofa. Incusa de llautó. Tau dintre de triangle apuntat cap abaix. Forma triangular. Gràfila lineal.	0.45	19.3x19x18.8	M.C.T.
13 Pellofa. Incusa de llautó. Tau dintre d'escut apuntat, entre M-P. Forma quadrada. Gràfila de punts.	0.32	19.0	Cru. (2) 268
14 Pellofa. Incusa de llautó. Tau dintre d'escut apuntat. Cantells tallats. Forma quadrada. Gràfila de punts. Foradet a dalt.			Cru. (2) 267
15 Pellofa. Incusa de llautó. Monograma TARO entre 2-sous. A dalt, triangle invertit entre dos grups de quatre punts. A baix, un grup de quatre punts.	0.40	24.2	Cru. (2) 219
16 Pellofa. Incusa de llautó. Monograma TARO entre 8-D. A dalt, triangle invertit entre dos grups de quatre punts. A baix, dos grups de quatre punts.	0.37	20.0	Cru. (2) 220
17 Pellofa. Incusa de llautó. Idem que l'anterior, però monograma TARO entre I-D.	0.19	16.0	Cru. (2) 221

PELLOFES

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

ANVERS	REVERS	PES	1 mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
FERRAN VII (1808-1833)					
1 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER· VII· / ↻1809. Gràfila d'orla de cucs. Llegendes dintre de cartel·la.	Dintre de gràfila d'orla de cucs, escut de Catalunya de cinc barres, coronat i amb dues branques de fulles creuades al dessota.	26.0	39.8	12	Goig p. 227
Var.1	Ídem que l'anterior, però l'escut més ample i dues línies dintre de la corona.	26.30	39.8	12	B. 1-1
Var.2	Ídem que l'anterior, però d'escut estret i dues línies dintre de la corona.	26.90	40.0	12	B. 1-2
2 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER· VII· / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres, coronat i amb dues branques de fulles creuades al dessota.	26.50	39.8	12	B. 2
Var.1 Ídem que l'anterior però la cua del 9 diferent.		26.69	40.0	12	B. 2-1
Var.2 Ídem que l'anterior, però la llegenda del centre no es troba en posició horitzontal respecte a les altres dues.		25.58	39.5	12	B. 2-2
Var.3	Ídem que l'anterior, però amb doble encunyació a la part baixa de l'escut i branques creuades.	26.05	39.8	12	B. 2-3
Var.4 Ídem que la Var.1, però amb data 11809, per doble encunyació de l'1.		26.14	40.0	12	B. 2-4

FERRAN VII

1

1.1

1.2

2

2.1

2.2

2.3

2.4

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
3 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER· VII· / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la. Var.1 Ídem que l'anterior però el n. 5 amb bola final, i cua del n. 9 diferent. Var.2 Ídem que l'anterior, però amb data 11809, per doble encunyació de l'1. Var. 3 Ídem que el n.3-1, però amb forat dessobre el n. 5 i estrella de sis puntes al bell mig del camp.	Ídem que el n. 2. Ídem que l'anterior, però d'escut més ample. Ídem que el n. 3-1, però amb dues contramarques del n. 20 al costat de l'escut i un n. 8 amb senyal indeterminada dessota.	26.50 26.49 26.35 26.14	40.0 39.7 40.0 40.0	12 12 12 12	B. 3 B. 3-1 B. 3-2 B. 3-3
4 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER· VII· / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la. Var.1 Ídem que l'anterior però amb el nom i numeral del rei invertits. Var.2 Ídem que el n. 4, però amb el n. 9 de la dreta encunyat parcialment i fora de lloc. Var.3 Falsa. Ídem que el n. 4. Encunyació d'època en coure.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres coronat. Al dessota, dues branques de fulles creuades amb punt al mig. Ídem que l'anterior però sense punt entre les dues branques. Ídem que el n. 4.	26.80 26.59 26.25 23.40	39.9 39.9 40.0 39.01	12 12 12 12	Goig p. 229 B. 4-1 B. 4-2 B. 4-P
5 5 Pessetes. AR Ídem que el n. 4.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres, coronat i pla per la seva part superior. Al dessota, punt central amb dues branques creuades de tres fulles cadascuna.	26.90	40.0	12	B. 5

3

3.1

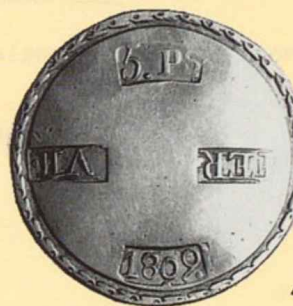
3.2

3.3

4

4.1

4.2

4.3

5

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
6 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER VII. / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la. Var.1 Ídem que l'anterior, però al centre de la moneda contramarca de l'escut d'Espanya coronat, molt assemblat als mitjos escuts d'or de Felip V o Ferran VI. Var.2 Falsa. Ídem que el n. 6. Encunyació d'època en coure. Var.3 Falsa. Ídem que l'anterior. Encunyació d'època en coure platejat.	Ídem que l'anterior.	26.50	40.0	12	B. 6
		26.55	39.8	12	B. 6-C
		26.52	40.0	12	B. 6-P-1
		26.40	38.0	12	B. 6-P-2
7 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER VII. / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la. Var.1 Ídem que l'anterior, però el n. 0 sense l'apèndix al dessota. Var.2 Ídem que el n. 7, amb ressegellament d'àguila napoleònica.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres, pla per la seva part superior i coronat (corona plana). Al dessota, punt central amb dues branques creuades de tres fulles soltes cadascuna. Ídem que l'anterior. Escut desplaçat a esqu. Ídem que el n. 7.	26.87	39.8	12	Goig p. 230
		26.67	39.5	12	B. 7-1
		26.62	40.0	12	B. 7-2

6

6.1

6.2

6.3

7

7.1

7.2

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
8 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER VII / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya de cinc barres, pla per la seva part superior i coronat (corona plana). Al dessota, dues branques de fulles creuades amb punt al mig.	25.50	40.0	12	B. 8
Var.1 Falsa. 5 Pessetes. Llautó. ↻5.PS / → FER VII / ↻1809. Gràfila imaginària. Llegendes dintre de cartel·la. Falsificació s. xx.	Dintre de gràfila imaginària, escut de Catalunya de cinc barres coronat. Falsificació s. xx.	23.75	43.3	12	B. 8-F
Var.2 Falsa. 5 Pessetes. AR ↻5.PS / → FER VII / ↻1819. Gràfila estriada. Llegendes dintre de cartel·la. Falsificació d'època.	Dintre de gràfila estriada, escut de Catalunya de cinc barres pla per la seva part superior i coronat (corona plana). Al dessota, dues branques de fulles creuades amb punt al mig.	26.84	40.6	12	B. 8-F1
Var.3 Falsa. 5 Pessetes. AE ↻5.PS / → FER VII / ↻1809. Gràfila d'orla de fulles. Llegendes dintre de cartel·la. Falsificació d'època.	Dintre de gràfila d'orla de fulles, escut de Catalunya pla per la seva part superior i coronat. Al dessota, dues branques de fulles creuades.	25-90	40.1	12	B. 8-F2

8

8.1

8.2

8.3

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
ENCUNYACIONS DE LA «JUNTA SUPERIOR DE CATALUÑA» A TARRAGONA (1810-1811)					
9 8 Rals. AR C FERDIN· VII·DEI·G· 1810· Bust de Ferran VII amb mantell i collar de l'ordre de Carles III a d.	○ HISPANIARUM·REX Armes reials coronades entre R/C i 8/S·F·	26.95	41.1	12	Goig 63
Var.1 Ídem que l'anterior, però amb la base de les lletres de la llegenda ondulada.		26.90	41.4	12	Goig 64
10 4 Rals. AR C FERDIN· VII·DEI·G· 1810· Bust de Ferran VII amb mantell i collar de l'ordre de Carles III a d.	○ HISPANIARUM·REX· Armes reials coronades entre R/C i 4/S·F·				Vic. 815
11 4 Rals. AR C FERDIN·VII· DEI·GRATIA 1811· Bust llorejat de Ferran VII amb mantell al coll a d.	○ HISPANIARUM·REX· Armes reials coronades entre R/C i 4/S·F·	12.72	33.5	12	Goig 74
Var.1 Ídem que l'anterior, però amb la part inferior del llaç del cap vertical i paral·lel a la línia del coll.			13.15		Goig 75
Var.2 Ídem que l'anterior.	Ídem que l'anterior, però SF sense punts.	13.17	33.4	12	B. 11-2

ENCUNYACIONS DE LA «JUNTA SUPERIOR DE CATALUÑA» A TARRAGONA (1810-1811)

9

9.1

10

11

11.1

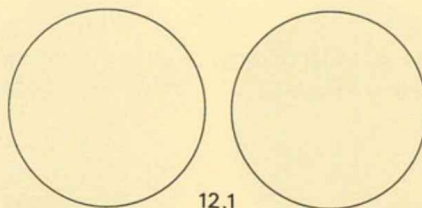

11.2

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
12 2 Rals. AR ♂ FERDIN. ♀ VII·DEI·G. ♀ 1810· Bust de Ferran VII amb mantell a d.	♂ HISPANIARUM·REX· Armes reials coronades entre R/C i 2/F.S.	5.62	26.8	12	Goig 79
Var.1	Ídem que l'anterior, però F.S. (sense punt darrera la S).				Goig 79 var.
Var.2	Ídem que l'anterior, però amb S.F.	5.44	26.0	12	Goig 80
Var.3 Ídem que l'anterior, amb punt darrera G.	Ídem que el n. 12.	5.55	25.8	12	B. 12-3
13 2 Rals. AR ♂ FERDIN. ♀ VII·DEI·G. ♀ 1811· Bust de Ferran VII amb mantell a d.	♂ HISPANIARUM·REX· Armes reials coronades entre R/C i 2/F.S.	5.19	26.0	12	Goig 81
Var.1	Ídem que l'anterior, però amb S.F.	5.61	26.1	12	B. 13-1
Var.2	Ídem que l'anterior però amb S F	5.46	26.2	12	B. 13-2
Var.3	Ídem que l'anterior, però amb S.F	5.58	26.2	12	B. 13-3
Var.4	Ídem que l'anterior, però amb S F.	5.69	26.0	12	B. 13-4
Var.5	Ídem que l'anterior, però amb S·F.	5.73	26.9	12	B. 13-5
Var.6	Ídem que l'anterior, però amb S·F.	5.72	26.3	12	B. 13-6
14 1 Ral. AR ♂ FERDIN. ♀ VII·DEI·G. ♀ ★1811★ Bust a d. Ferran VII amb mantell i collar de l'ordre de Carles III.	♂ HISPANIARUM·REX· Armes reials coronades entre R/C i 1 / SF.	2.71	19.8	12	Goig 87
Var.1	Ídem que l'anterior, però sense punt darrera SF.	2.88	19.9	12	B. 14-1
Var.2 Ídem que l'anterior, però amb el bust llorejat i sense collar.		2.82	20.3	12	Goig 88

12

12.1

12.2

12.3

13

13.1

13.2

13.3

13.4

13.5

13.6

14

14.1

14.2

ANVERS	REVERS	PES	Ø mm.	ENCUNY	REF. BIBL.
15 6 Quarts. AE C FERDIN·VII· D HISP·REX· ♀ 1810.★ Armes reials coronades.	C PRINCIP· D CATHAL· → VI·/QUAR Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre de l'àurea de flors, indicatiu de valor.	13.96	33.0	12	Goig 93
Var.1	Ídem que l'anterior, però amb punt darrera QUAR·	14.47	32.9	12	B. 15-1
Var.2 Ídem que l'anterior, però l'any 1810/20.		12.14	32.9	12	B. 15-2
Var.3 Ídem que el n. 15, però amb els números de l'any més petits.	Ídem que l'anterior, però amb l'escut de Catalunya més petit.	14.20	32.1	12	B. 15-3
16 6 Quarts. AE C FERDIN·VII· D HISP·REX· ♀ 1811★ Armes reials coronades.	C PRINCIP· D CATHAL· → VI·/QUAR· Escut de Catalunya de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota i dintre de laurèola de flors, indicatiu de valor.	12.40	32.5	12	Goig 94
Var.1 Ídem que l'anterior, però amb els números de l'any més petits.	Ídem que l'anterior, però amb l'escut de Catalunya més petit.	13.37	32.8	12	B. 16-1
17 3 Quarts. AE C FERDIN·VII· D HISP·REX· ♀ 1810.★ Armes reials coronades.	C PRINCIP· D CATHAL· → III·/QUAR· Escut de Catalunya ovalat de quatre barres en camp d'or, voltat de perles i coronat. Al dessota, entre dos rams de flors, indicatiu de valor.	7.05	25.8	12	Goig 100
18 3 Quarts. AE C FERDIN·VII· D HISP·REX· ♀ 1811.★ Armes reials coronades.	C PRINCIP· D CATHAL· → III·/QUAR· Escut de Catalunya ovalat de quatre barres en camp d'or, voltat de perles i coronat. Al dessota, entre dos rams de flors, indicatiu de valor.	7.21	26.0	12	Goig 99
Var.1 Ídem que l'anterior, però amb estrella de sis puntes i número de l'any més petit.	Ídem que l'anterior, i una perla més al voltant de l'escut.	7.84	26.0	12	B. 18-1
19 1½ Quarts. AE C FERDIN·VII· D HISP·REX· ♀ 1811.★ Escut d'armes reials ovalat i coronat.	C PRINCIP· D CATH·AL· → QUARTO / Y MEDIO Escut de Catalunya rodó, de quatre barres en camp d'or i coronat. Al dessota, entre parèntesis, indicatiu de valor.	3.28	22.0	12	Goig 106
Var.1	Ídem que l'anterior, però sense punt entre CATHAL i amb punt després de MEDIO.	4.01	21.5	12	B. 19-1
Var.2 Ídem que l'anterior, però de corona més gran.	Ídem que l'anterior, però de corona més gran.	3.57	21.8	12	B. 19-2

15

15.1

15.2

15.3

16

16.1

17

18

18.1

19

19.1

19.2

		TIRATGE	MIDES	REF. BIBL.	
EL PAPER MONEDA					
EMISSIONS DE 1937					
1	1 Pesseta. Emissió 18 maig 1937. AJUNTAMENT DE TARRAGONA EL PORTADOR ACREDITA D'AQUEST AJUNTAMENT UNA PESSETA TARRAGONA, 18 MAIG 1937 L'Interventor-El Conseller de Finances-El Dipositari. Sèrie A; Colors: marró molt fosc sobre fons verd-blau clar; numeració: impressa en negre; paper de barba blanc.	AJUNTAMENT DE TARRAGONA 1 PESSETA Aquesta emissió resta subjecta a les bases acordades en sessió de l'Ajuntament del dia 17 de maig de 1937. Imp. Sugrañes-Tarragona.	300.000	50x90	Tur. 2827
	Var.1 Fons color verd clar.				Tur. 2827a
	Var.2 Fons color ocre-oliva.				Tur. 2827b
2	1 Pesseta. Emissió 2 d'octubre 1937. Ídem que l'anterior. Color: marró clar sobre fons blau clar. Numerats del 300.001 al 400.000.		100.000	50x90	Tur. 2828

EL PAPER MONEDA

1

2

		TIRATGE	MIDES	REF. BIBL.
3	25 Cèntims. Emissió 18 maig 1937. AJUNTAMENT DE TARRAGONA EL PORTADOR ACREDITA D'AQUEST AJUNTAMENT VINT-I-CINC CÈNTIMS TARRAGONA, 18 MAIG 1937 L'Interventor-El Conseller de Finances-El Dipositari. Sèrie B; Colors: verd sobre fons rosa fort; numeració: impressa en negre; paper de barba blanc.	25 CÈNTIMS Aquesta emissió és feta d'acord amb les bases aprovades per l'Ajuntament en sessió del dia 17 de maig de 1937. Imp. Sugrañes-Tarragona.	200.000 40x79	Tur. 2829
4	25 Cèntims. Emissió 2 d'octubre 1937. Ídem que l'anterior. Colors: rosa. Numerats del 200.001 al 400.000		200.000 40x79	Tur. 2829a
	Var.1 Fons color salmó.			Tur. 2829b
5	10 Cèntims. Emissió 4 de desembre 1937. AJUNTAMENT DE TARRAGONA EL PORTADOR ACREDITA DEU CÈNTIMS Color: imprès en vermell; Sèrie C. Numeració: impressa en negre; paper gruixut blanc.	AJUNTAMENT DE TARRAGONA 10 CÈNTIMS TARRAGONA, 4 DESEMBRE 1937 Impr. Sugrañes-Tarragona	200.000 28x58	Tur. 2830
	Var.1	Ídem que l'anterior. La banda vermella del revers toca les vores de les xifres del valor. Dos punts darrera 1937..		Tur. 2830a
	Var.2	Ídem que l'anterior. Punt darrera 1937.		B. 5-2
	Var.3	Ídem que el núm. 5. Sense punt darrera 1937		B. 5-3
	Var.4	Com la var.2 i sense accent a «centims».		Tur. 2830b

3

4

5

5.1

5.2

5.3

5.5

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

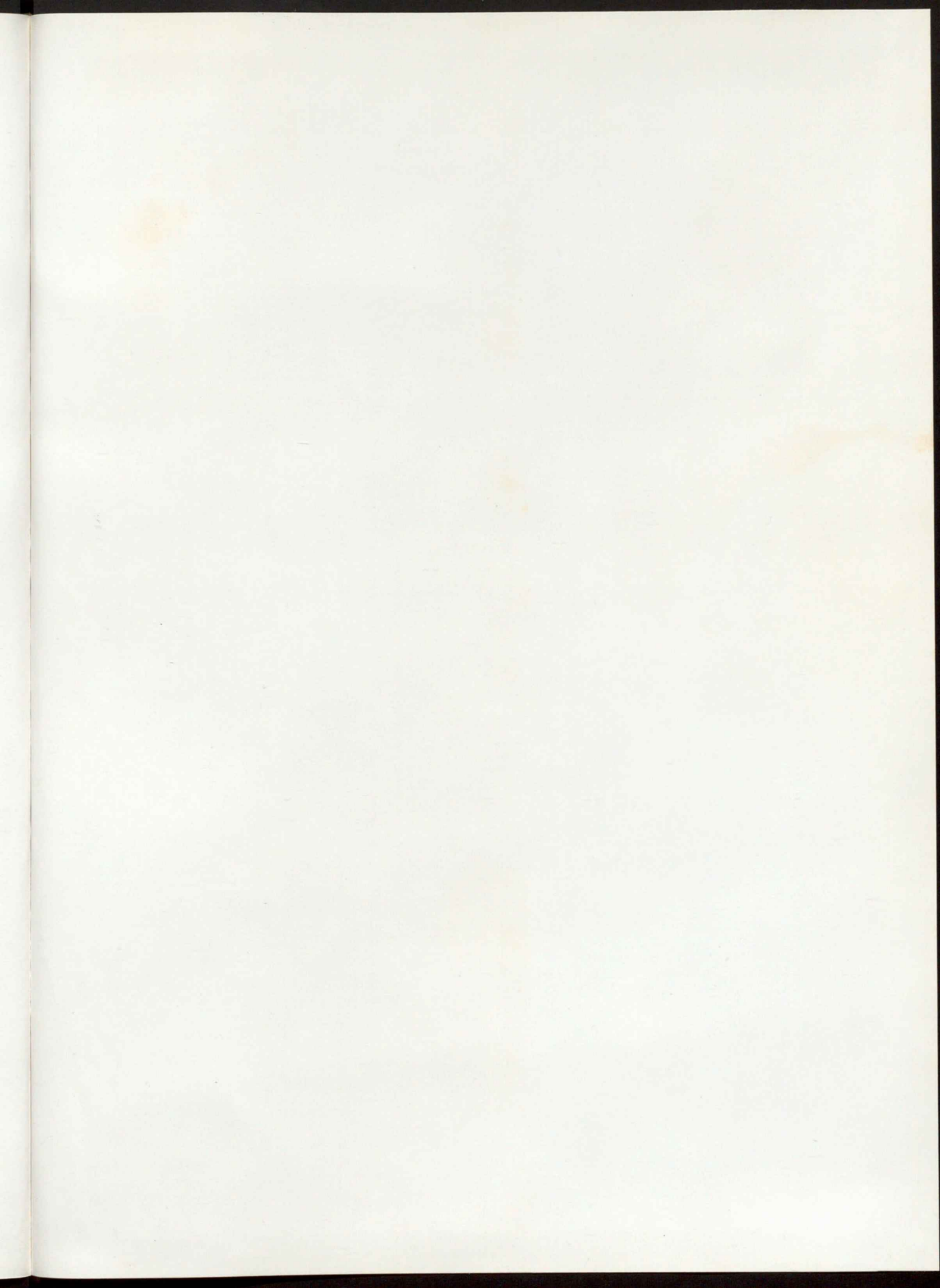
THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

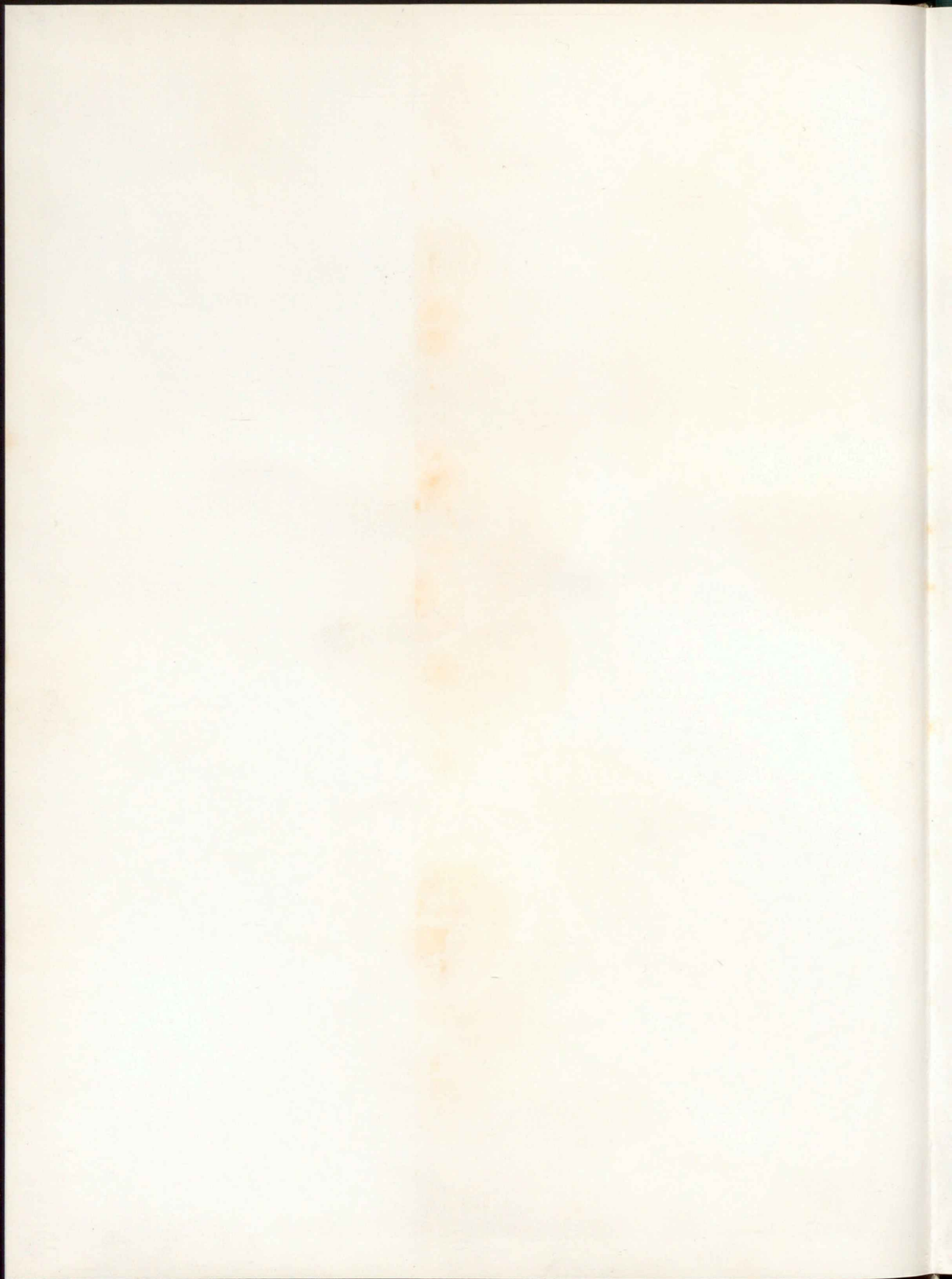
THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

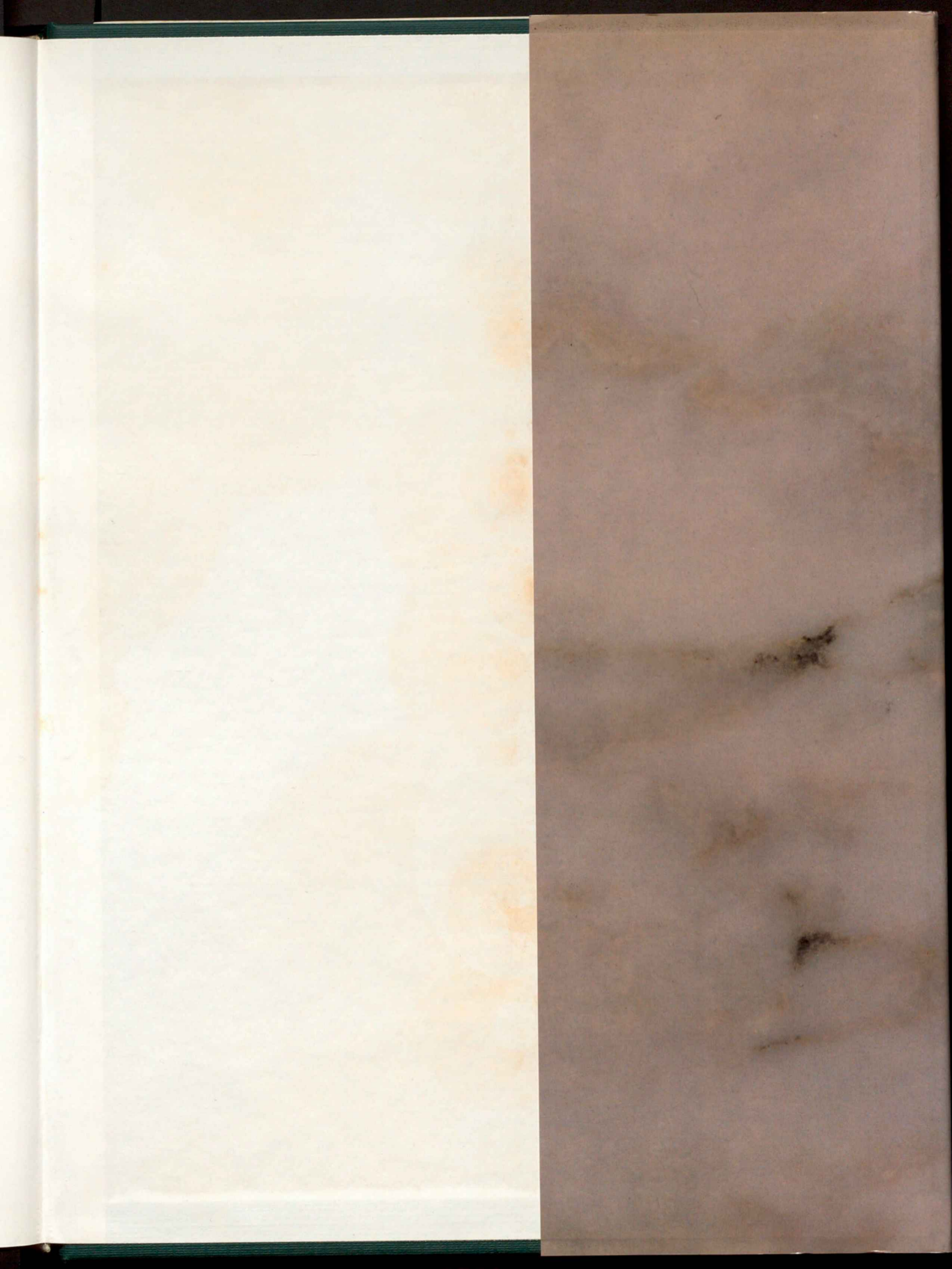
THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHITECTURE
OF THE
CITY OF
NEW YORK

AQUEST LLIBRE FOU ACABAT D'IMPRIMIR ALS TALLERS DE
F. SUGRAÑES EDITORS, S.A., EL DIA VINT-I-TRES D'ABRIL.
FESTIVITAT DE SANT JORDI, DE MIL NOU-CENTS
NORANTA-QUATRE, ANY EN QUÈ LA REIAL
SOCIETAT ARQUEOLÒGICA TARRACONENSE
CELEBRA EL CENT CINQUANTÈ
ANIVERSARI DE LA SEVA
FUNDACIÓ.

LES MONÉDES DE TARRAGONA

JAUME BENAGÉS